

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut sociologických studií

Božena Půbalová

**Pravicový extremismus v ČR optikou
morální paniky**

Diplomová práce

Praha 2011

Autor práce: **Božena Půbalová**
Vedoucí práce: **Doc. Milan Tuček, CSc.**

Rok obhajoby: **2011**

Bibliografický záznam

PŮBALOVÁ, Božena. *Pravicový extremismus v ČR optikou morální paniky*. Praha, 2011. 169 s. Diplomová práce (Mgr.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut sociologických studií. Katedra sociologie. Vedoucí diplomové práce doc. Milan Tuček, CSc.

Abstrakt

Práce se zabývá fenoménem pravicového extremismu v České republice v letech 2007-2010, na který nahlíží sociálně konstruktivistickou optikou sociologického konceptu morální paniky. Teoretická část se zaměřuje na vymezení používaných pojmů pravicový extremismus a morální panika s ohledem na jejich vývoj a užití v sociální teorii a zároveň stručně charakterizuje podobu a významné subjekty české extrémně pravicové scény ve zkoumaném období. V analytické části práce jsou za pomoci kvalitativní obsahové analýzy podrobně prozkoumány mediální obsahy čtyřech vybraných aspektů a kauz pravicového extremismu v celostátním vydání deníku Mladá Fronta DNES. Analýza sleduje, nakolik a jakými konkrétními způsoby reprezentace těchto kauz v daném periodiku naplňuje aspekty a procesy ideálního typu morální paniky, reprezentované kombinovaným modelem morálních panik Klockeho a Muscherta a jakým způsobem jsou kauzy zasazeny do obecnějšího rámce konstrukce pravicového extremismu, jakožto významného společenského problému.

Abstract

The thesis deals with the phenomenon of right-wing extremism in the Czech Republic during 2007-2010 which is viewed from the socio-constructivist perspective of a sociological concept of moral panic. The theoretical part focuses on definition of the terms right-wing extremism and moral panic with regard to their evolution and various approaches in social theory and also briefly describes the situation and significant subjects of the Czech extremist right-wing scene in the analyzed period. The analytic part presents media content of four selected aspects and cases of right-wing extremism

as published in nationally released newspaper Mladá fronta DNES which is examined in depth using qualitative content analysis. The task of the analysis was to determine to what extent and by which specific ways the representation of these cases in given newspaper fulfills the aspects and processes of an ideal type of moral panic, represented by Klocke and Muschert's hybrid model of moral panics, and how the cases are put in the general framework of constructing the right-wing extremism as a prominent social problem and a moral panic.

Klíčová slova

Pravicový extremismus, morální panika, morální regulace, sociální konstrukce problémů, nastolování agendy, kvalitativní obsahová analýza, Mladá Fronta DNES, neonacismus, Dělnická strana, Stanley Cohen, Klocke a Muschert

Keywords

Right-Wing Extremism, moral panics, moral regulation, social constructionism, agenda setting, qualitative content analysis, Mlada Fronta DNES, neo-nazism, Delnicka strana, Stanley Cohen, Klocke and Muschert

Rozsah práce: 406 611 znaků včetně poznámek pod čarou

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne .....

.....
Božena Půbalová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu mé diplomové práce doc. Milanu Tučkovi, CSc., za to, že se ujal vedení práce a za jeho poznatky a připomínky k textu.

**Univerzita Karlova v Praze
Fakulta sociálních věd
Institut sociologických studií
Katedra sociologie**

Teze diplomové práce

Akademický rok 2010/2011

Autorka: Božena Půbalová

Vedoucí práce: Doc. Milan Tuček, CSc.

1. Pracovní název práce

Pravicový extremismus v ČR 2007-2010 : společenský problém či morální panika?

2. Námět práce zahrnující formulaci a vstupní diskusi poznávacího problému

Tématem diplomové práce je fenomén pravicového extremismus v České republice v letech 2007-2010. V této době byl aktivitám pravicových extremistů, i pravicovému extremismu jako takovému, v médiích a veřejném diskursu věnován značný prostor. Hovořilo se o radikalizaci a silícím vlivu pravicových extremistů, jejich politizaci, především ve spojitosti s politickou stranou Dělnická strana, pronikání neonacistů do ozbrojených složek - policie či armády, stupňující se závažnosti jejich aktivit. Součástí tohoto veřejného diskursu byla i jistá bezradnost ohledně postoje, který je nutné k pravicovým extremistům zaujmout. Jakým způsobem a zda vůbec o jejich aktivitách informovat v médiích, jak se jim účinně bránit při zachování stávajících demokratických hodnot, případně zda tyto hodnoty omezit, jaká legislativní a jiná opatření proti nim použít?

V diplomové práci se chci tématem pravicového extremismu zabývat dvěma způsoby. Část práce bude zaměřena na popis vývoje české ultrapravicové scény v letech 2007-2010. Zde se, po teoretickém vymezení pojmu (pravický) extremismus a jeho přehledové historii v České republice, zaměřím především na hlavní události, které ve zkoumaném období (2007-2010) českou extrémní pravici směřovaly a formovaly a zasadím je do širšího kontextu vývoje pravicového extremismu v České republice. Otázky, kterými se budu zabývat jsou především: Jaká hnutí, která je možné jako ultrapravicová označit, byla v tomto období významná? Jaká byla jejich struktura, vazby, hodnotové ukotvení, cíle? Které aktivity a události byly pro českou extrémní pravici klíčové a jaký byl její následný vývoj?

Další část práce pak bude na fenomén pravicového extremismu v ČR v uvedeném období nahlížet optikou sociálního konstruktivismu, konkrétněji s pomocí konceptu morální paniky, který osvětluje proces interakce mezi konkrétními projevy deviantního chování, masovými médii, státní mocí a dalšími aktéry procesu (např. experty, zástupci veřejnosti). Zde hodlám vycházet především z klasických teorií morální paniky S. Cohena, E. Gooda a N. Ben-Yehudy a S. Halla, revidovanými o současné přístupy a kritiky. Cílem této části práce je zjistit, zda mediální reprezentace, ale i celkové pojetí pravicového extremismu ve veřejném diskursu, včetně přístupu státních a represivních složek, má charakter morální paniky či naplňuje některé její znaky a tím tak zároveň nastínit mechanismus jeho konstrukce.

3. Předpokládané metody zpracování

Přehledová část práce bude založena na analýze primárních a sekundárních zdrojů, a též na vlastních poznacích autorky, sebraných na základě dlouhodobého zájmu o problematiku.

Tělo části zkoumající mechanismus konstrukce sociálního problému pravicového extremismu a jeho průběh, bude tvořeno především analýzou naplnění a podoby pěti charakteristik morální paniky, stanovenými Goodem a Ben-Yehudou. Tyto jsou: zvýšený zájem o daný problém a znepokojení nad panující situací; hostilita vůči skupině osob, označených jako viníci a/či devianti; konsensus či převažující shoda ohledně postoje k deviantům; nepoměr v informovanosti, závažnosti přijatých opatřeních a dalších krocích vzhledem k reálnému stavu situace; nestálost a přechodnost tématu.

K testování naplnění těchto kritérií bude použita vstupní kvantitativní obsahová analýza mediálních výstupů týkajících se tématu pravicového extremismu, na kterou bude navazovat kvalitativní analýza vybraného vzorku. Ta bude doplněna o analýzu výzkumů veřejného mínění, expertních vyjádření, kriminálních statistik, státní protixtremistické politiky, zpráv Ministerstva vnitra ČR. Pro lepší pochopení vývoje fenoménu bude sledované období rozděleno do několika fází.

4. Předběžná struktura práce

1. Úvod – vymezení problému a cíl práce
2. Použité teoretické koncepty
  - extremismus: politologické a obecné užití
  - morální panika: - klasické teorie a studie morální paniky
    - kritika a revize konceptu
3. Pravicový extremismus v ČR
  - stručná historie pravicového extremismu v ČR do roku 2007
  - vývoj pravicového extremismu v ČR v letech 2007 – 2010
4. Metodologie
5. Analýza pravicového extremismu jako morální paniky
  - naplnění a podoba kritérií:
    - zvýšený zájem
    - hostilita
    - konsensus
    - nepoměr
    - nestálost tématu
  - role jednotlivých aktérů
  - spouštěče morální paniky, ideologická interpretace
  - proces a mechanismus konstrukce morální paniky pravicového extremismu
6. Závěr

5. Orientační seznam literatury

BURNS, R., CRAWFORD, Ch. School shootings, the media and public fear: Ingredients for a moral panic. *Crime, Law & Social Change*, 1999, vol. 32, no. 2, s. 147-168.

COHEN, S. 1972. *Folk devils and moral panics: The creation of mods and rockers*. London: MacGibbon & Kee.

- FIALA, P. (ed.). 1998. *Politický extremismus a radikalismus v České republice*. Brno: Masarykova univerzita.
- GOOD, E., BEN-YEHUDA, N. 1994. *Moral Panics: The Social Construction of Deviance*. London: Blackwell.
- HALL, S. et al. 1978. *Policing the Crisis. Mugging, The State and Law and Order*. London: Macmillan.
- CHARVÁT, J. 2007. *Současný politický extremismus a radikalismus*. Praha: Portál.
- JENKINS, P. 1992. *Intimate Enemies: Moral Panics in Contemporary Great Britain*. New York: Aldine de Gruyter.
- KREIDL, M., VLACHOVÁ, K. 1999. *Rise and decline of right-wing extremism in the Czech Republic in the 1990s*. Praha: Sociologický ústav AV ČR.
- KUPKA, P. 2009. *Krajní pravice ve vybraných zemích střední a východní Evropy: Slovensko, Polsko, Ukrajina, Bělorusko, Rusko*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav.
- MAREŠ, M. 2003. *Pravicový extremismus a radikalismus v ČR*. Brno: Barrister & Principal.
- MAREŠ, M. 2005. *Terorismus v ČR*. Brno: Centrum strategických studií.
- MCGOWAN, L. 2004. *Radikální pravice v Německu. Od roku 1870 po současnost*. Praha: Prostor.
- MCROBBIE, A. (ed.) 1994. *Postmodernism and popular culture*. London: Routledge.
- MILLER-IDRISS, C. 2009. *Blood and Culture: youth, right-wing extremism, and national belonging in contemporary Germany*. Durham: Duke University Press.
- PATRY, W. 2009. *Moral panics and the Copyright Wars*. New York: Oxford Press.
- THOMPSON, K. 2007. *Moral Panics*. London: Taylor & Francis.
- VOLEK, J. Konstrukce morální paniky a sociální exkluze. In *Sociální studia 5. Sborník prací Fakulty sociálních studií brněnské univerzity*. Masarykova Univerzita, Brno 2000, s. 97-113.

WELCH, M., FENWICK, M., ROBERTS, M. Primary definitions of crime and moral panic: A content analysis of expert's notes in feature newspaper articles on crime. *Journal of Research on Crime & Delinquency*, 1997, vol. 34.

Obsah

ÚVOD	3
1. EXTREMISMUS	7
1.1 EXTREMISMUS – VYMEZENÍ POJMU	7
1.2 POLITICKÝ EXTREMISMUS	8
1.3 KRITIKA KONCEPTU POLITICKÉHO EXTREMISMU	10
1.4 PRAVICOVÝ EXTREMISMUS.....	12
1.5 IDEOLOGICKÉ PRAMENY PRAVICOVÉHO EXTREMISMU	12
1.6 PRAVICOVÝ EXTREMISMUS V ČR	14
1.6.1 Národní odpor	16
1.6.2 Autonomní nacionalisté	20
1.6.3 Dělnická strana.....	24
2. KONCEPT MORÁLNÍ PANIKY	27
2.1 KLASICKÉ TEORIE MORÁLNÍ PANIKY	28
2.1.1 Zdroje.....	28
2.1.2 Morální panika Stanleyho Cohena	30
2.1.3 Morální panika Stuarta Halla.....	33
2.2 VÝVOJ KONCEPTU V 80. A 90. LETECH	36
2.3 MODEL MORÁLNÍCH PANIK GOODEHO A BEN-YEHUDY	37
2.3.1 Kritéria morální paniky	38
2.3.2 Teorie vzniku morálních panik	41
2.4 KRITIKA KONCEPTU MORÁLNÍ PANIKY	43
2.4.1 Nejednoznačnost konceptu a jeho atributů	43
2.4.2 Proměna médií a sociální reality.....	46
2.5 AKTUÁLNÍ REVIZE KONCEPTU	48
2.5.1 Kombinovaný model morální paniky.....	49
Kultivace	49
Průběh.....	49
Rozptýlení	50
2.5.2 Kombinovaný model morální paniky - přehled.....	52
3. METODOLOGIE	54
3.1 UŽŠÍ VYMEZENÍ ZKOUMANÉHO JEVU	55
3.2 VÝBĚR RELEVANTNÍCH DAT	56
3.3 KORPUSY ČLÁNKŮ.....	58
3.4 POSTUP ANALÝZY.....	59
4. ANALÝZA VYBRANÝCH JEVŮ PRAVICOVÉHO EXTREMISMU	63
4.1 POCHOD PRAVICOVÝCH EXTRÉMISTŮ ŽIDOVSKÝM MĚSTEM VE VÝROČÍ KŘIŠŤALOVÉ NOCI	63
4.1.1 Mediální pokrytí před 10. 11. 2007	64
4.1.2 Mediální pokrytí po 10. 11. 2007.....	73
4.1.3 Shrnutí.....	76
4.2 JANOV	80

4.2.1 Mediální pokrytí před 17.11.2008	81
4.2.2 Mediální pokrytí po 17. 11. 2008.....	85
4.2.3 Shrnutí.....	96
4.3 PRAVICOVÝ EXTREMISMUS V ARMÁDĚ A KAUZA WHITE JUSTICE.....	101
4.3.1 Pravicový extremismus v armádě 2007 – neonacisté v armádě	102
Shrnutí.....	108
4.3.2 Pravicový extremismus v armádě 2007-2009.....	110
4.3.3. Kauza <i>White Justice</i>	112
Shrnutí.....	124
4.3.4 Pravicový extremismus v armádě 2009 - „aféra s nacistickými erby“.....	127
Shrnutí.....	138
5. DISKUSE	142
ZÁVĚR.....	152
SUMMARY	158
POUŽITÁ LITERATURA.....	163
DALŠÍ POUŽITÉ ZDROJE:	167
SEZNAM PŘÍLOH.....	169

Úvod

Tématem této diplomové práce je fenomén pravicového extremismu v České republice mezi lety 2007 a 2010. V této době bylo možné na scéně organizované extrémní pravice sledovat nové tendence v jejím vývoji a směřování. Souběžně s tím došlo k podstatné expanzi mediální expozice pravicového extremismu a značnému zvýznamnění tohoto tématu v mediální i veřejné agendě. Zejména prostřednictvím uchopení tohoto jevu v médiích bylo možné sledovat vzrůstající přesvědčení o radikalizaci a silícím vlivu pravicových extremistů, jejich politizaci, především ve spojitosti s politickou stranou Dělnická strana, stupňujícím se množstvím i závažností jejich aktivit či artikulaci obav v souvislosti s pronikáním neonacistů do ozbrojených složek státu – policie či armády. Záměrem této práce je tuto mediální a veřejnou percepci fenoménu pravicového extremismu analyzovat s pomocí konceptu morální paniky.

Termín pravicový extremismus, jako i významová oblast, kterou by měl tento pojem zachycovat, podléhá četné problematizaci. Přesto je tento fenomén, i přes svou nejednoznačnost, dlouhodobým předmětem zájmu laické i odborné veřejnosti. V akademické sféře je výzkum pravicového extremismu a extremismu obecně nejvýznamněji rozvinut patrně v politologii. Badatelé z této oblasti se zájmem o uvedené téma se soustředí jak na teoretické uchopení problematiky (pravicového) extremismu a souvisejících pojmů, tak na konkrétní vymezení politické, ideologické i subkulturní podoby (pravicově) extrémistické sféry v České republice. Spolu s poznatky, které nabízejí neziskové a zájmové organizace, které se daným tématem dlouhodobě zabývají, tak zájemci o danou problematiku disponují poměrně komplexním souborem informací. Studie a publikace o pravicovém extremismu nabízejí podrobný přehled jednotlivců, skupin, organizací, politických subjektů a dalších uskupení, které ovlivnily podobu české extrémní pravice, jako i hlavní ideologické a názorové proudy pro extrémní pravici typické, jejich styčné body, překryvy či naopak rozpory. Vývoj extrémně pravicové scény je podrobně zmapován od doby jejího významnějšího formování v novodobých dějinách České republiky, až přibližně do roku 2007, od kterého se informování o tomto tématu koncentruje spíše v ojedinělých studiích, zabývajících se jednotlivými subjekty, a na komplexnější zpracování podoby extrémní pravice od roku 2007 se stále čeká.

Značný deficit uchopení tohoto tématu je patrný v sociologii, která se tématu pravicového extremismu, s výjimkou několika disertačních projektů či obecnějších studiích o subkulturách mládeže, věnuje minimálně. Chybí tak sociologická analýza skupin extrémní pravice, jejich zázemí a především jejich sympatizantů, stejně jako hlubší analýza sociálně patologických jevů s extrémní pravicí spojených. Stejný deficit shledávám též v porozumění ukotvení pravicového extremismu v jeho širších společenských podmínkách a souvislostech a pochopení oboustranného ovlivňování pravicově extremistické scény a širší společnosti.

Právě na způsob, jakým je pravicový extremismus vnímán ve společnosti, jak je tímto pojetím ovlivňován a jak on sám ovlivňuje společenskou realitu, jsem se rozhodla zaměřit v této práci. Přestože pravicový extremismus považuji v demokratických společnostech za imanentně přítomný, společenské percepce tohoto fenoménu a od nich odvislé sociální reakce jsou proměnlivé v místě i čase. Předpokladem této práce je, že v letech 2007 až 2010 byl pravicový extremismus v mediální i veřejné agendě České republiky konstruován jako jeden z významných sociálních problémů, který vyžaduje vnější regulaci. V této práci při studiu pravicového extremismu a jeho společenské reflexe tedy vycházím z konstruktivistického paradigmatu, ovšem přikláním se ke konstruktivismu kontextuálnímu, který se mimo analýzy procesu konstrukce daného problému s požadavky aktérů, kteří do něj vstupují, zaměřuje též na analýzu „reálné podoby“ konstruovaného problému.

Teoretické ukotvení studie i analýzy, které umožní hlubší vhled do problematiky formování daného jevu i související sociální reakce, poskytuje koncept morální paniky, který je možné chápat jako extrémnější formu obecnějších procesů, kterými jsou sociální problémy konstruovány ve veřejných arénách. Koncept morální paniky nahlíží na veřejnou percepci a uchopení problému jako na komplexní souhru a interakci mezi konkrétními projevy deviantního chování, masovými médii, státní mocí a dalšími aktéry procesu (například experty a zástupci veřejnosti), prostřednictvím kterých se utváří širší systém významů rámujeících a definujících daný problém.

Uvědomuji si problematičnost svázanou s kontextuálním konstruktivismem, a tím i konceptem morální paniky, která se týká nároků na určení „reálné podoby“ studovaného jevu či „reálného významu“ deviantního chování. Přestože uznávám výtky z pozic radikálního či striktního konstruktivismu týkající se nemožnosti jednoznačného a objektivního určení „reálné podoby“ uvažovaného jevu, společně s Cohenem [2002], Goodem a Ben-Yehudou [2009] a dalšími zastánci konceptu morální paniky zastávám

názor, že jednou z klíčových funkcí sociálních věd, a sociologie především, by měla být schopnost kriticky posoudit požadavky a tvrzení¹ týkající se stavu a podoby sociálního problému či deviantního chování. Takové zhodnocení podstaty problému, odvíjející se od faktických údajů a proběhnuvších událostí, poté může být základem k posouzení adekvátnosti jeho mediálně konstruované podoby. I přesto, že pozice výzkumníka může být z některých pozic redukována výlučně na dalšího aktéra vyslovujícího své požadavky v procesu formování daného problému, může analýza konstrukce a společenské percepce daného jevu s ohledem na jeho „reálnou podobu“ přispět k jeho hlubšímu poznání, jako i ozřejnění širších procesů utváření společenské reality. V souladu s autory revizí konceptu morální paniky [zejm. Critcher 2008; Klocke, Muschert 2010] pojmám morální paniku především jako ideální typ a chápu ji předně jako výchozí bod pro analýzu obecněji pojatého fenoménu pravicového extremismu a jeho společenské konstrukce, ve formě interaktivní produkce, regulace a řešení sociálního problému.

Cílem této práce tedy je za pomoci konceptu morální paniky analyzovat společenskou, respektive mediální konstrukci vybraných událostí a aspektů pravicového extremismu v letech 2007 – 2010 a přispět tak do meta-diskuse o problému pravicového extremismu, která se zaměřuje na podobu přijetí, utváření a regulace pravicového extremismu jakožto společensky nežádoucího sociálního problému.

Vedena patrně tím, co Garland [2008, s. 24] nazývá etikou přisouzení (the ethics of attribution) označení morální panika, považuji za nutné uvést, že zvolením přístupu morální paniky se nesnažím bagatelizovat či dokonce zpochybňovat nebezpečí, která jsou s pravicovým extremismem, a zejména s rozšířením ideologií pravicově extremistických hnutí, v současné společnosti spojená. Stejně tak není mým záměrem zlehčovat často velmi závažné a reálně hmatatelné důsledky přesvědčení a aktivit pravicových extremistů. Přestože s sebou koncept morální paniky, především ve svém klasickém pojetí, nese zřejmý kritický impuls, tento je orientován zejména na mediální konstrukci daného problému a tedy i na societární reakci, která ho provází, spíše než na daný fenomén jako takový. Koncept morální paniky umožňuje pochopit, že uchopení určitého jevu ve společnosti není otázkou přímého vztahu příčiny a následku, ale odvíjí

---

¹ Ve smyslu claims z anglického claim-making

se od spletné souhry konkrétního jednání a aktivit médií, politiků, policie a zájmových skupin, jako i širších kulturních významů a systémů. Podrobná analýza konstrukce sociálních problémů tak, mimo objasnění konkrétních procesů jejich utváření, nabízí další z možných vysvětlení okolností, prostřednictvím kterých dochází k sociální změně.

V teoretické části této práce jsou vyloženy používané koncepty – pravicový extremismus a morální panika. Zároveň zde též nabízím vstupní přehled českých pravicově extremistických hnutí a jejich aktivit, významných ve zkoumaném období 2007-2010.

Kapitola metodologie uvozuje část práce, ve které se, optikou konceptu morální paniky, věnuji podrobné analýze mediálních obsahů vybraných kauz pravicového extremismu a jejich významu a zasazení do širšího kontextu konstrukce tohoto fenoménu jakožto společenského problému. Analyzovány jsou následující kauzy: pochod neonacistů pražským Židovským městem na podzim 2007, pochody pravicových extremistů na Litvínovském sídlišti Janov na podzim 2008, rozkrytí údajné teroristické extremistické organizace White Justice a pronikání pravicových extremistů do armády na konci roku 2007 a 2009². Závěry z těchto analýz a vzájemná porovnání jednotlivých kauz jsou uvedeny přímo v souvisejících podkapitolách s názvem Shrnutí, následujících za každou danou kauzou, jakožto celek jsou shrnuty a interpretovány v závěrečných částech této práce, kapitolách Diskuse a Závěr.

---

² Více k výběru těchto kauz viz kapitola 3. Metodologie

1. Extremismus

1.1 Extremismus – vymezení pojmu

Přestože pojem extremismus se v českém prostředí stal, zejména v posledních letech, součástí běžného slovníku a takřka zdomácněl v masmédiích, jedná se o pojem značně problematický, k jehož konceptualizaci a užívání jak v akademické, tak veřejné sféře, se váže řada obtíží. Nejvýznamnější z nich představuje patrně vágnost tohoto označení, které jen velmi mlhavě a nijak konkrétně vymezuje podobu jevů, které mohou být pod tento jednotící pojem zahrnuty. Stačí nahlédnout do krátkých dějin České republiky, abychom pochopili, že postoje či činnosti, které byly za extremistické označeny, zahrnují poměrně široké a nesourodé spektrum aktivit³.

V nejobecnějším pojetí bychom mohli extremismus definovat v souvislosti s vymezením extrému, jakožto výrazného odklonu od etablovaných norem společensko-politického uvažování a jednání. Toto pojetí však, v souvislosti s nejasným vymezením daných norem, jako i obtížnosti určení toho, co je již možno považovat za výrazný odklon, vágnost pojmu spíše umocňuje, než aby ho vysvětlovalo. Z tohoto důvodu je považováno za vhodné termín extremismus vždy náležitě konkretizovat a vztáhnout ho k dalším kategoriím. Z obecného pohledu můžeme v konceptu extremismu odlišit dvě oblasti - extremismus politický a extremismus náboženský, jinak též náboženský fundamentalismus, mezi kterými by bylo možné najít styčné body, nicméně výrazně je odlišuje zejména důraz kladený na pravolevou dimenzi, typický pro extremismus politický a ne nezbytně obsažený v extremismu náboženském, který se vztahuje též k jiným faktorům⁴. Vzhledem k orientaci této práce se dále zaměřuji pouze na extremismus politický, později pak výlučně pravicový extremismus.

---

³ Přisouzení označení extremisté spojilo např. různé ekologické či nevládní organizace, neonacisty, antifašisty, skinheady, anarchisty, odboráře či náboženské fundamentalisty a teroristy.

⁴ V souvislosti s tímto dělicím kritériem by bylo možné dle Mareše [2003] vymezit též např. extremismus etnický či ekologický

1.2 Politický extremismus

Přestože oblast akademických studií politického extremismu je interdisciplinární⁵, bádání v této oblasti se zevrubně věnuje zejména politologie. Nemůžeme však říci, že by, alespoň v této akademické disciplíně, existoval konsensus ohledně vymezení a konceptualizace pojmu extremismus. Diskuse se vedou dokonce i o tom, zda je vůbec vhodné ho používat. Přestože oficiálně uznávanou definici extremismu bychom tedy hledali jen obtížně, většina autorů (z českého prostředí) se shoduje v tom, že za extremistická je možné považovat taková uskupení či ideologie, které odmítají podstatné principy a pravidla demokratického zřízení [Fiala, Mareš 1998; Mareš 2003] či přímo usilují o zničení nynějšího politického systému [Charvát 2007]. V rámci tohoto pojetí, které extremismus chápe především jako antitezi demokracie, se zejména v Německu rozvíjí též tzv. „teorie extremismu“⁶, která si klade za cíl zkoumat extremismus jako souhrnný pojem. Základními „variantami“ extremismu jsou z pohledu této teorie extremismus pravicový a extremismus levicový, jejichž diferenciační kritérium se odvíjí v návaznosti k dichotomii pravice – levice a spočívá tak především v odlišném přístupu k principu rovnosti, který pravicový extremismus popírá, extremismus levicový ho naopak nadřazuje státnímu zřízení a rozšiřuje do všech oblastí života [Mareš 2003, Charvát 2007].

Vzhledem k tomu, že rozlišování na pravicový a levicový extremismus a související přiřazení jednotlivých uskupení je, zejména v českém prostředí, často zpochybňováno s poukázáním na ostatní kritéria definující pravo-levé kontinuum, považují za nutné toto rozvržení dále rozvést. Pokud vycházíme z „jednoduchého“ pravo-levého dělení - v intencích „umírněné“ politiky z větší části funkčního⁷, je zařazení extremistických subjektů na této linii poněkud problematické. Definujeme-li například krajní pravici radikálností „pravicových požadavků“, (tj. minimalizace zásahu státu do společnosti i ekonomiky, nadřazování zájmů jednotlivce, ochrana soukromého vlastnictví), pak do této kategorie musíme řadit především subjekty ultraliberální až anarchokapitalistické. Zrovna tak praxe režimů, na které více či méně přiznaně navazuje dnešní „extrémní

---

⁵ Mimo politologie spadá politický extremismus zejména do oblastí zájmů sociologie, psychologie, filosofie či historie.

⁶ Mareš [2003] upozorňuje, že toto označení není zcela přesné a jedná se spíše o „analytická schémata“ či „typologie“ extremismu

⁷ Jakkoli musíme přihlídnout k rozdílu mezi (sebe)identifikací jednotlivých činitelů a posuzování reálné politicko-ekonomické praxe

pravice“⁸, v této linii nevykazují jednoznačnost „pravicových“ rysů. Někdy tak dokonce bývají extrémně pravicová uskupení některými, zejména pravicovými, politickými komentátory či politiky, řazené, na základě svých charakteristik, naopak mezi uskupení levicová, což dané členění dále komplikuje. Jedním z možných vysvětlení umístění (neo)fašistických, (neo)nacistických ideologií mezi extrémní pravici, může být jejich antagonismus vůči uskupením anarchistickým, marxistickým, bolševickým a maoistickým (jsou tak řazeny zejména proto, že bývají obvykle silně antikomunistické), přestože - opět - například i u anarchismu bychom mohli vysledovat indicie, které by z jistého pohledu opravňovaly jeho formální zařazení mezi pravici.

Dělení na pravicový a levicový extremismus (a pravici a levici obecně) tak dle mého názoru nejlépe osvětluje Charvát [2007], který navrhuje politické spektrum nahlížet jako trojúhelník, jehož vrcholy znázorňují tři hlavní ideologie: liberalismus, konzervatismus a socialismus. Vznik zárodků pravo-levého dělení politického spektra odkazuje do doby krátce po Velké francouzské revoluci, kdy v parlamentu na pravé straně zasedali příznivci konstituční monarchie (aristokracie opírající se o šlechtu a církve) a nalevo republikáni. Z těchto pólů se postupem času rekrutovali budoucí konzervativci a liberálové. Během 19. století na scénu vstoupil další hráč - v podobě organizovaného dělnictva, který se, zhmotněn do stran socialistického typu, postavil do opozice vůči konzervatismu i liberalismu. Hovoříme-li tedy o soudobém pravolevém dělení, musíme mít na paměti, že přestože jsou konzervatismus a liberalismus původně v opozici, v současnosti jsou oba tyto směry vnímány jako zástupci pravice. Přitom důraz, který konzervatismus klade na „tradiční hodnoty“ a silný stát jej odlišuje od liberálního individualismu, důraz na společenskou hierarchii od rovnostářského socialismu. Konzervatismus by tak mohl zaujmout vlastní pozici, kterou v současném lineárním pravo-levém spektru nelze znázornit. Z takového trojúhelníku je již snazší odvodit původ a pozici extrémnějších odnoží, které trojúhelník de facto kopírují. Komunismus je extrémní variantou či revoluční podobou socialismu, anarchokapitalismus liberalismu a konečně fašismus, nacismus a jejich novodobé deriváty jsou extrémní variantou konzervatismu.

---

⁸ Zejména nacistický režim Německa v letech 1933-45 a fašistické režimy v Itálii, Španělsku, Portugalsku či na území samostatného Slovenského státu

1.3 Kritika konceptu politického extremismu

„Teorie extremismu“ i pojem extremismus jako takový, podléhají četné kritice. Ta se obrací například k používání tohoto pojmu jako zastřešujícího pro extremismus pravicový i levicový. Tím, že tento pojem zdůrazňuje společné znaky obou jeho „variant“ a zahrnuje je pod jednotící termín, vytváří falešný dojem, že se jedná o dvě strany téže mince, přestože mezi oběma přístupy a ideologiemi, které zahrnují, existují zásadní rozdíly [Butterwegge 1996]. Dle kritiků pojmu pak jádrem zkoumání extremismu není ani tak snaha o jeho poznání, jako spíše tendence identifikovat případné nebezpečí pro společnost [Charvát 2007]. Mareš [2003] připomíná značný zájem státního politicko-administrativního aparátu o politologické a sociálně-vědní závěry z výzkumu extremismu, což by mělo hrát významnou roli při zvažování etiky a zodpovědnosti výzkumu.

K obdobné výtce se pak váže též patrně nejdůležitější a nejvýznamnější proud kritiky pojmu, který zdůrazňuje, že pojem extremismus nemá téměř žádný konkrétní obsah či teoretickou výpovědní hodnotu a je ve veřejném a zejména politickém diskursu, používán především jako mocenský nástroj. Riziko snadného zneužití pojmu pro diskreditaci a „kontumační diskvalifikaci“ názorové opozice či nepohodlných myšlenek ostatně zmiňuje valná část autorů [např. Barša, Strmiska 1997; Čermák 1998; Strmiska 1998; Keller 1998; Marešová 1999; Mareš 2003; Charvát 2007]. Označení extremismus a s ním související nálepka extremisty, je tedy možné, spíše než jako hodnotově neutrální vědecký pojem, vnímat s ohledem na hodnotové zabarvení, negativní konotace a možnou stigmatizaci, které prisouzení této nálepky přináší. V diskusích o blíže nespecifikovaném politickém extremismu je tak na místě zaměřit se na to, jak a především kým a k jakým účelům je daný pojem používán.

V souladu se jmenovanými aspekty kritiky pojmu můžeme chápat též fakt, že přestože Ministerstvo vnitra eviduje trestnou činnost s extremistickým podtextem a s určitou kategorií extremismu pracuje⁹, v právním systému není termín extremismus nijak definován.

Svébytnou kategorií je poté využívání pojmu extremismus v médiích a jeho rezonance ve veřejném mínění. V mediální sféře je tento pojem oblíbený patrně zejména pro svou univerzálnost – toto označení je možné použít jako zastřešující pro všechny ideologie

---

⁹ Viz <http://www.mvcr.cz/clanek/co-je-extremismus.aspx>, obdobně též BIS, viz <http://www.bis.cz/extremismus.html>

vystupující proti stávajícímu režimu, bez ohledu na to, z jakých pozic ho kritizují. Pojem extremismus či spíše extremista, tak bývá v médiích často volně zaměňován s příbuznými termíny, zejména pojmem radikální či radikál. V politologii jsou přitom tyto termíny užívány odlišně¹⁰. S ohledem na problematické určení hranice mezi nikoliv výlučně vymezenými pojmy extremismus a demokracie, využívají někteří politologové pro označení „přechodu“ mezi těmito abstraktně vymezenými prostory pojem radikalismus¹¹ [např. Charvát 2007]. Radikální aktivity pak v tomto pojetí sice mohou usilovat o hluboké společenské změny, avšak činí tak, na rozdíl od aktivit extremistických, v rámci stávajícího politického systému. Nutno ovšem dodat, že stejně jako je nejasná dělící linie mezi extremismem a demokracií, neexistuje ani jasně vymezená hranice mezi těmito dvěma spektry a prostorem radikalismu. V masmédiích nicméně oba pojmy obvykle splývají a spojovány bývají převážně s agresivními účastníky demonstrací a/či názorově nebo vizuálně se odlišujícími členy subkultur mládeže, přičemž toto označení nese jednoznačně pejorativní konotace. Mareš [2003] též upozorňuje na tendence velké části veřejnosti a priori spojovat označení extremistické orientace s akty politicky motivovaného násilí a osoby, označené jako extremistické identifikovat jako potenciální pachatele bezohledných násilných činů či přímo aspirující teroristy, což opět značně posiluje negativní konotace pojmu.

Uchopení konceptu extremismu ve veřejné sféře tedy často spíše než k otázce „co je to extremismus“, směřuje k označení „kdo je extremista“, od kterého se následně odvíjí též institucionální politika proti extremismu. Na možná rizika takového přístupu a stereotypizace extremistů jako výlučně (například) pouličních výtržníků či rasistických skinheadů upozorňuje Charvát [2007, s. 6] když podotýká, že „Pokud se tedy dotýčný „extremista“ převlékne do obleku, násilí se zřekne (alespoň verbálně) a místo o rasismu začne hovořit o „zhoubné politické korektnosti“, stane se v médiích někdy „radikálem“ a jindy „politickou alternativou“, ačkoli jeho názory zůstaly nezměněné.“

---

¹⁰ Zejména ovšem v německém prostředí, ze kterého obvykle čerpají též čeští badatelé zabývající se extremismem. V angloamerickém prostředí je pojem radical obvykle používán mmj. i jako ekvivalent českého pojmu extremismus.

¹¹ Přestože pojem radikální odkazuje spíše na určitý postoj než politické přesvědčení

1.4 Pravicový extremismus

Přestože pojem pravicový extremismus je, oproti vágnímu označení bez přívlastku, označení konkrétnější i v tomto případě je obtížné pojem jasně definovat a vymezit. Pravicový extremismus totiž nepředstavuje jeden ideologický směr, ale jedná se o střešové označení pro konglomerát celé řady ideologických proudů, jejichž ideologický rozptyl je poměrně široký. Obecně bychom mohli do oblasti pravicového extremismu zařadit skupinu osob, uskupení, aktivit či jevů, které se nacházejí na pravém konci politického spektra a pohybují se na samé hranici či za hranicí rozporu s ústavním řádem daného vládnoucího režimu. I zde můžeme rozlišit pravici extrémní a pravici radikální, přičemž pojem radikální a jeho konotace naznačují, na rozdíl od pojmu extremistický, působení v rámci daného vládnoucího režimu, tj. demokracie. Toto rozlišení je však především teoretické, v praxi je málo kdy zcela jasné a navíc lze očekávat, že většina skupin se bude označení extremistická, a patrně i radikální, bránit, zvláště pokud usiluje o podporu širší veřejnosti, jako je tomu na příklad u politických stran. V tomto případě je pak očekávatelné, že daná skupina bude usilovat o prezentování svých postojů způsobem, který navozuje představu o jejich souladu s demokratickým zřízením a může tak sama sebe situovat maximálně do „šedé přechodové zóny“ radikalismu.

1.5 Ideologické prameny pravicového extremismu

I přes různost a množství termínů, které se ve vztahu ke krajní, respektive extrémní¹² pravici používají, je možné nalézt určité jednotící charakteristiky, témata společná naprosté většině uskupení, která jsou jako extrémně pravicová charakterizována, či se do této sféry sama situují. Analýza více jak dvou desítek definic, používaných pro pravicový extremismus v anglickém, holandském a německém prostředí, odhalila, že za společné složky „západoevropského pravicového extremismu“ je možné označit rasismus, xenofobii, nacionalismus, antidemokracii a víru v silný stát [Mudde 1995]. Německé prostředí pravicový extremismus definuje ve vztahu k veškerým stranám, organizacím a jednotlivcům, jejichž sebeurčení a aktivity vykazují většinu následujících rysů, případně všechny: nacionalismus, xenofobii, etnocentrismus, skrytý či veřejný

---

¹² Jsem si vědoma rozdílů mezi pojmy extrémní a extremistický, zde je však, v souladu s mnoha jinými autory, používám jako synonyma.

antisemitismus a rasismus, antipluralismus, antikomunismus, antiparlamentarismus, militarismus, prosazování „práva a pořádku“, touhu po autoritativním státě vedeném jedním člověkem, sympatie ke konspiračním teoriím a přijímání násilí, jako přiměřeného prostředku politického jednání [McGowan 2002]. Je zřejmé, že uvedené rysy se u jednotlivých skupin mohou lišit svou intenzitou či důrazem na ně kladeným, osobně však tento výčet považuji za adekvátní a ve specifickém „poměrném zastoupení“ jsem přesvědčena o jeho možné platnosti i pro Českou republiku.

V českém prostředí obdobnou analýzu styčných bodů extrémně pravicového spektra, určitou síť témat, prostupující celou krajní pravici, nabízí několik autorů¹³, z nichž dle mého názoru nejkompaktnější a nejméně zobecňující přehled poskytuje Mareš [2009], který předkládá následující jednotící témata: antikomunismus (a antianarchismus či obecněji anti“levičáctví“), kritika vládních orgánů (zahrnující například kritiku EU, propagaci konzervativních hodnot, kritiku přístupu vlády k některým „klíčovými otázkám“¹⁴, označování vládního režimu jako totalitního a obecněji pojatý „boj proti systému“), kritika „politické korektnosti“¹⁵ (a k ní se váží kritika médií, která ji údajně nekriticky propagují), boj za „svobodu mínění“ (zejména za zrušení právních norem proti šíření rasové nenávisti a propagandě extremistických hnutí¹⁶), prosazování „práva a pořádku“ (zejména propagace trestu smrti a tvrdých postihů v oblasti drogové politiky, často je toto téma etnický orientováno), „anticiganismus“ (tedy odpor vůči Romům, který je velmi silným, možná nejdůležitějším, tématem české extrémní pravice, která ho považuje za téma propojující danou pravicově-extremistickou ideologii s „běžným“ veřejným míněním), antisemitismus (zde bych doplnila propojení se sympatiemi ke konspiračním teoriím, které jsou uvedené v německém výčtu), boj proti přistěhovalectví (zejména z „odlišných kultur“), islamofobie (toto téma je z celého výčtu patrně nejkontroverznější - někteří pravicoví extrémisté po vzoru západní Evropy bojí proti muslimům, na mezinárodní úrovni však někteří v „boji proti sionismu“ podporují určité aspekty islámské politiky) a odmítání globalizace (odmítání EU, NATO, USA nebo nasazení české armády v zahraničí.) Zejména v poslední době se, díky přebírání levicových vzorů, objevují globální i národní ekologická témata, někdy

---

¹³ Např. Charvát [2007] za styčné body českého pravicového extremismu považuje autoritu, moc, násilí, nacionalismus, rasismus, antisemitismus, antikomunismus a, poněkud sporně, náboženství

¹⁴ Např. kritika laxnosti v řešení situace sociálně vyloučených oblastí

¹⁵ Přičemž politická korektnost je zde používána jako jakýsi „krycí termín“, znamenající především nemožnost otevřeně brojit proti etnickým či sexuálním menšinám

¹⁶ Přičemž zůstává otázkou, zda o zrušení či změnu těchto norem jednotliví pravicoví extrémisté opravdu stojí nebo jim možnost prezentovat se jako „bojovníci za svobodu“ spíše vyhovuje

též kritika kapitalismu. K tomuto výčtu bychom mohli přiřadit ještě obecněji pojatý rasismus (neonacisté vyzdvihují údajnou nadřazenost bělošské rasy, jejich jednotlivým tématem je tzv. „white supremacy“ či „white power“, nacionalisté prosazují spíše rasismus kulturní a významným způsobem se soustředí na prosazování etnické homogenity českého obyvatelstva).

Oproti předchozímu výčtu zde téměř není přítomný sklon k totalitarismu, který je v německé charakteristice zastoupen hned několika tématy. Dle mého názoru toto téma Mareš omezuje z důvodu, že přestože je v českém prostředí patrné, není nijak výrazně a explicitně artikulováno. Jeho zahrnutí do výčtu by tak mohlo některé subjekty, které se tímto způsobem nijak výrazně neprofilují a přesto jsou do sféry krajní pravice zahrnovány, vylučovat.

Je zřejmé, že žádný z aspektů, vyjmenovaných výše, sám o sobě pravicový extremismus netvoří, nicméně již kombinace několika z nich vytváří strukturu pro extrémní pravici typickou.

1.6 Pravicový extremismus v ČR

Poměrně komplexní vymezení ideologických pramenů pravicového extremismu a poukázání na odlišný důraz, který je na jednotlivé složky kladen, naznačuje, že ideologický rozptyl české extrémní pravice je poměrně široký. I přes souhrnné označení pravicového extremismu je tento prostor charakteristický neexistencí ucelené „pravicově extremistické“ ideologie, která by jednotlivé subjekty ultrapravice sjednocovala. Přestože prostor českého pravicového extremismu je značně provázaný, je pro něj zároveň charakteristická heterogenita ideově-politických směrů a orientací. Jasnou charakteristiku ideologických proudů pak ztěžuje hloubka jejich propracovanosti či zřetelnost jejich artikulace a vymezení. Často nelze určit, zda se u dané skupiny jedná o konkrétní ideologii nebo inspiraci jiným hnutím či konkrétním režimem nebo můžeme mluvit jen o nesourodém souboru postojů a názorů, určeném především na základě subkulturní příslušnosti. Skupiny se navíc dále liší složením svých příznivců, organizační formou, používanými metodami i (ne/)stanovenými cíli. Veškeré tyto charakteristiky jsou navíc značně proměnlivé v čase. Jednotlivá hnutí a/nebo jejich ideologie se navzájem překrývají či doplňují, aby se následně reálně či předstíraně znesvářila. Celou situaci dále komplikuje výše zmíněný fakt, že dané subjekty samy sebe jako extremistické neklasifikují, naopak se tuto charakteristiku snaží popřít a tím

zastřít například i reálnou podobu jejich ideologicko-politických postojů či provázanost s jinými skupinami na extrémně-pravicové scéně. Přestože je tedy existence ultrapravice v České republice zřejmá, její vymezení, strukturování a stanovení hranic mezi jednotlivými spektry, zůstává problematické.

Velmi obecně můžeme, společně s Charvát [2007], rozřadit různá ultrapravicová uskupení, na základě jejich politického programu, do tří základních skupin: konzervativní autoritáři (lze se setkat též s termínem ultranacionalismus či nacionalistický a reakční populismus), neofašisté a neonacisté¹⁷. Při tomto rozdělení je však nutné mít na paměti, z čeho vychází, a připomenout, že pro velkou část příslušníků ultrapravice politická koncepce nemá valnou důležitost a jejich příklon k hnutí se definuje především na základě subkulturní příslušnosti, ve které politické názory nemusí hrát dominantní roli. Tři výše zmíněné skupiny se tak, i přes jejich rozdílnost v praxi, často překrývají či doplňují a nelze mezi nimi načrtnout přesnou dělicí čáru. To, co tři výše zmíněné proudy spojuje, je zejména příklon k autoritářství, xenofobii, silnému antikomunismu a agresivitě. To, co je, alespoň teoreticky, odlišuje, je přístup k rasismu a nacionalismu. Zatímco konzervativní autoritáři rasismus verbálně odmítají, neofašisté upřednostňují rasismus kulturní, neonacisté se přiklánějí k rasismu biologickému. Nacionalismus je u reakčních populistů i neofašistů silným a akcentovaným tématem, neonacisté kladou spíše než na národ důraz na rasu. V praxi je ovšem přerůstání xenofobie do rasismu, stejně jako odvolávání se na nacionalismus, u všech subjektů krajní pravice velmi časté.

Významný rozdíl existuje též v rovině veřejné prezentace. Konzervativně autoritářské a pravicově-populistické strany balancují, na rozdíl od neofašistických a neonacistických hnutí, na hraně legálnosti (či v „šedé zóně radikalismu“), což jim přináší zájem médií, a tím pádem i potencionálních voličů. Zároveň je však vždy přítomné nebezpečí prisouzení nálepky pravicových extremistů, kterému se tyto skupiny chtějí vyhnout. S dalšími subjekty ultrapravice ovšem často přímo či nepřímo, téměř vždy však neveřejně, spolupracují, neb jim poskytují cenné lidské zdroje a další voličskou podporu. Cesta z „ilegality neonacismu“ některých perspektivních neonacistických kádrů do oficiální politiky tak vede právě přes neofašismus až ke konzervativně autoritářské, či populistické pravici¹⁸.

---

¹⁷ Podrobněji viz Charvát [2007], str. 40-49.

¹⁸ Což ovšem neznamená, že by všechny osoby angažované v tomto proudu byli bývalými či „skrytými“ neonacisty

Přestože můžeme říci, že ve velmi všeobecné rovině je toto rozdělení funkční a pro základní přehledovou klasifikaci pravicově extremistické scény vhodné, pro podrobnější vhled do problematiky upřednostňuji zaměřit se na podrobnější analýzu jednotlivých uskupení v konkrétním místě a čase. Taková analýza české extrémně pravicové scény je velmi kvalitně zpracovaná hned v několika studiích, zejména z politologické oblasti¹⁹, nicméně jimi pokryté období končí rokem 2006/2007 (s výjimkou ojedinělých pozdějších studií, věnujících se jednotlivým extrémně pravicovým hnutím). Pro podrobnější vhled do historie, formování a charakteristik české extrémní pravice, jako i důkladný popis vzniku a ideologických základů zde popisovaných hnutí, tak doporučuji zaměřit se na výše zmíněná díla. Z důvodu neexistence obsáhlejší literatury, týkající se hnutí ovlivňujících českou extrémní pravici (jako i její veřejný obraz) v období 2007-2010, v další části této kapitoly stručně nastiňuji přehled takových subjektů, která v tomto ohledu považuji za nejvýznamnější. Zaměřuji se především na jejich charakteristiku, vývoj v čase, ideologickou a personální strukturu, jako i jejich vzájemné vztahy a propojení.

1.6.1 Národní odpor

Národní odpor (NO) se vyprofiloval v roce 1998 (1999) z pražské pobočky neonacistické skinheadské organizace Blood and Honour Division Bohemia (BaH DB). V té době se mezi plzeňskou a pražskou skupinou BaH DB prohloubily jak finanční, tak koncepční spory. Plzeňská větev organizace se orientovala zejména na pořádání koncertů a obchodování s white power hudbou, jejichž výtěžků se týkaly finanční spory²⁰, zatímco pražská větev organizace prosazovala prohloubení politické činnosti a veřejných aktivit, o což plzeňská větev nejevila zájem. Rozštěpení a zánik hnutí byl dovršen policejní razíí, která se týkala výhradně plzeňské větve. Následně se etablovala aktivistická skupina Národní odpor Praha a téměř současně další buňka Národní odpor Brno. Počátkem roku 1999 se aktivisté Národního odporu pokusili o registraci občanského sdružení Junge Nationaldemokraten, mládežnické pobočky německé

---

¹⁹ Zejména MAREŠ, Miroslav. 2003. *Pravicový extremismus a radikalismus v ČR*. Brno: Barrister & Principal;

MAREŠ, Miroslav. 2005. *Terorismus v ČR*. Brno: Centrum strategických studií;

CHARVÁT, Jan. 2007. *Současný politický extremismus a radikalismus*. Praha: Portál;

internetový časopis *REXTER* : *Časopis pro výzkum radikalismu, extremismu a terorismu*, dostupný z www.rexter.cz

²⁰ V dané době dokázala taková činnost generovat poměrně značné finanční objemy – koncertů se obvykle při vstupném 400-600 Kč, účastnilo 500-1000 osob.

NPD²¹, ale žádost o registraci byla odmítnuta z formálních důvodů. Na další činnosti a vztazích Národního odporu je možné ilustrovat obecnou provázanost české extrémně pravicové scény. V letech 1999 – 2001 Národní odpor kooperoval s oficiálně registrovanou organizací Národní aliance. Tato svou ikonografií a projevem inklinovala spíše k prvorepublikovému fašismu s prvky antisemitismu, ovšem mísila ho s nacionálním socialismem a většina významných členů se hlásila k neonacistické scéně. Přes Národní alianci existovala vazba na Vlasteneckou frontu, která, přestože v začátcích své existence ryze neonacistická, se postupem času přiklonila k neofašismu. Vlastenecká fronta ovšem stále spolupracovala i s některými neonacisty, jako například Národní aliancí, jakoukoliv kooperaci s Národním odporem však vždy odmítala. Přesto právě ve Vlastenecké frontě zahájili svou aktivistickou kariéru někteří významní představitelé Národního odporu²² či Autonomních nacionalistů²³.

Kromě (nejvýznamnější) pražské a brněnské pobočky Národního odporu vznikly na bázi původní aktivistické struktury BaH DB a částečně i Národní aliance postupem času další významné pobočky (zejména NO České Budějovice, NO Karlovy Vary, NO Jihlava). Takto vytvořená aktivistická struktura ve velice volné podobě, především na základě osobních známostí a vazeb, existuje doposud.

V roce 2001 některé osoby české neonacistické scény vstoupili do Vlastenecké republikánské strany (jedna z odštěpeneckých stran Sládkovy SRP-RSČ), která se přejmenovala na Národně sociální blok (NSB) a později Pravou alternativu (PA). Ve vedení získali pozice i lidé ze struktur Národního odporu a Národní aliance. Přestože projekt skončil o rok později deziluzí a rozpadem, představuje důležitý první pokus ryze neonacistických struktur proniknout do oficiální politiky. Definitivním rozpadem NSB/PA a policejní akcí Patriot²⁴ proti NO Praha, která rozbila organizační strukturu kolem neonacistických koncertů, můžeme vymezit konec prvního aktivistického období Národního odporu. Mareš [2003] v této souvislosti zmiňuje též roli uskupení Antifašistická akce, které, zejména v rámci zvyšujících se násilných pouličních střetů s aktivními neonacisty, dokázalo odradit některé z významných představitelů NO od pokračující angažovanosti v neonacistických strukturách (ovšem především v Praze).

---

²¹ Nationaldemokratische Partei Deutschlands

²² Např. Patrik Vondrák

²³ Např. Jiří Bunda

²⁴ Přestože akce skončila odsouzením pouze jedné osoby k podmíněčnému trestu, podnítila odchod některých aktivistů z neonacistických struktur

Na základě těchto souvislostí přestal existovat Národní odpor jako celorepubliková organizační struktura a tento přešel ve fungování na bázi jednotlivých buněk většího či menšího lokálního významu bez vzájemné koordinace.

V roce 2006 proběhl pokus obnovit Národní odpor jako organizaci. Přestože tento byl spíše neúspěšný – Národní odpor nebyl schopen (znovu)vytvořit celorepublikovou strukturu se společnými aktivitami, koordinací či jasně vymezeným programem, přispěl tento pokus k aktivizaci neonacistického hnutí, které se od roku 2003 nacházelo v útlumu. V roce 2006 se na tradiční prvomájové demonstraci v Praze objevuje nové pojetí ikonografie a symboliky Národního odporu jakožto značky, „brandu“. Ve stejném roce ovšem též vychází judikatura Nejvyššího soudu²⁵, na základě které je propagace Národního odporu a některých dalších neonacistických organizací (například BaH DB, Bohemia Hammer Skins) trestným činem podpory a propagace hnutí, směřujících k potlačení práv a svobod člověka. Prvomájová demonstrace v roce 2007 v Brně byla rozpuštěna na základě tohoto judikátu, čímž byla definitivně ukončena jakákoliv snaha Národního odporu působit jako nadregionální organizace²⁶. Některé politicky profilované struktury se následně propojily s Dělnickou stranou, většina lokálních buněk je pouze formálního charakteru a/či nefunkční, či přetrvávají jako lokální skupiny, propojené především na základě přátelských vazeb a subkulturního řazení.

Co se týká struktury a ideologie Národního odporu, můžeme od počátku jeho vzniku pozorovat silný ideologický vliv německé scény²⁷. Tento vliv se však projevoval a projevuje spíše v rovině organizačně-strukturální, než politicko-ideologické. Národní odpor nevytváří hierarchickou pyramidální strukturu, ale funguje na principu samostatných lokálních skupin, prostřednictvím tzv. leaderless resistance (tj. odpor bez vůdce), kterýžto koncept se v současnosti na neonacistické a extrémně pravicové scéně těší značné oblibě²⁸. Je otázkou, nakolik bylo v případě Národního odporu proklamativní přijetí tohoto konceptu svobodnou volbou a nakolik k jeho přijetí bylo hnutí donuceno výše zmíněnými okolnostmi, stejně jako nakolik je tento koncept naplňován. Vzhledem k tomu, že leaderless resistance odmítá hierarchicky vytvářenou organizaci s členstvím a vedením, může být ideově členem Národního odporu každý, kdo se ztotožňuje s jeho myšlenkami a cíli. Skutečný stav je však zcela odlišný.

---

²⁵ Viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 4. 2006, sp. Zn. 5 Tdo 79/2006

²⁶ Několik osob, spjatých především s NO Praha, bylo v letech 2008/2009 za pořádání této demonstrace trestně stíháno

²⁷ Například skrze organizační schémata Nationale Widerstand, Freie Kameradschaften

²⁸ Přestože v poslední době můžeme pozorovat určitý úpadek hnutí, vyzdvihující koncept leaderless resistance

Struktura Národního odporu je dlouhodobě konstituována na základě osobních vazeb. Národní odpor navíc v současném neonacistickém hnutí disponuje určitým puncem exkluzivity, kdy by se jeho členy ráda stala řada mladých neonacistů, nicméně bez existence osobních vazeb je přičlenění se k existující skupině, či založení nové buňky pod hlavičkou Národního odporu, nemožné. Tuto nepřístupnost nejvyšších existujících struktur mladým neonacistům, můžeme chápat jako charakteristickou pro celé období existence české neonacistické scény. Nové organizace vznikají na základě činnosti skupin mladších aktivistů, pro které je stávající hlavní organizace personálně nedostupná. Takto vznikla i česká pobočka BaH DB, jako reakce na nedostupnost organizace Bohemia Hammer Skins. Národní odpor se utvořil v reakci na poměry v BaH DB, kdy požitky plynoucí z aktivit organizace byly dostupné jen úzké skupině aktivistů. Stejně tak můžeme chápat vznik Autonomních nacionalistů jako reakci na zakonzervované poměry v Národním odporu.

Z hlediska struktury Národního odporu²⁹ tedy můžeme v současnosti hovořit o zastřešení Národního odporu prostřednictvím patrně nejznámějšího a nejnavštěvovanějšího českého neonacistického webu www.odpor.org (dříve odpor.net), který ovládá skupina několika málo politicky vyhraněných aktivistů. Vedle té existují lokální pobočky Národního odporu s větším či menším významem, kdy u části z nich je možné se domnívat, že existují pouze formálně. Přestože web odpor.org tvoří dojem výstupu jednotné organizace, je velmi pravděpodobné, že jednotlivé buňky nemají na jeho obsah ani na složení redakčního kolektivu žádný vliv, což se projevuje i v ideologické profilaci daného webu a ostatních buněk Národního odporu.

Jednotlivými ideologickými prvky Národního odporu jsou (mimo dalších charakteristik, vymezených v podkapitole 2.5 Ideologické prameny pravicového extremismu) zejména antisemitismus, nepřátelství vůči Romům a osobám jiné barvy pleti a autoritářství, spojené s odmítnutím rovnostářství. Od struktur s obdobným ideovým zakotvením se Národní odpor odlišuje explicitním přihlášením k nacionálnímu socialismu. Deklaratorně se pak Národní odpor pohybuje mezi nacionalismem na bázi národního státu, proněmeckou orientací s de facto podřízeností německému vlivu a bělošským panevropským nacionalismem. Vzhledem k tomu, že se tyto koncepty navzájem mohou značně vylučovat, by bylo možné považovat Národní odpor i za subjekt populistický,

---

²⁹ Ke které je nutno též dodat, že je po celou dobu své existence ovlivňována též tím, že značné procento významných členů Národního odporu končí ve vězení, zejména kvůli opakovaným násilným útokům.

který svá sdělení upravuje dle toho, kdo má být jejich příjemcem³⁰. Na nejednoznačné vymezení ideologické orientace a „roztříštěnost“ Národního odporu poukazuje i zmíněná distance mezi aktivisty, spravujícími webové stránky odpor.org a ostatními lokálními buňkami hnutí. Ta se projevila například na jaře 2009, kdy byl na stránce odpor.org zveřejněn silně pro-německý dokument *Základní úmluva mezi českými a německými kamarády*³¹, který vytvářel zdání oficiálního dokumentu, společného výstupu Národního odporu. Dané prohlášení však vzbudilo v diskusích (nejen) Národního odporu vlnu nevole³² a některé pobočky (například poměrně vlivná buňka NO České Budějovice) ho odmítly a distancovaly se od něj.

Podobně bychom mohli charakterizovat vztah Národního odporu k Dělnické straně (DS) a její nástupnické Dělnická straně sociální spravedlnosti (DSSS). Řada aktivistů kolem webu odpor.org se v roce 2008 stala funkcionáři Dělnické strany (v menší míře pak DSSS), přesto však nemůžeme říci, že se Národní odpor spojil s Dělnickou stranou (resp. DSSS) jakožto organizace. Pomineme-li, že příčinou je již samotná organizační struktura, při které neexistují celo-organizační rozhodovací a procedurální mechanismy, důvodem jsou opět především osobní sympatie, antipatie a rozdílné představy o fungování jednotlivých buněk i aktivistů. I přes jisté personální propojení obou skupin, tak v některých regionech (např. Severní Čechy) aktivisté Národního odporu Dělnickou stranu od počátku veřejně odmítali, v jiných (např. Jižní Čechy, Slezsko) k propojení nedošlo z důvody neexistující poptávky místních aktivistů Národního odporu po organizovanosti na oficiální bázi.

1.6.2 Autonomní nacionalisté

Uskupení Autonomní nacionalisté vzniklo v roce 2007, kdy navázalo na činnost Nacionalistů Kladno. V Kladně se v roce 2005 vytvořila skupina mladých neonacistů, která usilovala o aktivizaci a zapojení do existujících neonacistických struktur, resp. Národního odporu, který pro ně ovšem byl vzhledem k věku a neexistujícím známostem nedosažitelný. Po určité době činnosti skupina opustila pozici lokální, subkulturně vymezené skupiny, na přelomu let 2006/2007 vytvořila svého času poměrně vlivný web

---

³⁰ Tento rys můžeme chápat jako společný všem neonacistickým subjektům a mohli bychom ho vysledovat už i u nacismu v době jeho vzniku, kdy tento pro různé příjemce vytvářel různá, vzájemně si odporující, sdělení.

³¹ Viz <http://www.odpor.org/index.php?page=clanky&kat=&clanek=952>

³² Zde vycházím především z veřejných internetových diskusí a přidružených neonacistických stránek

www.nacionaliste.com a stala se vzorem pro nově vznikající skupiny mladých aktivistů. V letech 2007 a 2008 tak vzniklo mnoho lokálních buněk Autonomních nacionalistů, naprostá většina z nich však měla krátké trvání nebo byla tvořena tak malým počtem aktivistů, že jakýkoliv personální výpadek způsobil buňce vážné problémy³³. Buňku Autonomních nacionalistů mohl vytvořit kdokoli, kdo byl schopen vykázat se nějakou angažovanou aktivitou (například výlepem plakátů, sprejováním nápisů). Na základě žádosti pak mohl být tento jedinec, respektive jeho skupina, zařazena do seznamu jednotlivých buněk na stránkách nacionaliste.com. Tím se Autonomní nacionalisté výrazně odlišovali od Národního odporu, ve kterém, jak bylo zmíněno výše, byla podmínkou pro vznik nové skupiny personální spřízněnost s existujícími strukturami. Volnější koncepce Autonomních nacionalistů tak poskytla mladým aktivistům možnost (sebe)identifikace s hnutím, zároveň ovšem vedla k tomu, že příslušnost k Autonomním nacionalistům byla mnohem menším zdrojem prestiže než příslušnost k Národnímu odporu.

Přestože Autonomní nacionalisté byli jedněmi z hlavních propagátorů konceptu leaderless resistance a proklamativně odmítali organizované a centrální řízení, reálně bychom jejich organizační strukturu mohli označit za „pyramidálně paprscitou“ s centrem v Kladně, respektive v osobách J. Bundy a M. Glase, kteří určovali taktiku a strategii organizace a vyhlašovali celoorganizační akce. Propojení Autonomních nacionalistů bylo uskutečněno především prostřednictvím webu nacionaliste.com³⁴. Stejně jako „vedení“ Národního odporu, se „vedení“ Autonomních nacionalistů na jaře roku 2008 začlenilo do Dělnické strany a M. Glas i J. Bunda za stranu kandidovali ve volbách. Ve strukturách Dělnické strany ovšem Autonomní nacionalisté nenabýli zdaleka takového významu, jako aktivisté Národního odporu. Aktivisté Autonomních nacionalistů však byli ohlašovatelé a spoluorganizátoři obou demonstrací v Janově, později jim Dělnická strana formálně předala též organizaci dalších akcí.

Politicky není možné u Autonomních nacionalistů vysledovat jasně určenou ideologii. Koncept jako takový pochází z Německa, kde vznikl zhruba kolem roku 2002, ovšem sebepojetí a sebe-prezentace českých a německých autonomních nacionalistů se

---

³³ Není nepravděpodobné, že některé buňky Autonomních nacionalistů byly tvořené jedním člověkem

³⁴ Web zveřejňoval též materiály jednotlivých poboček, později na něm vznikly domény třetího řádu pro potřeby některých buněk (například sever.nacionaliste.com apod.), které měly ve správě jednotlivé pobočky. Po nespokojenosti s obsahovou úrovní lokálních webů bylo od této koncepce ustoupeno a „vedení AN“ tyto lokální weby zrušilo.

v mnohém odlišuje³⁵. V aktivitách a vyjádřeních Autonomních nacionalistů tak můžeme vysledovat prvky sahající od levice k pravici, od fašismu k nacismu³⁶. Za jednotící aspekt hnutí je možné považovat především snahu o aktivismus, angažovanost a „chuť něco dělat“. Autonomní nacionalisty pojí přesvědčení, že k aktivismu „proti systému“ a „pro hnutí“ není nutné pořádat velké demonstrace či koncerty (jakkoli jsou i tyto kýžené), ale stačí i malé lokální činnosti³⁷. Důležitým aspektem činnosti a profilace Autonomních nacionalistů byla snaha o určité zmodernizování, respektive zatraktivnění extrémně pravicového hnutí a jeho image pro širší veřejnost a mládež. Po celou dobu svého působení se Autonomní nacionalisté distancovali od image typické pro neonacisty „starého stříhu“ a od explicitně neonacistické symboliky. Tento distanc však můžeme chápat spíše jako taktický, nikoliv primárně ideový. Autonomní nacionalisté dlouhodobě spolupracovali s příznávy neonacisty z Národního odporu, stejně jako bylo možné pozorovat určité obsahové propojení hlavních webových stránek obou struktur³⁸. V rámci zatraktivnění hnutí Autonomní nacionalisté do své agendy přebrali mnoho levicových témat (např. environmentalismus, odpor ke globalizaci, boj za práva zvířat), modifikovali četné levicové symboly pro svou vlastní potřebu a dokonce přebrali i některé prvky image, které jsou obvykle přisuzovány příznivcům alternativní levice³⁹. Tato snaha o modernizaci hnutí však byla mnoha neonacisty odmítnuta jako škodlivé „levičáctví“, vnášející do hnutí četné nežádoucí a odmítané prvky. V letech 2009 a následných bylo možné u Autonomních nacionalistů, respektive některých jejich vůdčích osob, pozorovat inklinaci k modernímu neofašismu italského typu (tj. důraz na národní identitu, kulturní rasismus, politická inklinace ke korporativismu a silnému státu), což ovšem může být chápáno opět především jako snaha o další inovaci hnutí. Přestože došlo k částečnému personálnímu propojení Autonomních nacionalistů a Dělnické strany, postupem doby mezi oběma subjekty začala vznikat určitá nevraživost, jejímž důvodem bylo převážně obviňování strany Autonomními nacionalisty z nedostatku atraktivity pro intelektuálněji zaměřené jedince, nezajímavosti

---

³⁵ Více k německému autonomnímu nacionalismu, jeho rozdílům s českým autonomním nacionalismem jako i k podrobnější charakteristice a deklaratornímu vymezení Autonomních nacionalistů viz VEJVODOVÁ, Petra. Autonomní nacionalismus. *Rexter : časopis pro výzkum radikalismu, extremismu a terorismu* [online]. 2008, 2, [cit. 2011-04-21]. Dostupné z [www: <http://www.rexter.cz/autonomni-nationalismus/2008/11/01/>](http://www.rexter.cz/autonomni-nationalismus/2008/11/01/).

³⁶ Objevuje se však většina témat charakteristická pro extrémní pravici

³⁷ Které AN pečlivě dokumentovali na svých stránkách, kde se pravidelně objevovaly zprávy, doplněné fotkami či videi o sprejování hesel, šíření letáků, návštěv psích útulků, čištění lesa apod.

³⁸ Stejně tak je možné na internetu dohledat fotografie hajlujících čelných představitelů AN

³⁹ Zejména styl oblékání, piercing apod.

a „neakčnosti“ veřejných akcí a „odpudivosti“ image řady představitelů Dělnické strany. Tato nevráživost vyvrcholila počátkem roku 2010, kdy se Autonomní nacionalisté na webu nacionaliste.com od Dělnické strany veřejně distancovali. Jednalo se však opět především o prohlášení užšího „vedení“⁴⁰ Autonomních nacionalistů a později se projevilo, že ne všechny lokální pobočky s distancem souhlasí.

Tím prakticky skončila doba fungování Autonomních nacionalistů jakožto (hierarchizované) organizace a tato přešla ve volnou aktivistickou strukturou, konstituovanou na základě osobních vazeb jedinců z lokálních buněk a dalšími osobami z neonacistického hnutí⁴¹. Autonomní nacionalisté, s výjimkou demonstrací v Janově a Přerově, na kterých se spolupodíleli, nebyli nijak významní dopadem svých jednotlivých akcí, ovšem disponovali poměrně značným mobilizačním potenciálem mezi mladšími a moderněji orientovanými potenciálními aktivisty. Pro vývoj extrémní pravice v letech 2009 a 2010 byl symptomatický klesající mobilizační potenciál Národního odporu a Dělnické strany (jejichž mobilizační okruhy se prakticky překrývaly), v němž se poměrně silně projevil i zmíněný distanc Autonomních nacionalistů⁴², jakkoli nemůže být považován za jediný důvod klesajícího počtu účastníků na demonstracích. V polovině roku 2010 došlo též k zániku hlavního webu Autonomních nacionalistů nacionaliste.com, který byl na podzim téhož roku nahrazen webem revolta.info, na kterém se podílí několik osob z řad struktur Autonomních nacionalistů, ovšem web jako takový, spíše než k oficiální reprezentaci organizace, směřuje k „angažovanému infotainmentu“⁴³.

V současnosti je tak organizované (či dle deklaratorního se přihlášení k leaderless resistance „neorganizované“) hnutí Autonomních nacionalistů minulostí, nicméně někteří bývalí členové si udržují neformální vliv. Autonomní nacionalisté tak se svým důrazem na lokální aktivismus a modernizaci hnutí představují možný inspirační zdroj pro mladé, moderněji uvažující zájemce o neonacistický, respektive pravicově extremistický aktivismus, a zároveň možný mobilizační potenciál následnických struktur, přesahující do sfér, do kterých Dělnická strana či Národní odpor nedosahují.

---

⁴⁰ A na něj personálně napojené osoby z některých lokálních poboček

⁴¹ Např. některými členkami Resistance Women Unity (RWU) – ženské „podpůrné“ organizace NO a AN.

⁴² Toho si byla vědoma i Dělnická strana, která se pokusila na přelomu roku 2009/2010 spustit vlastní projekt neregistrovaného sdružení pod názvem Národní aktivisté, jehož lokální struktura navazovala na některé osoby z řad AN, které nesouhlasily s distancem od DS, a existující strukturu DS a Dělnické mládeže. Projekt však byl neúspěšný, koncem roku 2010 samovolně odumřel a internetová doména narodni-aktiviste.com byla opuštěna.

⁴³ Patrně po vzoru webu www.radicalboys-brux.com, dnes radicalboys.com

1.6.3 Dělnická strana

Dělnická strana vznikla v roce 2003 po roztržce ve vedení strany Republikáni Miroslava Sládka (RMS) okolo aktivistů Republikánské mládeže (RM). Toto hnutí bylo rozpuštěno Ministerstvem vnitra v roce 2002 s odůvodněním, že politickou činnost přísluší vykonávat pouze politickým stranám, nikoliv občanským sdružením. Hojně se ovšem hovořilo také o angažovanosti členů RM v neonacistických strukturách, zejména v Národním odporu [Mareš 2005]. Předsedou strany byl na prvním sjezdu zvolen Tomáš Vandas, původně tajemník RMS, který stranu vede dodnes. Svou činnost zahájila Dělnická strana poměrně razantně, od svého vzniku např. vydává stranický tisk s názvem Dělnické listy, nicméně i tak se, stejně jako mnoho jiných malých stran, v počátcích své existence potýkala s nezájmem veřejnosti. V roce 2005 proběhl pokus před parlamentními volbami 2006 sjednotit všechny politické subjekty české krajní pravice do volební koalice s názvem Národní síla, resp. Národní pětka. Tento projekt tvořilo pět stran: Dělnická strana, Národní strana, Republikáni Miroslava Sládka, Národní sjednocení a České hnutí za národní jednotu, ale dlouhého trvání neměl. Po neshodách a osobních rozporech, zejména kvůli osobě Miroslava Sládka, Dělnická strana z projektu vystoupila. Následně založila spolu s Národním sjednocením vlastní koalici Právo a Spravedlnost, nicméně ani tento pokus neskončil větším volebním úspěchem.

Dle Mareše a Vejvodové [2010] lze vývoj strany rozdělit do několika vývojových etap dle politických subjektů, s nimiž strana navázala (případně rozvázala) spolupráci a které zároveň ovlivňovaly její ideový profil. První etapa je určená právě spoluprací s Národní stranou a předvolebním projektem Národní pětka. Druhou etapu, která se rozkládá přibližně mezi lety 2005-2006 lze charakterizovat jako přechodné období, ve kterém již však Dělnická strana zahajuje občasnou spolupráci se sdružením Národní korporativismus⁴⁴, které bylo napojené na nacionální i neonacistické proudy. Třetí vývojová fáze, se začátkem v roce 2007, je pak určena otevřením se neonacistické scéně a úzkou spoluprací s převážně neonacistickými hnutími extrémně pravicové scény, jako jsou Autonomní nacionalisté a Národní odpor a zároveň zvýšenou veřejnou aktivitou a radikalitou strany. Na jaře 2008, dle bývalého místopředsedy strany Malého, došlo ke „gentlemanské dohodě“ mezi Dělnickou stranou a Národním odporem o vzájemné podpoře [Malý 2009]. Národní odpor byl schopen poskytnout aktivistickou strukturu

---

⁴⁴ Uskupení aktivní v letech 2004-2008, stojící na pomezí nacionalismu, neonacismu a neofašismu. Jeho bývalý předseda Petřivalský je nyní funkcionářem DSSS (dříve též DS).

a hojnou účast osob na demonstracích, Dělnická strana pak legální krytí veřejným neonacistickým akcím a snahám vstoupit do veřejného prostoru. Současně byli do strany přijati i lidé z hnutí Autonomních nacionalistů.

Co se týká ideologie strany, zde bychom mohli vysledovat celý mix přístupů, sahající od ryzího (nacionálního) populismu přes fundamentální tradicionalismus až k neonacismu. Obecně Dělnická strana naplňuje běžně uváděné charakteristické prvky pravicově extremistických subjektů tak, jak byli definovány v předchozí části této kapitoly. V rámci své programatiky a ideové profilace se strana hlásila k národnímu socialismu, nicméně tento přístup různě varioval od národního socialismu české historické linie k národnímu socialismu hitlerovskému (někdy strana přímo užívala termín nacionální socialismus). Hlavní byl požadavek silného státu, fungujícího na základě národnostního principu, což ovšem zahrnovalo též vyloučení „etnicky nečeských“ skupin obyvatelstva. Stejně tak výhody národní ekonomiky měly být cíleny výhradně na český národ, strana usilovala o omezení přílivu cizího kapitálu, podporu českého zemědělství a českého venkova. Zatímco program strany by bylo možné situovat na hranici radikality a extremismu, v rámci rétoriky Dělnické strany se běžně vyskytovaly všechny rysy, definující pravicový extremismus – tj. rasismus, nacionalismus, xenofobie, požadavek silného státu, protirežimní postoj atd. [Mareš, Vejvodová 2010] Strana též, patrně po vzoru Maďarské gardy, založila tzv. Ochranné sbory Dělnické strany, které však měly především populistický a propagandistický charakter.

Zejména ve svém posledním období, charakterizovaném právě propojením s neonacistickou scénou, se Dělnická strana zaměřila v první řadě na etnické otázky v čele s romskou problematikou, doplněnou o xenofobii, odmítání přistěhovalců a homosexuality, to vše podložené kritikou vládní garnitury. Zvýznamnění těchto témat bylo na úkor dříve akcentovaných oblastí práv zaměstnanců a sociální tematiky. Právě romská problematika, jakožto kontroverzní a veřejně i mediálně vděčné téma, se stala primárním tématem Dělnické strany, které ji zajišťovalo značnou pozornost a dokázalo zmobilizovat její příznivce ke konkrétním veřejným akcím. Nejvýznamnější z těchto akcí byla patrně druhá demonstrace na Litvínovském sídlišti Janov v listopadu 2008, při které Dělnická strana, v té době však již značně posílená aktivisty z řad Národního odporu a Autonomních nacionalistů, dokázala zmobilizovat poměrně vysoký počet osob. Při této a následné demonstraci v Přerově v dubnu 2009 došlo zároveň ke značné aktivizaci a politizaci osob z řad neonacistických fotbalových hooligans, což se dříve

(ovšem ani později) ve srovnatelné intenzitě nepodařilo. Právě Janov můžeme chápat jako určitý kvalitativní vrchol činnosti a aktivit jak neonacistické scény, tak Dělnické strany, po kterém následovalo jak snížení „atraktivity“ a tím i návštěvnosti veřejných akcí strany, tak postupný rozkol v rámci spolupráce mezi jednotlivými skupinami. Svůj díl na celé věci měla též mládežnická organizace Dělnické strany, občanské sdružení Dělnická mládež. Ta umožnila mladým aktivistům zapojit se velmi snadno do organizačních struktur, do kterých neměli, díky svému věku a nedostatku známostí (jako v případě NO) či ochotě pravidelně se aktivně angažovat (jako v případě AN), přístup. Důsledkem snadného přístupu, který byl zprvu pro Dělnickou stranu výhodný, však bylo, že vedle známých neonacistických aktivistů se do Dělnické strany a Dělnické mládeže a kruhů kolem nich dostaly i osoby ne zcela angažované v jiných neonacistických strukturách, což vedlo, z pohledu ostatních angažovaných osob neonacistického spektra extrémní pravice, k silně „nekvalitnímu“ složení členské základny. To mělo později, zejména koncem roku 2010, silný vliv na výše zmíněný rozkol Dělnické strany a Autonomních nacionalistů.

Tato, zde velmi stručně načrtnutá třetí etapa Dělnické strany, byla ukončena 17.2.2010, kdy byla Dělnická strana rozpuštěna Nejvyšším správním soudem⁴⁵, nicméně téměř automaticky pokračovala v činnosti pod hlavičkou nástupnické Dělnické strany sociální spravedlnosti. Přestože co do volebních zisků strana nijak vysoké výsledky nezaznamenala a stranický systém ČR tedy přímo neovlivnila, její činnost vyvolala vysoký zájem médií jako i ostrou represivní reakci vlády. Jako první strana rozpuštěná v novodobé historii ČR na základě „ideových“ důvodů tak patrně i do budoucna ovlivnila vývoj demokracie a protiextremistické politiky ČR.

Přestože Dělnická strana v určitém období poskytla jistou jednotící základnu, ve které spojila různá spektra české pravicově extremistické, respektive neonacistické scény, i tak bychom tuto scénu ve sledovaném období mohli označit za spíše nejednotnou, nepropojenou na základě oficiálních či ideologických struktur, ale funkční především na základě personálních a subkulturních vazeb.

---

⁴⁵ Více k rozpuštění strany, jako i k významnému personálnímu propojení DS s NO a AN a další charakteristice těchto subjektů viz Rozsudek o rozpuštění Dělnické strany, dostupný z http://www.nssoud.cz/docs/Delnicka_strana_original.pdf, a Návrh vlády na rozpuštění Dělnické strany, dostupný z http://www.nssoud.cz/main.aspx?cls=art&art_id=404

2. Koncept morální paniky

Morální panika je společenskovední koncept, který spadá zejména do oblasti sociologie, kriminologie a mediálních a kulturních studií. V souvislosti s jistým interdisciplinárním přesahem v sobě tento koncept integruje témata zájmů z různých oblastí sociálních věd, jako například studium deviance, zločinu, sociální kontroly, kolektivního jednání, sociálních hnutí, společenských problémů a sociální struktury a dynamiky. Koncept jako takový se zaměřuje především na vysvětlení interakčních procesů mezi silami společenského řádu a kontroly, konkrétními projevy deviantního chování a jejich sociální konstrukcí. Morální panika popisuje takové situace a procesy, v rámci kterých dochází k „morální senzitivizaci“ členů společnosti ohledně jevů a fenoménů, které jsou považované za deviantní a spatřované jako ohrožení či zpochybnění obecně akceptovaných hodnot. V souvislosti s morální panikou dochází k objasnění a znovuustavení normativních kontur a morálních hranic společnosti, které stanovují limity tolerovaného chování. Přístup morální paniky je pak charakteristický především tím, že společenskou reakci na deviantní chování nevnímá jako přímý důsledek racionálního a realistického zhodnocení hrozby, které toto chování pro společnost představuje, ale podstatu této reakce spatřuje spíše v pocitu symbolického ohrožení, které dané chování představuje pro určité společenské hodnoty, normy, ideologie a zájmy. Vzhledem k tomu, že se jedná především o abstraktní sociologický koncept, u kterého nelze vymezit jednotnou „teorii morální paniky“, k morálním panikám badatelé často přistupují z různých pozic a ve svých studiích akcentují různé aspekty konceptu. Následující část práce se tak zaměřuje na podrobnější seznámení se vznikem a užíváním konceptu morálních panik v sociologické teorii, přístupy různých autorů, rozdíly, ale i styčné body v jejich pojetí konceptu, jako i kritiku pojmu a jeho rekonceptualizaci, ke které došlo v posledních letech. Nejprve jsou tak popsány teoretické a kulturní zdroje konceptu, jeho vznik v práci anglického sociologa Stanleyho Cohena a pozdější pojetí morálních panik v dílech Stuarta Halla a Ericha Goodeho a Nachmana Ben-Yehudy. Druhá část kapitoly se soustředí na kritiku a rekonceptualizaci pojmu, ke které došlo zejména v souvislosti se společenským vývojem posledních třiceti let. V poslední části práce je nastíněna aktuální revize

konceptu v přístupu sociologů Clockeho a Muscherta, z jejichž pojetí morální paniky především vycházím v této práci.

2.1 Klasické teorie morální paniky

2.1.1 Zdroje

Koncept morální paniky by se nemohl zrodit bez kritické atmosféry 60. let a změn, které tato doba přinesla do teorie sociálních věd, z nichž nejdůležitější pro badatele v oblasti sociální kontroly a deviace představoval rozvoj směrů sociálního konstruktivismu. Společenské otřesy této doby podnítily zvýšenou kriminalizaci subkultur mladistvých a snahu o efektivnější sociální kontrolu ze strany státního aparátu. Nová generace kritických sociologů, slovy J. Younga „uchvátna dekonstruktivistickým impulsem“ [Downes et al. 2007], obrátila přijímanou objektivistickou představu pozitivistické kriminologie o deviaci a sociální kontrole naruby a upevnila pozici sociálního konstruktivismu a interakcionismu ve společenských vědách. Pro autory těchto proudů byla důležitá zejména deviace, na kterou je reagováno, která vstupuje do každodenního života a má reálné dopady vytváření bariér mezi „devianty“ a společnostmi. Analýzy teoretiků kritické kriminologie pak zdůrazňovaly možný kontraproduktivní efekt zesílení deviace právě prostřednictvím sociální kontroly, interaktivního procesu psychologické regulace a sebenaplňující se stigmatizace.

Becker, čerpající především ze symbolického interakcionismu G. H. Meada, ve svých *Outsiderech* [1966] identifikuje roli „moral entrepreneurs“ v procesu labellingu jakožto mocenském nástroji v určitém politicko-ekonomickém prostředí. Lemert [1967] stanovuje koncept societární reakce a sekundární deviace, Wilkins [1964] zavádí pojem „zesílení deviace“ (deviancy amplification). Albert Cohen [1965] ve své syntéze teorie anomie a labellingu zavádí pojem morálního rozhořčení (moral indignation), tedy silného společenského pobouření, prosazující represivní postup vůči chování skupin, které ovšem nijak nenarušují konkrétní zájmy jedince. Erikson stanovuje [1966] termín „hraniční krize“ (boundary crisis), který, s odkazem na Durkheima, upozorňuje na společenskou nutnost funkce veřejných rituálů (vyloučení), jejichž úkolem je oživení a upevnění kolektivních hodnot, sociální integrace. Erikson ve své studii o honu na čarodějnice tvrdí, že k dosažení takového stmelujícího rituálu není nutné jen překročení

ustanovených hranic, ale stejného efektu může společnost dosáhnout pozměněním definice deviantního chování, posunutím hranic mimo stabilní kulturní vzorce.

Rozvíjí se tak dva propojené směry nové teorie deviace – teorie subkultury a teorie labellingu. Subkultury jsou novou optikou nahlíženy v rámci tradic kulturní antropologie jako lidské výtvořiny, snažení, kterým se jedinci a skupiny vyrovnávají s problémy materiální a společenské existence. Teorie labellingu poukazuje na způsoby, kterými sdílené významy přisouzené chování jedince ovlivňují jeho sebekoncepci a pohled veřejnosti. Oba směry vnímají deviaci jako konstruovanou kategorii a pro rozvinutí sociální teorie deviace zdůrazňují důležitost studia nejen samotné subkultury, ke které se váže, ale také společenské reakce, kterou vyvolává a sociální kontroly obecně.

Z výše zmíněných myšlenkových směrů pak čerpal Jock Young, v jehož studii o policii, jakožto strůjci zesílení deviace drogové subkultury, byl termín morální panika poprvé použit a Stanley Cohen, který teorii morální paniky podrobně rozpracoval ve své práci týkající se společenské reakce na subkultury mladistvých.

Mimo těchto přímých teoretických zdrojů však můžeme vysledovat také vedlejší příčiny, které umožnily vznik konceptu morální paniky a které Garland [2008] označuje jako kulturní zdroje mladých kritických sociologů 60. let. Dle něj tehdy u Cohena, Younga a jejich kolegů převládal filozofický postoj kritiků systému, kteří měli kulturněji blíže k “deviantům” a subkulturám mladistvých, dění v nichž se účastnili minimálně jako zúčastnění pozorovatelé a kteří kriminalizaci “lehčích forem” deviací (např. užívání marihuany či výtržnictví) nahlíželi jako zbytečnou a kontraproduktivní represivní reakci konzervativních autorit založené na neinformovanosti a netoleranci. Jejich kritika obsahovala dva hlavní aspekty. Prvním bylo poukazování na neškodnost a nezávadnost společenského problému, který se těmto sociologům nejevil společensky závažný a hodný přehnanému zájmu. Druhý aspekt měl normativnější charakter a kriticky se zaměřoval na formu neadekvátní a přehnané společenské reakce, která byla interpretována jako škodlivý důsledek upjaté konzervativní morálky. Nutno dodat, že jak Cohen, tak i Young, se ve své kritice zaměřovali především na lehčí formy deviace a delikventního chování, zločiny bez obětí. Když Stuart Hall a jeho kolegové ve studii *Policing the Crisis* [1978] aplikovali přístup morální paniky na reakci anglické společnosti na „mugging“, tedy pouliční přepadávání a okrádání osob, vysloužili si od některých kriminologů [např. Waddington 1986] ostrou kritiku za zlehčování závažného sociálního problému a znevažování jeho obětí.

Přesvědčení o politických implikacích konceptu morální paniky, vycházejících z doby jeho vzniku, stejně jako kritika konceptu pro jeho možné hodnotící zabarvení a negativní emocionální náboj ostatně pro mnohé zůstávají významnými komplikacemi užívání přístupu morální paniky dodnes.

2.1.2 Morální panika Stanleyho Cohena

Stanley Cohen byl jedním z mladých sociologů, kteří svou kariéru zahájili v kritické atmosféře 60. let, období velmi plodném pro sociologii deviace, sociální kontroly a práva. Svůj koncept morální paniky rozpracoval ve své disertační práci, a později knize, s názvem *Folk Devils and Moral Panics: The Creation of Mods and Rockers*. Studie se týkala dvou subkultur mládeže, aktivních v 60. letech ve Velké Británii – rockerů a mods, jejichž střety a výtržnictví v menších přístavních městech vyvolaly nečekaně silnou reakci médií a veřejnosti, společenské znepokojení týkající se morálky a směřování britské mládeže. Cohen se při analýze zaměřil především na způsob, jakým jsou ze členů subkultur mládeže vytvořeni „folk devils“ a proces, kterým dochází k zesílení deviace (deviancy amplification) mods a rockerů. Z tohoto úsilí vzešla dnes již klasická definice morální paniky:

Společnosti jsou čas od času náchylné ke vzniku morálních panik. Stav, událost, osoba nebo skupina je definována jako hrozba společenským hodnotám a zájmům; její podoba je prezentována stylizovaným a stereotypickým způsobem v masových médiích; redaktori, církevní představitelé, politici a ostatní „řádně smýšlející“ lidé obsazují morální barikády; společensky akreditovaní experti stanovují diagnózy a řešení; jsou rozvinuty (a obvykle i uskutečněny) návrhy zvládnutí situace; problematizovaný jev poté mizí ze scény či se zhoršuje a stává se viditelnějším. Někdy je předmětem paniky jev nový, jindy se jedná o fenomén, který existuje již dlouho a najednou se dostává do středu veřejného zájmu. Někdy proběhnuvší panika pomine zcela bez následků a udržuje se jen ve folkloru a kolektivní paměti; jindy má vážnější a trvalejší dozvuky, může vyústit např. ve změnu legislativy či sociální politiky či dokonce proměnu způsobu, jakým na sebe společnost nahlíží.

[Cohen 2002: s.1, přeložila B. P.]

V rámci stanovení jednotlivých prvků a aktérů morální paniky, předložil Cohen svou definicí zároveň její sekvenční model, dnes, zejména v distinkci k modelu Goodeho a Ben-Yehudy [2009], známý především jako procesní model morální paniky [Cricher 2008; Klocke, Muschert 2010]. V předmluvě k druhému vydání své knihy Cohen předkládá jednotlivá stádia procesu konstrukce morální paniky:

1. Jednání “folk devils” je označeno jako hrozba společenským hodnotám a zájmům
2. Tato hrozba je v médiích zobrazena dramatickou formou
3. Dochází k rychlému nárůstu veřejného znepokojení
4. Politici, autority a další “moral entrepreneurs” volají po razantním řešení problému
5. Panika ustupuje do pozadí a/či ústí ve společenskou a institucionální změny

Není však nezbytné, aby bylo dodrženo přesné pořadí jednotlivých stádií, důležitá je především dynamika morální paniky, její příčiny, následky a interakce mezi jednotlivými aktéry. Cohen identifikuje čtyři skupiny klíčových aktérů, kteří přispívají ke kolektivnímu procesu morální paniky: hromadné sdělovací prostředky, moral entrepreneurs, představitelé kontrolního aparátu a veřejnost.

Masmédia představují nejdůležitější složku pro vznik morálních panik, zejména v raných fázích společenské reakce, protože zpracovávají a předkládají obraz dané deviace a deviantů. V konstrukci tohoto obrazu dochází ke zveličení a zkreslení událostí, ke kterým došlo, následuje varovná predikce budoucího vývoje v případě nečinnosti, dovršená symbolizací daných subkultur jako společenské hrozby a nastolení jejich členů jakožto folk devils. Cohen konstatuje, že se nejedná o konspiraci novinářů, nýbrž o běžnou praxi vytváření zpráv. Média se nejvíce soustředí právě na události a osoby narušující společenský řád a při sdělování zpráv předkládají hodnotově zabarveně jak vysvětlení povahy události či jevu, tak vykreslení aktérů, zejména pachatelů, jako i příčiny předmětného jednání či vzniku jevu. Druhou významnou skupinu tvoří tzv. moral entrepreneurs, pojem, který si Cohen vypůjčil z Beckerových Outsiderů. Těmito strážci/vykladači morálky mohou být jak jednotlivci, tak (zájmové) skupiny, kteří vedou tažení proti nemorálnímu a hrozbu představujícímu chování. Další skupinu tvoří představitelé oficiální společenské kontroly disponující institucionální mocí: policie, soudy, politici na komunální i celostátní úrovni, jejichž úlohou je, z pozice autority, referovat o stavu věci, navrhnout a prosazovat východiska, obvykle represivní povahy. Veškerá aktivita těchto skupin je pak mobilizována v zájmu čtvrtého

aktéra aktivního v procesu vytváření morální paniky – veřejnosti. Komplexní souhra těchto čtyř skupin tak vytváří definici problému a stanovuje volbu nápravných prostředků.

Důsledkem morální paniky jsou obvykle změny v zákonech či způsobu jejich vynucování. Cohen zdůrazňuje, že morální paniky (a opatření z nich vzešlá) mají mimo faktických dopadů také rituální efekt - jejich funkcí je upevnění morálních hodnot dané společnosti. Proto také morální paniky vznikají jako příznak narušení morálního řádu v době významných strukturálních a hodnotových změn ve společnosti. V případě Cohenovi studie se mods a rockeři stali předmětem intenzivního znepokojení především proto, že představovali bezstarostnou a lehkomyšlnou generaci Britů, kteří pro život v prosperující společnosti nemuseli nic obětovat a nezaslouží si tak svobodu, kterou se zaštiťují. Jejich chování a odmítnutí hodnotového systému rodičů symbolizovalo pro starší generaci dekadenci a úpadek britské poválečné společnosti.

Cohen však zdůrazňuje, že to, že jsou v jeho studii mods a rockeři představeni jako obětní beránci, folk devils, do kterých veřejnost projektuje své představy a obavy, neznamená, že by jejich existence a problematizované chování nebylo reálné či že by je stvořila až morální panika. Přestože používá termíny jako panika a analogie masové hysterie a klamu netvrdí, že mods a rockeři by bez morální paniky neexistovali či že by jejich chování a existence pominuly, kdyby byli ignorováni, ale jen to, že jejich zhmotnění do folk devils nebylo vhodným řešením problému. Přehnaná reakce ze strany veřejnosti a jejich zástupců byla přímo kontraproduktivní, neboť umocnila deviaci načtených skupin a přispěla k přijetí přiřknuté sociální identity. Reportáže o mods a rockerech v médiích zase sloužily jako návod pro aspirující členy těchto subkultur. Segregace mladistvých od jejich komunity prohloubila riziko dlouhodobější sociální izolace a tím i pravděpodobnost budoucí delikvence, neboť společnost může efektivně kontrolovat pouze ty jedince, kteří se cítí být jejími členy [Young 1971].

Cohen tedy opět zdůrazňuje interaktivní povahu deviantního chování, které je, často spíše než produktem individuálních či společenských predispozic, výsledkem složitého řetězu společenských interakcí a upozorňuje na sebenaplňující se efekt morálních panik. Přestože ta týkající se mods a rockerů upadla po nějaké době do zapomnění, dle Cohena připravila, zejména standardizací symbolů konstruujících folk devils, rámec pro konstrukci morálních panik budoucích.

2.1.3 Morální panika Stuarta Halla

Jedna z kritik Cohenovy teorie morální paniky se týká absence výzkumu institucí moci, které labelling deviantů a samotnou morální paniku produkují a nedostatek analýzy jejího ukotvení v širším politickém kontextu. Právě tímto směrem se ve své studii o fenoménu muggingu v 70. letech ve Velké Británii ubírá kolektiv autorů, doktorandů z Birminghamského Centra pro současná kulturní studia v čele s jeho ředitelem Stuartem Hallem. Ti se ve své práci s názvem *Policing the Crisis: Mugging, the State, and Law and Order* [1978] zaměřují na údajný vzestup pouličního zločinu, reprezentovaný právě nárůstem původně amerického zločinu “mugging”, tedy přepadávání a okrádání bezbranných osob skupinou mužů, zejména afrokaribské národnosti. Přestože autoři publikace Cohenovu studii vyzdvihují a potvrzují její relevanci pro společenskou reakci na mugging, nacházejí v jeho konceptualizaci pojmu mezery, které považují za nutné vyplnit. V centru jejich zájmu jsou zejména otázky týkající se toho, proč, jak a v jaké době morální paniky vznikají, jakým zájmům slouží a jaké širší jevy je umožňují.

Hall a kolektiv autorů svou studii zahájili analýzou reprezentace muggingu v médiích. Mugging byl představen jako nový fenomén pocházející z amerického prostředí, přestože jediné, co na něm bylo nové, bylo sjednocující jednoslovné označení jevu, který však existoval již dlouho předtím. Přestože sdělovací prostředky informovaly o prudkém nárůstu muggingu, oficiální statistiky toto tvrzení neprokazovaly. Protože označení mugging bylo nové, policejní statistiky o něm nevidovaly žádné sjednocené údaje před rokem 1972, což však nebránilo referování o jeho strmě stoupajícím výskytu. Americký původ pojmu a s ním asociované významy též zadávaly příčinu k obavám z “amerikanizace” britského pouličního zločinu a rozkladu britské morálky.

Dle Cohena morální paniky vznikají v médiích, odvíjejí se od ustálených vzorců informování o kriminalitě, novinářovy představy o dobré reportáži či čistě od nedostatku vhodnějších témat reportáží. Hall a jeho ko-autoři potvrzují sociálně konstruktivní moc médií v utváření a reprodukci obecného povědomí týkajícího se aktuálních událostí a jejich hierarchie, za zdroj morálních panik však považují vyjádření oficiálních autorit - politiků, představitelů policie a soudní moci, které jsou poté rozšířeny médii. Spíše než aby zprávy přímo vytvářela, tak média reprodukuje a udržují artikulace dominantních interpretací sociálního řádu a tak vědomě či nevědomě fungují jako prostředek státní kontroly. V rámci rozboru prezentace muggingu v médiích Hall a kolektiv identifikovali čtyři hlavní aspekty vykreslující roli médií v konstrukci této

morální paniky. Zaprvé, média jsou při rutinizovaném procesu vytváření zpráv závislá na oficiálních zdrojích, a poskytují tak až sekundární definici jevu, odvislou od primárních zprostředkovatelů definice situace. Zadruhé, funkcí médií je předkládat vyjádření primárních zprostředkovatelů definice situace, tedy oficiálních autorit, do jazyka srozumitelného a atraktivního pro své konzumenty. V dalším kroku média předkládají oficiálním autoritám jejich vlastní reakce, ovšem prezentují je jako veřejné mínění. Za čtvrté, násilí provázející daný jev je v médiích zveličeno, aby tak byl obhájen rozsah reakce ze strany státního aparátu. Celý proces tvoří uzavřený kruh, ve kterém se jeho jednotlivé složky vzájemně podporují a utvrzují v konstrukci a definici problému a nutnosti zásahu k jeho vyřešení. Vztah mezi oficiálními autoritami a médii tak definoval mugging jako společenský problém, věc veřejného zájmu, která umožnila ideologické zastřešení celého tématu. Hall a jeho kolegové zde poukazují na schopnost médií rozšířit vliv státního aparátu v každodenním životě běžných občanů a důležitou funkci morální paniky jakožto šířitele dominantní ideologie.

S touto funkcí významně souvisí důvod, podle kterého dle autorů Policing the Crisis morální paniky vůbec vznikají. Tím je krize hegemonie. Zveličené mediální reakce jsou mobilizovány zejména v dobách politických, ekonomických a kulturních krizí za účelem odvedení pozornosti veřejnosti od významnějších ekonomických a společenských problémů a získání alespoň zdánlivé podpory veřejnosti pro posílení sociální kontroly. Mediální morální panika však nemusí být vědomě konstruována za účelem odvrácení pozornosti od závažnějších problémů, nicméně výsledek zůstává stejný. Zájem veřejnosti je uchvácen předloženou morální panikou a hlubší problém zůstává nepovšimnut. Zároveň prostřednictvím morální paniky vládnoucí systém posiluje existující strukturu moci v daném institucionálním zřízení. Hall a kolektiv zde staví na Gramsciho konceptu kulturní hegemonie, který vysvětluje udržení kontroly nad společností prostřednictvím rozšíření a normalizace ideologie, norem a hodnot vládnoucí třídy, které zbytek společnosti přijme za přirozené a vlastní, založené na "zdravém rozumu". V době nárůstu společenských a politických pnutí se zvyšuje možnost narušení hegemonie, legitimita vládnoucí třídy a její zájmy mohou být zpochybněny. Právě takovou krizi hegemonie dle Halla a kolektivu značilo vypuknutí obav ze "společnosti násilí", provázené studentskými demonstracemi, stávkami, oblibou subkultury hippies a s ní spojené užívání drog, rozšíření pornografie či vzdor černošské populace v období přelomu 60. a 70. let ve Velké Británii. Morální panika týkající se muggingu, údajné kriminality afro-karibských mužů a jejich symbolizace jako hlavního

problému britské společnosti, pomohla zprostředkovat potřebný společenský konsensus zdůvodňující definitivní odklon od liberalismu a tolerance 60. let a zpřísnění kontrolních mechanismů státního aparátu. Analýza muggingu dle Halla a jeho kolegů poukázala na to, že morální paniky nejsou izolované fenomény, ale strategie propojené s udržováním hegemonie a dominantní ideologie.

Zasazením vzniku morálních panik do konkrétních struktur a nezbytných podmínek krize hegemonie odlišují autoři *Policing the Crisis* svůj pohled od původní Cohenovy teorie, která vyzdvihuje opakovaný cyklický výskyt morálních panik v průběhu historie. Tento rozdíl se odvíjí od přístupu, který ve svých studiích autoři zaujali. Přestože z *Folk Devils and Moral Panic* není těžké určit, na které straně jsou sympatie autora, snaží se Cohen i tak o dodržení akademické neutrality a zdržuje se artikulace politických implikací své práce. Oproti tomu Hall a kolegové signalizují kritickou angažovanost své studie již samou definicí morální paniky, která zdůrazňuje aspekty disproporce, zveličení a znepokojení a konsensuální pojetí společenské reakce:

Když je oficiální reakce na osobu, skupinu či sérii událostí zcela nepoměrná k její skutečné hrozbě, když "experti" z řad policistů, soudců, politiků a reportérů pojmají danou hrozbu identickými pojmy a jednotně hovoří o míře závažnosti, diagnózách, prognózách a řešení, když mediální reprezentace univerzálně zdůrazňují "náhlý a dramatický" nárůst a "novost" jevu nad únosnou mez strážlivého a realistického zhodnocení, jsme přesvědčeni, že je možné hovořit o začátcích morální paniky. [Hall et al. 1978: s. 16, přeložila B. P.]

Zatímco Cohen je skeptický k ovlivnění a přerušení cyklu opakujících se morálních panik, v *Policing the Crisis* autoři vyjadřují snahu o změnu struktur a procesů, kterými jsou tyto paniky produkovány. Dle Halla a kolegů jsou morální paniky politickým fenoménem a jsou tedy, záměrně či nevědomky, generovány prostřednictvím politických aktivit. Od Cohenovy morální paniky, která je produktem poněkud vágně definovaného společenského napětí a kulturních nejasností, se těžiště ukotvení panik přesouvá ke specifickému působení státní moci. Obě kategorie však dle mého názoru nejsou protikladné a navzájem se nevyklučují – političtí aktéři tvoří součást kultury kontroly, stejně jako je hegemonie záležitostí nejen politické, ale i kulturní dominance. Cohen však ve své teorii dochází k závěru, že je-li morální panika formou jisté kolektivní iracionality, musí mít hluboké kulturní a psychologické kořeny, pro které je

čistě politické či ideologické vysvětlení nedostatečné. Jak již bylo uvedeno výše, takový výklad akcentující kulturu kontroly a opomíjející širší politické uspořádání je naopak nepřesný pro Halla a jeho kolegy, kteří z pozice badatelů v oboru kulturních studií morální paniku situují do kontextu specifického historického okamžiku a typu politického režimu.

2.2 Vývoj konceptu v 80. a 90. letech

Od počátku 80. let a zejména v letech 90. dochází ke značnému nárůstu studií morální paniky a tím i rozšíření záběru zkoumaných témat. Analýzy uskutečněné optikou morální paniky v této době se týkaly např. užívání drog od extáze po heroin [Glasser and Siegel 1997; Reinerman and Levine 1997], šíření nemoci AIDS [Watney 1988; Weeks 1989; Holland et al 1990], zneužívání dětí a pedofilie [Jenkins 1992, 1998; Parton 1985; Critcher 2002], náboženských kultů a satanismu [Jenkins, Maier-Katkin 1992; Victor 1994, DeYoung 1998] a dalších. Autoři přesvědčení o ahistoričnosti morálních panik podrobily zkoumání i morální paniky minulosti, např. epizody honů na čarodějnice [Ben-Yehuda 1980; 1985] či hlásání škodlivost masturbace [Hall 1992; Hunt 1998].

S rozšířením tematického záběru a celkové obliby konceptu však došlo také k jeho částečnému znehodnocení. Zejména koncem 70. a v 80. letech se pro mnohé stala morální panika spíše politickým postojem, jednoduchým způsobem, jak odmítnout tvrzení o rostoucí kriminalitě či zpochybnit racionalitu společenské reakce. Pro zastánce opačného pohledu, zejména konzervativní politiky a stoupence tvrdších postihů kriminálních činů naopak užívání konceptu představovalo symbol přehnaně až škodlivě tolerantních kriminologů a sociálních vědců, kteří ztratili kontakt s realitou. Morální panika se tak na určitou dobu stala součástí ideologických a politických bojů o společenský význam deviance, společenské reakce, kriminality a kontroly. [Garland 2008] Pocit devalvace konceptu a rozšíření až příliš zlehčujícího přístupu ke studiu kriminality však vzrůstal i mezi některými kriminology. Například Jock Young, který termín morální panika poprvé použil, v reakci na tuto neuspokojivou situaci a tendenci některých levicově smýšlejících a liberálních myslitelů podceňovat závažnost kriminality, rozvinul přístup tzv. realistické kriminologie („realist criminology“ či „left realism“), školy levicově smýšlejících kriminologů, kteří usilují o důkladné zkoumání kriminality a deviance a nezpochybňují jejich závažnost. [Garland 2008]

Obdobná ideologická debata o povaze morální paniky a politickém postoji těch, kteří ji používají, se odehrála znovu o několik let později v souvislosti s převzetím konceptu mainstreamovými médii (zde však hovoříme zejména o Velké Británii a o něco později též Spojených státech amerických). Bulvární média často čelila obžalobě ze strany “serioznějších” sdělovacích prostředků ze snahy vyvolat morální paniku ve prospěch populistických pravicových politiků. Během 90. let se však většina médií zaměřila spíše na kritiku levicových sociologů a intelektuálů používajících koncept morální paniky, a jejich údajné nevhodné zlehčování opodstatněných společenských obav ze zločinnosti a stavu společenské morálky. [Zajdow 2008; Hunt 1997] Vstup termínu morální panika do obecného povědomí souvisí také s jejich stále častějším výskytem, který dle mnohých sociologů reflektuje veřejně sdílený pocit ohrožení týkající se stále rizikovější povahy moderních společností. Mnozí předkládají, že žijeme v období permanentních morálních panik, které ve vlnách a nejrůznějších podobách vystupují na povrch. Zajímavý přístup zastává Jenkins [1992], dle kterého je ve vzrůstající atmosféře ohrožení veřejná diskuse o některých sociálních problémech dotýkajících se morálky společnosti přímo podmíněna existencí více či méně rozsáhlé morální paniky. Devadesátá léta však přinášejí také nové teoretické obohacení konceptu morální paniky a jeho rozšíření v USA v podobě dalšího rozpracování teorie a metodiky v přístupu Goodeho a Ben-Yehudy.

2.3 Model morálních panik Goodeho a Ben-Yehudy

Goode a Ben Yehuda představili svůj příspěvek k teorii morální paniky v publikaci *Moral Panics: The Social Construction of Deviance*, vydané nejprve v roce 1994, poté v rozšířeném druhém vydání v roce 2009. Její autoři v mnohém vycházejí z Cohenovy teorie. Obě perspektivy se shodují zejména v pohledu na morální paniku jakožto extrémní formu obecnějšího procesu konstrukce sociálních problémů ve veřejných arénách. Stejně tak obě chápou morální paniky jako opakující se charakteristiku moderních společností s identifikovatelnými důsledky v legislativě a státních institucích. Společné je i přesvědčení o sociologické funkci morální paniky jakožto rituálu, při kterém se vyjednávají a utvrzují morální hranice a hlavní hodnoty dané společnosti v době významných kulturních pnutí. Goode a Ben Yehuda však ve svém přístupu ke zkoumání morálních panik přidávají, v rámci tradice americké sociologie, důraz na mikroanalýzy sociálních problémů, jejich aktérů a strategií. Jakožto

kontextuální konstruktivisté analyzující jak samotný proces konstrukce, tak „reálnou“ podobu konstruovaného problému identifikují pět základních a nezbytných kritérií morální paniky: zvýšený zájem (concern), konsensus (consensus), hostilitu (hostility), disproportionálnost (disproportionality) a volatilitu (volatility).

2.3.1 Kritéria morální paniky

První průvodní charakteristikou všech morálních panik je zvýšený zájem týkající se chování určité skupiny a předpokládaných důsledků, které toto chování bude mít pro společnost či některé její části. Zvýšený zájem se nemusí projevit vždy ve formě strachu, v případě morálních panik je obvyklý zejména rozšířený pocit znepokojení nad stavem dané věci, přesvědčení o reálné a hmatatelné hrozbě a zvýšnění daného problému mezi ostatními. Toto kritérium je dle Goodeho a Ben-Yehudy měřitelné především prostřednictvím výzkumů veřejného mínění, komentářů v médiích, návrhů změny legislativy, která má podpořit boj proti rostoucí hrozbě, zvýšené činnosti státních kontrolních složek (např. počet zatčení a uvěznění) či zvýšené aktivity sociálních hnutí. Některé morální paniky zachvátí téměř celou společnost, jiné jsou pouze lokální či se dotýkají jen vybraných kategorií, skupin či segmentů společnosti. Samotné znepokojení a jeho opodstatnění vůči závažnosti daného jevu může být předmětem rozsáhlých debat. Proto je nutné analyzovat, pro koho je daná morální panika panikou, jakým způsobem, prostřednictvím jakého jednání a kanálů a kým je znepokojení artikulováno.

Druhým nezbytným kritériem morální paniky je existence hostility vůči skupině, která je považována za původce hrozby představujícího chování. Členové této skupiny jsou vykresleni jako nepřátelé slušné společnosti, jejich chování je nahlíženo jako škodlivé a ohrožující hodnoty, zájmy či přímo samotnou existenci dané společnosti či některou z jejích složek. Morální panika se nemůže týkat pouze fenoménu či jevu. Zřetelně vymezená skupina či část společnosti musí být jasně označena jako viník, nesoucí za tento jev odpovědnost. Vzniká tedy zřejmé rozdělení na „nás“ – slušné a bezúhonné občany a „je“ – devianty, kriminálníky, nepřizpůsobivé jedince, tedy folk devils tak, jak je definoval již Stanley Cohen. Tato morální dichotomizace zahrnuje stereotypní ztvárnění dané skupiny, její vykreslení v negativních pojmech a onálepkování etiketou deviantů.

Třetím příznakem morální paniky je podstatná a rozšířená shoda týkající se přesvědčení o existenci a závažnosti dané hrozby, jejích strůjcích a potřeby jejího řešení. Přestože

konsensus nemusí být dokonalý a tento postoj nemusí pronikat univerzálně celou společností, je klíčové aby převažoval alespoň v její významné části či segmentu. Pokud je znepokojení a rozvíření emocí rozptýleno ve sporadických aktivitách osamocených jedinců, pak dle Gooda a Ben-Yehudy nemůžeme hovořit o sociologickém fenoménu morální paniky. Přesto však některé studie konsensus za nezbytnou součást morální paniky nepovažují, či ho stejně jako Hall a jeho kolegové [1978] a další příznivci elitistické koncepce morálních panik považují za pouhý odraz či vedlejší produkt zájmů oficiálních autorit. Goode a Ben-Yehuda však tento pohled považují za příliš zjednodušující, nereflektující komplexní sociální realitu a interakční dynamiku morálních panik. Upozorňují však také na to, že v současné složité sociální realitě, provázené rozvojem nových médií a komunikačních kanálů, je nepravděpodobné, že by definice dané hrozby zůstala bez námitek. Konsensus je, stejně jako předchozí kritéria, předmětem debat a vyjednávání. V některých morálních panikách je odpor proti ustavenému vnímání problému minimální, slabý a neorganizovaný, v jiných může být reprezentován skupinou obdobnou té, která je o hrozbě a nutnosti jejího řešení přesvědčena.

Disproporcionalita je patrně nejkontroverznějším aspektem konceptu morální paniky. Tento je v mnohých pojetích totiž na disproporcionalitě, tedy přesvědčení, že představa veřejnosti o daném problému, jeho závažnosti, škodlivosti či např. počtu folk devils neodpovídá realistickému zhodnocení stavu věci, z velké části založen. Tato nepoměrnost se projevuje mimo jiné tím, že danému jevu je přisuzován mnohem vyšší stupeň veřejného zájmu než jevům obdobné či vyšší závažnosti. Implikuje tedy přepjatý až přehnaný zájem veřejnosti, nepoměrný k objektivní závažnosti problému. Koncept disproporcionality společenské reakce je také v centru kritiky morální paniky jako takové. Někteří autoři [např. Waddington 1986; Cornwell, Linders 2002] totiž považují za nemožné posoudit závažnost objektivní hrozby a adekvátnost společenské reakce a disproporcionalitu tak považují za prázdný, bezvýznamný pojem. Zastánci morální paniky v čele s Goodem a Ben-Yehudou uznávají obtížnost jednoznačného definování disproporcionality, zároveň však zastávají postoj, že alespoň některé aspekty příslušného problému jsou měřitelné a ty je možné porovnat s jeho mediálními a veřejnými obrazy. Při posuzování disproporcionality tedy navrhuji zaměřit se na několik jejích indikátorů. Jedním z nich je podstatné zveličení zveřejněných číselných údajů týkající se daného jevu, např. počtu obětí zločinu, závislých osob, příznivců kultu či hmotných škod. Naplnění kritéria můžeme též potvrdit v případě, kdy je posuzovaný

jev dle všech dostupných důkazů neexistující a smyšlený, jako tomu bylo v případě morální paniky, proběhlé v USA v populaci fundamentalistických křesťanů, týkající se únosů dětí přívrženci satanistické sekty [de Young 2004]. Neúměrnost společenské percepce problému též naznačuje zveřejnění a rozšíření nepravdivých historek, doprovázejících a zveličujících představu existující hrozby. Dalším indikátorem může být neúměrná pozornost věnovaná danému problému ve srovnání s jevy obdobné závažnosti, kterým není v médiích poskytnut srovnatelný prostor. Obdobně můžeme na disproportionálnost, a morální paniku, usuzovat v případě, že je v určitém okamžiku danému jevu věnována značná pozornost, přestože v jiném období, ve kterém byla jeho objektivní závažnost srovnatelná, zůstával na okraji zájmu.

Poslední nezbytnou charakteristikou morálních panik je dle Gooda a Ben-Yehudy jejich volatilita neboli přechodnost. Přestože se mohou týkat problémů, které ve společnosti latentně existují již delší dobu, vypukají morální paniky poměrně náhle a stejně tak náhle ustupují. Obvykle však mají své strukturální a historické předchůdce, kteří se předmětem morálních panik stali v minulosti. V případě, že se zdá, že některá z panik přetrvává dlouhé časové úseky, je pravděpodobné, že se jedná o konceptuální seskupení sérií více či méně viditelných, různě lokalizovaných a časově omezených morálních panik. Některé paniky mohou být rutinizovány a institucionalizovány, jimi mobilizované znepokojení může být transformováno do vzniku společenských hnutí či organizací, změny legislativy, neformálních interpersonálních norem či praktik stíhání a postihování provinilců. Jiné paniky vyprchají, aniž by v kulturní, morální či legální struktuře společnosti zanechaly výraznější stopu. Nestálost morální paniky je způsobená zejména vysokým stupněm hostility a znepokojení, který ve svém průběhu generuje a jehož udržení po delší časový úsek by bylo obtížné.

Goode a Ben-Yehuda tak svou teorii morální paniky staví na průniku čtyřech oblastí: deviance, sociálních problémů, kolektivního jednání a sociálních hnutí. Oblast deviance je významná pro morální aspekt morálních panik a vytváření folk devils. Chování, které je považováno za nemorální, mnohem pravděpodobněji vzbudí znepokojení a obavy než tradičnější a konvenční formy jednání. Zvýšený zájem, znepokojení ohledně určitého jevu a požadavky na jeho řešení, které každou morální paniku doprovází, z něj, bez ohledu na jeho objektivní status, vytváří sociální problém. Oblast kolektivního jednání se dotýká volatility morálních panik, jejich náhlého vynoření a stejně rychlého zániku. Konečně oblast sociálních hnutí vyjasňuje organizaci a mobilizaci zainteresovaných segmentů společnosti a jejich potřebu zaujmutí stanoviska ke specifické společenské

situaci či vynaložení úsilí k její změně. Přestože všechny paniky nutně negenerují plně rozvinutá a institucionalizovaná sociální hnutí či organizace, obvykle dochází alespoň ke vzniku jejich zárodků.

2.3.2 Teorie vzniku morálních panik

Druhý příspěvek Gooda a Ben-Yehudy ke konceptu morální paniky představuje přehled tří soupeřících teorií vysvětlujících vznik morálních panik. Prvním z nich je tzv. grassroots model, jehož zastánci prosazují názor, že morální paniky obvykle vznikají na základě obav běžně rozšířených mezi širokou veřejností, které jsou určitými událostmi “probuzeny” a stávají se středem zájmu. Růst znepokojení mezi dalšími, více organizovanými a specializovanými sektory – médii, politiky, zájmovými skupinami či představiteli vynucování práva jsou pak pouze projevem a uchopením těchto obecně rozšířených obav. Média či oficiální autority nemůžou vyvolat morální paniku týkající se témat, vůči kterým je široká veřejnost indiferentní, nemůžou vyvolat znepokojení tam, kde žádné není. To, že morální panika propukne, tedy značí předešlou existenci hlubokých latentních obav z daného problému.

Další možné vysvětlení vzniku morální paniky představuje elitistický (elite-engineered) model. Dle něj jsou morální paniky vytvořené a organizované příslušníky vládnoucí elity, kteří vědomě organizují kampaně, jejichž účelem je vzbudit a udržet znepokojení a obavy a přímo vyvolat morální paniku ohledně jevu, který dosud nepředstavoval vysoce závažný společenský problém. Účelem takové kampaně obvykle bývá snaha odvrátit pozornost od skutečných a závažnějších problémů, jejichž řešení je obtížné a mohlo by navíc poškodit zájmy vládnoucích elit. Tento model je tedy založen na představě, že elity disponují značnou mocí - ovládají média, mohou ovlivňovat podobu legislativy, kontrolují aparát vynucování práva, hluboce ovlivňují veřejné mínění, ovládají většinu zdrojů, na kterých závisí činnost společenských skupin a hnutí a témata, kterými se tyto zabývají.

Třetí skupina teorií považuje morální paniky za produkt činnosti zájmových skupin. Její zastánci se obvykle ztotožňují s přesvědčením stoupců grassroots modelu o existenci latentních obav rozšířených mezi veřejností, které k morální panice významnou měrou přispívají, její vznik však lokalizují v oblasti zástupců středních kruhů statusové hierarchie - médií, policejních představitelů, profesních asociací, náboženských skupin, vzdělávacích organizací atd. Jsou tedy v opozici k zastáncům elitistické teorie, kterým

vytýkají silné zveličení podílu moci, kterým elity disponují. Příslušníci zájmových skupin mohou mít vlastní zájem na prosazení určitého tématu, jeho zvýznamnění jakožto problému a prosazování jeho řešení, které navíc může být kontradiktorní k zájmům vládnoucích elit. Základní otázkou, kterou si zastánci teorie zájmových skupin pokládají je: cui bono? Kdo nejvíce těží z vyvolání morální paniky? Kdo z ní má prospěch, zisk? Užitek plynoucí z vyvolání paniky pak nemusí mít, a obvykle nemá, jen materiální povahu. Aktivisté zájmových skupin mohou být hluboce přesvědčeni o závažnosti daného problému a mohou být motivováni upřímnou snahou o zlepšení situace. Předložení morálního a ideologického problému každopádně téměř vždy vede ke zvýšení statusu a materiálních zájmů skupiny, která se podílí na jeho konceptualizaci a prosazuje ideologii a morálku dané skupiny.

Zkusmá genealogie morální paniky může Cohenovu původní teorii, ze které vychází příznivci teorie zájmových skupin, představit jako zdroj dvou zbývajících protikladných teorií. Elitistická teorie, zastávaná např. autory *Policing the crisis*, podporuje Cohenův předpoklad o tom, že morální paniky slouží zájmům určitých skupin, nesdílí však jeho přesvědčení o hluboce zakořeněných kulturních příčinách morálních panik. Grassroots teorie, zastávající přístup zdola, vyzdvihuje Cohenovu kulturní interpretaci morálních panik, ale nesouhlasí s její lokalizací v oblasti zájmových skupin.

Jaké závěry, mimo toho, že různé morální paniky odpovídají různým teoriím vzniku, je možné z předchozího členění vyvodit? Dle Gooda a Ben-Yehudy morální panika téměř jistě předjímá existenci latentních obav či stresu rozšířeného mezi veřejností. Znepokojení týkající se neexistující či relativně triviální hrozby nemůže být, ať už členy vládnoucí elity či příslušníky zájmových skupin, vyvoláno bez existence rozšířených psychologických a kulturních základů. V grassroots modelu tedy akcentují především schopnost upozornit na dimenzi či faktor, který se může stát základem morální paniky. K celistvému a úplnému vysvětlení jejího vzniku je však třeba ho doplnit dalším vysvětlením. Existence latentních obav nevysvětluje, jak a proč se tyto v určitém období stávají středem pozornosti. Některé morální paniky mohou operovat čistě na bázi legend a fám rozšířených mezi veřejností, bez patřičného zastřešení se však nikdy plně nerozvinou. Je třeba je mobilizovat, intenzifikovat, vetknout jim určitou podobu právě prostřednictvím snah a aktivit společenských hnutí. Jedná se tedy o spolupráci dvou společenských sektorů a obě teorie se tak spíše doplňují, než aby stály v opozici. Tento argument lze doložit i opačnou argumentací poukazující na mnohé případy, kdy se aktivisté pokusili o mobilizaci veřejnosti, avšak kvůli jejímu indiferentnímu postoji

k dané věci nebyli úspěšní. Pro plné pochopení všech aspektů a dynamiky morálních panik je tak dle Gooda a Ben-Yehudy nutné zkoumání všech společenských úrovní od nejširších kulturních základů přes zájmy společenských skupin i ideologii a strategie elit. Přesto jsou však prvky elitistické teorie v jejich eklektickém přístupu poněkud opomíjeny, což může vést k odtržení od aktuálních politických podmínek a historické specifity dané morální paniky.

2.4 Kritika konceptu morální paniky

Přes to, či právě proto, že se koncept morální paniky stal v posledních letech značně oblíbeným, objevily se též jeho četné kritiky. Někteří autoři [Cornwell and Linders 2002; Garland 2008; Jewkes 2004] upozorňují především na často nepřesné používání konceptu, jiní přímo pochybují o jeho užitečnosti a aktuálnosti v době postmoderních rizikových společností [Hier 2008; Ungar 2001; Cavanagh 2007]. V zásadě se hlavní argumentace kritiků konceptu i badatelů, volajících po jeho revizi, táhne podél dvou hlavních linií. První z nich se týká ideologických implikací a metodologických připomínek k morální panice a některým jejím aspektům, druhá hovoří především o nutnosti zpřítomnění a reflexe konceptu vzhledem k rapidní proměně masmédií a sociální reality v posledních letech. V této části práce tedy stručně shrnuji hlavní body kritiky konceptu, další kapitola pak nabízí revidovaný přístup k teorii a praxi morálních panik – kombinovaný model autorů Klockeho a Muscherta [2010].

2.4.1 Nejednoznačnost konceptu a jeho atributů

Jedna z hlavních kritik morální paniky, již dříve nastíněná v předchozích pasážích tohoto textu, se týká kritéria disproporce a jeho metodologických limitací [Waddington 1986; Cornwell, Linders 2002]. Koncept morální paniky inherentně předpokládá určitou neúměrnost reakce vůči odsuzovanému jednání. Tento předpoklad ovšem okamžitě vyvolává otázky o „reálné“ podobě a rozsahu daného problému. Je reakce opravdu nadhodnocená nebo je daný problém významnější, než analytik, který ho studuje, předpokládá? Diskuse je o to složitější, že význam problému nepředpokládá pouze faktické činy (počet obětí, počet příznivců, velikost škody), ale také velikost hrozby a určitého morálního ohrožení. Jak posuzovat oprávněnost a adekvátnost hlubokých

morálních obav? Přestože zastánci morální paniky [Goode, Ben-Yehuda 2009; Garland 2008] argumentují, že problémy s měřením a vyhodnocením mohou být vyřešeny důkladným zkoumáním dat a vhodně zvolenou metodou analýzy (viz kritéria disproporcionality Gooda a Ben-Yehudy), existují hlasy odmítající představu disproporce jako takovou. Watney [1997] uvádí, že sociologovo tvrzení o neúměrné reakci nemůže vycházet z posouzení takové reakce vůči jakési “tvrdé realitě”, ale pouze z jeho vlastních reprezentací a interpretací situace. Určité napětí mezi požadavkem na univerzální přístup k měření vztahu akce a reakce a zároveň uznání sociální konstrukce takového měření připouští i Cohen [2002]. Sféra symbolismu, emocí a reprezentací se těžko překládá do srovnatelné matice statistických dat. Přesto však možnost poukázat na určitou disproporci, spíše však v kvalitativních termínech jako je vhodnost či přiměřenost, Cohen připouští. Debata jako taková se týká i povahy sociálního konstruktivismu. V “radikálním” či “přísném” konstruktivismu je sociolog pouze další “claims-maker”, další z účastníků konstrukce artikulující své požadavky. V “kontextuálním” konstruktivismu sociolog předkládá své pojetí a popisuje sociální konstrukci problému, ovšem neodhlíží přitom od faktických údajů proběhnuvších událostí. V souvislosti s morální panikou Cohen též poukazuje na rozdíl mezi “hlasitým” konstruktivismem, jehož doprovodným jevem především v raných fázích bývají morální paniky a “tichým” konstruktivismem, v rámci nějž zúčastněné aktéry - “claims-makers” představují odborníci a profesionálové, pracující v organizacích s téměř nulovou veřejnou expozicí. I přesto, že pozice sociologa může být redukována výlučně na dalšího “claim-maker”, měl by tento ve svých tvrzeních či “požadavcích” usilovat o analýzu společenské reakce, pokusit se posoudit nejen její případný přebytek, ale i nedostatek, a přispět tak do “meta-debaty” týkající se přijetí, jaké se danému problému dostává a jaké zasluhuje.

Další typ výtek vůči konceptu morální paniky se týká jeho možných ideologických implikací odvozených z kontextu doby jeho vzniku. Levicovost mnoha tehdejších sociologů spojená s kritikou tehdejšího politického systému a “obhajobou” deviantů může vyvolat dojem inherentní političnosti a ideologičnosti konceptu. Je však nutné oddělovat podstatu morálních panik od jejich konkrétních aplikací. Cohen uvádí, že stejné argumenty, které na přelomu 60. a 70. let používali liberálové té doby k tomu, aby oponovaly tehdejším morálním panikám týkajících se např. užívání marihuany či homosexuality, mohou být dnes použity k analýze morálních panik, které jsou některými současnými (levicovými) liberály podporovány (např. znepokojení ohledně

dostupnosti pornografie). Stejně tak jako “moral entrepreneurs” doby 60. a 70. let mohli shledávat takové analýzy urážlivé a znevažující jejich snahu, mohou i dnešní “strážci morálky” chápat takový přístup k jejich aktivitě jako snahu o maření jejich úsilí a delegitimizaci jejich postojů. Ve své abstraktní podobě je však koncept morální paniky politicky neutrální, jeho snahou je pochopení mobilizace a sociální organizace společenských obav. Jeho aplikace na daný jev tak nemusí být projevem ani sympatizace s označenou deviantní skupinou ani přesvědčení o nutnosti radikální kritiky politických směrů.

Obdobná diskuse se váže též k normativnímu aspektu morálních panik, aplikace konceptu jakožto aktu morálního odsouzení. Přisouzení označení morální panika nějakému jevu může a mnohdy také bohužel implikuje jeho zavrženíhodnost, nesoudnou a hysterickou reakci vůči neexistujícímu či naprosto marginálnímu problému, který není nutné brát vážně. Za nešťastné někteří [Cornwell, Linders 2002; Miller, Kitzinger 1998] považují už přímo použití termínu panika, který implikuje iracionální, chaotické a impulsivní chování, což navíc dle některých studií neodpovídá reálnému chování lidí v momentě vypuknutí paniky způsobené např. katastrofickými jevy [Johnson 1987; McPhail 1991]. Na zajímavý aspekt problému etických implikací morální paniky poukazuje Garland [2008]. Dle něj kritičnost přisouzení morální paniky formuje pomyslný etický kodex užívání tohoto konceptu, na základě něž v některých případech badatel ustoupí od analýzy problému optikou morální paniky a to i přesto, že empirické okolnosti vybízí k jejímu užití. Vhodným příkladem je situace nastalá v USA po 11. září 2001. Přestože tato naplňovala mnoho aspektů morální paniky, sociologové se právě díky negativním implikacím konceptu zdráhali ho použít a zaujmout tak v atmosféře žalu a strachu roli kritiků a skeptiků. Tento Garlandův postřeh korunuje fakt, že po několika letech a částečném opadnutí emocí, studie popisující odezvu na 9/11 jako obrovskou morální paniku s dalekosáhlými důsledky pro ty, chycené v sítích její represivní hysterie, opravdu začaly vycházet. Je tedy nutné být si vědom kritického vztahu, který analýza morální paniky utváří mezi jejím autorem a analyzovanými sociálními aktéry. Optika morální paniky v sobě obsahuje jistý útočný impuls a může být interpretována jako neuctivé zlehčování, ať už je toto zamýšlené, či ne.

2.4.2 Proměna médií a sociální reality

Další připomínky ke konceptu morální paniky či jeho kritiky se týkají role médií a jejich vztahu s ostatními aktéry morálních panik, zejména pak veřejností. Původní teorie dle některých kritiků nedokázaly rozlišit mezi médií a sociální realitou [Hunt 1997] a zůstávaly u předpokladu, že když existuje morální panika v médiích, musí také existovat mezi jejich konzumenty [Tester 1994; Cornwell, Linders 2002]. Sumner [1981] např. vytýká kolektivu autorů studie *Policing the crisis*, že analýza dopisů čtenářů nebyla dostatečným ukazatelem veřejného mínění a je tedy dost možné, že veřejná prohlášení politiků, novinářů a policistů neměla na společnost významný dopad. Předpoklad obdobného kauzálního vztahu nacházíme též u Cohena, který tvrdí, že není pochyb, že reakce předložená v médiích – podoba deviance, volání po trestech a vytvoření folk devils, se vtiskla do obecného povědomí. Přesto však Cohen ve své mikro analýze veřejného mínění odhaluje různé přístupy k mediálnímu zobrazení dění kolem mods a rockerů. Jedna skupina respondentů z řad veřejnosti např. kritizovala média za přehnaný prostor, který konfliktům mods a rockerů věnují, jiní respondenti uvedli, že reportáže v médiích jim sloužili jako jakási pozvánka k tomu, aby se šli do centra dění sami podívat. Toto sdělení poodhaluje zábavní aspekt a “reklamní potenciál” morálních panik. Cohen tedy zároveň poukazuje na to, že sociální kontrola je nerovnoměrná, méně homogenní a mechanistická než předpokládá model zesílení deviance, přesto však se sám určitému zjednodušení ohledně monolitické společnosti a předvídatelné společenské reakci nevyhnul. [McRobbie, Thornton 1995] Z hlediska vysvětlení vzniku morálních panik tak tento nejednoznačný vztah mezi morální panikou v médiích a veřejností představuje největší problém pro “grassroots” teorii morální paniky, která vychází z přesvědčení, že média morální panikou pouze reflektují reálné a rozšířené obavy veřejnosti. [Hunt 1997] K této kritice se přímo váže další z výtek ke studiím morálních panik a to určitá antropomorfizace společnosti. Tvrzení, že se společnost může stát aktérem panického chování, dle některých kritiků příliš připodobňuje kolektivní sociální procesy k individuálním psychologickým pochodům a tím silně redukuje jejich komplexitu a názorovou a zájmovou diverzitu. [Garland 2008]

Další požadavky na revizi konceptu morální paniky přinesl nebývalý rozvoj a proměna médií, v posledních třiceti letech. Rozšíření a fragmentace masových médií, rozvoj nových komunikačních kanálů (především Internetu) přinesl změny i do konceptu morálních panik. Jednou z nich je např. možnost údajných deviantů bránit se labellingu,

stát se svéprávným aktérem v procesu konstrukce folk devils a pokusit se čelit jeho završení. Takový případ dokumentují Veno a Van Den Eynde [2007], kteří se, dle své studie, vložili do začínající morální paniky týkající se motorkářského klubu v Austrálii a s pomocí efektivní mediální proti-kampaně neutralizovali proces démonizace jeho členů. Politický potenciál morálních panik patrně přivedl některé jedince k myšlence jeho reklamního využití. Angela McRobbie a Sarah Thornton [1995] ve své studii popisují snahu hudebních producentů tanečních stylů vyvolat morální paniku ohledně užívání extáze na klubových parties a získat tak mediální pozornost a bezplatnou reklamu pro prodej své hudby. Strategie šokování starší generace k vyvolání publicity ostatně provází celou historii (nejen) rockové hudby.

Právě studie A. McRobbie představují jeden z nejsilnějších hlasů prosazujících nutnost revize konceptu moderní paniky v postmoderním světě rizikové společnosti. Morální paniky, které byly dříve spíše nezamýšleným výsledkem novinářského úsilí, se v komplikujícím se světě masmédií posledních let staly novou normou informování. Zatímco dle Cohena [1972] jsou morální paniky epizody, kterým je společnost čas od času vystavena, dle McRobbie se tyto staly téměř standardním aspektem mediálního života, užívané politiky k podpoře svých návrhů, mediálními odborníky k reklamním účelům a především médií k ztraktivnější reportáží a zpráv. Transformace dynamiky morálních panik, vzešlá z rozšíření a fragmentace médií a rozmnožení hlasů, konkurujících si a soupeřících v souboji o ustavení významu, má dva, vzájemně se posilující, důsledky. Přesto, či právě proto, že se diskursy paniky ve společnosti stávají obvyklými, je těžké vyvolat “úspěšnou” morální paniku. Následkem rostoucího množství a záběru mediálních panik je veřejnost těmito zahlcena a stává se nezúčastněnou a apatickou. Přestože McRobbie nezavrhuje koncept jako takový a oceňuje přínos jeho klasických modelů, koncepce stanovených fází a cyklů, unifikovaných médií přísně oddělených od sociální reality, monolitické společenské a vládní reakce dle ní neodpovídá současné situaci s její složitou sítí vztahů mezi společenskými skupinami, médií, “realitou” a její reprezentací, a vyžaduje tak nutnou revizi a aktualizaci. [McRobbie 2005; McRobbie, Thornton 1995]

2.5 Aktuální revize konceptu

Na kritiku konceptu a proměnu společenské reality reagují také Klocke a Muschert [2010], z jejichž revidovaného konceptu morální paniky především vycházím v této práci. Klocke a Muschert ve svém článku nabízejí syntézu teorie a praxe výzkumů morálních panik a předkládají návrh modelu, vhodného pro analýzu současných situací. Kombinací procesuálního modelu Cohena a atribučních kritérií Gooda a Ben-Yehudy vytvářejí nový, tzv. kombinovaný model morálních panik, který se soustředí především na společenské podmínky a interaktivní sociální procesy před, v průběhu a po vypuknutí morální paniky. Zvláštní zájem je přitom věnován médiím jakožto nosičům veřejných diskursů morálních panik.

Morální paniky dle Klockeho a Muscherta náleží do oblasti obdobných typologií morální regulace, veřejného znepokojení a ideologických diskursů sociální kontroly, ovšem přímo nespádají pod žádnou z nich. Jsou charakteristické především procesem masové stigmatizace a rozšířením narativu o zrodu, sklonech a potrestání určité deviantní skupiny, který v určitém momentu získává na významu, načež po nějaké době ustupuje do pozadí. Rámcování takové paniky zahrnuje používání provokativních termínů a slohu k popisu deviace a jejích následků, deklaruje vysokou hrozbu daného problému a prosazuje potřebu jeho represe a/či prevence. Morální paniky mohou vzniknout na základě lokální události, ale k jejich plnému rozvoji je nutné, aby se záběr znepokojení rozšířil přes tento lokální zájem týkající se jednotlivé příhody k udržitelnému veřejnému a institucionálnímu znepokojení ohledně chování, které představuje hrozbu pro slušné občany či přímo pro společnost jako takovou. Jeden z hlavních aspektů morálních panik – stereotypizace subkultur jakožto folk devils, pak umožňuje jejich odlišení od obdobných podob veřejného znepokojení, jako např. politických skandálů (týkajících se jedné osoby či menší skupiny osob), panik týkajících se určitých výrobků, ohrožení lidského zdraví, průmyslových havárií, ekonomických krizí či přírodních katastrof. Úspěšná morální panika musí vyvolat interaktivní ohlas v médiích, mezi institucemi sociální kontroly, moral entrepreneurs, politiky, zájmovými skupinami i veřejností a to v takové intenzitě, která vyvolá nerutinní odezvu vůči této reálné a/či shledané hrozbě. Spolu s dalšími autory [např. Ajzenstadt 2009; Hier 2008] Klocke a Muschert zdůrazňují, že funkcí morálních panik není pouze kontrola folk devils, ale také potvrzení a normalizace dominantního sociálního řádu a jeho hranic. Aréna soupeřících tvrzení aktérů morálních panik, od folk devils přes veřejnost po

moral entrepreneurs, nevyvolává pouze kontrolu či reakce na jednání ostatních, ale také potřebu identifikace s některými z daných ideologických rámců.

2.5.1 Kombinovaný model morální paniky

Kombinovaný model Klockeho a Muscherta předkládá tři hlavní fáze morální paniky – kultivaci, průběh a rozptýlení, z nichž každá má několik dalších sub-fází či samostatných aspektů.

Kultivace

Tato etapa zahrnuje zejména přípravnou fázi pro vznik morálních panik. Pro jejich rozvoj musí existovat konflikt mezi dvěma či více soutěžícími morálními soubory, artikulovaný moral entrepreneurs, kteří připravují půdu pro případný vznik morální paniky a vytváří veřejné vnímání daného problému. Morální kampaně často vznikají v době rychlé sociální změny a rostoucího společenského pluralismu, který vytváří potenciál pro hodnotové konflikty a střety odlišných společenských skupin. Vhodné podmínky pro vznik morálních panik představují též ekonomické či politické krize (např. recese či válečný konflikt) či další výzvy sociálnímu řádu (např. společenská hnutí, alternativní subkultury mladistvých). Nové morální paniky mohou vzniknout na základě narativů, obrazů a symbolů již proběhnuvších panik. Jejich vznik je pravděpodobnější v případě, že folk devils pocházejí ze skupiny s marginalizovaným sociálním statutem a/nebo se distancují od hodnot dominantní kultury. Růst morální paniky musí být podpořen významnou pozorností médií, vztahující se k souvisejícím společenským problémům a hrozbám.

Průběh

Začátek morální paniky je obvykle urychlen určitou událostí obsahující silný dramatický prvek. Následuje okamžité mediální pokrytí události identifikující sociální problém a jeho strůjce. Popis události a deviantů je dramatizován a obvykle též zveličen a překroucen. Objevují se proroctví dalšího problémového chování deviantů, ke kterým jsou připojeny dramatické obrazy a symboly.

Ve fázi průběhu morální paniky dále dochází ke zvýznamnění daného problému a jeho morální hrozby. Jsou identifikováni folk devils a jejich chování je vyloženo jako hrozba existujícímu sociálnímu řádu. Pozornost médií se odvrací od rekapitulování proběhnuvší události či události k obecnějším a teoretičtějším aspektům daného

problému, objevují se komentáře veřejných představitelů a moral entrepreneurs. Do mediální konstrukce problému jsou stále více zahrnovány oficiální autority a experti, média se při informování o jevu více obracejí na oficiální zdroje jakožto primární určovatele povahy jevu. Objevují se zveličené příběhy reprezentující inherentní “zlo” v povaze folk devils a jejich jednání. Vyskytují se i veřejné projevy folk devils, které však obvykle pouze posilují představu jejich hrozby a podněcují morální paniku. Média ve svém zpravodajství vytváří tematicky ucelenou kategorii informování o daném jevu a soustředí se na zvýšený zájem veřejnosti, který je dokumentován výzkumy veřejného mínění, protesty, komentáři, blogy či dopisy čtenářů apod.

Třetí fází průběhu morální paniky je fáze regulační. V souladu se zvýznamněním daného problému dochází k požadavkům na přijetí závažných opatření sociální kontroly k odvrácení, zvládnutí a odstranění dané hrozby. Představitelé policie intenzifikují sledování daného jevu, objevují se výzvy k veřejnosti žádající ostražitost a spolupráci. Aktéři sociální kontroly a zainteresovaných skupin mobilizují lidské a finanční zdroje k prosazení korektivní legislativy, pořádání občanských protestů či zavedení nových metod vynucování zákona k potlačení hrozby. Tyto aktivity mohou být institucionalizovány v podobě vzniku nových formálních organizací či prosazení nových zákonů a tvrdších postihů. Dá se ovšem též očekávat, že tato kontrolní opatření vyvolají vznik opozičních hnutí. Pokud jsou folk devils a jejich sympatizanti úspěšní v předložení svých nároků, mohou zabránit vzniku morální paniky, či ji rozpustit v jejím průběhu. Změna v intenzitě morální paniky, její ukončení či naopak vzepnutí, jakožto důsledek změny v informování či objevení se nových informací, dokládá její povahu interaktivního a nestálého procesu.

Rozptýlení

V závěrečné fázi morální paniky dochází k jejímu rozptýlení. Čtyři hlavní skupiny mají významný vliv na výsledek průběhu morální paniky – veřejní představitelé (politici, policisté, soudci a státní zástupci), zainteresované skupiny (moral entrepreneurs, folk devils a příznivci obou skupin), veřejnost a média. Přestože kterákoli z těchto skupin či jejich sdružení může být hlavním aktérem rozptýlení morální paniky, hlavní roli opět zaujímají média. Ta totiž představují hlavní zdroj informovanosti o stavu a podobě daného problému, zdroj, prostřednictvím kterého se formuluje a interpretuje jeho kolektivní význam. Po ústupu ze středu veřejného zájmu může mít morální panika několik různých důsledků. Jedním z nich je normalizace hrozby, kvůli které morální

panika vznikla. Snahy o regulaci této hrozby se stávají rutinní (i když neakceptovanou) záležitostmi běžného života. Jinou možností je vyústění paniky do dlouhodobých sociálních či institucionálních změn (např. nových zákonů) a to jak v neprospěch aktivit folk devils, tak v opozici k jejich morální regulaci, folk devils mohou být akceptováni jako součást měnící se podoby demokratické kultury. Naléhavost morální paniky může být též odstraněna jejím “odhalením” ze strany expertů či novinářů, poklesem deviantního chování či nástupem jiného, naléhavějšího, sociálního problému, který zaujme její místo.

Přestože jsou morální paniky považované za přechodný fenomén, zanechávají odkaz v podobě diskursivních a ideologických forem, jejichž aspekty se mohou obnovit v konstrukcích nových morálních panik. V mnoha případech je jménu, datu či jinému, jinak jednoznačnému označení, přiřknut nový mimořádný význam (např. Columbine či 9/11), který zůstává v kolektivní paměti. Popisy a rámcování daného jevu v médiích tak mohou přispět k a ovlivnit způsob, kterým média přistoupí k podobným či souvisejícím sociálním problémům v budoucnu.

2.5.2 Kombinovaný model morální paniky - přehled

---

1. **Kultivace:** vznik okolností, vzestup aktérů a diskursů, které obvykle povzbuzují vznik morální paniky:

- konflikt mezi soupeřícími morálními oblastmi a/nebo rychlá sociální změna
- ekonomická či politická krize
- mediální pozornost/veřejné znepokojení týkající se souvisejících sociálních problémů

2. **vznik a průběh** morální paniky: probíhající procesy

a. *Mediální pokrytí skandálních událostí* či série událostí, které identifikují problém/hrozbu

i. Zkreslení – popis událostí a deviantů je přehnaný

ii. Předpověď – objevují se předpovědi budoucí deviace

iii. Symbolizace – dramatické vykreslení obrazů a symbolů spojených s problémovým chováním

b. *Zvýznamnění* – období intenzivního a dlouhodobého zájmu médií týkající se příčin a následků jevu, reprezentované přechodem od inventarizace proběhnuvších událostí ke snaze o hlubší analýzu problému

i. Moralizace – identifikace folk devils a hrozby, kterou představují pro společenský řád, typifikace jejich chování v termínech této hrozby

ii. Zapojení oficiálních složek – vzrůstající zapojení policie, expertů, moral entrepreneurs prostřednictvím médií, prohlášení, tiskových konferencí atd.

iii. Amplifikace – mediální pokrytí paniky je tematizováno a stává se opakující se součástí zpravodajství. Média se zaměřují na zvýšený zájem veřejnosti.

c. *Regulace* – prosazování přísných opatření sociální kontroly prostřednictvím médií, k vypořádání se s hrozbou a jejím vymýcení. Tato se setkávají s různým stupněm odporu.

i. Dohled – volání po přísném dohledu ze strany představitelů zákona, ale i běžné veřejnosti

ii. Mobilizace – mobilizace zdrojů k občanskému a legislativnímu boji s problémem, mobilizace skupin čelící demonizaci folk devils

iii. Institucionalizace – implementace nových struktur vlády či vynucování práva, vznik sociálních hnutí či organizací a jejich protivníků, schválení nových zákonů či tvrdších postihů. Pokud jsou zastánci folk devils úspěšní v kritice morální paniky, fáze institucionalizace neproběhne

3. **Rozptýlení:** ústup morální paniky ze středu veřejného zájmu

- normalizace: ustavení nové hegemonie (např. normalizace života s existující hrozbou)

- transformace: panika ústí v sociální, ideologickou či institucionální změnu v souladu s prosazovanou morální regulací či s její opozicí

- rozpad: morální panika je odhalena, deviantní chování ustává či nastupuje jiný sociální problém, který zaujímá její místo

- koloběh: aspekty morální paniky jsou reprodukovány v diskursu či sociální dynamice nové morální paniky či se stávají ustálenou součástí diskursů společenských rizik a morální regulace

---

Body a), b), c) ve fázi 2) Vznik a průběh morální paniky, nemusí být oddělené, posloupné kroky.

Model Klockeho a Muscherta, soustředící se na narativ morálních panik, považují za adekvátní aktualizací tohoto konceptu, reflektující většinu jeho kritik. Zpřítomnění obtížně konceptualizovatelných klasických teorií však tento koncept ještě více přiblížilo

ke specifické oblasti extrémního typu konstrukce sociálních problémů a zůstává otázkou, nakolik je tedy „staré“ označení termínem morální panika odpovídající. Dle mého názoru smíšený model morální paniky, který se, i přes tvrzení autorů o kombinaci dvou přístupů, opírá především o procesuální model Cohenův, zachovává určující aspekty morálních panik. Obtížně měřitelné a téměř nedefinovatelné kritérium disproportionality je zachováno zejména v podobě excesivního informování o problému, konkrétních zveličení v informování o událostech a faktech, šíření nepravdivých historek a používání skandalizujícího zabarveného slovníku. Udržuje se též vztah mezi reálnými událostmi a jejich veřejným vyobrazením, stejně jako nutnost analýzy dynamiky a procesu morálních panik se zaměřením na role jednotlivých aktérů. Zůstává důraz na analýzu démonizace folk devils a konstrukce hrozby, kterou představují pro společnost, nicméně počítá se i s odporem a obranou jejich či jejich zastánců jako i ze strany odpůrců legislativních následků morálních panik. Důraz na mediální konstrukci daného problému a média jakožto hlavní komunikační a interpretační kanál částečně eliminuje nutnost ustavení jednoznačného vztahu mezi médii, jakožto zprostředkovateli informací a veřejností jakožto jejich konzumenty. Neboť jak poznamenává McRobbie [2005], neexistuje jasné rozlišení mezi světem médií a světem sociální reality. V neposlední řadě pak zůstává a na významu získává důležitý aspekt Cohenovy studie, a to zasazení morální paniky a jejích důsledků do širšího kontextu analyzovaného problému a provázání dané paniky se sociálními problémy a morálními panikami minulými i budoucími.

3. Metodologie

Cílem této práce, tak jak byl definován v úvodní části, je analýza mediální konstrukce vybraných aspektů pravicového extremismu optikou morální paniky. Vzhledem k tomu, že se zaměřuji na detailní podobu konstrukce pravicového extremismu jakožto morální paniky, se všemi významy, které jsou mu přisuzovány, aktéry, kteří do podoby této konstrukce zasahují a utvářejí jí a zároveň i proces vývoje mediálního uchopení tohoto fenoménu, k analýze dat jsem zvolila kvalitativní přístup. Kvantitativní obsahová analýza, která se soustředí zejména na systematický popis zjevného obsahu komunikace a jeho převodu do numerického vyjádření, by sice mohla odhalit zajímavé skutečnosti - zejména o četnosti a struktuře výskytu tématu pravicového extremismu v mediální agendě z dlouhodobého hlediska, na základě kterého by bylo možné posoudit vznik, průběh a zánik morální paniky, nicméně vzhledem k definovaným cílům, považuji za vhodnější zaměřit se na kvalitativní analýzu mediálních obsahů. Kvantitativní obsahová analýza obrazu pravicového extremismu v médiích byla navíc, i když ne zcela v souladu s uchopením a časovým rámcem této práce, provedena společností Newton Media ve spolupráci s Nadací Open Society Fund [Newton Media 2010]. Tato analýza se však zcela v souladu s kvantitativním přístupem soustředí zejména na numerické znázornění předem vymezených jevů a poměrů mezi nimi, které sice nabízejí vstupní vhled do problematiky, nicméně podobu významů, s pravicovým extremismem spojenými a jeho utváření jakožto závažného sociálního problému, lze z této analýzy odvodit jen velmi povrchově⁴⁶.

Upřednostnění kvalitativní analýzy před kvantitativní s sebou však přineslo též nutnost redukce analyzovaného fenoménu. Ta je v případě této práce dvojitá. Zaprvé se jedná o nutnost užšího vymezení zkoumaného jevu a jeho omezení pouze na určité aspekty či události. Podrobně analyzovat morální paniku a tedy mediální obrazy pravicového extremismu za dobu tří, respektive čtyř let, není v možnostech této práce. Zadruhé, související redukci bylo nutné učinit též při výběru relevantních dat a jejich zdrojů.

---

⁴⁶ Přestože samotná analýza mediální obraz pravicového extremismu z hlediska adekvátnosti nijak nehodnotí, výstup pracovního semináře *Pomáhají česká média nárůstu vlivu extremismu?*, který vychází z předchozí kvantitativní analýzy Newton Media na toto téma, hodnotí prostor, který je pravicovým extremistům v médiích věnován jako neodpovídající jejich významu, počtu uskutečněných akcí i počtu účastníků a hovoří o nadreprezentaci či nadexpozici extremistů v českých médiích [GAC 2009], čímž nepřímou též uvažuje možnost chápání mediální expozice tohoto fenoménu v termínech morální paniky.

3.1 Užší vymezení zkoumaného jevu

Komplexní sociální, respektive mediální konstrukci pravicového extremismu tedy bylo nutné omezit jen na některé aspekty tohoto fenoménu. Po přečtení a zhodnocení kvantitativní obsahové analýzy Newton Media jsem se rozhodla věnovat třem, respektive čtyřem oblastem či kauzám souvisejícím s pravicovým extremismem. Tyto kauzy byly zvolené zejména z důvodu jejich význačnosti a určité charakteričnosti pro problém pravicového extremismu, jako i způsob jeho uchopení médii. Ačkoliv je možné je do jisté míry považovat za tematicky reprezentativní pro sociální konstrukci a informování v intencích morální paniky u obsahově obdobných kauz, celistvý problém pravicového extremismu a jeho mediální konstrukci reprezentují pouze do určité míry, jako části, které sice významným způsobem (spolu)utvářejí celek, jenž se ovšem skládá i z dalších aspektů, které nejsou v této práci pokryty. Při analýze vybraných kauz jsem se tedy soustředila nejen na jejich obsahový význam, který je obvykle časově a tematicky ohraničený, ale též jsem se snažila nastínit jejich provázanost a zasazení v souhrnném rámci utváření pravicového extremismu jako společenského problému a tím i obecnější morální paniky ohledně pravicového extremismu. Analyzovaná témata byla vybrána též s ohledem na jejich časový rozsah, který se rozpíná od konce roku 2007 do přelomu let 2009/2010. Je tak možné provést porovnání jednotlivých kauz nejen na základě podobností či odlišností jim přisouzených významů a jejich vlivu na komplexní podobu konstrukce problému, ale též nabídnout alespoň částečné časové porovnání, které umožňuje zachytit formu a uchopení předkládaných významů v čase a nastínit tak vývoj dané problematiky.

Pro analýzu tedy byly zvoleny následující události a jejich mediální pokrytí:

- Pochod neonacistů pražským Židovským městem v listopadu 2007, který je zástupcem širší kategorie pochodů, demonstrací a dalších veřejných akcí pravicových extremistů a s nimi spojených societárních reakcí
- Události na litvínovském sídlišti Janov v listopadu 2008, které představují kategorii pochodů pravicových extremistů provázaných se skupinovým násilím a vigilantistickými pokusy v sociálně vyloučených čtvrtích
- Kauza rozkrutí údajné teroristické extremistické jednotky White Justice v říjnu a listopadu 2009, jakožto představitel individuálního násilí pravicových extremistů a vyobrazení jejich nebezpečnosti pomocí propojení pojmů extremismus a terorismus

- Aféry související s odhalováním pravicových extremistů v armádě v prosinci 2007 a následně listopadu a prosinci 2009, prostřednictvím kterých téma pravicového extremismu proniká i do dalších sfér než jen těch, které jsou přímo konstituované aktivitami jeho příznivců

Všechny tyto kauzy se, spolu s dalšími, prostřednictvím jejich mediálního pokrytí významným způsobem podílely na utváření sociální konstrukce pravicového extremismu jakožto závažného sociálního problému. Při rozhodování o výběru vhodných událostí a tedy i dat, jsem se rozhodla nezabývat se dvěma nejexponovanějšími kauzami pravicového extremismu ve sledovaném období, kterými byly žhářský útok na romskou rodinu ve Vítkově a následný soudní proces s jeho pachateli, a činnost extrémně pravicové politické strany Dělnická strana, kulminující v pokusech o její soudní rozpuštění. Tyto kauzy představují v celé problematice pravicového extremismu spíše atypické případy, jejichž uchopení však přesto významně souvisí s konstrukcí daného problému ve veřejné a mediální agendě, jejíž podobou bylo patrně zároveň značně ovlivněno. Vzhledem ke značnému rozsahu a časovému rozpětí těchto kauz by však dle mého názoru při rozboru jejich sociální konstrukce ve formě morální paniky bylo nutné věnovat se každé z nich v samostatné práci s obdobným rozsahem, jako má tato. Protože mým cílem je, i přes výše zmíněná uvědomovaná omezení, věnovat se mediální konstrukci pravicového extremismu komplexněji a podchytit více aspektů, které v uvedeném období přispěly k jejímu utváření a formování, rozhodla jsem se pro diverzitu v podobě analýzy několika výše zmíněných událostí. Vítkovská kauza zůstává v této práci nereflektována, propojení obecného problému pravicového extremismu s aktivitami a publicitou týkající se Dělnické strany, jako i snaha o její regulaci, je nastíněna zejména v části práce zabývající se Janovem, jako i v kapitole Diskuse, která je věnována obecnějšímu rozboru morální paniky týkající se pravicového extremismu.

3.2 Výběr relevantních dat

Po rozhodnutí o podrobnějším tematickém zaměření práce a užším vymezení jednotlivých kauz bylo nutné provést další redukci v souvislosti s výběrem relevantních dat pro analýzu. Vzhledem k tomu, že mým záměrem nebylo porovnat mediální konstrukce pravicového extremismu, respektive jeho vybraných aspektů, a podobu jimi utvářené morální paniky, v odlišných médiích, rozhodla jsem se zaměřit pouze na jeden

zdroj. Morální panika a sociální konstrukce problému není pouze záležitostí médií, přesto však právě média představují klíčový kanál, prostřednictvím kterého dochází k nastolení daného tématu, jeho určitému rámování a v celistvé konstrukci jeho obrazu ke zprostředkování činností a požadavků dalších významných aktérů, kteří se v problému angažují. Pokud jsou tedy tyto související činnosti natolik významné, že podobu daného problému formují, měly by se reference o nich objevit právě též v médiích, která dané obsahy (ne)přijímají, zpracovávají a komunikují. Především kvůli dostupnosti obsahu a možnosti provedení obsahové analýzy textových sdělení byl jako zdroj relevantních dat zvolen tisk, konkrétněji celostátní vydání deníku Mladá fronta DNES.

Tento deník byl vybrán z několika důvodů. Mladá fronta Dnes byla po dobu sledovaného období nejčtenějším seriózním, respektive nebulvárním, deníkem v České republice⁴⁷ a je řazena mezi média s velkým mediálním dopadem, jejichž mediální obsahy zasahují velké množství různých čtenářů [Newton Media 2010]. Bulvární deník Blesk sice dosahuje oproti Mladé frontě Dnes vyššího počtu čtenářů a díky větší tendenci bulvárních médií ke skandalizaci disponuje značnou náchylností k informování v termínech morální paniky, nicméně bulvární média bývají svými konzumenty brána méně vážně a s větší rezervou než tomu je u médií „seriózních“. Pokud se projevy morální paniky objevují v médiích „seriózních“, je její přítomnost průkaznější a význam vážnější, než jak by tomu mohlo být, kdyby se projevila čistě v informování bulvárních médií. Informování deníků též dovoluje lépe, než například informování týdeníků, zachytit průběžný vývoj mediálních obrazů daných událostí a umožňuje tak důkladněji postihnout a vyjádřit proces konstrukce daných kauz. Co se týká srovnání s ostatními nebulvárními deníky, zde Mladá fronta DNES vítězí nejen v počtu čtenářů a mediálním dopadu, ale dle kvantitativní analýzy Newton Media [2010] je zároveň deníkem s největším počtem článků, věnujících se pravicovému extremismu (přestože na tomto umístění měly velký podíl též regionální přílohy deníku). Zároveň se Mladá Fronta Dnes na konstrukci morální paniky týkající se pravicového extremismu podílela nejen jakožto informační kanál, zprostředkovávající výroky ostatních aktérů a udržující a zvýznamňující dané téma v mediální agendě, ale též jako přímý iniciátor některých kauz s pravicovým extremismem souvisejících (viz například kapitola 5.3 a kauza pronikání pravicových extremistů do armády). Dále je možné říci, že přestože je

---

⁴⁷ Dle Ročenky 2010 Unie vydavatelů, dostupné z <http://www.rocenkaunievydavatelu.cz/2010/index.php?akce=ctenost&tg=1>

pravicový extremismus označován jako podmnožina politického extremismu, toto téma v současnosti díky konotacím a významům spojených s pojmem extremismus, spíše než do oblasti politické, spadá do oblasti morální. Je tedy možné předpokládat, že uchopení tohoto tématu v ostatních denících a médiích a informování o něm, se bude podobat mediálnímu obrazu vytvářenému v MF Dnes více, než jak by tomu mohlo být u témat ryze politických či ekonomických, u kterých má politická orientace daného média podstatnější význam. V tomto případě, spíše než aby ostatní masová média poskytovala odlišné interpretace či zarámování problému, můžeme hovořit o kumulativním efektu médií, který přispívá k utužení konstrukce daného problému v intencích morální paniky. Při výběru relevantních dat jsem se dále rozhodla zaměřit pouze na celostátní vydání deníku Mladá Fronta DNES a nikoliv na jeho regionální mutace, z důvodů obdobných jako při zamítnutí bulvárních médií. Při zběžném pročtení dat z regionálních mutací Mladé Fronty DNES bylo možné pozorovat styl informování, který se mnohdy velmi přibližoval ideálnímu typu morální paniky, zejména co se týče radicality vyjádření a vznášených požadavků nejružnějších moral entrepreneurs, symbolizace a stereotypizace folk devils, občanské aktivizace či obecně značné amplifikace tématu v dané mediální agendě. Přesto však mají jednotlivé regionální mutace mnohem menší mediální dopad než celostátní vydání Mladé Fronty Dnes a prokázání přítomnosti morální paniky v regionálních mutacích by nemělo srovnatelný význam jako v případě celostátního vydání deníku.

Na základě výše zmíněného je tedy možné postulovat, že prokáže-li se informování v tendencích morální paniky v celostátním vydání deníku Mladá Fronta DNES, je existence morální paniky ohledně pravického extremismu průkazná též pro širší mediální (a veřejnou) agendu v obecnějším záběru.

3.3 Korpusy článků

Korpusy článků s relevantními daty byly vytvořeny s využitím archivu mediálních zpráv Newton Media. Zde jsem dle vyhledávala články dle klíčových slov, z nichž hlavní tvořily všechny tvaroslovné varianty výrazů extremismus (případně extremisté), neonacismus (případně neonacisté), radikálové, nacionalisté, skinheadi apod. V případě, že se v korpusu článků objevil nový výraz (například „skini“ či „náckové“), který nebyl původně podchycen, provedla jsem kontrolní dohledání článků i dle tohoto výrazu. Současně jsem provedla též časové ohraničení kazu, obvykle v řádu několika měsíců.

Například v kauze chystaného pochodu neonacistů pražským Židovským městem, který byl veřejně oznámen v článku z 26.9.2007 a proběhl 10.11.2007, bylo zkoumané období ohraničeno na jeden měsíc před oznámením akce a tři měsíce po ní, aby bylo možné zachytit široké spektrum následujících reakcí a interpretací proběhlé události. Zároveň jsem i mimo toto zkoumané období provedla vyhledávání dle klíčových slov v kombinaci s výrazy, typickými pro danou kauzu (například neonacisté, extremisté atd. A Křišťálová noc či židovská čtvrť). Pokud se však v pozdějších obdobích informace o daných kauzách objevily, jednalo se téměř vždy jen o časové či tematické reference a tyto články (respektive způsob, jakým je v nich daná reference využita) byly sice brány v úvahu, nicméně nebyly zahrnuty do hlavní analýzy.

Jednotkou analýzy jsou tedy jednotlivé články, které jsem definovala v souladu s archivem Newton Media jako úsek textu, který je označen jako článek. V daných korpusech převažují zpravodajské články⁴⁸, objevují se však též komentáře v rubrice Názory, což bylo zohledněno též při analýze, kde je v případě, že je daná citace či sdělení uvedeno v komentáři či jiném „nezpravodajském“ formátu článku, tato informace uvedena, ukazuje totiž mimo jiné, na pro morální paniku význačné, zapojení „veřejnosti“. Výsledné korpusey textů mají následné složení: V případě pochodu neonacistů židovskou čtvrtí na podzim 2007 bylo analyzováno 36 článků, z toho 9 komentářů; události kolem nepokojů na Litvínovském sídlišti Janov pokrývá 45 článků, z toho 4 názory; kauza White Justice je zastoupena 16ti články, z toho 1 komentářem; kauzy pravicových extremistů v armádě na konci roku 2007 a 2009 jsou zastoupeny 41 články, z toho 4mi komentáři. Celkem tedy bylo analyzováno 138 článků, které jsou v původním znění dle tematického rozřazení k nahlédnutí na příloženém CD⁴⁹.

3.4 Postup analýzy

Hlavním smyslem kvalitativní analýzy dokumentů je zachycení významů, důrazů a témat sdělení, jako i porozumění organizaci a procesu způsobů, kterými jsou tyto prezentovány [Glaser, Strauss 1967]. Cílem kvalitativní analýzy dokumentů je tedy

---

⁴⁸ S tím, že není lehké vždy jednoznačně definovat, zda se v případě konkrétních článků jedná o komentovanou zprávu, publicistiku, komentář, rozhovor atd., řídím se tedy převážně zařazením do patřičné rubriky

⁴⁹ Bez fotografií, které jsem dohledávala ve fyzických archivech Mladé fronty DNES, některé fotografie je též možné dohledat na www.idnes.cz

postihnout typy, charakteristiky a organizační aspekty dokumentů, jako společenských výstupů, pochopit, co reprezentují (a zároveň co tvrdí, že reprezentují) a propojit je s širšími konceptuálními a teoretickými otázkami. V souvislosti s tím jsem se k analyzovaným textům snažila přistoupit nejen z hlediska jejich obsahu, ale též ve vztahu k tomu, co představují a k jakému účelu se používají, zejména pak v souvislosti s vystavěním daných kauz v souladu s modelem morální paniky. Dle Altheide [1996] se kvalitativní analýza dokumentů, respektive etnografická obsahová analýza (ethnographic content analysis) soustředí na odhalení kontextů, základních významů, vzorců a procesů a svým pojetím i základním postupem se tak v mnohém podobá zakotvené teorii, se kterou má společný především metodologický důraz na důležitost neustálého porovnávání, kontrastu a teoretického vzorkování. Hlavní rozdíl mezi těmito dvěma analytickými koncepty však spočívá v jejich zájmu. Zatímco zakotvená teorie usiluje o vytvoření jasných hypotéz ležících v základu teorie, etnografická obsahová analýza se nezaměřuje přímo na vytvoření teorie jako takové, ale soustředí se spíše na komplexní deskripce a definice významů analyzovaných materiálů. V základu tohoto přístupu tedy leží propojení otázek „Co je sděleno?“ a „Jakým způsobem je to sděleno?“, tedy co a jak je v daných dokumentech prezentováno. V souvislosti s účelem této práce je však nutné též zabývat se otázkou proč je něco sděleno a proč je to sděleno právě takovým a ne jiným způsobem. Altheide doporučuje soustředit se na význam a záměr článků, které je možné postihnout pomocí konceptu rámce, tématu a diskursu. Rámce představují široké tematické zaměření či definici článku, které ukládají určitý způsob pojetí daného problému či typ následného diskursu. Rámce do značné míry určují co bude sdělováno, jakým způsobem to bude sdělováno, ale především též co sděleno nebude a tedy jaký dominantní způsob uvažování o tématu bude předložen. Témata představují hlavní významy článků, které jsou s rámci propojené, ale nejsou jimi determinovány. Stejně téma může být rámováno odlišnými způsoby, ovšem vejde-li v užívání určitý typ rámce, určitá témata jsou s ním obvykle spojená. Diskurs poté odkazuje k parametrům relevantních významů, které jsou používány při uchopení problému. Určité použití slov, přímá sdělení a kombinace různých elementů článku, které upevňují předkládaný význam prosazují určitý diskurs, který reflektuje určitá témata, která jsou propojena a objasněna širokým rámcem. Tyto koncepty pomocí použitého jazyka a utváření významu dohromady předkládají „přirozenou“ a „nezpochybňovanou“ perspektivu, která význačnou mírou kanalizuje způsob, kterým k daným sdělením přistupujeme, který poté zastihuje či přímo znemožňuje odlišné

interpretace sdělení, přičemž tento způsob předložení problému je klíčový i pro koncept morální paniky.

Při analýze dat jsem se tedy zaměřila nejen na přímý obsah toho, co je sdělováno, ale též na způsob, jakým je to sdělováno - symboly, které jsou v textu využívány, rétorické uspořádání obsahu, způsob vznášení explicitních požadavků, ale i implicitních sdělení, které dohromady text strukturují takovým způsobem, který autoritativně upřednostňuje určitý typ čtení a porozumění sdělovanému obsahu. Po několikerém pročtení tematických korpusů článků jsem přistoupila k otevřenému kódování textů, teoretickému vzorkování a následné kategorizaci dat s využitím programu Atlas.ti. V průběhu následné analýzy dat, kterou by bylo možné částečně přirovnat k axiálnímu kódování, jsem se již soustředila především na propojování jednotlivých kategorií dle fází a aspektů, nastíněných v revidovaném modelu morální paniky Klockeho a Muscherta. Jedná se tedy zejména o vyjednávání rolí, identit a požadavků jednotlivých aktérů, včetně vytváření významů definujících folk devils, strategie a procesy orientující a konfigurující daný problém ve smyslu jeho zvýznamnění a regulace (či opaku), rámce, které dané mediální obsahy zastřešují, jako i porovnání styčných bodů a rozdílů jednotlivých článků a způsob jejich zasazení do širšího kontextu. V analýze jsem se tedy snažila nastínit, nakolik se předkládaná mediální konstrukce daných kauz přibližuje ideálnímu typu morální paniky či jak a proč se od něj naopak odchyluje a nakolik je tak uchopení dané kauzy pojato jako narativ o vzniku, definování a potrestání deviantní skupiny se všemi jeho průvodními aspekty a důsledky. Za důležité jsem považovala též nastínit, jakým způsobem je možné jednotlivé kauzy zasadit do širšího kontextu obecnější a dlouhodobější morální paniky týkající se pravicového extremismu a jakým způsobem tuto ovlivňují a směřují. Souvisle jsem se zaměřila též na to, jaké významy jsou prostřednictvím mediální konstrukce pravicového extremismu zprostředkovány a co z nich vyplývá pro uchopení tohoto fenoménu jakožto významného společenského problému.

Na závěr ještě metodologická poznámka ke čtení analýzy: Text psaný kurzívou představuje citaci z odkazovaného článku. V některých případech jsem pro lepší čtivost textu upravila skloňování dané citace, vždy však jen když jsem byla přesvědčena, že tato změna jakkoli neovlivní původní význam textu⁵⁰. Věta, obsahující odkaz na článek

---

⁵⁰ Do citací jsem jiným způsobem nezasahoval a jsou tak ponechány v původní podobě, včetně případných chyb.

shrnuje obsah daného článku, jeho úseku či obsahuje v článku uvedené tvrzení. Text bez odkazů představuje mé vlastní komentáře a interpretace.

4. Analýza vybraných jevů pravicového extremismu

4.1 Pochod pravicových extrémistů Židovským městem ve výročí

Křišťálové noci

Vznik značného morálního znepokojení a veřejného a mediálního vzepětí ohledně plánovaného pochodu pravicových extrémistů pražským Židovským městem⁵¹ byl umožněn dvěma hlavními okolnostmi. První z nich je existence neonacistické subkultury, resp. skupin, spadajících pod pojem pravicového extremismu, jejichž členové obvykle vyznávají názory neslučitelné s podobou současné demokracie a sami se veřejně distancují od hodnot dominantní kultury. Zároveň jsou však těmto jedincům přiznávána stejná práva, jako ostatním občanům České republiky, včetně práva na svobodu vyjadřování a práva shromažďovacího. Aby nedocházelo ke zneužívání těchto všeobecných práv, mohou být tato omezena z důvodů, uvedených v právních předpisech, z nichž pro pravicový extremismus jsou významné zejména paragrafy trestního zákona §260⁵², §261⁵³ a §261a⁵⁴, vztahující se ke svobodě vyjadřování a omezení uvedená ve shromažďovacím zákoně, zejména v §10 odstavci 1, který určuje zákaz shromáždění, jestliže by jeho oznámený účel směřoval k popírání nebo omezování osobních, politických nebo jiných práv občanů pro jejich národnost, pohlaví, rasu, původ, politické nebo jiné smýšlení, náboženské vyznání a sociální postavení nebo rozněcování nenávisti a nesnášenlivosti z těchto důvodů. Je však zřejmé, že osoby, které chtějí konat taková shromáždění, svá oznámení činí takovým způsobem, aby se případnému zákazu vyhnuly a mohou tak inklinovat k zakrytí skutečné motivace svého cíle. V takovém případě vzniká určitá bezradnost na straně státních úředníků, politických představitelů i veřejnosti v otázce, jak se k takovým shromážděním extrémistů postavit. Obdobně tomu bylo v případě, kdy byl zveřejněn úmysl neonacistů

---

⁵¹ Jako i mnoha dalších více či méně podobných kauz

⁵² (1) Kdo podporuje nebo propaguje hnutí, které prokazatelně směřuje k potlačení práv a svobod člověka nebo hlásá národnostní, rasovou, náboženskou či třídní zášť nebo zášť vůči jiné skupině osob, bude potrestán odnětím svobody na jeden rok až pět let.

(2) Odnětím svobody na tři léta až osm let bude pachatel potrestán, a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 tiskem, filmem, rozhlasem, televizí nebo jiným podobně účinným způsobem, b) spáchá-li takový čin jako člen organizované skupiny, nebo c) spáchá-li takový čin za stavu ohrožení státu nebo za válečného stavu.

⁵³ Kdo veřejně projevuje sympatie k hnutí uvedenému v § 260, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až tři léta.

⁵⁴ Kdo veřejně popírá, zpochybňuje, schvaluje nebo se snaží ospravedlnit nacistické nebo komunistické genocidium nebo jiné zločiny nacistů nebo komunistů proti lidskosti, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až tři léta.

uspořádat pochod pražským Židovským městem ve výročí Křišťálové noci, vývoj jehož mediální konstrukce je popsán v následující části práce.

4.1.1 Mediální pokrytí před 10. 11. 2007

Celé mediální pokrytí jevu v Mladé Frontě Dnes odstartovala zpráva uveřejněná 26. 9. 2007 s názvem *Neonacisté chtějí pochodovat židovskou čtvrtí*⁵⁵. V ní je oznámen úmysl *neonacistů z Národního odporu* vyjádřit 10.11.2007 pochodem, který povede přes pražské Židovské město a kterého by se mohly *zúčastnit až dvě stovky pravicových extremistů*, nespokojenost s českou okupací Iráku. Na stejné datum však připadá výročí Křišťálové noci - *krvavého pogromu na Židy v nacistickém Německu*. Vondrák a Sedláček vystupující jménem Mladých národních demokratů, tj. sdružení, které pochod ohlásilo, jsou přitom *zástupci občanských iniciativ* identifikováni jako *přinejmenším sympatizanti neonacistické ideologie*, jak však ukazuje článek dále, oba se aktivně podílejí na šíření a vytváření antisemitských a xenofobních myšlenek. Pozvánka na pochod, ve které *doslova stojí*: „*Němečtí kamarádi jsou srdečně vítáni.*“, je zveřejněna i na *německém neonacistickém serveru*. Předseda pražské židovské obce oslovil primátora Béma, *aby Praha pochod neonacistů židovským městem zakázala*. Pražský magistrát však tvrdí, že to není možné a že nemůže nic dělat. Mluvčí magistrátu nemožnost zákazu vysvětluje jako *problém určité nejasnosti zákona a výkladu soudů* a odkazuje na předchozí zkušenost, ve které soud vymezil možnost zákazu pochodu mimo kompetenci magistrátu.

Následující mediální pokrytí se soustředí na identifikaci problému, které takové jednání představuje a na specifikaci morální hrozby folk devils.

Co vlastně znamená průvod neonacistů a proč představuje společenský problém? V první řadě je *zcela zřejmé*, že plánovaný pochod nemá *nic společného* s původním deklarovaným účelem protestu proti válce v Iráku⁵⁶, je za něj pouze *maskován*⁵⁷ a *skutečně* mu věřit by mohl *jen jedinec mdlé inteligence*⁵⁸. Kombinace třech hlavních prvků události, tedy neonacistů, data 10. 11. 2007, které je výročím Křišťálové noci,

---

⁵⁵ Článek KN 1

⁵⁶ Článek KN 5

⁵⁷ Článek KN 5

⁵⁸ Článek KN 9

kterýmžto termínem je též v mnoha případech zastoupeno⁵⁹ a místa konání pochodu – pražské Židovské město, zřetelně osvětluje *pravý účel*⁶⁰ pochodu. *Shoda náhod vyloučena*⁶¹. *Ve skutečnosti je tak pochod neonacistů provokací*⁶², *s jasnými historickými a rasovými konotacemi*⁶³, *snahou hanobit památku obětí nacistických zločinů*⁶⁴, *oslatit*⁶⁵ a *glorifikovat*⁶⁶ protižidovské pogromy, nacistickou a antisemitskou ideologii. Dramatičnost a morální nepřijatelnost akce je dále posílena zprávami o tom, že v případě uskutečnění akce, *by neonacisté pochodovali i kolem právě odhalené pamětní desky Pavla Tigrida, jehož rodina se stala obětí holokaustu*⁶⁷ a který byl celoživotním bojovníkem proti totalitě, *nepřítel nacistů i komunistů*⁶⁸. Celý problém má ještě hlubší rozměr. Účastníkům pochodu nejde „jen“ o to zneuctít a zesměšnit tragickou historickou událost. Permanentní zpřítomnění a připomínky okolností a důsledků Křišťálové noci⁶⁹, stejně jako dalších hrůz nacistické vlády⁷⁰ implicitní linkou propojuje tehdejší události s aktivitou a povahou jejich dnešních obdivovatelů. Snaha neonacistů *táhnout Prahou*⁷¹ tak má i *výhružný podtext*⁷², je symbolem *narůstajících aktivit domácích neonacistů*⁷³. Jak vyjadřuje *kriminalista specializující se na extremismus*: „*Ve třicátých letech to v Německu taky začalo pochody. Ve skutečnosti neonacistům nejde o nic jiného než o záminku k dalším, mnohem nebezpečnějším akcím.*“⁷⁴ Násilí, jako inherentní komponenta aktivit dnešních neonacistů, jejichž ideologie, se tak příliš neodlišuje od té jejich předchůdců, je dovršena dalším poukazem na symboliku pochodu, uvedenou v jednom z názorů: *Vše se má odehrát téměř na den přesně k desátému výročí vraždy Hassana Abdelradiho, súdánského studenta VŠE, který je jednou ze dvou desítek obětí pravicových extremistů u nás*⁷⁵.

Ať již účastníci pochodu chtějí zhanobit a znesvětit pietu významné historické události, glorifikovat zločiny nacismu, manifestovat přetrvání jeho myšlenek či demonstrovat

---

⁵⁹ Např. článek KN 1, článek KN 5, článek KN 7, článek KN 9, článek KN 15

⁶⁰ Článek KN 10

⁶¹ Článek KN 4

⁶² Např. článek 3, článek KN 5, článek KN 10, článek KN 11, článek KN 21, článek 36

⁶³ Článek KN 10

⁶⁴ Článek KN 5

⁶⁵ Článek KN 21

⁶⁶ Článek KN 5

⁶⁷ Článek KN 4, článek KN 7, článek KN 8

⁶⁸ Článek KN 4

⁶⁹ Např. článek KN 6, článek KN 11, článek KN 21

⁷⁰ Např. článek KN 6

⁷¹ Článek KN 13

⁷² Článek KN 5

⁷³ Článek KN 6

⁷⁴ Článek KN 21

⁷⁵ Článek KN 6

jejich rostoucí sílu a šířit kolem sebe atmosféru strachu⁷⁶, je tato akce politicky a morálně nepřijatelná⁷⁷, je to nechutnost, která zraňuje nevinné lidi⁷⁸, evidentní porušení společenské mravnosti⁷⁹. Odmítnutí takové neonacistické provokace většinou společností je zcela na místě⁸⁰. Drtivá většina lidí se též shodne na morální a společenské nebezpečnosti jejich příznivců a iniciátorů⁸¹.

Pojetí pravicových extrémistů jako folk devils není novým fenoménem, charakteristickým pouze pro současnou situaci. Jejich přítomnost a vymezení mimo morální rámec dominantní kulturní ideologie a konsensu je dlouhodobá, jejich „démoničnost“ je jen nutné oživit a zpřítomnit. Pojmový aparát, užívaný k jejich charakterizaci, je vsutku široký. Oficiální články užívají souhrnně několik označení – neonacisté⁸², pravicovní extrémisté, extrémisté, radikálové, „holé lebky“ či skinheadi, které jsou vzájemně zaměnitelné a dá se říci, že se jejich užívání neřídí žádnou vnitřní logikou. Barvitější pojmenování nabízí články v sekci Názory a komentáře moral entrepreneurs. Zde jsou pravicovní extrémisté, mimo výše uvedených termínů, označováni jako *národovečtí dutolebci*⁸³, *náckové*⁸⁴, *krajní pravičáci*⁸⁵, *hlupci se zatměním v mozcích*⁸⁶, *rozpochodovaní klackové*⁸⁷, *nezralí radikální hlupáči*⁸⁸, *hololebci*⁸⁹, *nacisté*⁹⁰, *antisemité*⁹¹, *holohlavi*⁹², *blbci*⁹³, *krajní nacionalisté*⁹⁴, *úchylové*⁹⁵, ironicky jako *národně uvědomělí hoši a děvčata*⁹⁶, nepřímou pak jako *blbí, zlomyslní, pomatení a potenciálně nebezpeční*⁹⁷ a *pomatenci, šilenci a hlasatelé*

---

⁷⁶ Článek KN 21

⁷⁷ Článek KN 5, článek KN 21

⁷⁸ Článek KN 9

⁷⁹ Článek KN 10

⁸⁰ Článek KN 6

⁸¹ Článek KN 14

⁸² Toto označení jednoznačně převažuje

⁸³ Článek KN 4

⁸⁴ Článek KN 6, článek KN 10, článek KN 21

⁸⁵ Článek KN 14

⁸⁶ Článek KN 4

⁸⁷ Článek KN 4

⁸⁸ Článek KN 9

⁸⁹ Článek KN 14

⁹⁰ Článek KN 14, článek KN 26

⁹¹ Článek KN 22

⁹² Článek KN 14

⁹³ Článek KN 26

⁹⁴ Článek KN 9

⁹⁵ Článek KN 9

⁹⁶ Článek KN 4

⁹⁷ Článek KN 14

*zvrhlosti*⁹⁸. Přisouzení nálepky se zdá dostatečné a ve spojitosti s vykreslením „pravé povahy“ očekávaného pochodu a jeho nacistickými a antisemitskými implikacemi, se ve většině případů nepovažuje za nutné zprostředkovat další upřesnění a obecné charakteristiky výše jmenovaných. Kdo jsou neonacisté a čím je jejich skupina příznačná se zdá být na nejobecnější úrovni implicitně zřejmé. Pokud jsou podány doplňující informace, soustředí se tyto především na akcentování ideologie antisemitismu⁹⁹, jakožto průvodní charakteristiky chystané akce, v kombinaci se sklonem k užívání násilí¹⁰⁰. S blížícím se datem plánovaného pochodu a neutuchajícím mediálním zájmem se však objevují i snahy o hlubší analýzu podoby současné extrémně-pravicové scény, jejího stavu a možností¹⁰¹, stejně jako diagnózy expertů na téma neonacismus a neonacisté. *Politolog a odborník na pravicový extremismus Mareš* příznivce pochodu charakterizuje jako *málo vzdělané, frustrované mladé lidi, kteří nenašli jiný způsob seberealizace, a tak zvolili něco, kde se cítí být elitou, oponentem režimu*.¹⁰² Dle senátora Zlatušky se jedná o jedince, kteří nejsou ochotni přijmout životní realitu¹⁰³. Jiná pasáž neonacisty vystihuje jako jedince preferující jednoduchá řešení, neschopné dohlédnout jejich důsledků¹⁰⁴. *Zatím dle politologů nebezpečí, že by neonacisté zvrátili režim nebo dokázali vyvolat větší etnické nepokoje*¹⁰⁵ či to, že by *přispěli k popularizaci nového typu antisemitismu – „antisionismu“ v České republice*¹⁰⁶, nehrozí. Zhoršující se ekonomická situace a nespokojenost s politickou kulturou, stejně jako nástup vůdčí osobnosti či zisk finančních zdrojů, by však mohl jejich vzestup umožnit¹⁰⁷.

Samotným folk devils mnoho prostoru pro vyjádření se k situaci poskytnuto není. Pokud se taková vyjádření objevují, vyznívají buď neutrálně¹⁰⁸ nebo posilují představu o jejich nemorálnosti a podněcují obavy z chystané akce. Objevuje se tak např. úryvek z internetové diskuse, hlásající: „*Je to super akce! Pokud se akci opravdu podaří uskutečnit, určitě přijedeme,*“¹⁰⁹, vyjadřující podporu a účast německých neonacistů.

---

⁹⁸ Článek KN 9

⁹⁹ Článek KN 1, článek KN 9, článek KN 14

¹⁰⁰ Článek KN 9, článek KN 14

¹⁰¹ Článek KN 22

¹⁰² Článek KN 21

¹⁰³ Článek KN 21

¹⁰⁴ Článek KN 21

¹⁰⁵ Článek KN 21

¹⁰⁶ Článek KN 22

¹⁰⁷ Článek KN 21, článek KN 22

¹⁰⁸ Článek KN 11

¹⁰⁹ Článek KN 15

Medializováno bylo i *arogantní heslo*¹¹⁰, převzaté z prohlášení z internetových stránek folk devils, oznamující, že „*Doba kompromisů z naší strany skončila.*“¹¹¹, kterým *neonacisté pohrozili*¹¹² uskutečněním pochodu i přes jeho „zákaz“.

Není patrně s podivem, že událost, nabitá natolik negativním emotivním nábojem morální nepřijatelnosti vyvolá snahy o její regulaci. Ta se, v případě plánovaného pochodu neonacistů, projevila několika způsoby. Mobilizací zdrojů významných moral entrepreneurs k legislativnímu zamezení konání akce, mobilizací lidských zdrojů k pořádání občanských protestů a intenzifikovaným dohledem policie a ostatních složek, směřujícím k zvládnutí dramatizující se hrozby.

Snaha o odvrácení konání avizovaného pochodu legislativní cestou se objevila ihned se zveřejněním úmyslu o konání akce, ve vyjádření Židovské obce, žádající primátora Béma o zákaz pochodu. V této počáteční fázi však pražský magistrát reagoval oznámením o nemožnosti legislativního zamezení akce, které nespadá do kompetence úřadu¹¹³. Takové rozhodnutí a silící hrozba konání pochodu však vyvolalo vlnu nevole a snah o zásah ze strany mnoha více či méně zainteresovaných osob. Prezident Klaus, u kterého proti pochodu *protestovalo mezinárodní Centrum Simona Wiesenthala*, veřejně vyzval „*všechny odpovědné orgány, aby nedopustily konání takovéto politicky a morálně nepřijatelné akce*“, kterou není možné tolerovat pod záminkou svobody projevu a shromažďování.¹¹⁴ Představitelé židovské obce vydali prohlášení, v němž *vyjadřují znepokojení nad tím, že se akci nepodařilo zakázat* a pod které se podepsalo celkem třináct organizací¹¹⁵. Václav Havel akci označil za „*provokaci, která se musí zrušit*“¹¹⁶. Proti pochodu *protestují i poslanci ODS a ČSSD*¹¹⁷, informace o plánovaném shromáždění se dostává také do zahraničí. *O provokaci neonacistů informuje i izraelský tisk. Izraelská společnost přátel ČR a Izraelské sdružení Židů pocházejících z Československa se s protestem obrací na české velvyslanectví v Tel Avivu*¹¹⁸. Volání po procedurálním zákazu pochodu v souladu s možností omezení shromažďovacího

---

¹¹⁰ Článek KN 21

¹¹¹ Článek KN 19, článek KN 21

¹¹² Článek KN 21

¹¹³ Článek KN 1

¹¹⁴ Článek KN 5

¹¹⁵ Článek KN 5

¹¹⁶ Článek KN 8

¹¹⁷ Článek KN 7

¹¹⁸ Článek KN 7

zákona se objevuje i v rubrice Názory, v jednom z nichž doslova stojí – „*Síla zde musí být projevena*“¹¹⁹.

V souvislosti s tímto morálním vzepětím se Magistrát několikrát pokusil demonstraci neonacistů zakázat, *protože by vedla k podněcování nenávisti*¹²⁰. Soud však tato rozhodnutí zrušil kvůli procesním chybám. Mezi tím však na původní a další možné trasy ohlásila konání pochodů Židovská liberální unie¹²¹. Magistrát zadal vypracování dalšího právního rozboru a *zvažuje další možnosti, jak situaci vyřešit*¹²². Pavel Bém podává kasační stížnost k Nejvyššímu správnímu soudu, jehož *soudci by mohli proti provokativnímu pochodu stihnout zasáhnout* ještě před jeho konáním¹²³. Mluvčí Nejvyššího správního soudu uvádí: „*Víme, že jde o naléhavou věc*“¹²⁴. I kdyby však pražský magistrát u Nejvyššího správního soudu neuspěl, *nemíní se vzdát*¹²⁵. „*Uděláme všechno proto, aby k pochodu neonacistů nedošlo*“, říká Pavel Bém¹²⁶. Pochod lze *zakázat například kvůli problémům v pražské dopravě*¹²⁷. Jestli k němu přeci jen dojde, jednou z možností je *akci extremistů rozpustit okamžitě po zahájení*¹²⁸.

Lze říci, že korpus článků MF Dnes, věnujících se jednotlivým sporům o ohlášení pochodu, jeho zákazech a následných rušení těchto zakazů, představuje nepřilíš přehlednou změť, ve které se bez většího rozlišování či vysvětlení mísí ohlašování různých tras a dat pochodu, jejich zakaz z důvodu obsazení dané trasy s jejich zakazem z důvodů „politických“ a následným rušení těchto zakazů, stejně jako stížnostem proti těmto zrušení, ze které nezainteresovaná osoba patrně nemůže být příliš moudrá. Informace o skutečnosti, že sdružení Mladí národní demokraté, které pochod ohlásilo, nebylo v této době řádně registrováno, nemělo tedy právní subjektivitu a jeho oznámení pochodu je tak od počátku neplatné, kterážto poskytla určité východisko z legislativních sporů, se sice objevuje hned v několika člancích¹²⁹, o pochodu se však před i po jejím uveřejnění stále referuje především jako o zakázaném¹³⁰, nelegálním¹³¹ či

---

¹¹⁹ Článek KN 10

¹²⁰ Článek KN 5

¹²¹ Např. článek KN 2, článek KN 6, článek KN 11

¹²² Článek KN 5

¹²³ Článek KN 7

¹²⁴ Článek KN 7

¹²⁵ Článek KN 7

¹²⁶ Článek KN 7

¹²⁷ Článek KN 7

¹²⁸ Článek KN 5

¹²⁹ Článek KN 11, článek KN 16, článek KN 21,

¹³⁰ Např. článek KN 15, článek KN 17, článek KN 19, článek KN 20, článek KN 23

¹³¹ Článek KN 11

nepovoleném¹³², přestože tento je neohlášený¹³³. Mediální pokrytí a interpretace snah o legislativní zákaz pochodu tak vyznívá značně rozpačitě a *neonacisté se už několik měsíců tetelí radostí nad pozorností, jaké se jim dostává, i nad tím, jak úředníci a soudci vydávají jedno protichůdné rozhodnutí za druhým a vysílají tak signál: nevíme si s tím rady*¹³⁴.

Proti legislativnímu zákazu pochodu se nevyslovují žádní moral entrepreneurs citovaní ve „zpravodajských člancích“, věnují se mu však někteří autoři článků v rubrice Názory. Přestože i oni se proti plánovanému pochodu, jeho účastníkům a „pravému účelu“ patřičně vymezují, legislativní zákaz pochodu by dle nich nebyl v souladu s právem na svobodu shromažďování a/či svobodu slova¹³⁵. Dle jednoho z autorů tak snaha úřadů pochodu zabránit není *důstojná a projevuje (oprávněně) strach a slabost. Tvrdý zásah by byl na místě až při samotné demonstraci, kdyby její účastníci porušili zákon*¹³⁶. Další z autorů pak neschopnost úředníků akci zakázat nevnímají přímo negativně, ale především jako možnost občanské společnosti veřejně vyjádřit svou nevoli. *Jsou situace, které vyžadují, aby se většinová společnost dokázala postavit za své hodnoty*¹³⁷. Tato dává *slušné, obvykle „mlčící většině“ výjimečnou příležitost nemlčet*¹³⁸.

Pobouření nad neschopností úřadů a soudů plánovanému pochodu legislativně zamezit, záměr neonacistů pochod uskutečnit i přes jeho „zákaz“, stejně jako odmítnutí řešení situace oficiálním zákazem akce a preference občanského protestu, se stává zdrojem pro významnou mobilizaci občanů k protestním shromážděním. Objevují se konkrétní výzvy k tomu, aby lidé vyšli do ulic zabránit pochodu. Titulek jednoho z článků například hlásá: *Židé zvou vojáky do boje proti neonacistům*¹³⁹. V článku se dostává prostoru prohlášení Židovské liberální unie, ve kterém doslova stojí: *„Vyzýváme všechny přátele, samozřejmě především mladší, zdravé, sportovce a vojáky, aby byli připraveni k aktivnímu odporu proti provokaci neonacistů“*. Účastníci shromáždění Židovské liberální unie se chystají zabránit pochodu neonacistů *vlastními těly*¹⁴⁰ a to i za

---

¹³² Článek KN 19, článek KN 20, článek KN 28

¹³³ Z čehož vyplývají odlišné právní důsledky než v případě zákazu akce, nehledě na odlišné konotace daných termínů

¹³⁴ Článek KN 21

¹³⁵ Článek KN 4, článek KN 14, poněkud nejednoznačně též článek KN 9

¹³⁶ Článek KN 14

¹³⁷ Článek KN 6

¹³⁸ Článek KN 4

¹³⁹ Článek KN 3

¹⁴⁰ Článek KN 20

*cenu fyzických střetů*¹⁴¹. Jiné články poněkud umírněnější formou oznamují, obvykle spolu s konkrétními místy a časy konání, úmysl dalších židovských organizací uspořádat protestní a/či pietní shromáždění¹⁴², kterého se má zúčastnit až patnáct set lidí¹⁴³. Objevují se osobní apely na veřejnost v Názorech¹⁴⁴, které zdůrazňují nutnost občanského aktivismu v demokratické společnosti. Významnost situace dle nich přímo žádá, aby většinová společnost *zkřížila svůj názor s neonacisty*¹⁴⁵ a postavila se za své hodnoty. *Žádný úředník či policista to nemůže udělat v zastoupení*¹⁴⁶. Do Židovské čtvrti se v den výročí Křišťálové noci chystají také politici¹⁴⁷, účast oznámili např. Bém¹⁴⁸ či Rath¹⁴⁹. Objevují se též informace o protestních pochodech *antifašistů*¹⁵⁰, *anarchistů*¹⁵¹ a *levicových extrémistů*¹⁵². Značně medializovány jsou však také snahy o mobilizaci pravicových extrémistů, kteří svolávají k účasti neonacisty z okolních zemí¹⁵³. Očekávají se *posily*¹⁵⁴ z Německa i ze Slovenska. Mediální odhady počtů pravicových extrémistů, kteří se na akci chystají, postupně stále více odvislé od odhadů primárních určovateli situace jako jsou úřady, policie, či zástupci občanských iniciativ, se od prvních článků zvyšují od několika desítek, přes více či méně neurčené stovky až po tisíc očekávaných neonacistů.

Celý výhled sobotní akce se tak značně dramatizuje, očekávání eskaluje na všech stranách a generuje nutnost dohledu, příp. zásahu oficiálních složek. V informování o budoucí situaci se běžně vyskytuje symbolika boje, očekávají se násilné střety. Situace se dále komplikuje se zprávou¹⁵⁵, oznamující *vážný problém* a to, že ulice, *kde nejspíš v sobotu dojde ke střetu neonacistů s jejich odpůrci, jsou plné kamenů ze stovebních prací. Kamení může být při případném konfliktu nebezpečné a radikálové jej mohou použít jako zbraň*. Magistrát však následně nechává kamení odstranit a primátor

---

¹⁴¹ Článek KN 19

¹⁴² Např. článek KN 5, článek KN 7, článek KN 16

¹⁴³ Článek KN 20

¹⁴⁴ Článek KN 4, článek KN 6

¹⁴⁵ Článek KN 4

¹⁴⁶ Článek KN 6

¹⁴⁷ Článek KN 20

¹⁴⁸ Článek KN 20

¹⁴⁹ Článek KN 10

¹⁵⁰ Článek KN 15

¹⁵¹ Např. článek KN 3, článek KN 4, článek KN 19

¹⁵² Článek KN 16

¹⁵³ Článek KN 15, článek KN 19, článek KN 20

¹⁵⁴ Článek KN 19

¹⁵⁵ Článek KN 18

Bém osobně ujišťuje, že v okolí by nemělo být nic, co by mohlo sloužit jako munice¹⁵⁶. S blížícím se datem akce se pozornost soustředí na připravenost policie a ostatních státních složek, kterážto ovšem opět především posiluje dramatická očekávání. Přípravy policie na zakázaný pochod neonacistů projednala *bezpečnostní rada státu za účasti prezidenta Klause*.¹⁵⁷ Pohraniční a cizinecká policie posiluje hlídky na hranicích a chystá se „*důkladně prohledávat auta, zda někdo nepřeváží zbraně, výbušniny, baseballové pálky nebo řetězy*“¹⁵⁸. Pozdější článek informuje o vykázání činnosti těchto opatření: „*Němečtí policisté zatím nevpustili dva mladíky, kteří neměli technický průkaz k autu a u nichž našli slzný plyn*“¹⁵⁹. V centru Prahy mezitím *magistrát chystá [...] policejní manévry*.¹⁶⁰ *Přes čtrnáct set policistů bude mít [...] velkou pohotovost*¹⁶¹. Policisté mají navíc v záloze i zhruba 500 policistů ze *zásahových jednotek připravených pro případ, že by došlo k nějakému násilí*.¹⁶² V jiném článku se objevuje informace o záloze více než pět seti *těžkooděnců*¹⁶³. *Situaci bude monitorovat také vrtulník s kamerou. V pohotovosti budou hasiči i záchranáři*.¹⁶⁴ Ředitel pražské policie Želásko uvádí, že policie má „*vypracovány dokumenty a potřebné informace, abychom mohli zakročit*“.¹⁶⁵ V uveřejněném rozhovoru říká, že policie věří, „*že k výrazným střetům demonstrujících nedojde*“. Jsme ale „*připraveni na všechno*“.¹⁶⁶ Také Pavel Bém k přijatým opatřením dodává: „*Nechceme ale žádnou válku, prioritou je udržet klid a pořádek*“.¹⁶⁷ Z tohoto důvodu též Želásko nemá moc velkou radost z toho, že do ulic vyjdou též odpůrci neonacistů: „*Oba tábory budou prudce orientované proti sobě a my tam budeme jako jakýsi štít mezi nimi*“.¹⁶⁸ Náměstek městské policie Klema varuje, že: „*Lidé by do ulic, kde může k nepokojům dojít, neměli vůbec chodit*“.¹⁶⁹ Objevuje se též informace, že *cizinci jsou varováni cestovními kanceláři, aby se centru Prahy vyhnuli*.¹⁷⁰ Na samotný pochod neonacistů a jeho regulaci jsou ve spolupráci s policií připraveni též úředníci magistrátu. „*Zřídili jsme rovněž expertní komisi Bezpečná*

---

¹⁵⁶ Článek KN 20

¹⁵⁷ Článek KN 21

¹⁵⁸ Článek KN 19

¹⁵⁹ Článek KN 20

¹⁶⁰ Článek KN 18

¹⁶¹ Článek KN 20

¹⁶² Článek KN 23

¹⁶³ Článek KN 20

¹⁶⁴ Článek KN 19

¹⁶⁵ Článek KN 18

¹⁶⁶ Článek KN 23

¹⁶⁷ Článek KN 19

¹⁶⁸ Článek KN 23

¹⁶⁹ Článek KN 20

¹⁷⁰ Článek KN 21

Praha, kterou tvoří zástupci města a obou policií. Komise bude celou situaci sledovat a vyhodnocovat. Pokud dojde k porušení zákona, je policie připravena okamžitě zakročit“, uvádí primátor Bém. Situaci budou hodnotit čtyři úředníci, k dispozici bude také odborník na extremismus, který pomůže vyhodnotit případné extremistické projevy demonstrujících. V případě překročení zákona pak bude po konzultaci s expertní komisí problematická shromáždění možné zakázat.¹⁷¹ Aktualizované dění přímo z pražských ulic mohou čtenáři sledovat na www.idnes.cz.¹⁷²

Celá situace je interpretována jako *ostrý test demokracie*. Pokud neonacisté na zakázaný provokativní pochod pražským židovským městem vyrazí, bude to *výrazný test české společnosti*. *Projdou a oslaví tak devětašedesáté výročí křišťálové noci, kdy byly v Německu zabity desítky Židů? Nebo úřady zasáhnou?*¹⁷³

4.1.2 Mediální pokrytí po 10. 11. 2007

Následné mediální pokrytí samotné proběhnuvší akce se nese především v duchu účinnosti přijatých opatření a přesvědčení mnoha výše uvedených aktérů o tom, že pochod nesmí proběhnout. Příkladná práce policie je prezentována zejména vysokým počtem zatčených, titulek pondělního článku z hlavní strany, zabývajícího se víkendovým pochodem, hlásá *Policie zadržela 396¹⁷⁴ lidí, i mnoho cizinců¹⁷⁵*. Policisté proti pravicovým extrémistům zakročili již při jejich srazu ve Vysočanech a *většina neonacistů se tak našťestí [...] do centra Prahy vůbec nedostala¹⁷⁶*. Již tam se ukázalo, že *neonacisté byli na případný sraz s anarchisty dobře připraveni*. „*Našli jsme obušky, podomácku vyrobené výbušniny, sekery či nože*“, uvádí šéf protiextremistického oddělení pražské policie Jiří Kopečný¹⁷⁷. Přímo na místě tak *bylo zadrženo třicet skinheadů kvůli nedovolenému ozbrojení, dalších dvě stě neonacistů policisté odvezli na služebnu¹⁷⁸*. Nejvýznamnějším a také nejdramatičtěji popisovaným incidentem se tak stala potyčka před právnickou fakultou¹⁷⁹, při které neonacista Kalinovský, který na

---

¹⁷¹ Článek KN 18

¹⁷² Článek KN 21

¹⁷³ Článek KN 21

¹⁷⁴ Jak „neonacistů“, tak „anarchistů“

¹⁷⁵ Článek KN 24

¹⁷⁶ Článek KN 28

¹⁷⁷ Článek KN 28

¹⁷⁸ Článek KN 28

¹⁷⁹ Článek KN 24, článek KN 25, článek KN 27, článek KN 28

*první pohled nepřipomínal skinheada*¹⁸⁰, dvakrát vystřelil z plynové pistole, byl zbit antifašisty a následně zadržen policií. *Zbylých pár holých lebek*, co se dostalo do centra a *bloumalo městem, budilo spíš soucit než strach*¹⁸¹. Celkové hodnocení zamezení hrozby pochodujících neonacistů tak shrnuje jeden z podtitulků hlavního článku, mapující proběhlé události: *Neonacisté pod kontrolou*¹⁸². Zásluha je připisována především policistům. *Za zvládnutí sobotních protestů pochválil i ministr vnitra Ivan Langer a premiér Mirek Topolánek. „Policisté odvedli excelentní výkon“*¹⁸³ a to i napřík tomu, že v ulicích se pohybovala *zhruba tisícovka anarchistů a levicových radikálů*, kteří *byli kupodivu naladěni více bojově než neonacisté* a někteří z nich páchali výtržnosti¹⁸⁴. *S výsledkem zásahu proti extremistům jsou spokojeni i samotní policisté.*¹⁸⁵ Během soboty byla drtivá většina lidí, předvedená na policejní stanici, propuštěna, *šest z nich bylo obviněno z trestného činu*, přičemž pět z nich jsou *anarchisté, podezřelí z útoku na veřejného činitele.*¹⁸⁶ V pozdějším článku je počet *násilníku, obviněných z útoku na veřejného činitele*, snížen na tři.¹⁸⁷ Celkové náklady sobotní potyčky se vyšplhaly na *15 milionů*, škody však *naštěstí nejsou příliš velké*, *oproti očekávání způsobili demonstranti škodu „pouze“ v řádech desítek tisíc korun* a většina peněz tak *poputuje na odměny za přesčasy pro policisty.*¹⁸⁸

Pietní setkání v židovském městě, kterého se *zúčastnilo několik set lidí, včetně politiků z různých stran*, bylo *zastíněno střety neonacistů a anarchistů*¹⁸⁹ a příliš mediální pozornosti si, alespoň v deníku MF Dnes, nevysloužilo.

Přestože akce proběhla z pohledu policie úspěšně a i v médiích je později interpretována jako *neúspěch*¹⁹⁰ a *debakl*¹⁹¹ neonacistů, její dozvuky se objevují ještě v dalších člancích na téma pravicový extremismus, a naznačují tak, že to, že pochod nevyšel dle přání neonacistů, nepředstavuje ukončení celého problému. V Názorech se například objevuje úvaha nad *idealismem* a *extremismem*, jako takovým, který extremisty charakterizuje

---

¹⁸⁰ Článek KN 28

¹⁸¹ Článek KN 25

¹⁸² Článek KN 28

¹⁸³ Článek KN 28

¹⁸⁴ Článek KN 28

¹⁸⁵ Článek KN 29

¹⁸⁶ Článek KN 29

¹⁸⁷ Článek KN 36

¹⁸⁸ Článek KN 29

¹⁸⁹ Článek KN 28

¹⁹⁰ Článek KN 35

¹⁹¹ Článek KN 31

jako ječící zfanatizovanou pochodující mládež. Děti komunistů a nacistů – říkají si buďto národní mládež, nebo leninská antifa – pochodují ulicemi a zneklidňují nás svou naprostou iracionalitou. Je jich pár, jsou to blbci, nemají žádný význam a vliv, ale proč nás tolik rozrušují?¹⁹² Určitá neadekvátnost společenské reakce vůči pochodu neonacistů je reflektována v jiném eseji, kritizujícím židovské hvězdy, které si na klopý kabátů připnuli odpůrců neonacistů. Tyto jsou dle autora v *Praze s letopočtem 2007, v neprostopupném bezpečí policejních kordonů, s absolutní většinou zdravě uvažujících lidí, sdělovacími prostředky a politickými elitami za zády, přepjatým, patetickým a neadekvátním gestem.*¹⁹³ Objevuje se i článek obšírněji se věnující neonacistické scéně a ohlašující, na základě zprávy Bezpečnostní informační služby, *nový trend či trik, neonacistů, jak si vylepšit pověst u veřejnosti – otevřeně neprovokují. BIS upozorňuje, že se neonacisté naučili zneužívat pro svou prezentaci různá setkání, pietní akce nebo demonstrace. Média takové srazy hodně sledují a informují o nich.* Tyto akce se tak pro ně stávají relativně bezpečným způsobem, jak veřejně prezentovat své postoje.¹⁹⁴ Poněkud paradoxně je v článku jako příklad tohoto nového trendu, kdy se neonacisté snaží vytvářet dojem „spořádané mládeže“ uvedeno *sprosté okřiknutí*¹⁹⁵ při incidentu u Právnické fakulty, kdy Kalinovského okřikl jiný neonacista slovy „Proč sem taháš zbraň, debile? Řekli jsme si přeci, že my sami vyprovokovat nic nebudeme! Ať je to na nich“.¹⁹⁶

Dvě zprávy¹⁹⁷, zmiňující též (ne)proběhnuvší pochod, se dále věnují popisu a odsouzení článku, zveřejněném na jednom z neonacistických serverů, který popisuje výlet osmi pravicových extremistů do Polné u Jihlavy, tamní hovory s místními obyvateli, hajlování u improvizovaného hrobu Anežky Hrušové a jejich verzi Hilsneriády. Ostatní články zmiňují pochod Prahou k výročí Křišťálové noci v souvislosti se zveřejněním plánů neonacistů na další pochody¹⁹⁸, zvláště pak úmysl neonacistů projít kolem synagogy v Plzni¹⁹⁹, který vyvolal obdobné reakce jako jeho pražský předchůdce

---

¹⁹² Článek KN 26

¹⁹³ Článek KN 32

¹⁹⁴ Článek KN 33

¹⁹⁵ Článek KN 33

¹⁹⁶ Článek KN 33, též článek KN 28

¹⁹⁷ Článek KN 34, článek KN 35

¹⁹⁸ Článek KN 31, článek KN 36

¹⁹⁹ Článek KN 35, článek KN 36

a sledoval i obdobnou, i když poněkud složitější, vývojovou trajektorii, zejména co se týče snah o zákaz pochodu a mobilizaci veřejnosti²⁰⁰.

4.1.3 Shrnutí

Je tedy možné sociální konstrukci pochodu neonacistů Židovským městem na výročí Křišťálové noci MF Dnes považovat za morální paniku? Vrátime-li se ke kombinovanému modelu Klockeho a Muscherta, můžeme se pokusit o posouzení naplnění jednotlivých aspektů jejich uchopení morální paniky. Začátek celého morálního vzepětí byl urychlen zprávou oznamující úmysl neonacistů uspořádat pochod židovským městem. Tato zpráva obsahovala silný dramatický prvek – nejen že chtějí neonacisté procházet židovským městem, ale navíc se tak chystají učinit ve dni, na který připadá výročí Křišťálové noci, tj. krvavého pogromu uspořádaném nacisty. Následovalo další mediální pokrytí jasně identifikující problém – neonacistům jde právě o oslavu Křišťálové noci, snaží se glorifikovat nacistické zločiny, zneuctít a ohrožovat hodnoty současné společnosti. Přestože podstata problémového jednání byla vystavěna především v symbolických termínech, obsahovala také možnost určité transformace jednání neonacistů do podoby vážného ohrožení, zejména v případě, že by se akci nepodařilo odvrátit. Kdyby neonacisté zvítězili na symbolické rovině, mohl by jejich význam přerůst do jednání představující reálnou hrozbu společenskému řádu. Společně s nastolením problému došlo i k jasné identifikace folk devils, u kterých byly oživené symboly charakterizující jejich chování v termínech dané hrozby, především antisemitismus a sklon k užívání násilí. Vzhledem k tomu, že v tomto případě se morální znepokojení týkalo budoucí, ještě neproběhnuvší události, určitá zkreslení či překroucení událostí, stejně tak jako dramatické předpovědi problémového chování deviantů, se objevily až v pozdějších fázích vývoje situace, s blížícím se datem předpokládaného pochodu. Mezi tím došlo k silnému zapojení moral entrepreneurs, zejména významných politických představitelů (prezident Klaus, exprezident Havel, primátor Bém) a čelních reprezentantů židovské obce. Můžeme říci, že se téma alespoň částečně abstrahovalo a došlo i k zapojení odborníků na extremismus, kteří „diagnostikovali“ povahu současné extrémně pravicové scény, jejich členů a jejího

---

potenciálu, věnovali se také podobě soudobého antisemitismu. Zvýšený zájem o téma a jeho momentální důležitost se projevily i v pozornosti, která mu byla věnována v nejrůznějších esejistických úvahách v rubrice Názory.

Fáze regulační pak, díky již zmíněné orientaci na budoucí jednání, představovala velmi významnou součást celého problému a dá se říci, že procházela celým jeho vývojem. Již od první zprávy, oznamující úmysl neonacistů, se objevuje volání po legislativním zákazu akce a odvrácení dané morální hrozby. Na základě vzepětí morálního pobouření se objevuje snaha akci několikrát zakázat, toto úsilí je však, k nelibosti mnoha moral entrepreneurs, „mařeno“ soudy. Neschopnost pochodu neonacistů formálně zamezit, je chápána jako selhání. Zde se také objevuje určité, výše zmíněné, zkreslení situace. Jisté východisko ze snah o oficiální zákaz pochodu poskytla okolnost, že sdružení, které pochod původně oznámilo, v dané době nebylo řádně registrováno, nemělo tedy právní subjektivitu. Oznámení pochodu tak bylo od začátku neplatné. Akci však neonacisté nemohli na stejné místo a čas ohlásit znovu, protože danou trasu již dříve, v době, kdy byl jejich pochod zakázán z „politických důvodů“ (tento zákaz byl později soudně zrušen), „obsadila“ Židovská liberální unie. Neonacisté tedy ohlásili jiné trasy pochodu, které jim byli opět zakázány magistrátem z důvodu, že ohlášený účel shromáždění je pouze zástupný a skutečný účel pochodu směřuje k výzvě popírat nebo omezovat práva jiných občanů pro jejich národnost, náboženské vyznání a k rozněcování nenávisti a nesnášenlivosti²⁰¹. Neonacisté však tedy v době konání akce měli zakázané pouze určité („nové“) trasy pochodu a shromáždění na původní trase „pouze“ nebylo oznámené. V rámci poněkud zmatečného informování o celém opakovaném procesu ohlašování a zakazování pochodu byl přitom vzbuzen dojem jakéhosi „univerzálního zákazu“ celé akce neonacistů, o které bylo i nadále referováno jako o zakázané, nepovolené a nelegální, což podpořilo její negativní vnímání a snahy o regulaci.

Společně s mobilizací úsilí o úřední zásah pochodu došlo též ke značné mobilizaci lidských zdrojů k uspořádání občanských protestů. Tyto okolnosti, společně např. s neustále se zvyšujícím odhadem počtu zúčastnivších se neonacistů, notně vyeskalovaly dramatické vykreslení budoucích okolností plánovaného pochodu a vedly k přijetí různých opatření sociální kontroly k odvrácení a zvládnutí dané hrozby. Jednalo se zejména o vysoké zapojení policie, zřízení expertní komise pro vyhodnocování chování v době konání pochodu či varování osob před přítomností

---

²⁰¹ I tento zákaz byl, o dva roky později, zrušen Nejvyšším státním soudem.

v lokalitě. Aspekt institucionalizace můžeme do určité míry vnímat právě ve snaze o legislativní zamezení konání akce z důvodu, že ohlášený účel shromáždění neodpovídá jeho pravému účelu. Poté, co byla argumentace magistrátu několikrát odmítnuta soudy, objevily se i náznaky možných snah novelizovat shromažďovací zákon. Například náměstek primátora Blažek v souvislosti s *provokací neonacistů* oznámil úmysl předložit Sněmovně návrh novely shromažďovacího zákona²⁰². K naplnění těchto snah bezprostředně v souvislosti s touto akcí nedošlo. To však můžeme spíše než zastáncům folk devils a kritice morální paniky přičítat jejímu časovému omezení.

K rozptýlení této „mikro-morální paniky“ došlo částečně s proběhnutím akce, jejíž vidina ji iniciovala. Samotné události daného dne byly interpretovány jako úspěch a zásluha policie na jedné straně a debakl neonacistů na straně druhé a do určité míry tak naplnily narativ o potrestání deviantní skupiny. Je však možné též říci, že rezidua konstrukce této akce se reprodukuje v sociální dynamice nové, širší morální paniky, vztahující se k dalším pochodům neonacistů²⁰³ a dochází tak k určitému koloběhu morálních panik týkajících se střetu současné podoby shromažďovacího práva a symbolické, ale i reálné hrozby plynoucí z pochodujících pravicových extrémistů. Kdybychom se zaměřili z dlouhodobějšího a komplexnějšího hlediska právě na toto téma, tedy demonstrace pravicových extrémistů, je pravděpodobné, že bychom mohli pozorovat obdobný vývoj prezentace problému a společenské reakce, který předkládá kombinovaný model morální paniky, či alespoň většinu jeho aspektů. Morální vzepětí týkající se události výročí Křišťálové noci bychom pak mohli umístit do začátku takové morální paniky a její vyústění spatřovat v prosazování kontrolních a legislativních opatření proti shromažďování pravicových extrémistů. Morální sensitivizace ohledně pochodů neonacistů, respektive pravicových extrémistů, tak například poskytla konečný impuls ke změnám ve shromažďovacím zákoně kdy došlo k ustanovení zákazu jakéhokoliv maskování účastníků shromáždění včetně ztěžování jejich identifikace, později také k prodloužení lhůty správnímu úřadu pro možnost „zaujetí stanoviska“ k oznámenému shromáždění ze 3 dnů na 3 pracovní dny²⁰⁴. Jiným, avšak souvisejícím kontrolním opatřením, je například vydání několika manuálů pro potřeby místních

---

²⁰² Článek KN 11

²⁰³ Zejména bezprostředně následující pochod neonacistů v Plzni či pochod neonacistů v Ústí nad Labem v dubnu 2009, který navíc podnítil vznik do dnes aktivní občanské iniciativy „V Ústí neonacisty nechceme“.

²⁰⁴ Viz zákon č. 84/1990 Sb., o právu shromažďovacím, ve znění pozdějších předpisů

samospráv na téma jak se bránit pochodům extremistů. Manuál pro obce k zákonu o právu shromažďovacímu, vydaný Ministerstvem vnitra České republiky²⁰⁵ obsahuje například i „kalendář neonacisty“, s četným výčtem historických dat a událostí, k jejichž výročím mohou neonacisté plánovat své akce, či poněkud sporné tvrzení, že „Úřad je povinen zabývat se skutečným účelem shromáždění, a pokud dojde k závěru, že skutečný účel shromáždění odporuje ustanovení § 10 odst. 1 shromažďovacího zákona²⁰⁶, je povinen jej zakázat“ (str. 19). Trend zde tedy jednoznačně směřuje k omezování shromažďovacího práva. Vzhledem k tomu, že ani s prodlouženou lhůtou k „posouzení oznámení“ nejsou úřady v zakazování pochodů z důvodů, že (mimo ohlášeného účelu) je zde ještě jiný, který by odporoval patřičnému ustanovení, příliš úspěšné, je možné očekávat další požadavky na zásahy do současné podoby shromažďovacího zákona.

Zároveň je možné říci, že morální pobouření ohledně Křišťálové noci a jeho zmíněný přechod do vzniku širšího problému týkajícího se shromáždění pravicových extremistů, podpořil určitou „senzitivizaci“ vůči obecněji pojatému tématu pravicového extremismu, jeho nastolení v mediální, veřejné i politické agendě a jeho konstrukci jakožto významného současného sociálního problému.

---

²⁰⁵ Manuál pro obce k zákonu o právu shromažďovacímu, vydaný MVČR, dostupný z <http://mvcr.cz/clanek/extremismus-manual-pro-obce-k-zakonu-o-pravu-shromazdovacim.aspx>

²⁰⁶ Úřad, jemuž bylo shromáždění oznámeno, je zakáže, jestliže by oznámený účel shromáždění směřoval k výzvě:

- a) Popírat nebo omezovat osobní, politická nebo jiná práva občanů pro jejich národnost, pohlaví, rasu, původ, politické nebo jiné smýšlení, náboženské vyznání a sociální postavení nebo k rozněcování nenávisti a nesnášenlivosti z těchto důvodů;
- b) Dopouštět se násilí nebo hrubé neslušnosti;
- c) Jinak porušovat ústavu a zákony.

4.2 Janov

Nepokoje na Litvínovském sídlišti Janov se odehrály přibližně rok po značném morálním vzepětí, ke kterému došlo v souvislosti s ohlášením pochodu neonacistů pražským Židovským městem na podzim 2007. Můžeme říci, že během tohoto roku došlo, také v souvislosti se zmíněným pochodem, k určitému zvýznamnění a růstu zájmu o téma pravicového extremismu, které se stalo opakující se součástí zpravodajství. Značnou pozornost na sebe též přilákala, pro širokou veřejnost do té doby nepříliš známá Dělnická strana, která svůj další zájem upřela právě na janovské sídliště. Na údajnou žádost občanů vyslala do této oblasti tzv. „monitorovací hlídky Ochranných sborů“, které však narazily na nepřátelskou reakci místních, zejména romských, obyvatel. Dva týdny po té, 18. října 2008, svolala do Litvínova Dělnická strana shromáždění, kterého se zúčastnilo asi tři sta pravicových extremistů, kteří se po rozpuštění následujícího pochodu starostou radnice krátce střetli s policií. Téměř o měsíc později, 17. listopadu 2008, uspořádala Dělnická strana na litvínovském Náměstí Míru shromáždění „Proti pozitivní diskriminaci a policejnímu násilí“, kterého se zúčastnil, na poměry české ultrapravice, poměrně velký počet pravicových extremistů (údaje variují mezi pěti a sedmi sty příznivci Dělnické strany)²⁰⁷. Při následném pochodu se tito opět střetli s policisty, kteří jim přehradili cestu vedoucí k sídlišti Janov. Boj pravicových extremistů s policií v ulicích Litvínova trval přibližně tři hodiny a došlo během něj k četným škodám na majetku i zraněním. Značný ohlas vyvolala i informace o tom, že někteří obyvatelé Litvínova s pravicovými extremisty otevřeně sympatizovali a projevovali jim podporu.

V následující části je analyzováno mediální pokrytí, zahrnující zpravodajství MF Dnes zachycující události kolem nepokojů vyvolaných pravicovými extremisty na janovském sídlišti a následné mediální obsahy na ně navazující. Nejprve charakterizujeme mediální pokrytí série událostí, které gradovaly až k násilným střetům mezi pravicovými extremisty a policií a které identifikují a rámcují daný problém.

---

²⁰⁷ Více k mobilizaci pravicových extremistů při janovských nepokojích viz kapitola 2.5 a charakteristika subjektů české pravicové scény

4.2.1 Mediální pokrytí před 17.11.2008

O jedné z prvních akcí organizovaných Dělnickou stranou v Litvínově informuje článek *Romové zahnali hlídku extremistů*²⁰⁸ z 6.10.2008. Zde jsou členové strany charakterizováni jako *nacionalisté v černých kabátech a pravicoví extrémisté [...] kteří se příliš netají svými rasistickými názory*. Jejich akce, kdy do litvínovské čtvrti Janov vyslali *tucet svých členů z takzvaných ochranných sborů*, je již v začátku článku interpretována jako *předvolební provokace*, o čemž jsou, jak je později uvedeno, přesvědčeni i *zástupci litvínovské radnice* a místní Romové. Proti *extremistům* se zde postavilo *zhruba sedmdesát Romů*, vyzbrojených *klacky a tyčemi*, kteří *hlídce nadávali, plivali na ni a dokonce na ni lili i vodu*. *Fyzickému střetu mezi Romy a nacionalisty* však zabránili policisté. *Nebýt jejich přítomnosti, mohla předvolební akce nacionalistů skončit krvavým střetem*. Mostecká policejní mluvčí dodává, že *zůstalo jen u verbálních útoků* a policie bude dále situaci vyhodnocovat ze záznamů, které pořídila. *Nacionalisté* se do čtvrti plánovali vrátit o víkendu, *policisté jim však vstup do Janova zakázali až do pondělního rána*. V článku je též poskytnut prostor pro vyjádření předsedovi Dělnické strany Vandasovi, který *slíbil* nařízení respektovat, ale uvedl též úmysl stěžovat si na policii, že *nezakročila* když jeho *neozbrojeným lidem vyhrožovali* Romové. Též dodal, že *pokud se situace v Janově nezlepší, mohou se tam hlídky Dělnické strany vrátit, třeba i v mnohem větším počtu*. Autor článku dále charakterizuje Janov jako *čtvrť s nepořádkem i rostoucí kriminalitou, která souvisí s rostoucím počtem Romů*, na čemž se shodují i místní lidé s vedením litvínovské radnice. Tyto *potíže s Romy* přitom ke zviditelnění též využila již v létě Národní strana, při jejíž agitaci opět hrozil *střet s Romy*.

Již v tomto „úvodním“ článku můžeme sledovat nastavení poněkud odlišného diskursivního rámce, než byl charakteristický pro předchozí morální paniku, týkající se Křišťálové noci a který je typický pro informování o Janovských událostech. Hlavním tématem zde není pouze *extremismus* či *nacionalismus* Dělnické strany a její rasistické názory, ale též problematika soužití místních lidí (a radnice) s Romy, kteří představují problém, na kterém se *nacionalisté* mohou zviditelňovat. Do celé kauzy je tak zahrnut třetí aktér, Romové, který je médiu do určité míry situován mezi „nás“ – „slušnou společnost“ a folk devils – extrémisty, či Dělnickou stranu. Přestože Dělnická strana a její příznivci jsou v článku konotováni negativně, i tak se jejich „mluvčímu“,

---

²⁰⁸ Čl. Janov 1

předsedovi Vandasovi, dostává značný prostor pro vyjádření, která, svým neutrálním mediálním přijetím a důrazem na „pořádek“ a dodržování zákonů, poněkud kontrastuje s výše zmíněnými negativními konotacemi pravicových extremistů.

Článek z 13. 10. 2008 *Nápisy vyhrožují Romům smrtí*²⁰⁹ informuje o nápisech „*Smrt Cikánům*“, které se objevily na dvou domech v Litvínově. Po pachateli pátrá policie, ale situace a lokalita je implicitně spojena s pravicovými extremisty dovětkem k celé zprávě, která informuje, že *Hlídky takzvaných ochranných sborů minulý víkend do Janova poslala extremistická Dělnická strana. Do cesty se jim postavili Romové ozbrojení klacky či golfovými holemi. Střetu zabránila policie*, která tak opět akcentuje vnímání dané lokality a situace zástupně jako konflikt pravicových extremistů a Romů.

Následuje zpráva z 20.10.2008, reflektující shromáždění pravicových extremistů v Litvínově ze soboty 18. října 2008, s názvem *Neonacisté chtěli lynčovat Romy i starostu*²¹⁰. Zajímavé je, že v celostátním zpravodajství MF Dnes tento článek přichází bez předchozích upozornění, předcházejícímu informování o plánovaném konání tohoto shromáždění Dělnické strany v Janově se věnovala pouze Severočeská regionální mutace MF Dnes. Článek se dramatickou formou věnuje především násilným střetům *více než tři stovek pravicových radikálů z militantního hnutí Národní odpor a nacionalistické Dělnické strany* s policií, ke kterým došlo, když se *radikálové* pokusili *vpochodovat* do čtvrti Janov, kde žije velká romská komunita. Pro celou situaci je použita metafora boje, již úvodní věta oznamuje, že *Litvínov se [...] proměnil v bitevní pole*. Dále je kladen důraz na *vyzbrojení radikálů dlažebními kostkami, kameny, lahvemi a také zápalnicemi a dýmovnicemi* a zranění policisty a *jednoho útočícího skina*. Ve značném rozsahu je informováno též o materiálních škodách na městském majetku, které *radikálové* způsobily v boji s policií. V nebezpečí však nebyli jen policisté – starosta chtěl *třísethlavý dav skinů lynčovat* poté, co oznámil rozpuštění demonstrace. *Radikálové* a policisté nejsou jedinými aktéry situace. Přítomnost pravicových extremistů v Litvínově je vyložena jako *pomsta jejich soukmenovců, kterým se před dvěma týdny postavili Romové v Janově s klacky a holemi v rukou*, přičemž to, že nedošlo již tehdy k *bitce* je připsáno jako zásluha policii. I při této akci radikálů se do ulic vydalo na *sto padesát Romů, kteří do Janova přijeli z širokého okolí*. Když se k nim

---

²⁰⁹ Čl. Janov 2

²¹⁰ Čl. Janov 3

členové Národního odporu přiblížili, opět začali hrozit klacky a tyčemi, ale byli uklidněni jedním z jejich předáků. Jejich protest je tak v článku interpretován spíše poklidně (respektive natolik poklidně, nakolik je to v souvislosti s výše uvedenými tvrzeními o ozbrojených Romech možné), za pomoci akcentace *transparentů, které přirovnávaly hlídky radikálů k hlídkám nacistické SS. Romka Jitka Kokyová z Janova celou situaci označuje za vyhlášení války* a zmiňuje možnou nutnost zavést vlastní hlídky, protože *nikdo neví, kdy se skini vrátí*. Představitel romského sdružení zdůrazňuje, že Romové *nejsou takoví, jak je někteří líčí*, chtějí v Janově *jen v klidu žít a integrovat se do společnosti*, pokud jim to dovolí a jeho prohlášení tak do celé zprávy opět vnáší diskurs problematizující soužití „bílých“ obyvatel Janova s Romy. Ten je oživen též v podobě informování o čtvrtém aktérovi situace – *části obyvatel Janova, která vidí situaci jinak, a dokonce přišla zatleskat projevům nacionalistů*. Tato informace je doplněna citací muže, *který nechtěl uvést své jméno*, kritizující litvínovskou radnici a sestěhovávání a chování Romů do Janova.

Část předchozího článku je reprodukována následující den v textu *Litvínov jako bojová zóna*²¹¹, který doplňuje fotostrana. Ta obsahuje fotografie pravicových extremistů „v akci“ – při skandování a vrhání předměty. Někteří z nich jsou maskovaní, jeden drží štít Autonomních nacionalistů. Představu o poklidném protestním shromáždění Romů poněkud narušuje jejich fotografie, která působí v podobném duchu jako fotografie extremistů – jsou na ni maskovaní i nemaskovaní lidé, jedinec v popředí drží tyč. Poněkud méně akčně působí fotografie těžkooděnců, ostatní obyvatelé Janova jsou zobrazeni jako pasivní diváci, pozorující představení v ulicích. Fotostrana tak celou situaci opět interpretuje spíše jako střet dvou znesvářených stran – pravicových extremistů a Romů, mezi kterými stojí těžkooděnci a kterému se zájmem přihlížejí ostatní obyvatelé Janova.

Přestože tato událost vyvolala řadu reakcí, především ze strany ochránců lidských práv, ve kterých převažovala kritika policie za ne/zvládnutí útoku pravicových extremistů, tato je pokryta pouze v regionálních vydání MF Dnes a na internetovém serveru www.idnes.cz. Celostátní tištěné vydání MF Dnes přináší 3.11.2008 informaci, že *Extremisté chystají další nájezd do Litvínova*²¹², ve které je připomenut poslední *nájezd pravicových radikálů, při kterém došlo k drsným potyčkám s policií*. Jako překvapivé je

---

²¹¹ Čl. Janov 4

²¹² Čl. Janov 5

interpretováno to, že se *litvínovská radnice nepokusí další akci extremistů z Dělnické strany zakázat*. Starosta Litvínova uvádí, že *zákaz není legislativně možný a že méně konfliktní bude, když akce proběhne, než kdyby se konala po zákazu*. Zprávu doplňuje informace o proběhlém *provokativním pochodu i romskými čtvrtěmi dvou desítek pravicových radikálů v Přerově*, na kterém však nebyly zaznamenány *žádné střety ani výtržnosti*.

Dále se plánovanému pochodu Dělnické strany a dalších pravicových extremistů tištěné celostátní vydání MF Dnes nevěnuje, přestože i této akci předcházela, stejně jako před pochodem k výročí Křišťálové noci, určitá mobilizace osob, zejména ovšem ze strany pravicových extremistů. Tento rozdíl v pokrytí zpravodajství můžeme do určité míry chápat jako částečnou rezignaci v souvislosti se zvyšující se frekvencí pochodů a demonstrací pořádaných pravicovými extremisty, ale též v souvislosti s odlišným symbolickým nábojem obou těchto akcí. Zatímco v případě Křišťálové noci se jednalo o akci *neonacistů* se silnou symbolikou odkazující k holocaustu a zločinům nacistického Německa, která je snahou zneuctít a dezinterpretovat kolektivní paměť národa, nyní jsou pravicový extremisté označováni především jako *radikálové*, jejichž hrozba je směřována vůči – potenciálně problematickým - Romům na Janovském sídlišti a informování se soustředí zejména na střety s policií.

MF Dnes tak v tomto mezidobí ve svém zpravodajství přináší informace související s pravicovým extremismem, tyto však nejsou přímo spojeny s Janovskými událostmi. Objevuje se informace o plánu ministra Langera zrušit Dělnickou stranu, která je však odůvodněna opět především symbolikou vztahující se k neo/nacismu – *Dělnická strana se [...] spojila s nelegálním hnutím Národní odpor, jehož příznivci se otevřeně hlásí k Adolfu Hitlerovi. Na kandidátce strany [...] se objevili neonacisté, kteří organizují pochody na oslavu holokaustu*.²¹³ V sekci Studenti píší noviny se objevují dva eseje jejichž tématem je ostrá kritika nacionalismu²¹⁴ a extremismu²¹⁵. U jednoho z nich se objevuje oficiální, poněkud dramatická informace, že *Úřady odhadují, že v Česku je kolem 7 200 neonacistů. Nejvíce je mezi nimi mladých lidí do 20 let, nejčastěji vyučených nebo i bez kvalifikace*²¹⁶. Další zpráva, související opět s neonacismem, zpravuje o útoku *tří neonacistů na německého turistu kvůli jeho náboženskému vyznání*.

---

²¹³ Čl. Janov 6

²¹⁴ Čl. Janov 7

²¹⁵ Čl. Janov 8

²¹⁶ Čl. Janov 7

Neonacisty totiž *dráždí přítomnost více než 250 rabínů*, kteří přijeli do Prahy na konferenci.²¹⁷ Je tedy zřejmé, že pravicový extremismus se v různých formách v mediální agendě udržuje jako jedno z možných využitelných témat.

4.2.2 Mediální pokrytí po 17. 11. 2008

K samotnému pochodu pravicových extremistů Janovem se tak MF Dnes vrací až zpětně, po jeho proběhnutí, přičemž informování o něm je určitou amplifikací mediálních obsahů z 20.10.2008. Situace je pokryta ve třech navazujících článcích představující implicitní linii sílící hrozby rasistických pravicových extremistů. Článek z titulní strany *Největší útok rasistů*²¹⁸ vykresluje podobu pondělní „*Bitvy o Janov*“ a zasazuje ji do širšího kontextu nebezpečí růstu pravicového extremismu. Střet je charakterizován jako *nejtvrdší a největší bitka mezi pravicovými extremisty a policií v novodobé české historii*, kdy proti sobě stálo *přes sedm stovek pravicových extremistů*, kteří se *vydali lynčovat Romy a tisícovka těžkooděnců*, přes které se extremisté neúspěšně pokoušeli proniknout. Policisté proti *extremistům, většinou příznivcům Dělnické strany*, zasáhli poté, co se tito *odklonili od nahlášené a povolené trasy*. Jsou vypočítány materiální škody a zranění, ke kterým došlo, je uvedeno zadržení celého arzenálu zbraní a zatčení patnácti pravicových extremistů, zásah policistů je šéfem mostecké policie popsán jako *„naprosto profesionální“*. Přestože z článku vyplývá, že cílem extremistů bylo především *napadnout litvínovské Romy* a poprat se s policií, je uveden i oficiální cíl shromáždění extremistů, kterým byl *údajný protest proti vyhrocené situaci na sídlišti Janov, kde litvínovská radnice už několik let přehlíží narušené soužití mezi starousedlíky a Romy*. Opět je tak akcentován diskurs problematizující soužití „slušných“ starousedlíků (mezi kterými jsou i Romové, což však článek neuvádí) s „problémovými“ novými obyvateli - Romy, který je významný i přesto, že příčina narušeného soužití je připisována především ne/činnosti radnice. To, že bude v Litvínově „*horko*“, se přitom dle článku dalo očekávat již podle zveřejněných výzev *na neonacistických serverech*, které článek cituje a pomocí kterých je demonstrováno bojovné naladění a rasistické a protisystémové smýšlení pravicových extremistů: *„Pamatujte, proč do Litvínova jedete. Chcete lepší svět a možnost o své budoucnosti rozhodovat sami. Chcete svobodu a zem, kde bílí lidé žijí svobodně*

---

²¹⁷ Čl. Janov 9

²¹⁸ Čl. Janov 10

a zdravě. Tento stát je odhodlán nás srazit k zemi. My jsme odhodláni srazit k zemi tento stát". Je však možné, že alespoň na některé čtenáře mohou tyto výzvy působit do určité míry pozitivně, už jen tím, že se příliš neslučují s častou stereotypní představou pravicového extremisty jako tupého skinheada, a mohou tak fungovat i jako reklama. Článek dále graduje vzrůstající nebezpečí pravicového extremismu, které implikuje volání po zásahu a regulaci tohoto jevu. Nejenže *v poslední době roste „bojová síla“ pravicových extremistů, ale stoupá i počet jejich příznivců. Stačí se podívat, kolik hlasů dostala Dělnická strana v nedávných krajských volbách – téměř 29 tisíc. To je skoro osmkrát více než při volbách v roce 2004.* Jakési možné řešení, ke kterému se upírá závěr článku představuje informace, sdělující, že ministr vnitra tento týden ve vládě navrhne rozpuštění Dělnické strany. *Anketa mezi ministry ukázala, že může uspět.*

V rubrice *Téma dnes* je pak první text rozveden dalším článkem *Když lůza zavelí k útoku...*²¹⁹, který se soustředí opět především na rekapitulaci událostí daného dne, do situace však více zahrnuje i další aktéry. Text je představen formou časového shrnutí průběhu dne a je uvozen informací o snaze *pravicových radikálů*, jejichž počet je zde snížen na *pět set, vpadnout do jednoho z největších ghett v zemi – do sídliště Janov, kde žije řada chudých a hlavně dost Romů, proti nimž vede Dělnická strana rasistickou kampaň.* Mimo podrobného dramatického popisu bojů s policií, kterým se věnuje většina článku, je též uvedena informace o *poklidném happeningu Romů, kteří hrají na kytaru a v rukou mají transparenty s nápisy „Janov je náš domov“ nebo „Mír je základ života“.* Jakoby v protikladu navazuje informace z projevu předsedy Dělnické strany Vandase, který *vyřvává na náměstí v centru Litvínova, že „Končí doba, kdy nám cikáni diktovali, co chtěli“ a navází se do „exotů, kteří do Česka přišli z nerůznějších koutů světa“.* V popisu bojů radikálů s policií se objevuje i informace o čtvrtém aktérovi – *Někteří místní obyvatelé sympatizující s krajní pravíci [...] pouštějí neonacisty přes dvory.* Tito jsou připomenuti i na jiném místě článku, sdělující, že *V Janově se mezitím srotilo několik místních obyvatel, kteří nadávají Romům na poklidném happeningu.* Celý článek je však ukončen spíše pozitivní zprávou, oznamující že *Sídliště extrémisté nedobyli.*

Třetí navazující část informování o Janovských nepokojích z daného dne představuje rozhovor s *odborníkem na pravicový extremismus Ondřejem Čaklem*, který již názvem článku varuje, že *Budou další střety, a ještě horší*²²⁰. Tento rozhovor je především

---

²¹⁹ Čl. Janov 11

²²⁰ Čl. Janov 12

varováním o sílící hrozbě pravicového extremismu (Cakl používá výhradně termín neonacismus), který získává podporu a sympatie i u „obyčejných lidí“ a predikcí mnoha dalších a horších nepokojů. Cakl uvádí, že *i před tímto pochodem se stávalo, že lidé, kteří stáli okolo někdy neonacistům zatleskali. Ale teď jsem viděl ohromné množství lidí, masu, která sympatizovala s neonacisty.* To, že neonacisté cítí, že jim ta masa pomáhá, je velmi posiluje a dle Cakla tak budou následovat *mnohem tvrdší střety* než dosud, neonacisté budou *mít větší chuť dělat militantní akce častěji a častěji.*

Následující část práce se věnuje mediálním obsahům, navazujícím a reagujícím na proběhlé události, obzvláště ty ze 17. listopadu 2008. V nejbližších dnech po střetu pravicových extremistů s policisty se zpravodajství věnuje především poukazování na inherentní násilnou povahu folk devils zejména prostřednictvím rekapitulace povahy střetu.²²¹ Znovu se píše o sčítání *statistických*²²² škod, vypočítávají se zranění, předkládá se počet nasazených policistů, zdůrazňuje rozmanitost zapojené pořádkové techniky a zabavených zbraní, revidují se početní odhady zúčastnivších se pravicových extremistů, které gradují od původních pěti, resp. sedmi set radikálů, přes tisíc a v jednom případě dokonce až na *1500 extremistů*²²³, se kterými kontrastuje nízký počet zadržených jedinců. Pro celou událost se i v dlouhodobějším horizontu vžívá pojem „*Bitva o Janov*“, který se stává jakýmsi časovým mezníkem, zejména z hlediska informování o Dělnické straně, ale též v oblasti diskursu věnujícího se problematickému soužití „starousedlíků“ s Romy, pro který kauza Litvínovského sídliště představovala určitý symptomatický a reprezentativní případ.

Právě v této souvislosti se též objevuje zdánlivě nové a prominentní téma celé Janovské kauzy, akcentované již v rozhovoru s odborníkem na pravicový extremismus Caklem, kterým je podpora pravicových extremistů některými „řadovými občany“ z Janovského sídliště, kteří s radikály během „bitky“ otevřeně sympatizovali *a v několika případech jim [dokonce] pomáhali uniknout před policisty*²²⁴. Tyto informace následně vyvolaly implicitní i explicitní artikulaci obav, týkající se obecně sílící podpory pravicových extrémistů ze strany široké veřejnosti. *Tak velkou podporu pravicových radikálů ze strany veřejnosti Česko ještě nezažilo*²²⁵, objevuje se v jednom z článků. *Neonacisté*

---

²²¹ Např. čl. Janov 13, čl. Janov 16, čl. Janov 17, čl. Janov 23

²²² Čl. Janov 13

²²³ Čl. Janov 23

²²⁴ Čl. Janov 13

²²⁵ Čl. Janov 15

útočí a část veřejnosti s nimi otevřeně sympatizuje²²⁶, uvádí jiný. Oprávněnost obav z rostoucího významu pravicového extremismu je podložena i tvrzením anonymních expertů: *Někteří politologové se začínají obávat, že extrémně pravicová hnutí se v České republice radikalizují a získávají stále více sympatizantů i mezi běžnými občany*²²⁷.

Tato sílící podpora ze strany veřejnosti je odůvodněna především dvěma, zprvu se prolínajícími, důvody. První z nich se dotýká v první řadě konkrétní báze a lokální podpory pravicových extremistů v Janově, která byla pro mnohé překvapivá, *nová a znepokojující*²²⁸. Zdejší projevená sympatizace s extremisty je chápána sice jako *nesmírně krátkozraká*²²⁹, částečně s negativními konotacemi pro ty, kteří ji projevili²³⁰, ale v obecnějším pojetí se většina textů shoduje, že tato podpora byla způsobená především dlouhodobým pocitem sociální frustrace, *umocněné katastrofálním stavem panujícím na janovském sídlišti (na které jsou v posledních letech sestěhováváni oni takzvaně „nepřizpůsobiví“ občané, z nichž významnou část tvoří Romové)*²³¹, za který jsou však, spíše než „nepřizpůsobiví Romové“, zodpovědní především politici, tím, že dlouhodobý problém vytrvale ignorují²³². Z Litvínovských proti-romsky zaměřených „sympatizujících občanů“ je tak částečně sejmuta vina, která by je mohla přiřadit k pravicově extrémistickým folk devils²³³. Toto vymknutí mimo kategorii folk devils však nijak neredukuje obavy z přesvědčení o nebezpečně stoupající podpoře pravicových extremistů mezi širší veřejností.

Druhý faktor, podporující přesvědčení o sílícím pravicovém extremismu, se opírá zejména o změnu *taktiky neonacistů*²³⁴, kteří v pochodech sociálně vyloučenými oblastmi, obývanými především Romy, (znovu)objevili nosné téma protiromského rasismu. Atraktivitu tohoto tématu si *neonacisté* ověřili právě v Janově, kde je *nenávisť obyvatel k novým sousedům silně posílila*.²³⁵ Bezpečnostní informační služba tak prostřednictvím svého tiskového mluvčího varuje před „novým trendem“, sjednocujícím *dříve roztráštěné extremistické hnutí*, kterým je zaměření se na „*sociálně nepřizpůsobivé občany*“, prostřednictvím kterého se *extremisté snaží získat sympatie veřejnosti*

---

²²⁶ Čl. Janov 34

²²⁷ Čl. Janov 28

²²⁸ Čl. Janov 13

²²⁹ Čl. Janov 21

²³⁰ Čl. Janov 14, čl. Janov 15, čl. Janov 32

²³¹ Čl. Janov 21

²³² Např. čl. Janov 13, čl. Janov 21, čl. Janov 22, čl. Janov 24, čl. Janov 30

²³³ Přirazení osob, kteří tuto podporu projevily, do kategorie pravicoví extremisté, by ostatně bylo nepravděpodobné už jen z toho důvodu, že by tím tuto stereotypní kategorii značně narušilo

²³⁴ Čl. Janov 21

²³⁵ Čl. Janov 13

*i politické body.*²³⁶ Nosnost tohoto tématu pro pravicový extremismus v České republice je podpořena řadou dalších článků, bezprostředně reagujících na Janov, ať už se jejich zájem kloní spíše právě k tématu pravicového extremismu či k problematice sociálně vyloučených oblastí a soužití tzv. „běžných občanů“ s tzv. „nepřizpůsobivými občany“. Pravicoví extremisté tak *Vědí* [a i kdyby nevěděli, je jim to médií přímo i nepřímo hojně připomínáno a potvrzováno], *že když půjdou do romských ghett, získají mediální pozornost.*²³⁷

Právě propojení těchto dvou tématik prostřednictvím sdíleného přesvědčení o potenciálu protiromského rasismu, pak umožňuje varovné předpovědi budoucího vývoje pravicově extrémistické scény. *Litvínov [totiž] není zdaleka jediným městem, kde je vyhrocená situace kolem romské menšiny*²³⁸. *Podobných, takzvaně sociálně vyloučených lokalit neboli ghett je po celém Česku přes tři stovky! Radikálové mají z čeho a kde brát.*²³⁹

V intencích varovných predikcí týkajících se nastoleného trendu *zneužívání situace rasisty*²⁴⁰, se tak například objevuje výčet řady lokalit, ve kterých se významně profiluje či profilovala problematika soužití s romskou menšinou²⁴¹ a které, s trochou ironie, mohou působit přímo jako tipy pravicovým extremistům na vhodná místa k návštěvě. *Přibudou další bojiště? Ptá se jeden z textů a ihned dodává: Ještě to tam není vyhrocené jako v Chánově, na okraji Vsetína nebo nyní Janově, ale podobná sídliště nebo ulice se najdou i v dalších městech. [...] Například České Budějovice mají ulici V. Volfa, kde takhle žije až 300 lidí. Situace se často vyhrotí mezi obyvateli Zengrovy ulice v Kolíně, kde jsou místní neplatiči nájemného stále agresivnější. K dalším místům, kde narůstají problémy patří plzeňské sídliště Vinice, Škodova ulice v Přerově, Zengrova ulice v Kolíně či čtvrti Předlice a Neštětice v Ústí nad Labem*²⁴².

Existence *desítek problémových lokalit*²⁴³ v souvislosti s „objevením“ této problematiky pravicovými extremisty tedy jasně ukazuje, že *neonacisté od své nové taktiky neustoupí*²⁴⁴. Expert na pravicový extremismus uvádí, že *Je [...] více než pravděpodobné, že střety s policií na demonstracích Dělnické strany budou pokračovat*

---

²³⁶ Čl. Janov 29

²³⁷ Čl. Janov 24

²³⁸ Čl. Janov 15

²³⁹ Čl. Janov 22

²⁴⁰ Čl. Janov 15

²⁴¹ Např. čl. Janov 15, čl. Janov 22, čl. Janov 30, čl. Janov 34

²⁴² Čl. Janov 30

²⁴³ Čl. Janov 34

²⁴⁴ Čl. Janov 21

a budou nabývat na síle²⁴⁵. Ministryně pro lidská práva a národnostní menšiny v rozhovoru předpokládá, že terčem extremistů budou tyto [problémové] lokality i nadále²⁴⁶. Mluvčí BIS varuje, že „Akce typu Litvínov se budou opakovat“, ultranacionalisté budou stále radikálnější a jejich cílem se můžou stát přistěhovalci nebo bezdomovci. Nebezpečí je doloženo „oficiálním“ tvrzením, že k nejtvrdějším extrémním pravici se nyní hlásí až pět tisíc lidí.²⁴⁷ Moral entrepreneur z řad představitelů romských organizací sděluje své obavy, že „Útoků na Romy bude přibývat“ a nepokoje v Litvínově mohou přerůst ve vlnu násilí vůči Romům v celém Česku²⁴⁸. V souvislosti s oznámením dalšího pochodu Dělnické strany v Janově, interpretovaném jako *Rasisté z Dělnické strany chtějí opět zaútočit na zdejší romskou komunitu*, se objevují i informace, že se chystá něco krvavého a v závěru článku, ve kterém je informováno o úmyslu Dělnické strany opět projít Janovem, před [očekávanými] násilnostmi varuje i Bezpečnostní informační služba.²⁴⁹

Je zřejmé, že vznesení takovýchto predikcí a dramatické očekávání budoucích událostí implikuje zásah a potřebu řešení daných problémů. V případě Janovských událostí se právě v tomto stádiu, oznamujícím potřebu regulace situace, původně propojený narativ o pravicových extremistech, zneužívajících situace v lokalitách ovládaných nepřizpůsobivými Romy, definitivně rozštěpil na dva paralelní proudy, jejichž další vývoj probíhal odděleně. První z nich se na příkladu Janova zaměřil na problematiku sociálně vyloučených oblastí, které charakterizuje obtížné soužití s občany, definovanými jako „nepřizpůsobiví“, a zejména v pozdějších fázích vývoje přispěl k utváření obecného diskursu postavení a vnímání Romské menšiny v České republice. Ve shodě s tématem této práce se dále zaměřuji pouze na druhý proud odkazu Janovských událostí, kterým je další vývoj ovlivňující tehdejší uchopení tématu a sociální konstrukci pravicového extremismu.

Lze říci, že střet pravicových extremistů, převážně přívrženců Dělnické strany, s policisty v Janově, představoval jednu z klíčových událostí, od kterých se odvíjel další přístup státních složek a státního aparátu obecně k otázce pravicovému extremismu.

---

²⁴⁵ Čl. Janov 21

²⁴⁶ Čl. Janov 34

²⁴⁷ Čl. Janov 29

²⁴⁸ Čl. Janov 24

²⁴⁹ Čl. Janov 25

V uchopení této otázky pak daný střet figuroval několika způsoby, které jsou rozvedeny v následující části této kapitoly. Přestože jsou tyto „efekty Janova“, zahrnující zejména kritiku státních složek v přístupu k pravicovému extremismu a předkládané návrhy regulace tohoto problému, pro lepší přehled rozčleněny do několika okruhů, tyto procesy probíhaly spíše paralelně v provázaném sledu, než že by jejich vývoj byl lineární.

Přestože byl zákrok policistů proti pravicovým radikálům v Janově bezprostředně po akci v informování MF Dnes hodnocen – explicitně či implicitně, převážně kladně, jeho pozdější revize se poměrně záhy proměnily v ostrou kritiku, artikulovanou nejen v Názorech či přímých vyjádření zainteresovaných moral entrepreneurs, ale též v „neutrální“ rovině běžných zpravodajských článků. Výtky k postupu a přístupu policie se dotýkají několika různých aspektů. Zaprvé je v analyzovaných textech naznačováno či přímo zmiňováno nezvládnutí samotného policejního zásahu, zejména v souvislosti s nedostatečným počtem nasazených policistů²⁵⁰. *I když se v Litvínově podle svědků strhla největší bitka mezi extremisty a těžkooděnci v historii, policie si nepřipouští chybu. [...] Vydřeným úspěchem policie určitě je, že se nestřetli znesváření extremisté a Romové. Na druhou stranu, stovkám skinheadů nikdo nebránil „dostat se do varu“ a sešikovat se. Kvůli tomu se pak nerozpakovali ani otevřeně bojovat s policií. [...] Klára Kalibová z protineonacistického sdružení Tolerance a občanská společnost spočítala, že policistů by bylo potřeba skoro dvakrát víc než oněch 1300, aby se mohli fanatickým extremistům, které pouliční boje baví, postavit.*²⁵¹ Tyto výtky se daří, alespoň v MF Dnes, poměrně úspěšně neutralizovat jak přímými vyjádřeními ze strany policie, která samotný zásah ústy svých představitelů a ministra Langra hodnotí velmi kladně²⁵², tak též epickými popisy samotné „bitvy“²⁵³, ve které jsou policisté pomyslnými zastánci dobra, bojujícími proti zlu.

Podstatnější výhrady proti postupu policie, které se nedaří tak snadno rozptýlit, se týkají velmi nízkého počtu zadržených a později obviněných pravicových extremistů, který zvláště ostře kontrastuje právě s dramatickým vykreslením a implicitní závažností násilného útoku pravicových radikálů. V článcích se tak například objevuje „upozornění“ na fakt, že *Policistům se zatím nepodařilo vypátrat všechny neonacisty,*

---

²⁵⁰ Čl. Janov 15, čl. Janov 16

²⁵¹ Čl. Janov 16

²⁵² Např. čl. Janov 15, čl. Janov 16, čl. Janov 43

²⁵³ Zejména čl. Janov 10, čl. Janov 11

*kteří v pondělí v litvínovské čtvrti Janov bojovali s jejich kolegy a že policie zadržela jen patnáct a obvinila jen dvanáct lidí, které je uvedeno v kontrastu s informací, oznamující, že při srovnatelném nájezdu chorvatských chuligánů na Prahu [...] policie zadržela 300 lidí.*²⁵⁴ Stejně sdělení je o mnoho kritičtější formou rozvedeno v jednom z přetištěných komentářů blogerů internetové variace MF Dnes: *17. listopadu v Litvínově demonstrovalo přes půl tisíce neonacistů. Policie jich zatkla 15. Ne patnáct tisíc ani patnáct set, pouhých patnáct nácků, ideologických pokračovatelů německého gestapa, SS a norimberských zákonů. Přestože byli policisté předem dobře informováni a zdá se, že dobře připraveni, zatkli necelá tři procenta vysoce nebezpečných nácků. Přestože bylo zraněno sedm policistů, nechá velitel zásahu na svobodě 97 procent nacistů. Nakolik to vypovídá o stavu naší společnosti? Dle autora by přitom demokracie měla reagovat silněji, když se tyto extrémní síly začnou příliš ozývat a v případě, že neonacisté napadnou policii, měli by být souzeni jako vlastizrádci a organizovaní teroristé.*²⁵⁵

Více či méně přímo artikulované výtky policejnímu vedení jsou završeny článkem z ledna *Za bitvu o Janov dostanou skini nanejvýš pokutu*²⁵⁶, který zpravodajskou formou sumarizuje řízení ve věci obviněných extremistů: *Maximálně tisícikorunová pokuta hrozí deseti z dvanácti obviněných neonacistů, kteří se loni 17. listopadu střetli s policií v boji o litvínovské sídliště Janov. Přestože stíhání všech obviněných bylo zastaveno státní zástupkyní, vina za nedostatečné potrestání pravicových extremistů je autorem připisována policii, která nedodala pořádné důkazy a která se i přes možnost napravit tuto chybu už ani jedním ze zrušených stíhání zabývat nebude, [protože] žádné další důkazy nezajistila. Vzhledem k charakteru článku se neobjevuje explicitně artikulovaná kritika policie, ta je však evidentní z podtextu článku, který je uzavřen krátkým popisem násilností, kterých se pravicový extremisté v Janově dopustili, s dovětkem, že *Za to všechno teď hrstce těch, které policie pochytala, hrozí maximálně pokuta.**

Výtky proti policejnímu postupu, které jsou svázané především s konkrétními událostmi v Litvínově, pak částečně přerůstají až do obecnější roviny kritiky policie a jejího přístupu k pravicovému extremismu jako takovému: *Ukazuje se tak bohužel jiná věc, a tou je dlouhodobá bezradnost policie ve vztahu ke krajní pravici. Nic na tom nemění ani fakt, že právě příslušníci krajní pravice od roku 1990 připravili o život více než dvě*

---

²⁵⁴ Čl. Janov 16

²⁵⁵ Čl. Janov 20

²⁵⁶ Čl. Janov 44

desítky lidí. Policie je schopna bedlivě sledovat trička s krajně pravicovou symbolikou a jejich držitele kriminalizovat, výzvy k rasově motivovanému násilí však přechází. Policie je schopna, a v minulosti tuto svou schopnost několikrát předvedla, tvrdě zasáhnout proti technařům či odpůrcům globalizace, avšak tváří v tvář neonacistům (přestože zná jejich počty, výzbroj i strategii) opakovaně selhává.²⁵⁷

Ze strany policie, respektive z jejího mediálního obrazu v MF Dnes, je následně patrná určitá snaha demonstrovat připravenost při dalších akcích pravicových extremistů, zejména pak akcích Dělnické strany. V souvislosti s oznámením dalšího shromáždění Dělnické strany v Litvínově *Předseda vlády, ministr vnitra i policejní prezident ujišťují, že i podruhé neonacisty zpacifikují tak, aby nebyl ohrožen majetek a zdraví občanů. „Uděláme všechno pro to, abychom uhájili pořádek. Extremistům věnujeme maximální pozornost,“ říká policejní prezident Oldřich Martinů. „Policie bude naprosto nekompromisní,“ slibuje ministr vnitra Langer.²⁵⁸* Připravenost a zájem policie je pak doložen i u dalších akcí pravicových extremistů, především formou zdůrazňování rozmanitosti nasazené techniky a počtu pořádkových sil²⁵⁹, které však zpětně přitahují pozornost k akcím extremistů a zvyšují povědomí o jejich nebezpečnosti.

Souběžně s kritikou policie se objevuje též kritika politiků lokální i celostátní úrovně. Ta je významným dílem zastoupena především ve výše zmíněném neřešení situace v oblastech s problémovými občany, u které se následně nabízí její „zneužití“ rasistickými extremisty, což umožňuje, že *bychom mohli v budoucnu jen lomit rukama nad nástupem nácků do parlamentních lavic a kanceláří starostů²⁶⁰*. Díl kritiky se ovšem obrací též na samotný postup politiků proti pravicovým extremistům. Jeden z členů vládní Rady pro romskou menšinu pondělní „bitvu“ mezi neonacisty a policií na litvínovském sídlišti Janov interpretuje jako *selhání politických elit*, které, na rozdíl např. od vládních představitelů při *podobné situaci v Maďarsku*, nedokázaly pohotově zareagovat a neonacisty *ostře odsoudit²⁶¹*. Větší výhrady se pak ozývají zejména proti litvínovské radnici, která pochod nahlášený Dělnickou stranou nezakázala. *Protiextremistický aktivista i zástupkyně protineonacistického sdružení se shodují, že*

---

²⁵⁷ Čl. Janov 21

²⁵⁸ Čl. Janov 25

²⁵⁹ Zejména článek Janov 25, článek Janov 37, článek Janov 38, článek Janov 39, článek Janov 41

²⁶⁰ Čl. Janov 22

²⁶¹ Čl. Janov 24

*pochod extremistů neměl být vůbec povolen, už jen prostě proto, že neonacisté mířili do romské čtvrti. „Kriminalisté, kteří extremisty dlouhodobě sledují a určitě i odposlouchávají, měli včas radnici varovat a vybavit ji argumenty. Pak by s případným návrhem na zákaz pochodu uspěla i u soudu.“²⁶² Radnice se však prostřednictvím svého starosty ohrazuje, že se již jednou pokusila *pochod radikálů na výročí úmrtí jednoho z nich zakázat*, ovšem toto rozhodnutí bylo zrušeno soudem s odůvodněním, že k zakazu není důvod²⁶³. Mediální obsahy navazující na Janovské události tak znovu otevírají téma problematiky „zneužívání“ shromažďovacího práva (pravicovými) extremisty: *Boj v Litvínově ukázal, že v Česku je téměř nemožné zakázat shromáždění extremistů, i když dají jasně najevo, že se jedou porvat. Pondělní akci dokonce předem přezdívali „bitva o Janov“²⁶⁴*. Na jiném místě se pak, stejně jako v případě Křišťálové noci, v jednom z rozhovorů objevuje přímý požadavek na změnu shromažďovacího zákona, která by podobným akcím extremistů dokázala zamezit: *Především by [vláda] měla usilovat o změnu zákona, aby se extremisté nemohli tak snadno scházet²⁶⁵*. V obraně radnice před kritikou za povolení pochodu, však její starosta, společně s ředitelem republikové pořádkové policie, dodává, že zákaz by stejně nic nevyřešil – *pokud se [neonacisté] chtějí shromáždit, tak se shromáždí.²⁶⁶**

Regulace celého problému pravicového extremismu a požadované *potlačení neonacistických aktivit v Česku²⁶⁷* tak mimo případného znemožnění legálního shromažďování pravicových extremistů vyžaduje komplexnější a širší přístup. Vláda tedy například oznámila úmysl *zřídit speciální komisi, která by do konce února navrhla, jak lépe bojovat s extremismem²⁶⁸*, nicméně „odkaz Janova“ se projevuje zejména v návrhu ministerstva vnitra na zrušení Dělnické strany, který se znovu stává předmětem zájmu. Přestože rozhodnutí ministra vnitra podat návrh na zrušení Dělnické strany proběhlo ještě před (druhou) „bitvou o Janov“, tato se stává určitým katalyzátorem k jeho podpoření vládou. Dělnická strana je následně v textech, oznamujících její možné zrušení, charakterizována jako *rasisticky orientovaná a neonacistická strana, která organizovala nedávnou bitvu mezi policisty a extremisty*

---

²⁶² Čl. Janov 16, jinak též čl. Janov 15

²⁶³ Čl. Janov 16

²⁶⁴ Čl. Janov 16

²⁶⁵ Čl. Janov 24

²⁶⁶ Čl. Janov 16

²⁶⁷ Explicitně zejm. čl. Janov 20

²⁶⁸ Čl. Janov 33

v litvínovské čtvrti Janov²⁶⁹, a jejíž předseda přivedl do Litvínova hordy neonacistů²⁷⁰, čímž nepochybně ohrozila veřejný pořádek²⁷¹. Janov se tak stává především symbolem představujícím násilnický aspekt pravicového extremismu a výrazně tak doplňuje předešlé, znovu rekapitulované, prohršky Dělnické strany, jako propojení *s nelegálním hnutím Národní odpor, jehož příznivci se otevřeně hlásí k Adolfu Hitlerovi*, umístění neonacistů, kteří organizují pochody na oslovu holokaustu či lidí odsouzených za rasistické projevy na kandidátku strany, založení milice „Ochranné sbory“, veřejné vyjadřování se proti Romům, či řečnění na mezinárodním srazu neonacistů v Německu.²⁷²

Objevuje se též rozsáhlý článek o německé krajně pravicové, násilnické NPD a snahách německých politiků a lidsko-právních organizací o její zákaz²⁷³, v jiném textu je ozřejměn kontakt Dělnické strany s touto její vlivnější německou kolegyní, která Dělnické straně slouží především jako zdroj inspirace²⁷⁴. Ministryně pro lidská práva a národnostní menšiny v uveřejněném rozhovoru zdůrazňuje nutnost zákazu Dělnické strany, který navíc avizovala i při svých jednáních o možném zavedení vízové povinnosti pro české občany v Kanadě, načež *Kanad'ané ocenili, jak dokážeme bojovat s extremismem*²⁷⁵. Přestože odborníci na extremismus varují, že ani zákaz strany by problém s extremisty nevyřešil [protože] *Členové by si prostě založili jinou stranu*, což avizuje i předseda strany Vandas²⁷⁶, je i tak zákaz Dělnické strany pojmán jako reprezentant schopnosti státu vypořádat se s extremismem, jak naznačuje například vyjádření zástupce šéfredaktora MF Dnes v rubrice *Názory: svou akceschopnost si může vláda otestovat při hlasování, jestli navrhne soudu zákaz Dělnické strany. Zákonná podmínka, že její „program ohrožuje veřejný pořádek“, byla v pondělí v Janově beze zbytku naplněna*²⁷⁷. Poté, co ministerstvo vnitra předložilo návrh na rozpuštění strany vládě i přes nejistotu výsledku, ministr vnitra Langr dodává: *„Věřím, že návrh uspěje a vláda i soud dá najevo, že takové instituce jako Dělnická strana nebudou tolerovány.“*²⁷⁸

---

²⁶⁹ Čl. Janov 33

²⁷⁰ Čl. Janov 19

²⁷¹ Čl. Janov 33, jinak též čl. Janov 19

²⁷² Čl. Janov 33

²⁷³ Čl. Janov 42

²⁷⁴ Čl. Janov 21

²⁷⁵ Čl. Janov 34

²⁷⁶ Čl. Janov 33

²⁷⁷ Čl. Janov 22

²⁷⁸ Čl. Janov 33

4.2.3 Shrnutí

I v případě událostí kolem pochodů pravicových extremistů v Janově můžeme pozorovat mediální výstupy, které více či méně naplňují hlavní aspekty schématu revidovaného modelu morální paniky Klockeho a Muscherta²⁷⁹. V porovnání s předchozí analyzovanou morální panikou, týkající se pochodu neonacistů pražským Židovským městem ve výročí Křišťálové noci, jsou však mezi oběma situacemi v konstrukci pravicového extremismu jako i související societární reakci, patrné mnohé rozdíly. Jednou z nejviditelnějších diferencí obou událostí je odlišná forma a intenzita v mobilizaci skupin k občanskému boji s problémem, jejichž přítomnost, či naopak absence je patrná zejména v mediálně zprostředkované účasti významných moral entrepreneurs. Zatímco v případě Křišťálové noci došlo ke značnému morálnímu rozhořčení a aktivizaci prostřednictvím médií jen na základě zveřejnění úmyslu pravicových extremistů daný pochod uspořádat, v případě Janovských událostí je, i přes jejich procesuální charakter, mobilizace na stránkách MF Dnes téměř nulová. Její přítomnost, jako i intenzita „pobouření“ moral entrepreneurs je zároveň nižší i po samotných problematických událostech „bitvy o Janov“. Přitom, staneme-li se, Cohenovými slovy, dalšími „claim-makers“ v diskusi o podstatě společenského problému pravicového extremismu, a pokusíme se porovnat „objektivní hrozbu“ spojenou s oběma událostmi, musíme si všimnout podstatných rozdílů.

V případě Křišťálové noci je podstata hrozby především symbolická, morální. Přestože jsou i v souvislosti s touto akcí patrné snahy interpretovat nebezpečí pravicového extremismu s ohledem na násilí, jako jeho neodmyslitelnou a neoddělitelnou součást, znovuoživení či dokonce oslava událostí Křišťálové noci, je pro společnost především výsměchem a zneuctěním kolektivních hodnot. Těžko však můžeme tvrdit, že tyto hodnoty přímo a vážně ohrožuje či dokonce disponuje potenciálem k jejich významné revizi či změně. Právě silná pozice těchto hodnot - téměř univerzální přesvědčení o zlu antisemitismu, zejména pak v jeho spojení s nacistickou ideologií a genocidou Židů během druhé světové války, totiž umožňuje vymezit se silně proti těm, kteří se sami jejich popíráním či přímo hanobením vyčleňují za morální hranice společnosti. Odtud též pramení rozhodná vyjádření politických špiček a dalších moral entrepreneurs, ale

---

²⁷⁹ Zejména jasná a stereotypická identifikace folk devils (ta je z části narušena, z části potvrzována přímými výroky zástupců Dělnické strany, kterým je pro vyjádření poskytován významný prostor), expertní diagnostika situace, předpovědi o budoucích událostech a gradaci nebezpečí, prosazování přísné regulace jevu.

i celkový tón v informování o dané události, který jasně dává najevo, že podobná akce je nepřijatelná.

V případě Janovských událostí takové rozhodné odsouzení nepozorujeme, alespoň ne ve srovnatelné intenzitě, četnostech a směru vyjádření (vysoce postavení politici versus zástupci občanské společnosti). „Objektivní hrozba“ těchto událostí, částečně reflektovaná v jejich mediálním pokrytí, má přitom vážnější charakter. Zaprvé, fyzické násilí zde není pouze symbolickou hrozbou, ale přímou a reálnou součástí, ne-li přímo cílem, situace. Zadruhé, Janovské události a zejména „bitvu o Janov“ můžeme chápat jako pomyslný vrchol v aktivitách extrémně pravicové scény ve zkoumaném období, který alespoň na určitý moment propojil její jednotlivé složky a psychologicky je posílil. Zatřetí, což je patrně nejdůležitější, byl tento akt zaměřen především proti romské menšině a v souladu s tím o něm též bylo informováno. Na rozdíl od pochodu pravicových extremistů k výročí Křišťálové noci, který byl interpretován nikoliv jako hrozba Židům, ale jako ohrožení celé společnosti, došlo v případě Janova k částečnému (znovu)ustavení²⁸⁰ „relačního páru“ či kauzálního vztahu pravicový extremisté (či neonacisté, radikálové...) – Romové²⁸¹. Byl tak (znovu)ustaven určitý interpretační rámec, v rámci kterého je o daných událostech informováno jako o konfliktu dvou zneprátených skupin, mezi které je vklíněna policie, což poněkud upozaduje interpretaci pravicového extremismu v termínech celospolečenské hrozby. Tento způsob uchopení problému přitom ještě zvyšuje jeho potenciální hrozbu tím, že může představovat spojnici mezi proběhlými událostmi a obecně sdíleným proti-romským rasismem, jehož odmítnutí a vyčlenění mimo společenské morální hranice není zdaleka tak zřejmé jako v případě (neo/nacistického) antisemitismu. Jak dokládá i vyjádření podpory pravicovým extremistům některými neromskými obyvateli Janovského sídliště, potenciál probudit více či méně latentní proti-romský rasismus je zde významnější než ve schematicky obdobném případě Křišťálové noci. Přestože zaměření akcí pravicových extremistů proti romskému etniku dle mého názoru nemusí nutně vést ke zvýšené podpoře pravicových extremistů, respektive jejich politické reprezentace, ze strany většinové veřejnosti, význam a hrozba takových událostí spočívá právě v tom, že mohou vést k obecnému zhoršení dlouhodobě napjatých vztahů mezi majoritou a romským etnikem. Určitý sklon k nahlížení tohoto vztahu jako problematického,

---

²⁸⁰ Tento relační vztah pravicový extremisté, resp. skinheadi – Romové, byl ve společenské percepci tohoto problému a jeho mediálním pokrytí významný zejména v první polovině 90. let

²⁸¹ Další oblíbený relační pár představují pravicový extremisté/radikálové/neonacisté – anarchisté/levicový extremisté/radikálové

rozhodně o mnoho problematičtějšího než vztahu majority a Židů²⁸², a konsekvence takového nahlížení, pak můžou být chápány jako příčina nižšího zapojení ze strany moral entrepreneurs, které naopak může z části vysvětlovat určitou laxnost policie při následném vyšetření násilných činů a stíhání jejich pachatelů²⁸³.

Na srovnání těchto dvou událostí a societárních reakcí, které vyvolaly, pak můžeme poukázat na symbolickou podstatu morálních panik týkajících se pravicového extremismu. Přistoupíme-li na premisu, že je možné se alespoň pokusit vyjádřit a porovnat „objektivní hrozbu“, spojenou s oběma událostmi tak, jak jsem se o to pokusila výše, nutně pak musíme poukázat též na související disproporci společenských reakcí. Zatímco v případě Janova existuje alespoň určitý potenciál (otázkou je, nakolik reálný) k, byť nepřímému či ne přímo zamýšlenému, narušení a problematizaci společenského řádu, intenzita morální paniky je zde nižší, resp. kvalitativně odlišná od morální paniky týkající se Křišťálové noci, prostřednictvím které se společnost ujišťuje o morálních hranicích, jejichž jasné vymezení a pevné ukotvení sotva připouští narušení jejich stability.

Jak tedy chápat Janov v kontextu sociální konstrukce pravicového extremismu ve zkoumaném období? Především opět jako aplikaci určitého stereotypního schématu informování, ještě více roztáčejíci Cohenovu amplifikační spirálu zvýznamnění [Cohen 2002] pravicového extremismu. Přestože, jak bylo popsáno výše, se zprvu informování o janovských událostech odehrávalo zejména v rámci definovaném relačním vztahem pravicoví extrémisté – Romové, tento byl v pozdějších fázích narušen rozdělením na dva samostatné diskursy, které se dále vyvíjely odděleně. Jeden z nich se zaměřil na problematiku sociálně vyloučených lokalit a obecněji problematiku romskou, druhý pak na problém pravicového extremismu a přesvědčení o jeho sílící hrozbě. V souvislosti s rozdělením původně propojeného problému na dvě oddělené větve, došlo i k jisté proměně významu janovských událostí. Ten se definitivně vymanil z původního důrazu na relační vztah extrémisté – Romové a v pozdějších fázích informování se stal, především v souvislosti s vývojem ohledně Dělnické strany, hlavním příkladem či přímo symbolem stoupajícího neonacistického proti-systémového násilí. V tomto pojetí se též nebezpečnost pravicových extrémistů, v počátečních fázích janovských událostí

---

²⁸² Pokud zde vůbec o nějaké jasně oddělené hranici mezi majoritou a Židy, která by případně mohla jejich vztah problematizovat, můžeme hovořit

²⁸³ I zde je rozdíl mezi „Janovem“ a Křišťálovou nocí, kde v druhém jmenovaném případě policie zasáhla proti pravicovým extrémistům v podstatě preventivně ještě před zahájením samotné akce, viz kapitola 5.1)

chápana a konstruována převážně jako hrozba minoritám, transformovala opět do podoby celospolečenské hrozby, která je problémem nás všech. V této formě též celá kauza figurovala v gradaci a stupňování napětí diskursu pravicového extremismu, které bylo do určité míry podmiňující pro vznik a úspěch obou návrhů na rozpuštění Dělnické strany. V těchto návrzích a jejich doprovodných mediálních obrazech Janov figuruje již opět především ve spojení s násilím a neonacistickou symbolikou.

Význam a odkaz Janova je možné spatřovat i v následném přístupu státních složek k regulaci problému pravicového extremismu, který je možné do určité míry interpretovat právě v souvislosti s janovskými událostmi. Významnou část mediálního obrazu těchto událostí totiž tvořila závažná kritika směřovaná policii a vládním představitelům, která se zaměřovala především na jejich laxní přístup k problému pravicového extremismu a jeho reprezentantům. Proti té vláda nepřímo oponovala, v té době již rozehraným, „rychlým a jednoduchým“ řešením tohoto problému ministra vnitra Langra - zákazem Dělnické strany, jakožto uskupení, které neonacistům propůjčuje legitimitu i legalitu. Nedostatečně podložený návrh vlády na rozpuštění Dělnické strany²⁸⁴, byl však později soudem jednoznačně zamítnut²⁸⁵. Výše zmíněné vyjádření ministra Langera, ve kterém doufá, že *soud dá najevo, že takové instituce jako Dělnická strana nebudou tolerovány*²⁸⁶, by, v souvislosti s chabou přípravou jeho ministerstva, bylo možné interpretovat jako přecenění intenzity existující morální paniky týkající se pravicového extremismu a jeho reprezentanta v podobě Dělnické strany. Přestože obecně byl zamítavý výrok soudu o prvním návrhu na zrušení Dělnické strany, v souvislosti s nepodložeností návrhu na její rozpuštění, interpretován spíše pozitivně, jako důkaz nezávislosti soudů, v otázce regulace pravicového extremismu byl tento rozsudek považován za selhání vlády. V poměrně krátké době tak byli vládní představitelé znovu vystaveni značné kritice za neschopnost vypořádat se s pravicovým extremismem. Tato „selhání“ (a jejich veřejný ohlas) pak můžeme chápat jako jeden z faktorů charakterizující pozdější přístup vlády a policie k regulaci problému pravicového extremismu. Nová vláda premiéra Fischera, která do úřadu nastoupila právě krátce po zmíněných vlnách kritiky, nastolila, zejména skrze nového ministra vnitra Pecinu, „boj proti extremismu“ jako jedno ze svých klíčových témat. V těchto

---

²⁸⁴ Viz Návrh vlády České republiky na rozpuštění Dělnické strany ze dne 28. listopadu 2008, dostupný např. na http://www.nssoud.cz/dokumenty/navrhRizeni/Navrh_vlady_CR.pdf

²⁸⁵ Viz Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 4. 3. 2009, č. j. Pst 1/2008-66, dostupný např. na http://cs.wikisource.org/wiki/Rozsudek_Nejvyššího_správního_soudu_ze_dne_4._3._2009,_č._j._Pst_1/2008_-_66

²⁸⁶ Čl. Janov 33

intencích je poté možno interpretovat též některé další události související s pravicovým extremismem a přístup, který k němu vláda a policie zaujala, jako například poměrně nečekané zadržení a „odejití“ (v médiích se hovořilo o vyhoštění, ale o to se, de iure, nejednalo) bývalého vůdce Ku-klux-klanu Dukea, několik vln policejních razíí a zatýkání „neonacistických špiček“ nebo značně medializované rozkrytí „teroristické neonacistické organizace White Justice“, které je popsáno v následující části práce. Lze říci, že tyto akce vedly k opětovné amplifikaci tématu a stupňování napětí v diskursu o pravicovém extremismu, jehož vyústění bychom mohli spatřovat v úspěchu druhého návrhu na rozpuštění Dělnické strany. Přestože v otázce pravicového extremismu zákaz Dělnické straně mnoho neřeší²⁸⁷, což ostatně obě strany sporu předem uznávaly, i tak bylo považováno za nutné pokus o oficiální zákaz Dělnické strany podstoupit. Tento akt tak tedy můžeme chápat především symbolicky, jako snahu o jasné vyznačení a zpřítomnění morálních hranic společnosti a vykázaním mimo ně poukázat na skupiny, jejichž zhmotněním do podoby folk devils společnost dává najevo, které jevy nehodlá tolerovat.

---

²⁸⁷ Naopak může být kontraproduktivní hned v několika následcích: zejména značné medializaci Dělnické strany a jejich názorů, postavení Dělnické strany do situace „nespravedlivě utiskovaných bojovníků za svobodu“ či tím, že okamžitým přeskupením do jiného politického subjektu a pokračováním v činnosti Dělnická strana de facto popírá jakékoliv vítězství státu a naopak poukazuje, na to, že vypořádat se s ní a pravicovým extremismem je pro současný establishment značně obtížné, ne-li nemožné.

4.3 Pravicový extremismus v armádě a kauza White Justice

Následující kapitola se věnuje analýze mediálních obsahů, týkajících se pravicového extremismu v armádě a extremistické „teroristické“ skupiny White Justice. Obě tato témata představují další z využitých aspektů konstrukce pravicového extremismu ve sledovaném období, přičemž tento fenomén situují do odlišného kontextu než byl nastíněn v kapitolách týkajících se pochodu neonacistů židovským městem v roce 2007 či Janovských událostí v roce 2008. Zřejmá je zde především konstrukce pravicových extremistů jako folk devils na příkladě konkrétních jedinců a následná nutnost vyjádření morální distance od folk devils a pravicového extremismu jako takového. V souvislosti s touto distancí dochází k vytyčení hranic, které právě prostřednictvím těchto kauz naplňují a definují abstraktní obsahy morálně přípustného a nepřipustného jednání a tím tak zároveň určují tehdejší podobu a význam pravicového extremismu.

V této kapitole se podrobněji věnuji třem kauzám, které byly doprovázeny značným veřejným morálním vzepětím. První z nich se týká odhalení, že tři vojáci armády české republiky se pravidelně zúčastňují neonacistických srazů a demonstrací. Druhá kauza, která je analyzována též jako samostatný prvek, se soustředí na rozkrytí údajně teroristické extremistické skupiny White Justice, ve které byl angažován též voják armády ČR. Třetí kauza, která časově i obsahově bezprostředně navazuje na některé aspekty kauzy White Justice, je podložena především „aférou s erby“, při níž vyšlo najevo, že dva vojáci české armády nosili při zahraniční misi na svých helmách erby nacistických jednotek SS. Časové a obsahové rozpětí daných kauz a jejich zastřešení tématem pravicového extremismu v armádě pak umožňuje v závěrečné části této kapitoly kauzy vzájemně porovnat a navrhnout jejich význam pro uvažování o sociální konstrukci pravicového extremismu jako významného společenského problému.

4.3.1 Pravicový extremismus v armádě 2007 – neonacisté v armádě

První text o *neonacistech v armádě* a nastolení tohoto tématu identifikující daný sociální problém a jeho hlavní (zástupné?) aktéry přinesla MF Dnes v článku s titulkem oznamujícím: *Do armády pronikli neonacisté*²⁸⁸. Zde je odhaleno, že v *elitních jednotkách české armády slouží neonacisté a jejich sympatizanti*. Jak se dočteme dále, MF Dnes identifikovala dva muže z brigády rychlého nasazení a jednoho z dělostřeleckého ústavu jako *neonacisty a pravicové extrémisty*, kteří se *zúčastňují mezinárodních srazů či demonstrací neonacistů, což potvrzují fotografie, svědci i policisté*. Dle informací policie jsou navíc dva ze tří vojáků sledováni jako *příslušníci nejmilitantnějšího křídla extremistů* a jedná se o „*nebezpečné a známé firmy*“²⁸⁹. Jejich nebezpečnost, negativita a přímá provázanost s neonacistickým hnutím je doložena dalším článkem²⁸⁹, ve kterém reportér shrnuje aktivity zmíněných hříšníků na základě policejních složek, do kterých měl možnost nahlédnout a ve kterých jsou dva zmínění vojáci *vedeni jako nebezpečné osoby, vyhledávající násilí*. Složka prvního z nich je *obsáhlá* a ukazuje jeho široké spektrum aktivit na poli neonacistické scény, včetně *napojení na radikální fotbalové hooligans, účasti na koncertech neonacistických skupin a pochodech extremistů* i aktivitu na internetu – *vytváření webových stránek uskupení Radical Boys* a angažovanost v *internetových diskusích neonacistů*. Složka druhého neonacisty *obsahuje několik zápisů*, je zmíněna účast na *koncertu extremistických skupin*, který byl *rozehrán policejními těžkooděnci* z důvodu, že se *ze sálu ozývaly rasistické texty*. Oba neonacisté jsou navíc identifikováni jako *členové extremistického Národního odporu Sever* a *účastnili se například i setkání k výročí úmrtí válečného zločince a Hitlerova blízkého spolupracovníka Rudolfa Hesse*. Dramatičnost situace a nebezpečnost zmíněných neonacistů je dále podpořena výrokem policisty, odrazujícího reportéra od úmyslu zmíněné vojáky navštívit slovy: „*Já bych to nedoporučoval. Ti lidé, to je extratřída mezi neonacisty. [...] Bud' vás vyženou, nebo praští.*” Tento výrok je dokreslen informacemi z bydlíště jednoho z neonacistů, kde ho *většina oslovených lidí zná, má pověst skina, který nechodí pro ránu daleko*. To dokládá i výpověď jednoho ze sousedů, dle kterého jmenovaný „*Dřív patřil k nějakým skinům, nosil bomber, kanady, občas se popral, ale v baráku byl klid*“²⁸⁹. Článek poskytující bližší charakteristiku odhalených neonacistů obsahuje též propojení se širší tematikou pravicového extremismu a jeho ukotvení v kontextu prostřednictvím sloupku *Kdo je*

---

²⁸⁸ Čl. NA 1

²⁸⁹ Čl. NA 3

kdo, který, převážně v negativních termínech, poskytuje přehled sedmi extrémně pravicových skupin a sdružení aktivních v České republice, jejich základní charakteristiku, strukturu, počet členů, přehled činností a nástin jejich ideologie.

Společně s odhalením neonacistů mezi vojáky MF Dnes, spolu s představiteli armády a blíže nespecifikovanými odborníky, předkládá dvě základní hrozby spojené s pronikáním pravicových extrémistů do armády. Tyto se však vztahují již k obecněji pojaté, typizované kategorii neonacistů, nikoliv pouze ke třem výše zmíněným, odhaleným jedincům. První z nich se týká výcviku a znalostí, které může armáda pravicovým extrémistům poskytnout a které tito mohou využít v boji proti svým ideovým nepřátelům, kteří zahrnují například i policii. Ilustrace tohoto problému se tak soustředí na „*zajímavé dovednosti*“²⁹⁰, kterým se neonacisté v armádě učí. Patří mezi ně *boj zblízka, tiché zabíjení, přepadové akce úderných komand, diverzní akce v protivníkově týlu* či *prvotřídní sabotážní a protiteroristický výcvik*²⁹¹. Nebezpečí plynoucí z těchto znalostí však nehrozí pouze přímo od neonacistů-vojáků. *Odborníci se obávají, že by neonacisté mohli v těchto svých dovednostech školit extremistické bojůvky a šířit zkušenosti z armády mezi ostatní neonacisty*²⁹². *A to je velké riziko*²⁹³. Druhý, poněkud méně akcentovaný problém představuje ideologie vojáků - pravicových extrémistů, která ovlivňuje výkon jejich povolání, zejména v zahraničí. Existují obavy, že *extrémisté při jednání s muslimským obyvatelstvem neudrží rasistické předsudky na uzdě*²⁹⁴. Přitom *i sebemenší selhání v bojové akci může jednotce přivodit zkázu*²⁹⁵. V obou případech je tak pravicový extremismus chápán jako průvodní charakteristika takto označených jedinců, pro jejich osobnost určující, stojící na předních místech jejich hierarchie hodnot.

Mimo přímé identifikace viníků a z jejich přítomnosti pramenících rizik však celé mediální pokrytí kauzy nepřímou konstruuje hlubší problém související s pravicovým extremismem. Tím je možnost, že odhalení neonacisté nepředstavují ojedinělé případy a výskyt pravicových extrémistů v armádě je ve skutečnosti vyšší. Tento dojem zároveň prohlubuje rozkrytí neschopnosti či dokonce neochoty armády se s tímto problémem vypořádat. Ve všech analyzovaných člancích se tak objevují více či méně intenzivní náznaky toho, že problém pravicových extrémistů v armádě se netýká pouze konkrétně

---

²⁹⁰ Čl. NA 1

²⁹¹ Čl. NA 2, jinak též čl. NA 1, čl. NA 3, čl. NA 7

²⁹² Čl. NA 7

²⁹³ Čl. NA 1

²⁹⁴ Čl. NA 1

²⁹⁵ Čl. NA 1

zmíněných neonacistů a že tento případ by pro armádu mohl být do určité míry symptomatický. Už samotný titulěk jednoho z článků – *Do armády pronikli neonacisté*²⁹⁶, s podtitulkem *V elitních jednotkách české armády slouží neonacisté a jejich sympatizanti*, navozuje dojem vysoké dramatickosti situace. MF Dnes odhalila celkem tři muže, ale *Odborníci předpokládají, že podobných vojáků, kteří sympatizují s neonacisty nebo se účastní jejich akcí, je v armádě více*²⁹⁷. Přímé rozvedení tohoto tvrzení, specifikující např. kdo jsou zmínění odborníci či kolik dalších sympatizantů s neonacisty v armádě je a z jakých údajů reportér vychází, v článku nenajdeme. Náznaky potvrzující toto tvrzení však nalezneme i v ostatních výpovědích. Objevuje se mínění, že armáda a policie, jakožto hnutí s vysokou militantností *vyzdvihující úlohu řádu a kázně na straně jedné a jejich prosazení silou na straně druhé*, jsou pro *příslušníky pravicově orientovaných extremistických skupin* atraktivním místem, kde mohou chtít realizovat své *agresivní fantazie*²⁹⁸. Sám náčelník vojenské policie Kubát, *pod něhož spadá vyšetřování extremistických projevů v armádě*, navíc přiznává že „Čas od času dostaneme od zpravodajských služeb signál, že někdo z vojáků sympatizuje s extremisty či neonacisty.“²⁹⁹ MF Dnes navíc *má informace, podle nichž armáda už v minulosti nechala v Česku několik vojáků z jednotky, která odjížděla do Afghánistánu. Důvod? Sympatizovali s pravicovými extremisty.*³⁰⁰

Opakovaně je zmíněno též to, že s *neonacisty v uniformách* a problémem *pronikání příslušníků extremistických hnutí do ozbrojených složek státu* se potýkají i jiné armády NATO³⁰¹. Je uveden *skandál* týkající se rasistických výroků instruktora Bundeswehru, který byl následně okamžitě propuštěn a *pobouření* následující zveřejnění videa s hajlujícími rakouskými vojáky, kterým *hrozí až desetileté vězení za porušení zákona proti znovuožívání nacismu.*³⁰² Je tedy jasné, že ostatní armády berou možnou příslušnost svých vojáků k extrémistickým hnutím vážně. Zde se však dostáváme k jádru celého problému, kterým je až příliš tolerantní přístup české armády k pravicovým extrémistům v jejích řadách. Nejenže se do armády neonacisté mohou bez problémů dostat, neb jak podotýká jeden z řadových vojáků: „*Armáda to neřeší. Nikdo*

---

²⁹⁶ Čl. NA 1

²⁹⁷ Čl. NA 1

²⁹⁸ Čl. NA 6

²⁹⁹ Čl. NA 1

³⁰⁰ Čl. NA 1

³⁰¹ Čl. NA 6, jinak též čl. NA 3

³⁰² Čl. NA 3

se nás na to neptal ani v přijímači“³⁰³, ale nedokáže si poradit ani s těmi vojáky, u kterých je jejich náklonnost k neonacistické ideologii zřejmá. Jak uvedl *policista, který radikální scénu sleduje*, na dva ze tří odhalených vojáků - extrémistů policie upozorňovala vojenské zpravodajství již před dvěma lety, *leč bez odezvy*³⁰⁴. I tak byli tito vojáci zařazeni do *elitních jednotek*³⁰⁵. Spíše než jako tolerance armády k pravicovým extrémistům, naznačovaná MF Dnes, se však ze strany armádních představitelů, a zejména pak ministryně obrany Parkanové, objevuje snaha celou událost interpretovat v termínech selhání komunikace mezi policií a armádou. I přes toto tvrzení se však problém netýká pouze nedostatku informací. Náčelník Vojenské policie Kubát a *nejenom on* v začátcích celé kauzy připomíná že *zákony armádě neumožňují se neonacistů či extremistů jen tak lehce zbavit. Zpravidla totiž patří k dobrým vojákům, s nimiž nejsou při výcviku ani v kázni potíže. „A vyhodit je jen proto, že se ve svém volnu zúčastňují nejrůznějších srazů či koncertů? To také dost dobře ze zákona nejde.“*³⁰⁶ Též velitel brigády rychlého nasazení Opata upozorňuje, že *„Zbavit se extremistů mohu okamžitě jen tehdy, pokud spáchají trestný čin. Jestliže naopak plní povinnosti bezvadně, je to složitější.“*³⁰⁷

I tak je však představa přítomnosti neonacistů v armádě, z výše zmíněných pragmatických důvodů, ale i díky symbolickému náboji (či především díky němu?), které toto označení přináší, považována za nepřijatelnou. Sám Kubát každé odhalení neonacistů považuje za *vážné*: *„Extrémisté, natož neonacisté nemají v armádě co dělat.“* Za *bezpečnostní riziko* považuje *jakékoliv styky svých mužů s neonacisty* i Opata. *O vážnosti situace vypovídá i reakce předsedy sněmovního výboru pro obranu Vidíma: „Neonacisté v armádě? To je tedy průšvih!“* Bývalý šéf Vojenského zpravodajství Krejčík zdůrazňuje, že nelze připustit, aby se neonacisté cvičili v armádě ve speciálních bojových dovednostech.³⁰⁸ Náčelník generálního štábu Pícek jasně sděluje, že pravicovní ani levicovní extrémisté *„V armádě nemají co dělat. Nemají podporu ani jejího velení, ani velitelů bojových jednotek“*.³⁰⁹ *Angažovanost vojáků v neonacistických organizacích je nepřijatelná* i podle ministryně Parkanové.³¹⁰ Ta však též hovoří o nutnosti *ještě více před veliteli armádních jednotek akcentovat fakt, jak je neonacismus společensky*

---

³⁰³ Čl. NA 4

³⁰⁴ Čl. NA 3

³⁰⁵ Čl. NA 3

³⁰⁶ Čl. NA 1

³⁰⁷ Čl. NA 1

³⁰⁸ Čl. NA 1

³⁰⁹ Čl. NA 7

³¹⁰ Čl. NA 1

*nebezpečný bez ohledu na to, že vojáci, kteří s ním koketují, si jinak plní povinnosti bezvadně. Jakoukoliv sympatizace velitelů s neonacisty však odmítá.*³¹¹

Konstrukce podoby folk devils se tu opět zaměřuje na výsadní pozici neonacismu či pravicového extremismu v charakteristice vojáků - neonacistů. Přestože jsou tito obvykle dobrými až bezvadnými vojáky, jejich zapojení do struktur pravicového extremismu je důležitější a ostatní charakteristiky, jako například právě ono příkladné vojáctví, zastírá či překrývá.

Poněkud odlišnou, ale v úvahách o povaze neonacistů v České republice nikoli ojedinělou, typifikaci folk devils nabízí text autora psychologa v rubrice Názory³¹². Zde je uvedeno, že přestože armáda představuje pro neonacisty atraktivní prostředí, její reálná podoba se od *infantilních fantazií emočně nezralých neonacistů liší. Primitivně agresivní jedince vyhledávající násilí a střety a emočně nevyzrálé osoby, které tvoří většinu pravicových extrémistů, dokáže díky přítomnému stresu a zátěži snadno odfiltrovat. Většina postpubertálních pravicových extrémistů bude sice o armádě košatě hovořit, ale v konečném důsledku buď neprojde psychologickými testy nebo rychle armádu opustí.* Přestože autor přiznává určité nebezpečí plynoucí z přítomnosti neonacistů v armádě, *zatím nepovažuje výskyt neonacistů v české armádě za programový jev směřující k infiltraci ozbrojených sil. Přístup riskantních jedinců do armády je dle něj omezen velmi pečlivou diagnostikou vojenských psychologů, vnitřní obrana před infiltrací je pak zajištěna ministerstvem obrany schválenou Prevenčí sociálně nežádoucích jevů.* Autor tak do určité míry snižuje závažnost celé kauzy³¹³, stejně jako nebezpečnost vojáků - neonacistů. Jeho příspěvek se soustředí spíše na přítomnost pravicových extrémistů v armádě - pravděpodobnost jejich přijetí, setrvání a odhalení. Zdá se, že projde-li dle autora někdo jím zmiňovaným sítem a zátěží, stává se pro něj již více vojákem než extrémistou, protože, jak dodává, záleží poté jen na velícím důstojníkovi, *jakou míru závažnosti v extremistickém myšlení a chování vidí a jaké kroky pro minimalizaci tohoto problému podnikne.*

Z výroků a snah ostatních moral entrepreneurs je však zřejmé, že přítomnost neonacistů v armádě považují za obecnější problém, významný do té míry, že jeho řešení přesahuje interní záležitost odehrávající se čistě uvnitř armády. I přes původní nejasnosti, jak v případě dobrých vojáků, kteří jsou však zároveň pravicovými extrémisty, postupovat,

---

³¹¹ Čl. NA 5

³¹² Čl. NA 6

³¹³ Patrně ovšem též z důvodu obhajoby jeho profese vojenského psychologa, která je z textu zřejmá

je jasně dáno najevo, že kauza má u armádních představitelů vysokou důležitost. Ministryně Parkanová je *připravena osobně zasáhnout*. Ujišťuje, že „*Pokud se u kteréhokoliv vojáka potvrdí takové podezření, budeme reagovat tím nejostřejším způsobem, jaký služební předpisy dovolují*“.³¹⁴ Zdůrazňuje nařízení náčelníkovi generálního štábu, *aby se s podobnými podněty vždy důsledně pracovalo*. Zároveň ho pověřuje zodpovědností za sestavení návrhů, *jak chce pronikání neonacistů do armády zamezit*.³¹⁵ Náčelník Vojenské policie Kubát hovoří o možnosti odejmout vojákům, stýkajícím se s neonacisty, bezpečnostní prověrku, zmiňuje i možnost předčasného ukončení kontraktu.³¹⁶ Objevují se četné požadavky na zpřísnění kritérií výběru do armády a zjišťování případných sympatií s neonacismem už při výběru uchazečů o službu v armádě.³¹⁷ Samotní armádní představitelé tak de facto uznávají širší podobu problému, který se netýká pouze tří odhalených neonacistů, ale zahrnuje obecnější problematiku pravicového extremismu v armádě.

Tomu odpovídá také výsledná regulace celého problému, která je prezentována v článku³¹⁸, objevujícím se necelé dva týdny po vypuknutí aféry. Přijatá opatření se dotýkají jak konkrétní úrovně odhalených neonacistů, tak abstraktnější roviny zohledňující nejrůznější možné varianty výskytu pravicového extremismu v armádě. Potrestání tří neonacistů – vojáků, na které MF Dnes upozornila, je ohlášeno již v titulku článku – *Armáda propustí neonacisty a změní nábor nových lidí*. Dále se dočteme, že zmínění *neonacisté byli zproštěni funkcí a vše směřuje k tomu, že [...] budou z armády propuštěni*. Náčelník generálního štábu Pícek dodává, že v podobných případech odhalení extremismu a to nejen pravicového, ale i levicového, bude armáda *vždy postupovat tvrdě*. Řešení se dostává i problematickému předávání informací o pravicovém extremismu mezi jednotlivými státními složkami jako i uvnitř armády. Pícek oznamuje, že se bude osobně věnovat sebemenším poznatkům o extremistech, které nyní bude dostávat od ředitele Vojenského zpravodajství *přímo na stůl*. *Pružné předávání informací o neonacistech* má být navíc tématem chystané schůzky generála Pícka s policejním prezidentem. Podobné setkání chystá i ministryně obrany Parkanová s ministrem spravedlnosti, na kterém chce zajistit, aby *armáda jako zaměstnavatel mohla pohotově na vyžádání dostávat informace o lidech, kteří byli kvůli extremismu*

---

³¹⁴ Čl. NA 1

³¹⁵ Čl. NA 5

³¹⁶ Čl. NA 1

³¹⁷ Zejména čl. NA 1, čl. NA 2, čl. NA 3, čl. NA 5

³¹⁸ Čl. NA 7

odsouzení. Filtraci pravicových extrémistů v řadách uchazečů o vstup do armády, jako i velmi rychlé propuštění těch, kterým byla inklinace k neonacismu prokázána, má zajistit prohlášení, které budou rekruti podepisovat při vstupu do armády, ve kterém stvrzují, že „nepodporují či neprojevují sympatie s hnutími, která směřují k potlačování práv a svobod člověka anebo hlásají národnostní a rasovou zášť“. Tato opatření vítá i plukovník Opata, v jehož jednotce byli neonacisté odhaleni. Pod vlivem zveřejněných informací se armáda chystá i k dalšímu netradičnímu kroku, kterým by mohla být široká diskuse, jak se bránit přílivu extremistů. Šéf vojenské policie Kubát dodává: „Osobně si myslím, že k tomu nazrál čas“.

To, že kauzu s neonacisty armáda bere vážně a ve svém úsilí vymýtit pravicové extremisty ze svých řad nepolevuje a je opravdu důsledná má doložit další článek³¹⁹, který se k celé věci vrací s odstupem několika měsíců. *Za podporu neonacismu prověřovala vojenská policie již třináct vojáků. Po odhalení tří neonacistů v elitních jednotkách armády, zahájila vojenská policie i zpravodajci mnohem důslednější pátrání po pravicových extremistech. Tři prokazatelní neonacisté byli dle generálního štábu z armády již propuštěni, přibylo dalších deset podezřelých, které policie vyšetřuje či vyšetřovala. Na celou dobu vyšetřování jim byl snížen plat, neúčastnili se výcviku a zakázán měli přístup ke zbraním. To, že se vojenská policie, jejíž příslušníci kvůli tomu absolvovali již několik odborných školení, nyní mnohem důsledněji zaměřuje na odhalování extremistů v armádě, oznamuje její ředitel Kubát. Zmíněno je též uvedení do praxe plánovaného čestného prohlášení, ve kterém podpisem stvrzují, že nesympatizují s extremismem. Pokud se ukáže opak, jsou na hodinu propuštěni.*

Shrnutí

Přestože samotné pokrytí této kauzy není v MF Dnes nijak rozsáhlé i tak můžeme vnímat vystavění a průběh celého problému jako charakteristické pro schéma morální paniky. Celá kauza je odstartována skandálním odhalením prokazatelných neonacistů v řadách armády. Zájem se nejprve soustředí na chování těchto konkrétních jedinců, jakožto reprezentantů své skupiny, a přímá rizika či možné důsledky jejich přítomnosti v armádě. Postupně jsou však do celého procesu zahrnuty širší souvislosti a problém se z konkrétní roviny přesouvá na obecnější úroveň - pravicový extremismus může být v armádě rozšířen více, než by se očekávalo. Folk devils v tomto momentě

---

³¹⁹ Čl. NA 8

nepředstavují již pouze tři původní „usvědčení viníci“, ale obecná skupina neonacistů. Ta je vykreslena dvěma způsoby. Dominantní obraz neonacistů se soustředí především na prominenci, kterou ideologie neonacismu zastává v osobnosti takto označených jedinců. Je chápána přímo jako určující pro ostatní složky osobnosti. Neonacisté-vojáci jsou tak schopni své vědomosti „zneužít“ ve prospěch své skupiny a v neprospěch státu. Stejně tak by mohlo jejich rasistické a xenofobní smýšlení, určené právě neonacismem, přímo ohrozit výkon jejich povolání a tím i jejich kolegy. Lze tedy říci, že v tomto téměř dokonalém pojetí folk devils jsou neonacisté právě především neonacisty a až na některé z dalších pozic vojáky. Objevuje se však též odlišné pojetí folk devils, které čerpá ze snah o zesměšnění neonacistů, typické zejména pro některé veřejné kampaně proti neonacismu³²⁰. Tento rozdíl je do určité míry možné vysvětlit právě jistou tranzicí, kterou obraz neonacistů v této době procházel. Na jedné straně se stále objevuje neonacista jako hloupý, nevyzrálý a agresivní skinhead, na druhé straně se tento pohled aktualizuje do jeho modernější a schopnější podoby – neonacista jako aktivista ovládnutý svou ideologií, představující reálnou společenskou hrozbu. Právě v reakci na konstrukci neonacistů jako novodobých folk devils, která se však mimo „realistického“ zhodnocení hrozby jejich přítomnosti v armádě odvíjí též od symboliky a stigmatizace, které s sebou nálepka neonacista/extremista přináší, pak vzniká, i přes původní oznámení o nesnadnosti řešení takové situace, snaha armády se od neonacistů „očistit“, ukázat, že jedinci s takovým smýšlením, ať už se jedná o konkrétní osoby či veškeré, latentně přítomné, extremisty, nebudou v jejich řadách tolerováni a to i přesto, že své povolání vykonávají bez problémů. Boj proti pravicovému extremismu tak musí být prezentován na všech frontách, aby nezůstalo ani nejmenší podezření, že se armáda k tomuto problému neumí, či nechce postavit čelem. Právě tak můžeme chápat všechna vyjádření moral entrepreneurs a následně i jimi prosazená a zavedená opatření. Na základě jedné skandalizující zprávy, odhalující angažovanost tří vojáků v neonacistickém hnutí, dochází k poměrně nerutinní odezvě a uplatnění celé řady širších kontrolních mechanismů. Poměrně hladký průběh této kauzy ve smyslu jasné a rychlé odezvy na identifikovaný problém může odkazovat na již existující sensitivizaci vůči tématu pravicového extremismu, utvářenou a zvýznamněnou mimo jiné též v událostech kolem pochodu neonacistů židovskou čtvrtí ve výročí Křišťálové noci.

---

³²⁰ Např. Bud' hodný na svého obecního nácka či nověji Neonácek, chcete ho?

4.3.2 Pravicový extremismus v armádě 2007-2009

I přes volatilitu této epizody morálního znepokojení ohledně existence a šíření pravicového extremismu v armádě toto téma z veřejné a mediální agendy plně nemizí. Spíše dočasně ustupuje do pozadí. Stále však zůstává jedním z témat veřejné konstrukce pravicového extremismu, které je aktivizováno zejména v momentech zdůrazňujících nutnost obecného boje s extremismem, na jehož vzrůstající tendenci může odkazovat právě například pronikání neonacistů a pravicových extremistů do armády. V dalším sledovaném období se tedy objevují jednotlivé informace odkazující především k tomuto tématu.

Necelý rok po vypuknutí první kauzy neonacistů v armádě se objevuje kritická zpráva³²¹, udávající, že i přes tehdejší sliby ministryně obrany o propuštění „odhalených neonacistů“ z armády jsou dva z nich stále ještě ve službě a *nadále se cvičí v boji s nepřítelem*. Znovu se objevuje odůvodnění, že *představitelé armády prý nemají páky, jak extremisty z jejich služeb vystrnadit*, protože jmenovaní nespáchali žádný trestný čin nebo jiné protiprávní jednání³²². Tento článek může být chápán opět jako nikým nevyslovený, ale přesto implicitně přítomný požadavek na změnu této situace a zavedení legislativy a/nebo metodiky, která by armádě umožnila se s tímto problémem snadněji vypořádat. Tento požadavek je dále umocněn v dalších mediálních obsazích zabývajících se pravicovým extremismem, konkrétně například v článku s názvem *Vzniká protiextremistický „NERV“ v čele s Havlem*³²³, který informuje o plánovaném zřízení komise, zabývajících se extremismem: *Kabinet bude mít další „nerv“*. *Po Národní ekonomické radě vlády, která navrhovala opatření proti celosvětové krizi, se rodí nový „NERV“ – tentokrát však protiextremistický*. V tomto článku též ministr pro lidská práva Kocáb, který je jedním z iniciátorů vzniku „extremistického NERVu“, jako možnou legitimizaci jeho zrodu používá právě i argument o přítomnosti neonacistů v armádě: *Kocáb říká, že problém zůstává – například upozorňuje, že česká armáda zaměstnává až 90 sympatizantů neonacismu*. Zároveň je uveřejněna i informace, která se zabývá již (implicitně) požadovanou regulací problému: *Nástroje, jak prověřovat zaměstnance armády a policie, má přinést strategie boje s extremismem, kterou projedná Topolánkova vláda*. Toto sdělení je potvrzeno o několik dní později

---

³²¹ Čl. NA 9

³²² Až o několik měsíců později, MF Dnes přináší informaci, že: *Tři neonacisty poslal včera teplický soud do vězení za to, že se nechali vyfotit s vlajkou s hákovým křížem [foto pochází z roku 2004] a někteří z nich při tom hajlovali. Mezi odsouzenými je i jeden z vojáků žatecké elitní jednotky Vladimír Holub. Na jeho blízký vztah k extremistům upozornila před časem MF DNES*. Čl. NA 13

³²³ Čl. NA 11

v souvislosti se schválením koncepce boje proti extremismu vládou.³²⁴ V té je, mimo jiné, uvedeno, že dle koncepce by *armáda měla zamezit, aby se radikálové dostávali do jejích řad*, jako konkrétní opatření proti tomuto problému je představeno sdělení, že *Noví vojáci podepíší čestné prohlášení, že nepodporují radikály*. Jakoby však toto opatření nebylo dostatečné, objevuje se za několik týdnů zpráva o navrhované novele zákona o vojácích z povolání.³²⁵ Ta by měla řešit tehdejší *omezené možnosti* armády, *jak se radikálů zbavit*. Po novelizaci zákona tak *Armáda bude mít lepší šanci zbavit se vojáků, kteří sympatizují s neonacistickým či jiným extremistickým hnutím*. Je tedy zřejmé, že v rámci obecnějšího „boje proti extremismu“ přetrvává i jedna z jeho „specializací“, tj. boj proti extremismu v armádě. Ten opět získal na značném významu v souvislosti s vypuknutím aféry dvou vojáků české armády na zahraniční misi v Afghánistánu, kteří si na své helmy nakreslili znaky nacistických divizí SS.

Ještě před analýzou této kauzy se však věnuji rozboru jiné události – rozkrutí údajné extremistické teroristické jednotky White Justice a obvinění některých jejích členů v souvislosti s policejní razíí proti osobám aktivním na extrémně pravicové scéně. Analýzu této události jsem na toto místo v této kapitole umístila jednak z důvodů časové návaznosti – kauza White Justice vypukla krátce před aférou s nacistickými erby na helmách, především však z důvodu návaznosti obsahové – kauza White Justice měla tím, že jedním z jejích aktérů je profesionální voják, ale též dalšími svými aspekty, významný vliv i na význam a podobu aféry s erby, která ji bezprostředně následovala a nepřímo na ni navazovala a pro kterou byla do jisté míry určující.

V následujících pasážích textu se tak nejprve věnuji samostatné analýze kauzy White Justice a jejím implikacím pro konstrukci sociálního problému pravicového extremismu a s ním související morální paniku, další část kapitoly pak tuto kauzu analyzuje a interpretuje již v souvislosti s aférou s erby a dalším morálním vzepětím týkajícím se pravicového extremismu v armádě.

---

³²⁴ Čl. NA 12

³²⁵ Čl. NA 14

4.3.3. Kauza White Justice

Neonacistické uskupení White Justice neboli Bílá spravedlnost byla skupina několika osob volně sdružených kolem stejnojmenných internetových stránek www.whitejustice.com. Skupina jako taková, či lépe řečeno její webové stránky, fungovaly přibližně 3 roky, od roku 2006, do poloviny roku 2009. White Justice bychom mohli označit za další z řady pokusů o vytvoření „militantní neonacistické skupiny“, kterých na českém území od počátku 90. let vznikla (a posléze opět zanikla) celá řada³²⁶. Ačkoliv neonacistické prostředí je poměrně intenzivně prosáklé kulturou násilí, včetně akceptace či přímo heroizace teroristických činů³²⁷, činnost takovýchto skupin se odehrává především ve verbální rovině se zaměřením na šíření písemných materiálů, vzývání k boji proti současnému systému a „ideovým nepřátelům“, s občasným přesahem do dalších aktivit, například pořádání bojových kurzů, tzv. fight campů. To, že žádná z těchto skupin prozatím nepřekročila onu mez použití násilí, které by vykazovalo rysy teroristického útoku³²⁸ samozřejmě neznamena, že taková situace nemůže v budoucnu nastat a že takovéto skupiny nejsou hodny zvýšeného zájmu, zejména ze strany policie, nicméně je otázkou, nakolik přeceňovat jejich současnou společenskou nebezpečnost. Tato část práce se zaměřuje na podobu mediální konstrukce uskupení White Justice v deníku MF Dnes a způsob, jakým byla kauza kolem White Justice využita v sociální konstrukci pravicového extremismu a boji proti němu, obecně.

Odhalení „teroristické“ skupiny White Justice přinesla Mladá Fronta Dnes v souvislosti s policejní razíí³²⁹ proti sympatizantům neonacistického hnutí, v rámci které bylo zatčeno i několik osob, které se, mimo dalších aktivit na neonacistické či extrémně pravicové scéně, spolupodílely na utváření webových stránek www.whitejustice.com. Přestože MF Dnes se, především v samostatných článcích, částečně věnovala i dalším osobám, zatčeným při zmíněné razíi, informace o dalších aktivitách sympatizantů White Justice v extrémně pravicovém hnutí, jako například fakt, že jeden z dřívějších aktivních přispěvatelů byl posléze místopředsedou Dělnické mládeže a zástupcem šéfredaktora

---

³²⁶ Z nejznámějších jmenujme například českou verzi Combat 18

³²⁷ Ať již potenciálních, reálně uskutečněných či smyšlených, jako například v neonacistickém prostředí oblíbené beletrie Turnerovy deníky

³²⁸ S možnou výjimkou žhářského útoku ve Vítkově, který má však od zde prezentované kauzy, značně odlišnou podobu

³²⁹ Celorepubliková policejní akce s názvem Lotta, White Justice, Power III

Dělnických listů³³⁰ a další figuroval na kandidátce Dělnické strany v parlamentních volbách, jsou zmíněné jen nepřímo a okrajově. Série zveřejněných článků jednoznačně vzbuzuje dojem, že zmínění neonacisté byli zatčeni právě a pouze pro svou angažovanost v „nebezpečné teroristické organizaci White Justice“, proti které též byla směřovaná jedna větev zmíněné policejní razie.

V celé sérii článků je White Justice opakovaně³³¹ představována jako vysoce nebezpečná teroristická skupina, kterou policie *podezřívá z přípravy teroristického útoku*³³². Přestože, jak bylo zmíněno výše, není existence takovýchto uskupení na území české republiky ničím novým, je White Justice prezentována, jako nová, či alespoň dosud nejnebezpečnější, skupina tohoto typu: *Policisté ještě nikdy neměli tak vážné podezření týkající se neonacistů. „Je to poprvé v historii země, kdy se představitelé extrémní pravice cvičili k teroristickému činu,“ řekl včera šéf Útvaru pro odhalování organizovaného zločinu (ÚOOZ) Robert Šlachta.*³³³ I když interní činnost White Justice spočívala zejména v šíření militaristických materiálů a výzvy k „teroristickým útokům“ na jejich internetovém fóru byly formulovány především ve značně nekonkrétní, obecné a poněkud patetické rovině, je skupina představena jako vysoce akceschopná, s konkrétními a skutečnými cíly a plány, jako *organizace, která se [již přímo] připravovala na provedení teroristických útoků v Česku*³³⁴. Dle mediálního obrazu v Mladé Frontě Dnes a informací policie tak White Justice plánovala *útoky na policisty, ideové nepřátele a „vysoce postavené Židy“*³³⁵, její členové se na internetu *bavili o vraždách*³³⁶, plánovali *únosy*³³⁷ a *útoky na strategické cíle – například elektrárny a důležité podniky*³³⁸, *útočit se mělo i na auta a majetek vytipovaných lidí, kteří vystupují proti krajní pravici*³³⁹, na internetových stránkách skupiny *se daly najít i podrobné návody na výrobu různých výbušnin. Policisté našli také plány na výrobu minometu*³⁴⁰. K tomu všemu se neonacisté-teroristé cvičili na celkem čtyřech tzv.

---

³³⁰ Jedná se o M. Sombatiho, kterému mimochodem v době přispívání na White Justice bylo kolem 16ti let

³³¹ Např. čl. WJ 1, čl. WJ 2, čl. WJ 3, čl. WJ 4, čl. WJ 5, čl. WJ 6, čl. WJ 7, čl. WJ 9, čl. WJ 11, čl. WJ 15

³³² Čl. WJ 1

³³³ Čl. WJ 1

³³⁴ Čl. WJ 2

³³⁵ Čl. WJ 2, jinak též čl. WJ

³³⁶ Čl. WJ 3

³³⁷ Čl. WJ 2, čl. WJ 3

³³⁸ Čl. WJ 1

³³⁹ Čl. WJ 10

³⁴⁰ Čl. WJ 10

bojových kempech kde profesionální voják Sedláček vycvičil třicet lidí, především jim ukazoval, jak mají bojovat se zbraní i bez ní a útočit na „neživé“ cíle. Proškolil je také v technice podpalování aut a likvidaci majetku³⁴¹.

Tyto velmi závažné informace jsou dále podpořeny tvrzením některých odborníků a přímým či nepřímým přirovnáváním White Justice k jiným, o mnoho významnějším a nebezpečnějším, teroristickým organizacím - zejména k německé Frakci Rudé armády, italským Rudým brigádám či dokonce baskické teroristické separatistické ETA a organizaci IRA.

V jednom z prvních článků se tak dozvíme, že *Struktura, plány, výcvik i způsob utajení se velmi podobají třeba struktuře německé levicové teroristické organizace Frakce Rudé armády (RAF), která působila v 70. a 80. letech. Měla na svědomí vraždy, únosy a bombové útoky.*³⁴² V jednom z dalších článků je toto vyjádření ztvrzeno odborníkem, který na policejní akademii přednáší o terorismu: *Ten řekl, že chování příznivců „Bílé spravedlnosti“ v mnoha směrech připomíná činnost teroristických skupin působících v minulosti v Evropě - konkrétně německé komunistické Frakce Rudé armády nebo italských Rudých brigád*³⁴³. Tomuto tématu je pak věnován i samostatný článek s názvem *White Justice „opisuje“ od rudé frakce či ETA*³⁴⁴, který podrobně rozpracovává informaci, že *Činnost skupiny neonacistů, které před dvěma týdny pozatýkala zásahová jednotka, [...] v mnoha ohledech připomíná motivy a postupy teroristických organizací působících v minulých desetiletích v západní Evropě. Společnými tématy jsou pak dle autora boj proti režimu a snaha o jeho svržení, maximální utajení celé skupiny a anonymita jednotlivých členů (pravidla konspirace odkoukali členové spolku především od polovojenských táborů, které absolvovali třeba členové Irské republikánské armády nebo německé komunistické Frakce Rudé armády (RAF). Té je skupina White Justice asi nejbližší, protože stejně jako RAF míří k likvidaci demokratického zřízení.), vytváření seznamů ideových nepřátel (přestože White Justice nedošla tak daleko, aby se odhodlala k samotným útokům) a nakonec způsob boje, jakým chtěli lidé z White Justice proti státnímu zřízení bojovat – gerilová válka či městská gerila, kterou používali i někteří sympatizanti ETA a RAF. Jak potvrzuje šéf policejního Útvaru rychlého nasazení Lochman: „Čeští neonacisté se rychle učí. Nejen od armády, ale i od jiných extremistických hnutí v Evropě“.*

---

³⁴¹ Čl. WJ 10

³⁴² Čl. WJ 2

³⁴³ Čl. WJ 9

³⁴⁴ Čl. WJ 6

Jakoby toho nebylo dost, *chování členů White Justice evokuje i jednání členů Hitlerovy NSDAP ve 30. letech minulého století. Ti si vytvářeli seznamy ideových nepřátel, na které postupně začali útočit a vyhrožovat jim.*³⁴⁵

Podívejme se nyní podrobněji na jednotlivé aspekty činností, které jsou White Justice a jejím členům připisovány. Jednou z nich je *dokonalá organizace i utajení*³⁴⁶ aktivit i existence skupiny White Justice, které MF Dnes ve svém zpravodajství vehementně proklamuje, současně však tuto představu sama stejnými články narušuje. Na základě výpovědí členů White Justice MF Dnes jako příklad *téměř dokonalé konspirace*³⁴⁷ uvádí, že jednotliví členové se většinou neznali, *kvůli utajení se domlouvali jen elektronicky na zahraničních a většinou zakódovaných serverech*³⁴⁸, *větší část [utajených]³⁴⁹ webových stránek byla veřejnosti skrytá*³⁵⁰, na internetu používali přezdívky a anonymita byla podmínkou i při výcviku³⁵¹ - *Účastníci byli po celou dobu v kuklách a byli označeni čísly*³⁵². Přesto však reportéři MF Dnes jakoby mimoděk podotýkají, že se *k obsahu webových stránek [...] nakonec dostali*³⁵³ a i přes výše prezentovanou snahu o maximální anonymitu a utajení členů White Justice, MF Dnes zjistila *identitu některých absolventů*³⁵⁴. Je otázkou, zda tato zjištění MF Dnes vypovídají o schopnostech investigativní práce jejích reportérů, či by spíše mohli naznačovat, že utajení celé skupiny a obsahu webových stránek nebylo tak dokonalé, jak je v analyzovaných člancích postulováno. Tomu by ostatně nasvědčoval i fakt, že White Justice zcela otevřeně a přihlášeně vystoupila po boku Dělnické strany na demonstraci na podporu Vlastimila Pechance v roce 2007 ve Svitavách. Upozornění na vznik nového webu White Justice se též objevilo 12. 6. 2007 v samostatném článku na patrně nejnavštěvovanějších neonacistických stránkách www.odpor.org³⁵⁵, kde je též uvedena informace, že pro přístup s omezenými právy k prohlížení stránek je umožněna samostatná registrace (později bylo možné registraci vyřídit zasláním jednoho emailu). Video z tzv. fight campů White Justice na internetu kolovalo již zhruba rok a půl před

---

³⁴⁵ Čl. WJ 9

³⁴⁶ Čl. WJ 2

³⁴⁷ Čl. WJ 2

³⁴⁸ Čl. WJ 2

³⁴⁹ Čl. WJ 2

³⁵⁰ Čl. WJ 3

³⁵¹ Čl. WJ 2

³⁵² Čl. WJ 5

³⁵³ Čl. WJ 3

³⁵⁴ Čl. WJ 2

³⁵⁵ Viz <http://www.odpor.org/index.php?page=clanky&kat=1&clanek=634>

zatčením jejích členů a objevilo se dokonce též v článku zpravodajského serveru www.idnes.cz³⁵⁶ více jak rok před vypuknutím současné aféry, kdy ovšem nevzbudilo valný zájem. Existence skupiny, jako i stručný nástin obsahu jejích webových stránek, je zachycen i v publikaci o pravicovém extremismu z konce roku 2008, kde je popsána i snaha skupiny prezentovat se jako militantní poloteroristické neonacistické uskupení. [Kalibová, Cakl 2009]

Existenci skupiny White Justice, hrubý nástin její ideologie a činnosti jako i identitu některých jejích členů tak můžeme za vysoce utajené, označit jen stěží. To dále dokládá, přestože má patrně opět vzbuzovat především opačný dojem, i investigativní reportáž Janka Kroupy, který se s pomocí profesionálního vojáka pokoušel mezi neonacisty z White Justice proniknout již téměř před rokem a půl od současné kauzy a ve svém snažení byl značně úspěšný. Daný článek³⁵⁷ ostatně nijak výrazně neproblematizuje průnik novinářů na webové stránky White Justice a do tamní internetové diskuse či zjištění identity některých členů, soustředí se především na snahu spolupracujícího vojáka proniknout na jeden z výcvikových táborů. Již charakteristika této osoby vzbuzuje představu vysoké nebezpečnosti skupiny, do které se snaží proniknout – Kroupa si pro spolupráci vybral vysloužilého vojáka, *vycvičeného ve speciální jednotce, který za půl roku odjíždí na zahraniční misi kamsi na Blízký východ* a tudíž nebude nutné řešit problém *kam ho nakonec schovat, jak jej [po zveřejnění celé věci] ochránit*. Postup „infiltrování“ skupiny je popsán značně dramatickou, až téměř scénáristickou formou, nicméně poměrně snadný průběh zapojení nastrčeného vojáka mezi klíčové osoby White Justice je článkem ukončen poněkud neočekávaně s tím, že aby byl nový člen do White Justice přijat, musí splnit tři podmínky: *Nový člen musel mít doporučení nejméně dvou dalších, musel být v komunitě pravicových extremistů známý a musel přispívat na neonacistické stránky. Zatímco první dvě podmínky, by bylo, poněkud překvapivě, dle autora článku možné splnit, třetí podmínka, tedy přispívání na neonacistické stránky, je reportérem interpretována jako propagace nacismu a návody, jak se sestavují výbušniny, které jsou prostě tak daleko za hranou zákona, že jsme Kábula [tj. nastrčeného vojáka] museli stáhnout*.

---

³⁵⁶ Viz http://zpravy.idnes.cz/armada-se-ani-po-tri-ctvrte-roce-nezbavila-neonacistu-p0e-/krimi.asp?c=A080908_162155_krimi_pei

³⁵⁷ Čl. WJ 3

Existence a význam fight campů (za tři roky existence skupiny proběhly celkem čtyři výcvikové akce) je, jak je patrné již v předchozích pasážích tohoto textu, dalším klíčovým aspektem informování o White Justice. V tomto případě se ve svém zpravodajství MF Dnes opírá nejen o sdělení policie, ale též o vyjádření jednoho z členů White Justice, přímo jejího údajného vůdce Stránského, kterému je věnován samostatný rozhovor, a který *na policii odmítl vypovídat, s MF Dnes však mluvil celkem otevřeně*³⁵⁸. Dalším zdrojem jsou pak videa pořízená a zveřejněná samotnými neonacisty, která byla již několik měsíců volně dostupná na internetu, přesto se však v člancích opakovaně objevuje informace, že videa zveřejnila policie³⁵⁹. Dle informací policie profesionální voják Sedláček, který vedl výcvik v bojových kempech, vypověděl, že vycvičil třicet lidí: *„Naučili se boj zblízka, se zbraní i beze zbraně. Diverzní činnost a gerilový boj. Ti lidé se cvičili proti živým i neživým cílům. Třeba podpalovat auta, ničit majetek a tak dále“*³⁶⁰, jiný článek jako součást výcviku, již však ne Sedláčkovými slovy, uvádí i *taktiku přepadení budovy a demonstraci, jak nejefektivněji vyhodit do povětří auto*.³⁶¹ Tyto informace jsou potvrzeny v rozhovoru se Stránským s názvem *Učili jsme se taktiku a střelení*³⁶², který však celý výcvik podává o něco méně dramatickou formou. Dle něj byl předmětem campů především *airsoft (simulace boje s replikami zbraní a kuličkovou municí; pozn. red.), taktika postupu se zbraněmi, boj proti jednotlivci a střelelo se na terč. Učili jsme se taktiku, jak vpadnout do baráku, taktiku podlézání oken...*³⁶³ Samotná videa jsou pak ještě o něco méně dramatická. Přestože na nich figurují muži v kuklách, kteří při úvodním záběru hajlují s říšskou vlajkou a obraz podkresluje white power hudba, samotný výcvik je podán nepřilíš akční formou, zobrazeno je pouze nacvičování a simulace útoků a sebeobranu ve dvojicích, v některých případech s použitím airsoftových či chladných zbraní, a transport raněného. Jakkoliv je pravděpodobné, že toto nebyla jediná součást výcviku a neonacisté se na svých kempech věnovali i dalším činnostem, i tak můžeme uvažovat o tom, zda charakteristika této situace slovy *profesionální voják Lukáš Sedláček cvičil komanda, která budou schopná vyhazovat do povětří auta, přepadat budovy a likvidovat „živé cíle“*³⁶⁴, není poněkud zveličená či zavádějící.

---

³⁵⁸ Čl. WJ 7

³⁵⁹ Čl. WJ 1

³⁶⁰ Čl. WJ 2

³⁶¹ Čl. WJ 5

³⁶² Čl. WJ 7

³⁶³ Čl. WJ 7

³⁶⁴ Čl. WJ 12

Již ve výše zmíněném článku na idnes.cz ze září 2008, ve kterém byla videa zveřejněna, dotázaní „policejní odborníci“ uvádějí, že není radno tyto aktivity podceňovat, nicméně úroveň výcviku hodnotí jako průměrnou³⁶⁵. I k současné kauze se samozřejmě vyjadřují oslovení odborníci – šéf policejního Útvaru rychlého nasazení Lochman řekl, že *jeho lidem by takový výcvik zdaleka nestačil* avšak vzápětí však dodává, že *„Na zneškodnění vrátného elektrárny či jiného objektu to je ale víc než dost“* (tato informace je podtitulkem daného článku interpretována jako *Na vraždu to stačí*) a dále: *„Proti těm chlapíkům jsme zasahovali, jsou hodně nebezpeční. Tady totiž už nejde o koncerty, demonstrativní hajlování či přihlouplé hrátky pubescentů, ale o cílevědomě vedené výcvikové kempy neonacistů. Až mě z toho mrazí.“*³⁶⁶

Výcvik White Justice má však další přesah. V několika člancích je přímo či nepřímo, prostřednictvím některých osob, které se výcviku účastnili³⁶⁷, spojen též s demonstracemi v Janově a v Přerově, respektive s jejich „nezvládnutím“ ze strany policie a naopak určitou převahou ze strany pravicových extremistů. *Právě v Janově podle zjištění MF Dnes byli i někteří z účastníků takzvaných fight campů, které pořádala organizace White Justice. Nedá se sice prokázat, že by zrovna to mělo na lepší organizovanost neonacistů v Janově přímý vliv, ale podle odborníků to vyloučené není*³⁶⁸. V jiném článku je nastíněn obdobný vztah: *Na pochodu v Janově byli někteří lidé, kteří cvičili v bojových kempech. Poprvé se tam neonacistům podařilo donutit policisty několikrát k ústupu*³⁶⁹. Jakkoliv nelze vliv výcviku několika neonacistů v „bojových kempech“ na podobu střetu stovek pravicových extremistů s policií v Janově vyloučit, za pravděpodobnější příčinu toho, že se policistům nepodařilo extremisty v Janově okamžitě a snadno zpacifikovat by bylo možné považovat spíše velký počet účastníků se pravicových extremistů³⁷⁰, přítomnost značného množství fotbalových hooligans, kteří mají ve střetech s pořádkovou policií praxi ze stadiónů či specifika daného terénu, ve kterém bylo poměrně snadné rozptýlit se do menších skupin³⁷¹.

---

³⁶⁵ http://zpravy.idnes.cz/armada-se-ani-po-tri-ctvrte-roce-nezbavila-neonacistu-p0e-/krimi.asp?c=A080908_162155_krimi_pei

³⁶⁶ Čl. WJ 5

³⁶⁷ Jejich počet však není nijak specifikován

³⁶⁸ Čl. WJ 8, jinak též Čl. WJ 2 a Čl. WJ 11

³⁶⁹ Čl. WJ 7

³⁷⁰ A naopak možný nedostatečný počet nasazených policistů, viz kapitola 5.2 Janov

³⁷¹ Právě využití „taktiky afinitních skupin“ pravicovými extremisty bylo v Janově pro policisty překvapující

Co se týká Přerova, zde je v přímé souvislosti s pravicovými extremisty, školenými na kempch White Justice, uvedena informace, že *V Přerově dokonce skupiny neonacistů nenapadaly těžkooděnce, ale vytipované policisty v civilu. Cílem nové taktiky zřejmě bylo tyto policisty zastrašit*³⁷². Této události se věnuje i jiný článek, jehož hlavním tématem již není White Justice, přestože možnou souvislost jejich výcvikových kempů a podoby bojů s policií zmiňuje, ale především údajná *změna taktiky*³⁷³ pravicových extremistů, kteří, jak udává název článku, *Mění způsob boje – mlátí policisty v civilu*³⁷⁴. Přímo v tomto článku je však, patrně neúmyslně, nabídnuto i jiné vysvětlení celé události, při které pravicoví extremisté napadli policisty v civilu. Jak v článku uvádí citovaný Ondřej Cakl, *kteřý pravicovou scénu dlouhodobě sleduje: „Všiml jsem si, že v Přerově byli i dva policisté, kteří měli stejné oblečení jako extremisté. Měli ale kukly, a tak několik radikálů chtělo zjistit, co jsou zač. Nakonec je napadli.“* Jinými slovy, v rámci monitorování situace se mezi pravicovými extremisty v Přerově pohybovali i policisté v civilu, či spíše v oblečení typickém pro pravicové extremisty. Poté, co účastníci demonstrace odhalili, že se jedná o policisty, respektive že se nejedná o pravicové extremisty, pokusili se je napadnout. Cakl tak nepřímou nabízí pravděpodobnější vysvětlení celé události než v člancích postulovaný výklad, že si pravicoví extremisté cíleně vytipovávají policisty, které potom napadají s úmyslem je zastrašit, nebo že toto napadení dokonce představuje určitou změnu taktiky, charakteristickou obecněji pro celé hnutí.

Další významný aspekt mediální konstrukce teroristické White Justice v MF Dnes se zaměřoval na informování o plánovaných útocích *na strategické cíle – například elektrárny a důležité podniky*³⁷⁵, jiný článek tento výčet doplňuje o informaci, že *útočit se mělo i na auta a majetek vytipovaných lidí, kteří vystupují proti krajní pravici*³⁷⁶. Tato tvrzení jsou podpořena zejména citacemi samotných neonacistů, převzatými z „tajné“ internetové diskuse White Justice, uvedena je například tato: *„Vyhodit trafo ano, pokud vím, že zásobuje média, systémové zdroje. Stejně efektivní je, když vyšetřovateli z kraje vyletí do vzduchu auto a podobně. Cíle a metody se musí*

---

³⁷² Čl. WJ 2

³⁷³ Čl. WJ 8

³⁷⁴ Čl. WJ 8

³⁷⁵ Čl. WJ 1

³⁷⁶ Čl. WJ 10

stupňovat³⁷⁷. Jakkoliv jsou tyto úryvky z diskuse dramatické a situaci značně přidávají na vážnosti už jen díky tomu, že „terorismus“ členů White Justice je potvrzen výroky jich samých, je třeba mít na paměti, že celá diskuse na stránkách White Justice, se odehrávala stále pouze v nekonkrétní, obecné rovině uvažování o tom, „jak by měla fungovat správná neonacistická teroristická úderka“. To, co především zadává podklad k mediální hysterii ohledně toho, že neonacisté již byli ve fázi přípravy konkrétních útoků na konkrétní cíle³⁷⁸ je informace uveřejněná na tiskové konferenci policie, oznamující, že *při domovní prohlídce našla policie u jednoho ze zakladatelů plány vodní elektrárny v Železném Brodě*.³⁷⁹ Ve spojení se „siláckými“ prohlášeními z webu neonacistů a informacemi o výcvikových kempech poté tato informace dostala podobu, ve které se objevovala ve většině článků, informujících o White Justice: *Policie zatkla extremisty, nacvičovali útok na elektrárny*³⁸⁰; *Mezi vytipovanými cíli skupiny byly například malé elektrárny*³⁸¹; *Cíl útoku: policie i elektrárna*³⁸²; *plánované útoky na strategické energetické zdroje v Česku*³⁸³, atd. Protože tato informace patrně mohla působit dle autorů některých článků překvapivě, v jednom z nich si jeho autor pokládá celkem logickou otázku: *Proč by však extremisté útočili na elektrárnu?*³⁸⁴ Tu ovšem ihned zodpovídá citací z internetové diskuse White Justice, která jakoby vypadla z příručky městského guerillového bojovníka: *„Přemýšlel jsem nad cíli a došlo mi, že neefektivnější bude napadat trafostanice, elektrické vedení...Opravy nejsou levné, ale jdou rychle a civilní obyvatelstvo nebude trpět,“* objasňuje na webu radikál přezdívaný *SSíla*. Je otázkou, nakolik toto poněkud účelové spojení informací dokazuje reálnou přípravu útoku na „strategický cíl“ – malou vodní elektrárnu v Železném Brodě či nakolik je tato příprava prokázána samotným vlastnictvím plánů k dané elektrárně. Držení těchto plánů by navíc mohlo být vysvětlené i jiným zdůvodněním. Organizace Antifašistická akce, která se dlouhodobě věnuje monitoringu neonacistických aktivit, ve svém materiálu ke kauze White Justice uvádí, že neonacista, u kterého se plány našly, je

---

³⁷⁷ Čl. WJ 5

³⁷⁸ Mimo projektu Redwatch, kterému se věnuji v další části této kapitole

³⁷⁹ Čl. WJ 5

³⁸⁰ Čl. WJ 1

³⁸¹ Čl. WJ 10

³⁸² Čl. WJ 5

³⁸³ Čl. WJ 12

³⁸⁴ Čl. WJ 2

živnostníkem podnikajícím ve stavbě armatur a na stavbě dané vodní elektrárny se podílel³⁸⁵.

I v tomto případě jsou tedy informace o plánování útoků a podvratné teroristické činnosti skupiny opřeny pouze o domněnky novinářů, přebírané z nejednoznačných informací primárních určovatелů situace³⁸⁶ – policie, a o internetové projevy jednotlivých členů White Justice, které sice nahánějí strach a neměly by přecházet nepovšimnuty, nicméně žádnou přípravu konkrétních teroristických činů či akceschopnost skupiny nedokazují.

Obdobná konstrukce významů se váže k projektu Redwatch, respektive *databázi „ideových nepřátel“*³⁸⁷, kterou vytvářeli (po vzoru ze zahraničí) někteří členové White Justice. Tato databáze, v kombinaci s na stránkách umístěným „seznamem Židů a židovských míšenců“, který koloval po internetu už před vznikem projektu³⁸⁸ a citacemi ze stránek White Justice (například: „Je zapotřebí vnést strach mezi mocipány, hlavním cílem jsou oni. V dnešní době víme, kdo vládne, kdo je žid a kdo jeho přísluhovač“...“Přejde-li to v únosy vládních činitelů a zástupců organizací všemožného protirasového řazení, teprve tehdy můžeme mluvit o započetí opravdového boje“³⁸⁹), opět vytváří prostor pro informování ve stylu *Neonacisté si pečlivě vybírali „živé cíle“*³⁹⁰; *s pomocí projektu red watch chtěli neonacisté monitorovat a násilím zavražďovat ideové nepřátele*³⁹¹; *vytvořili si seznam lidí, jimž bylo nutné „naznačit“, že by neměli vystupovat proti krajní pravici. Třeba tak, že jim nečekaně shoří auto, případně si na ně někde počká pár maskovaných útočníků*³⁹², apod. Objevují se informace, že mezi třemi sty fotografiemi různých lidí, u některých je jejich jméno a další osobní informace, jsou též *politici*³⁹³ (uveden je například šéf komunistů Vojtěch Filip či komunistická poslankyně Soňa Marková), *lidé z antifašistických organizací*³⁹⁴ (jmenován je pouze Ondřej Čákl), *policisté a různí aktivisté*³⁹⁵.

---

³⁸⁵ Viz <http://www.antifa.cz/content/white-justice-pravda-versus-fikce>. Dle informací časopisu Respekt navíc daná elektrárna v době vydání článku ještě ani nebyla postavena [Čopjaková 2009]

³⁸⁶ Ve smyslu anglického „primary definers“

³⁸⁷ Čl. WJ 12, též čl. WJ 14

³⁸⁸ Čl. WJ 14

³⁸⁹ Čl. WJ 9

³⁹⁰ Čl. WJ 12

³⁹¹ Čl. WJ 5

³⁹² Čl. WJ 14

³⁹³ Čl. WJ 14

³⁹⁴ Čl. WJ 14

³⁹⁵ Čl. WJ 14

Je jasné, že vytváření seznamů „ideových nepřátel“ je velmi závažná a potenciálně nebezpečná činnost, nicméně opět je nutné vzít v úvahu podobu a význam takového seznamu. Projekt Redwatch pochází zejména z Britského prostředí, původně spojeného s neonacistickou organizací Combat 18. V českém prostředí bychom však též mohli postulovat, že tento projekt reaguje na poměrně komplexní „monitoring neonacistů“, který byl zhruba mezi lety 2001-2004 veřejně přístupný na stránkách české Antifašistické akce. Zde se neobjevovali veřejně známí politici, policisté, aktivisté z občanských organizací či jiní veřejně známí odpůrci „levicového extremismu“, ale pouze jednotlivci, o jejichž angažovanosti v neonacistických strukturách byla daná antifašistická skupina přesvědčená. Jelikož White Justice patrně nedisponovala zdroji a vědomostmi, které by ji dovolily vytvořit soupis například právě aktivistů Antifašistické akce, zaplnila svůj seznam jmény veřejně známých osob, občanských aktivistů, kteří proti pravicovému extremismu běžně vystupují v médiích či například veřejně dostupnými fotografiemi z koncertů a akcí subkulturně orientované mládeže. Nepříliš systematickému sběru informací ostatně napovídají i citace „ideologů“ White Justice, zveřejněné v jednom z článků: *Janoušek, který se také účastnil výcvikových kempů radil příspěvatelům databáze, jak mají fotografie a informace o „ideových nepřátelích“ získávat. „Foťte na demonstracích, které zavání liberalismem. Nebo na koncertech nebo v hospodách, kde se naši nepřátelé scházejí.“*³⁹⁶ Pakliže neonacisté nedisponují podrobnějšími znalostmi o neveřejně známých proti-neonacistických aktivistech, je snazší tento seznam vytvořit z jmen a fotografií veřejně známých osob, což mu navíc dodá na závažnosti a přidá „antisystémovému“ vyznění celého hnutí. Podobné seznamy a snahy o monitoring „ideologických nepřátel“ se v českém prostředí čas od času objevují³⁹⁷. Prozatím jim však dle mého názoru bylo možné přisuzovat zejména symbolický význam, podporující obraznou nebezpečnost a výhružnost skupin, které je sestavují.

O pravé povaze neonacistického násilí a osob, proti kterým je směřováno, vypovídají útoky neonacistů proti dvou mladým mužům v Benešově, jeden z nichž byl při napadení vážně zraněn a které se MF Dnes snaží propojit právě se skupinou White Justice. Napadení se totiž dle informací policie zúčastnil i jeden z členů White Justice, Stránský, se kterým MF Dnes dříve přinesla rozhovor. MF Dnes situaci interpretuje jako možnou

---

³⁹⁶ Čl. WJ 14

³⁹⁷ Dle Kalibové [2009] pravidelně zhruba od roku 1995

*Zkoušku dovednosti*³⁹⁸ z výcviků White Justice: *Kriminalisté nechtějí výcvikové kempy s útokem v Benešově oficiálně spojovat. Je však pravda, že napadení v mnoha ohledech připomíná to, co se účastníci „kurzů“ učili, a do Benešova si to mohli prostě přijet vyzkoušet.* Vzápětí MF Dnes dodává, že *Jestli se útoku v Benešově zúčastnili další „frekventanti“ výcvikových táborů, není jasné, což však v kontextu daného článku a jeho významu tuto možnost spíše zohledňuje, než aby ji vyvracelo.* V navazujícím článku se dále objevuje výpověď jednoho z napadených mladíků, kterého neonacisté velmi vážně zranili a který poměrně přesně charakterizoval obecnou povahu neonacistických útoků: *Řekl, že na něj extremisté zaútočili nenadále a bez důvodu: „Nemám nic společného s antifašisty a ti útočníci nemohli vědět, že zrovna ten večer půjdu tou cestou za kamarádem. Prostě jsem měl smůlu, že chtěli někoho zmlátit“*³⁹⁹. Tato citace velmi vhodně reflektuje dvacetiletou zkušenost české republiky s neonacistickým násilím, při kterém dosud zemřelo přibližně třicet osob⁴⁰⁰ a stovky dalších byly zraněny. Násilnické útoky neonacistů se z velké většiny odehrávají neorganizovaně, výše popsaným způsobem, při kterém skupina neonacistů napadne náhodně vybranou oběť (přestože tato „náhodnost“ bývá někdy omezena subkulturní či etnickou příslušností dané oběti), kterou ve velké přesile zbije. K této činnosti neonacisté sotva potřebují teroristickou úderku či speciální výcvik v „bojových kempech“, i tak je však výše uvedená citace napadeného člověka v informování MF Dnes dána do souvislosti s White Justice: *Extremisté si tak evidentně zkoušeli útok na člověka. Stránský byl spíše v roli pozorovatele. Jako by jen sledoval, jestli jeho společníci bijí napadeného správně*⁴⁰¹. Je opět otázkou, jestli je možné útoky v Benešově přiřadit ke stovkám obdobných „incidentů“ napadení více méně náhodné oběti neonacisty, či ho interpretovat jako „zkoušku“ útoku na člověka extremisty z White Justice, tak jako tak je však podoba tohoto útoku diametrálně odlišná od postulovaných připravovaných útoků na konkrétní, předem vytipované „prominentní“ osoby, figurující v seznamech Redwatch.

---

³⁹⁸ Čl. WJ 10, jinak též Čl. WJ 9

³⁹⁹ Čl. WJ 13

⁴⁰⁰ Podrobněji například [Kalibová, 2009]

⁴⁰¹ Čl. WJ 13

Shrnutí

Jak bylo popsáno výše, neonacistická skupina White Justice je v médiích konstruována jako teroristická extremistická organizace, která se inspiruje u ETA a IRA a kterou je možné připodobnit k Frakci rudé armády či Rudým brigádám. Jako organizace jejíž členové se cvičili v profesionálně vedených bojových kempech, plánovali útoky na infrastrukturu a strategické cíle České republiky, jako i zastrašování a únosy prominentních osob, ničení jejich majetku či jejich fyzické napadení. Tato konstrukce se z naprosté většiny zakládá na reálných (či spíše virtuálně-reálných) vyjádřeních samotných neonacistů, kteří svými vychloubačnými a zastrašujícími výroky, které v osobách, neznalých neonacistického patosu musí oprávněně vzbuzovat znepokojení, zadávají reálný podklad k tomu, aby byly jejich aktivity pečlivě monitorovány státními složkami a dané osoby případně stíhány za zločin podpory a propagace hnutí směřujících k potlačení práv a svobod člověka. Jakkoliv se však mediální obraz White Justice opírá o vyjádření neonacistů a některé pravdivé informace⁴⁰², nelze se ubránit dojmu, že význam celé skupiny - její akceschopnost, charakteristika jako vysoce organizované, teroristické skupiny i reálnost „plánovaných“ útoků, je naprosto neúměrně zveličen a za pomoci dramatického a skandalizujícího slovníku, účelového propojování informací a převádění obecných vyjádření neonacistů do představy konkrétních činů, zkonstruován tak, že značně převyšuje reálnou nebezpečnost či důležitost této skupiny.

Toto tvrzení podporuje i postup policie proti White Justice, který se, až na samotnou razii, též příliš neslučuje s proklamovanou vysokou nebezpečností a chystaným terorem této skupiny. Přestože, jak bylo uvedeno výše, série článků na toto téma v MF Dnes, která z velké části vychází z informací policie, jednoznačně vzbuzuje dojem, že policejní razie směřovala proti daným neonacistům právě a pro jejich angažovanost v nebezpečné teroristické organizaci White Justice, policie členy této skupiny následně obvinila jen z trestného činu podpory a propagace hnutí směřujících k potlačení práv a svobod člověka. Voják Sedláček, který vedl výcvikové kempy a v MF Dnes je označován jako jeden ze zakladatelů White Justice⁴⁰³, v celé kauze figuroval pouze jako svědek, obviněn nebyl vůbec z ničeho, (taktéž nebyl stíhán ani místopředseda Dělnické mládeže Sombati, který na web White Justice přispíval a měl se zúčastnit jednoho z výcvikových kempů, při razii mu však byl zabaven počítač se seznamem členů

---

⁴⁰² Jako například zmíněné nalezení plánů elektrárny

⁴⁰³ Např. čl. WJ 2, čl. WJ 10

Dělnické mládeže). Korpus článků MF Dnes několikrát dané obvinění charakterizuje jako prozatímní, a zdůrazňuje, že obvinění *jen z méně závažného trestného činu* neznamena, že *podezření z terorismu padlo*⁴⁰⁴. Těž ředitel ÚOOZ Šlachta oznámil: „Nevylučuji, že v brzké době dojde ke změně právní kvalifikace na mnohem závažnější trestný čin.“⁴⁰⁵ Ke zmiňovaným obviněním „z přípravy teroru“ však z důvodu „nedostatku důkazů“ nedošlo a 10 členů White Justice, z nichž 3 jsou mladiství⁴⁰⁶ bylo i nadále stíháno pouze za trestný čin podpory a propagaci hnutí směřujících k potlačení práv a svobod člověka. Přestože na dvě osoby, zadržené při stejné razii (která mimo White Justice směřovala i proti dalším sférám neonacistické scény) byla uvalena vazba⁴⁰⁷, členové teroristické White Justice byli stíháni na svobodě.

Poněkud neobjasněné v kontextu podoby dané konstrukce zůstává též načasování zásahu proti White Justice. Skupina působila od roku 2006, od té doby se na výcvikových kempch sešla čtyřikrát, přičemž poslední z nich se údajně uskutečnil přibližně 20 měsíců před inkriminovanou policejní razíí⁴⁰⁸. Vzhledem k tomu, že, jak bylo ukázáno výše, činnost a existence White Justice může být těžko považována za vysoce utajenou a nic nenasvědčuje tomu, že se nebezpečnost skupiny v době před policejní razíí významným způsobem zvýšila, nabízí se otázka, proč policie proti teroristické extrémistické skupině nezasáhla již dříve.

Možnou odpovědí může být účelové využití této kauzy, která i přes neexistenci důkazů o reálné přípravě konkrétních útoků na osoby či „strategické cíle“, poskytuje prostřednictvím výroků samotných neonacistů značně šokující a dramatický materiál. Zaměření zpravodajství na rozkrytí extremistické teroristické skupiny dodává širší policejní razii proti pravicovým extremistům na vážnosti a zároveň absorbuje pozornost, která by mohla být ve větší intenzitě směřována i na další osoby z jiných sfér neonacistické scény, proti kterým byla razie též zaměřena. Přestože se jedná o osoby v neonacistických strukturách vysoce aktivní a dobře známé, byly tyto obviněné také „jen“ z trestného činu podpory a propagace hnutí směřujících k potlačení práv a svobod člověka. Mimo rozsáhlých sbírek předmětů, souvisejících s neonacistickou tematikou,

---

⁴⁰⁴ Čl. WJ 1

⁴⁰⁵ Čl. WJ 12

⁴⁰⁶ <http://www.policie.cz/clanek/archiv-tiskovych-zprav-2009-tri-v-jednom.aspx>

⁴⁰⁷ Jednalo se o M. Dupovou, představitelku ženského neonacistického spolku Resistance Women Unity a zároveň členku Dělnické strany, které se též objevila na její kandidátce pro krajské volby a Patrika Vondráka, který má vazby na Národní odpor a v dané době byl předsedou pražské pobočky Dělnické strany

⁴⁰⁸ Např. dle Eichler, viz <http://eichler.blog.idnes.cz/c/107641/Nazi-teroriste-Spis-ctenari-Turnerovych-deniku.html>

kteřé policie při razii u daných neonacistů objevila a jejich obvinění z šíření neonacistických materiálů, tak policie nedisponovala jinými podklady, kterými by mohla důležitost razie, jako i nutnost obecnějšího boje proti extremismu a tvrdým zásahům proti extremistům, zdůvodnit. Zároveň je možné, že policie se na členy White Justice zaměřila z části též kvůli jejich větší či menší provázanosti s Dělnickou stranou respektive s její mládežnickou organizací, čímž mohla usilovat o získání informací, potřebných pro sestavení druhého návrhu na rozpuštění Dělnické strany, k jehož podání došlo za několik měsíců.

V obecné rovině bychom pak kauzu White Justice mohli charakterizovat jako snahu podpořit a zvýznamnit již existující obecnou morální paniku ohledně nárůstu a nebezpečnosti pravicového extremismu. Nejen že se pravicoví extremisté profesionalizují, politizují, zvyšují svůj vliv mezi běžnou veřejností a pořádají stále více akcí, při kterých dochází k těžkým střetům s policií. Nyní navíc zakládají teroristické skupiny, které se chystají provádět útoky na infrastrukturu a strategické cíle, útočit, unášet a zavražďovat své ideologické nepřátele, mezi které patří též prominentní a veřejně známé osoby. Toto další zvyšování domnělé nebezpečnosti neonacistů pak významným způsobem přispívá ke konstrukci pravicových extremistů jakožto folk devils, jejichž zpodobnění doplňuje značně negativními konotacemi pojmu terorismus a explicitně tak předkládá a zvýznamňuje implicitní linii extremismus – terorismus. Jak bylo uvedeno v teoretické části této práce zabývající se veřejným vnímáním pojmu extremismus, tendence velké části veřejnosti a priori spojovat označení extremistické orientace s akty politicky motivovaného násilí a terorismem je dobře patrná a lze tedy předpokládat, že alespoň část veřejnosti se s tímto pojetím snadno ztotožní. Taková konstrukce folk devils, která již nečerpá jen z negativních konotací pravicového extremismu a/či neonacismu, ale tuto konstrukci explicitně navrhuje o negativní významy vyplývající z nálepky terorismus, pak ještě významněji generuje nutnost zákroku, postihu viníků a cílené regulace celého problému pravicového extremismu a zároveň tuto regulaci a její související aspekty (i zpětně) legitimizuje. „Boj proti extremismu“ tak získává hlubší význam a důležitost, jež zároveň přidává na prestiži těm, kteří se v něm prosazují, což podporuje zacyklení celého fenoménu a další roztočení Cohenovy spirály zvýznamnění.

4.3.4 Pravicový extremismus v armádě 2009 - „aféra s nacistickými erby“

Spolu s vypuknutím aféry White Justice došlo na základě toho, že jeden z jejich *zakládajících členů*⁴⁰⁹ je profesionálním vojákem, ke znovuobnovení a zvýznamnění tématu neonacistů v armádě. Přestože profesionální voják Sedláček a jeho angažmá „trenéra“ na bojových kempech White Justice uvedlo znovunastolení tohoto tématu, v celé kauze pravicového extremismu v armádě se brzy objevily nové informace, které výcvik „teroristické úderky“ vojákem Armády ČR zastínily. MF Dnes krátce po vypuknutí první aféry odhalila další *Skandál v armádě*⁴¹⁰ - dva příslušníci české elitní jednotky v Afghánistánu nosili na přilbách erby nacistických divizí a brigád SS. V následující části práce je popsáno, jak byla tato kauza ve zpravodajství MF Dnes rámována a definována a jakým způsobem se vztahuje k sociálnímu problému pravicového extremismu a jeho sociální konstrukci.

Krátce po vypuknutí aféry kolem extremistické „teroristické“ skupiny White Justice se mimo konstruování činnosti, plánů a hrozby této skupiny informování podrobněji zaměřuje i na fakt, že muž, který, dle své výpovědi na policii, členy White Justice cvičil *v boji zblízka, se zbraní i beze zbraně, v diverzní činnosti a gerilovém boji, proti živým i neživým cílům*⁴¹¹ a dle informací MF Dnes je jedním ze zakládajících členů dané „teroristické úderky“, je zároveň profesionálním vojákem armády ČR. MF Dnes tak velmi záhy na základě údajů od armády informuje o tom⁴¹² že *voják-neonacista byl potrestán: „Vykonává službu beze zbraně. Nezúčastňuje se výcviku, natož střeleb. Pracuje na štábu praporu a je osobně úkolován. Víc s ním zatím nemohu dělat“, řekl včera velitel společných sil Hynek Blaško.* Jak bylo uvedeno v části této kapitoly, věnující se skupině White Justice, přestože Sedláček v celé kauze figuruje jako jedna z klíčových osob, nebyl, na rozdíl od většiny ostatních členů White Justice, ani stíhán ani obviněn. Znovu se tak objevuje „problém“, že pro armádu není jednoduché se „prokázaných“ pravicových extremistů a tedy i Sedláčka „zbavit“ – *velitelé [by totiž museli] Sedláčkovi prokázat, že porušil armádní kodex. Nebo [...] počkat na jeho případné odsouzení, ke kterému nedošlo.* Přesto se však do celé kauzy vložil a s *ostrým prohlášením* vystoupil ministr obrany Martin Barták: *“Dal jsem osobní pokyn k zahájení příslušných kroků, které povedu k okamžitému ukončení služebního poměru,”* řekl.

---

⁴⁰⁹ Čl. NA 15

⁴¹⁰ Čl. NA 19

⁴¹¹ Čl. NA 15

⁴¹² Čl. NA 17

Ministr tak i přes “systémové problémy”, které jsou s vykázaním pravicových extremistů z armády spojeny, jasně ukazuje, že „extremismus“ nebude v armádě tolerován. V Názorech se objevuje rozsáhlý příspěvek s názvem *Armáda se bude muset bránit – neonacistům*⁴¹³, který opět rozebírá problematiku pravicových extremistů v armádě a jehož autor předestírá, že tento problém je významnější, než se z jednotlivých kauz „odhalených extremistů“ může zdát: *Výcvik neonacistické bojůvky českým profesionálním vojákem, ale i přibývající sympatizanti neonacistů mezi vojáky svědčí o velmi bolavém místě: armáda či policie přitahují v posledních letech stále více mladíků, kteří nevidí nic špatného na genocidních praktikách nacistických jednotek SS nebo zločinech wehrmachtu. Jako v případě obdobné situace z konce roku 2007 i zde je naznačováno, že je možné, že armáda pravicové extremisty ve svých řadách toleruje: I když armádu nelze vinit z podpory neonacistů, rozhodně je na místě se ptát, zda dělá vše pro to, aby jim nepomáhala při výcviku instruktorů, kteří pak při pouličních bitkách dávají na frak i policii. Z těchto důvodů je poté, s pomocí jasně negativní a dramatické konstrukce folk devils, nepřímě požadováno další zpřísnění prověření uchazečů o vstup do armády: Argumenty, že nelze přece detailněji prověřovat minulost či smýšlení zájemců o vojenskou službu, protože by byla porušena jejich základní lidská práva, jsou sice do jisté míry oprávněné, ale právě jen po tu hranici, dokud nedochází k porušování práv jiných lidí. Třeba při vysoce organizovaném „lovu“ vojensky vycvičených extremistů na Romy nebo při koordinovaných útocích na policisty.*

Přestože tímto není kauza neonacisty z White Justice v armádě uzavřena, je do značné míry překryta novými informacemi a dalšími „skandálními odhaleními“ MF Dnes, které na tuto kauzu bezprostředně navazují. Jen několik dní po značném zaujetí kauzou „teroristické“ skupiny, cvičené profesionálním vojákem, MF Dnes přináší informaci⁴¹⁴, že *Velitelé elitní 4. Brigády rychlého nasazení, kteří se právě vrátili z Afghánistánu, nosili téměř po celou dobu svého působení v Lógaru na přilbách erby nacistických divizí a brigád SS. ... Přilby velitele roty nadporučíka Jana Čermáka a praporčíka Hynka Matonohy „zdobily“ erby brigády SS Dirlewanger a divize SS Hohenstaufen. Přestože armáda o těchto skutečnostech obdržela informace, nestalo se nic. Přesněji jen to, že velitel kontingentu v Lógaru plukovník Petr Procházka nařídil spálit potahy přileb se znaky SS jednotek. Z jeho rozkazu pak byli zlikvidovány i usvědčující fotografie. Zachovalo se jich jen několik. S těmi se poté na MF Dnes obrátili další vojáci z brigády*

---

⁴¹³ Čl. NA 18

⁴¹⁴ Čl. NA 19

rychlého nasazení, jejichž dopis je též zveřejněn⁴¹⁵, kteří toto vyústění kauzy považují za nedostatečné a *domnívají se, že velení armády incident cílevědomě zamlčuje a zametá po něm všechny stopy*. Na „zajímavosti“ celé kauze dodává i notně zvýznamňované sdělení, že *Tytěž velitele [přítom] ministr obrany Martin Barták s náčelníkem generálního štábu Vlastimilem Pickem minulý pátek na náměstí v Žatci vyznamenali za vzorné splnění afghánské mise*.

V další části práce se zaměřuji především na to, jaké významy jsou v souvislosti s erby divizí SS na helmách českých vojáků v dalších mediálních obsazích MF Dnes konstruovány a předkládány. Informování se nejprve soustředí na „praktický význam“ daných symbolů. Dva velitelé elitní brigády rychlého nasazení na jaře a v létě 2009 nosili na svých helmách erby brigády SS Dirlewanger a divize SS Hohenstaufen. Toto sdělení je, mimo toho, že se jedná o *znaky genocidních nacistických jednotek*, opakovaně doplněno informací, že *Vojáci SS Dirlewanger jsou známí tím, že při potlačování Slovenského národního povstání měli na svědomí loupežné přepady, znásilňovali ženy a vraždili civilisty podezřelé z podpory partyzánů*⁴¹⁶, podrobnější informace o SS Hohenstaufen jsou uvedeny pouze v jednom případě, patrně proto, že nejsou natolik dramatické: *Tanková divize Hohenstaufen, která má ve znaku písmeno H s mečem, nese jméno někdejší královské německé rodiny. Byla zformována v roce 1942 ve Francii a působila na mnoha místech až do roku 1945, kdy se vzdala Američanům*⁴¹⁷. V konkrétní rovině je umístění takových znaků na helmách velitelů jednotky nepřijatelné - *diskredituje i odborníky rekonstrukčního týmu v Lógaru*⁴¹⁸ a mohlo způsobit mezinárodní skandál, například *smrtelně urazit vojáky Německa, kteří tam rovněž působí*⁴¹⁹.

Důležitější ovšem je, co dané erby vyjadřují o svých nositelích, co obecně symbolizují v dané situaci a co vypovídají o vnímání a povaze pravicového extremismu jako takového. Přestože oba vojáci jsou vykresleni převážně negativním způsobem a k jejich původnímu prohřešku se postupně přidávají další (všechny však zůstávají marginální,

---

⁴¹⁵ V něm mimo jiné vojáci uvádí, že se s danými informacemi *na veřejnost obrací poté, co MF Dnes minulý týden zveřejnila informace o neonacistické bojůvce White Justice, jejíž příslušníky školil k teroristickým akcím profesionál české armády Lukáš Sedláček*, což implikuje důležitost načasování zveřejnění těchto informací tak, aby došlo k „napojení“ na jinou kauzu pravicového extremismu. Viz čl. NA 23

⁴¹⁶ Čl. NA 28, jinak též čl. NA 19, čl. NA 24

⁴¹⁷ Čl. NA 24

⁴¹⁸ Čl. NA 21

⁴¹⁹ Čl. NA 33

jako hlavní téma setrvávají erby) – například agresivní a arogantní chování⁴²⁰, služba v cizinecké legii⁴²¹ a dezerce z ní či *hajlování při opilecké pitve v Kosovu*⁴²², nejsou tito vojáci přímo a explicitně označeni jako pravicoví extremisté či dokonce neonacisté. I tak však k tomuto označení mnohdy jasně inklinují a jejich „kauza“ je jasně problémem pravicového extremismu a neonacismu rámcována.

Umírněnější část mediálních obsahů se soustředí na interpretaci nacistických erbů na helmách vojáků české armády jako na *sympatizaci s nacismem*⁴²³. V tomto kontextu je, mimo jiné, operováno i s vysvětlením jednoho z vojáků, proč nacistický erb na helmě nosil: „*Byla to ode mě klukovina, které hrozně lituji. Dnes již vím, že ty erby patří SS. Jsem Honza, a tak jsem si dal z recese na přilbu to ‚háčko‘ s mečem... jako svou iniciálu*“⁴²⁴. Toto kající objasnění je však ihned uvedeno do „patříčného“ kontextu vyjádřením odborníka na extremismus⁴²⁵: *Přední expert na neonacismus Michal Mazel výmluvám na mladickou nerozvážnost nevěří: „Jde přece o vysokoškolsky vzdělaného elitního vojáka, ne o pubescenta. Erby SS na jejich přilbách svědčí o naprosto zvráceném pohledu na svět elitních vojáků armády NATO.*“⁴²⁶ Na jiných místech se již hovoří o tom, že daní vojáci *inklinují k extremismu*⁴²⁷ (nebo s ním *sympatizují*⁴²⁸) či přímo mají *neonacistické sklony*, nepřímo jsou pak několikrát zahrnuti pod jednotící pojmy extremisté či neonacisté⁴²⁹. Celkově se pak o dané situaci hovoří v konkrétní úrovni jako o *extremistických projevech*⁴³⁰ či *neonacistických výstřelcích*⁴³¹ daných vojáků, obecněji však tento problém spadá do širší oblasti problematiky extremismu a neonacismu. To je patrné zejména v obecném odkazování na situaci jako např. na *neonacistickou aféru*⁴³², *projevy extremismu*⁴³³ či obecně *neonacismus*⁴³⁴ (zejména ve vztahu k jeho „systematickému přehlížení“). Tato perspektiva se projevuje

---

⁴²⁰ Čl. NA 35, Čl. NA 28

⁴²¹ Čl. NA 28

⁴²² Čl. NA 35, čl. NA 38, čl. NA 40

⁴²³ Čl. NA 21, dále též Čl. NA 20, Čl. NA 23, Čl. NA 28

⁴²⁴ Čl. NA 19

⁴²⁵ Mimo to je přetištěn i celý telefonický rozhovor, ze kterého pochází i tento výňatek, a ze kterého Čermák vychází opět převážně negativně, jako osoba, která se, spíše než že by celého incidentu opravdu litovala, chce vyhnout skandálu, ohrožujícímu její kariéru. Viz čl. NA 24

⁴²⁶ Čl. NA 19

⁴²⁷ Čl. NA 35, dále též čl. NA 36

⁴²⁸ Čl. NA 35

⁴²⁹ Především v momentech, kdy symbolizují širší problémy (armády) s pravicovým extremismem

⁴³⁰ Čl. NA 34, čl. NA 36

⁴³¹ Čl. NA 23, čl. NA 38, jinak též čl. NA 34

⁴³² Čl. NA 39

⁴³³ Čl. NA 34, čl. NA 36

⁴³⁴ Čl. NA 20, čl. NA 28, čl. NA 35

i v rozhovoru s názvem *Neonacismus nebudu tolerovat, slibuje Fischer*⁴³⁵, ve kterém se předseda vlády k celé kauze vyjadřuje v intencích vzrůstajícího problému (pravického) extremismu a nutnosti boje proti němu: *Jak si vysvětlujete to, co se stalo v Afgánistánu, kde čeští vojáci nosili na helmách erby SS? Odpověď: Není to specialita jen České republiky. Extremismus považují za rakovinu této společnosti. I když je proti ní tato země – ve srovnání s jinými – dostatečně imunní, nelze si nevšimnout, že tato rakovina začíná růst. Je agresivnější než dříve. I proto považují boj s ní za svou prioritu. Otázka: Zasahuje však i vzdělané lidi. A v tomto případě vojáky. Jak to vysvětlit? Odpověď: To je na tom to nejhorší. Extremismus se sice řídí jednoduššími idejemi, nedomnívejme se však, že mezi neonacisty nejsou i vysokoškolsky a často i velmi vzdělaní lidé. Bohužel.*

Na stejné rámování události jako problému pravického extremismu pak odkazuje uvedení kauzy v souvislosti s předchozími (či zahraničními) problémy, které MF dnes sdružuje do kategorií s názvy jasně odkazujícími k pravickému extremismu a neonacismu, například *Nazi v armádě*⁴³⁶. U jednotlivých článků, zabývajících se současnou „aférou s erby“, se tak objevují rekapitulace dřívějších „kauz“, které byly též zahrnuty pod téma pravického extremismu v armádě, nicméně jedná se především o „recyklaci“ již dříve využitých sdělení. Nechybí tak v této práci analyzovaná situace z konce roku 2007, kdy *se ukázalo, že v brigádě rychlého nasazení a v jednom z dělostřeleckých útvarů působí lidé, kteří se zúčastňují mezinárodních srazů či demonstrací neonacistů*⁴³⁷. Jako tehdy, jsou i při současné kauze dále uvedeny stejné informace o aférách „pravického extremismu“ v armádě v zahraničí⁴³⁸, opakuje se i informace, že *na problém s extremisty ve vojsku letos upozornil i ministr pro menšiny [...] – podle něj je v armádě minimálně devět desítek neonacistů a další působí u policie*⁴³⁹. Přestože se jedná o stále stejné kauzy, jejich opakované využití může vzbuzovat dojem vyššího výskytu takovýchto případů. Významně je pak, přímo v některých výčtech a nepřímo v obecném zastřešení problému pravického extremismu v armádě, celá kauza svázána s jí bezprostředně předcházejícím případem vojáka Sedláčka, který *spoluzakládal a pomáhal cvičit extremistickou organizaci White Justice. Ta připravovala teroristické útoky na elektrárny a plánovala únosy policistů a „vysoce*

---

⁴³⁵ Čl. NA 30

⁴³⁶ Čl. NA 40

⁴³⁷ Čl. NA 21 V současnosti se však objevuje i jemná kritika armádních představitelů za to, že i přes jejich původní proklamace daní neonacisté v armádě sloužili ještě donedávna

⁴³⁸ Čl. NA 21 Již dříve zmiňované propuštění německého vojenského instruktora, který při nácvičku střelby podřízenému nakazoval, aby si představoval, že střílí po černoších a potrestání rakouských vojáků za hajlování a vykřikování Heil Hitler!

⁴³⁹ Čl. NA 21

postavených Židů“.⁴⁴⁰ Výčet těchto událostí je o nový údaj doplněn až po několika týdnech, poté, co armáda proklamativně opět zahájila „boj proti extremismu“ a kdy se v jedné z rekapitulací objevuje informace, že *před několika dny vojenská policie obvinila vojáka ze Strakonice, že i on nosil nacistické symboly a propagoval extremismus*⁴⁴¹.

Spolu s převažujícím rámováním dané kauzy jako spadající do oblasti pravicového extremismu, se objevují i náznaky interpretací, které by mohly tuto kategorizaci omezit či celou kauzu z kategorie politického pravicového extremismu vyčlenit. Současně s aférou s nacistickými erby na helmách vojáků MF Dnes na první straně zveřejňuje obsáhlý text související s obdobnou tematikou – *Mladí přírodovědci z Trutnova balancovali několik let na hranici trestného činu. Za svůj znak si totiž vybrali alpskou protěž v černém oválu – nášivku horských myslivců Waffen SS. Znak zločinecké jednotky si vyvěsili i na své webové stránky a na táborový prapor.*⁴⁴² V souvisejícím rozhovoru s expertem na extremismus Mazlem⁴⁴³, prostřednictvím kterého jsou obě kauzy propojené, jsou však obě skupiny „provinilců“ jasně diferencovány. Otázka: *Jaký je rozdíl mezi znaky SS použitými výsadkáři v Afghánistánu a přírodovědci?* Odpověď: *Nebetyčný. Ti vojáci si v rozporu s předpisy „šperkovali“ uniformy emblémy, o nichž museli vědět, že souvisejí s jednotkami SS. A ještě se po tom skandálu snažili zamést stopy. A naivní přírodovědci? Jsou ze svého omylu v šoku, litují ho a znak po upozornění ihned odstranili. Pro mě je důležité, jak „provinilci“ zareagují. Ty dva případy nelze srovnávat. I proto, že důstojník brigády rychlého nasazení v Afghánistánu se nemůže vmlouvat na nevědomost. Mohl smrtelně urazit i vojáky Německa, kteří tam rovněž působí. Přírodovědci se chovají přesně naopak, i když museli být při stahování obrázku z internetu snad slepí, že si nevšimli souvislostí. Přestože rozhovor i původní článek o přírodovědcích a protěži alpské zpochybňují, že by si osoba, která tento symbol vybrala, mohla nevšimnout jeho původního účelu, jejich případ spadá do problematiky pravicového extremismu jen velmi okrajově, především načasováním a tehdejší atraktivitou tématu. Kauzu vojáků Mazel korektně směřuje zejména k otázce reprezentace české armády v zahraničí, avšak zároveň nijak nevyvrací dominantní kategorizaci kauzy, která ji skrze linii vědomé použití nacistických erbů → sympatizace*

---

⁴⁴⁰ Čl. NA 35

⁴⁴¹ Čl. NA 35

⁴⁴² Čl. NA X

⁴⁴³ Čl. NA 33

s nacismem → neonacismus/extremismus, jasně směřuje do domény pravicového extremismu.

Jiná možná interpretace kauzy směřuje do oblasti militarismu, ve které se významy SS, respektive Waffen SS, mohou odvíjet především od militaristických reálií dané armády a nejsou tak silně svázány s jejím ideologickým pojetím. V této interpretaci se však celý problém prostřednictvím kritiky „odideologizovaného militaristického pojetí“ přesouvá spíše k obecné otázce kritického hodnocení směřování české armády, která plodí technokraty a vojensky schopné vojáky, kteří však nejsou schopni samostatně uvažovat a nemají potřebnou znalost historie, která by jejich působení v armádě ideologicky zaštiťovala a „vhodně“ směřovala⁴⁴⁴. Možná „military interpretace“ a její kritika je znázorněna i ve využití úryvku z dopisu MF Dnes vojáka brigády rychlého nasazení: „*Statečnost a věrnost vlasti i velitelům. To jsou pravé hodnoty. A je jedno, zda jde o vojáka SS, SSSR, Srbska nebo NATO. Pokud disponuje těmito vlastnostmi a chce pro ně položit život, pak by nám měl utkvět v paměti jako hrdina.*“⁴⁴⁵ Tento úryvek však tvoří pouze okrajovou část článku, ve kterém byl uveřejněn, je konotován negativně, použit právě jako ukázka důsledků „odideologizované armády“ a interpretován ve stejných termínech: *Jeho slova [autora dopisu] svědčí o tom, že i on je veden především k hloupé loajalitě.* V tomto kritickém pojetí se tak daný diskurs z oblasti pravicového extremismu částečně přesouvá k obecné problematice neutěšeného stavu české armády, tento směr se však prosazuje spíše v pozdějších fázích uchopení kauzy.

Ke konstrukci kauzy jakožto problému pravicového extremismu opět směřuje i její regulace, spočívající zejména v postizích konkrétních viníků, ale i vyhlášení „nulové tolerance neonacismu“ na obecnější úrovni.

Nejprve je, jakoby mimoděk ke kauze nacistických erbů, ze strany armády zveřejněna informace o tom, že voják Sedláček, který *připravoval bojůvku White Justice k teroristickým akcím*, byl z armády propuštěn⁴⁴⁶. V souvislosti s vypuknutím nového skandálu elitních vojáků s nacistickými erby na helmách, je poté armádním představitelem – *velitelem společných sil generálem Hynkem Blaškem*, jasně

---

⁴⁴⁴ Explicitně tuto kritiku formuluje prezident Klaus, který se ke kauze nacistických erbů na helmách vojáků vyjádřil na shromáždění nejvyšších armádních velitelů: „*Chceme-li hledat hlubší příčiny chování těchto vojáků, najdeme je v pojetí našich bojových jednotek nikoliv jako obránců vlasti, ale jako speciálních jednotek, které známe z akčních filmů. Není potom divu, že se v takové atmosféře může u některých vojáků dařit kultu násilí a obdivu k tradicím, které s tradicemi české armády nemají nic společného.*“ Čl. NA 31

⁴⁴⁵ Čl. NA 29

⁴⁴⁶ Čl. NA 20

proklamováno, že ani *takoví lidé nemohou být v armádě*: „Musíme zakročit stejně razantně, jako proti Sedláčkovi jenž cvičil neonacisty“.⁴⁴⁷ Jak uvádí další článek MF Dnes, *Vojáci, kteří se hlásí k nacistům, jsou podle vysokých důstojníků jedna z nejhorších věcí, které mohou armádu potkat. Velitel společných sil generál Hynek Blaško to včera vyjádřil: „Jednou nad sympatiemi k nacismu či jednotkám SS přivřeme oči a stane se z toho norma.“*⁴⁴⁸ Postup ministra obrany Bartáka je ještě razantnější, ihned další den po zveřejnění kauzy MF Dnes přináší informaci, že *Už včera však ministr Martin Barták reagoval bleskově: Čermáka s Matonohou postavil dočasně mimo službu. A jejich velitele z Afghánistánu, plukovníka Petra Procházku, také. „Pokud se prokáže pochybení osob z vyšších velitelských struktur, bude to mít dopad i pro ně,“ dodal.*⁴⁴⁹ Již další den se však potrestání viníků ještě více stupňuje, což jen potvrzuje dokumentované tvrzení, že ministr obrany Barták celou aféru *považuje za extrémně závažnou*⁴⁵⁰: *Kvůli aféře [...] padají tvrdé tresty. Přímé viníky – nadporučíka Jana Čermáka s podpraporčíkem Hynkem Matonohou – vyhodil ministr obrany z armády. Jejich nadřízené – zástupce velitele brigády rychlého nasazení plukovníka Petra Procházku s generálem Jiřím Halaškou, jenž velí misím v zahraničí – postavil mimo službu.*⁴⁵¹ Znovu se opakuje i informace o již uskutečněném propuštění Sedláčka⁴⁵². Přestože při dřívějších analyzovaných kauzách byl též proklamován tvrdý a rychlý postih viníků, vždy se současně objevovalo poučení, že není možné či alespoň bez obtíží, nežádoucí „extremisty“ okamžitě potrestat či přímo z armády propustit. V tomto případě se podobné námitky neobjevují a přestože se jedná o vojáky z elitní jednotky, postih proti nim, který jen umocňuje vážnost celé situace, respektive vážnost s jakou ke kauze „extremismu v armádě“ přistupuje ministr obrany, je nekompromisní a okamžitý. Toto rozhodnutí je interpretováno převážně v neutrálních termínech a nepodléhá dalšímu hodnocení či problematizaci.

Tento krok však celou kauzu s erby rozhodně neuzavírá. Konstrukce daného problému a jeho řešení je mnohem širší a obsahuje řadu dalších aspektů. Jako v předchozím případě se i zde například objevují náznaky, že armáda pravicové extremisty přitahuje a jejich počet v řadách vojáků není nízký⁴⁵³. Mnohem větší důležitost je však v tomto

---

⁴⁴⁷ Čl. NA 20

⁴⁴⁸ Čl. NA 21

⁴⁴⁹ Čl. NA 25

⁴⁵⁰ Čl. NA 25

⁴⁵¹ Čl. NA 28

⁴⁵² Čl. NA 25

⁴⁵³ Např. čl. NA 21, čl. NA 36

případě přisuzována sdělením, že někteří armádní představitelé jak o kauze s erby, tak o Sedláčkovi, který cvičil neonacisty v bojových kempech, již delší dobu věděli a přesto danou situaci nijak neřešili a neposkytli patřičné informace dalším složkám armády. *Vlivný představitel vojska* pak v rámci kritiky těchto okolností v MF Dnes uvádí: „*Není to poprvé, kdy se na generálním štábu informace o neonacitech v armádě kdesi 'ztratily'*.” Další představitel armády poté k situaci dodává: “*Dostali jsme se na pokraj selhání celého velení armády*”.⁴⁵⁴ Význam, který se zde konstruuje a předkládá čtenářům MF Dnes, však nespočívá v poukázání na zatajování těchto informací či neschopnost armády jako takové, ale především v implicitním zdůraznění sdělení, že armádní představitelé nevnímali dané problémy s pravicovým extremismem s vážností a důležitostmi, jakou si jejich přijetí v současné situaci ve společnosti zaslouhuje. Přestože „problém s erby“ určitým způsobem řešil přímý nadřízený daných vojáků v Afghánistánu, toto řešení je shledáno naprosto nedostatečným a nevhodným, je interpretováno jako *zametání důkazů*⁴⁵⁵ a problematičnost celé kauzy tak jen umocňuje. Stejně tak problematické je, že o celé kauze bylo informováno též *velení armády*⁴⁵⁶ a složky vojenské policie v České republice, u kterých však není jasné, zda situaci nijak neřešily, či přímý nadřízený vojáků s nacistickými erby na helmách v Afghánistánu jednal na jejich rozkaz, když přikázal inkriminované potahy na helmách spálit. Obě možnosti jsou však shodně konotovány značně negativně, interpretovány jako selhání, které opět směřuje k významu, že danému problému nebyla přisuzována patřičná důležitost. Pakliže by například platila možnost, že velitel kontingentu v Afghánistánu *jen slepě splnil rozkaz jakéhosi ouřady z Prahy* i tak se dle bývalého šéfa generálního štábu daný velitel *neměl spokojit s bezduchým vykonáním rozkazu, ale informovat o aféře* [příčemž těžko určit, zda již tehdy byla v interních kruzích armády daná situace pojímána jako “aféra”] *ministra obrany či šéfa armády*.⁴⁵⁷ Situace je tak interpretována jako selhání velitelského systému, který si neuvědomuje závažnost pravicového extremismu, respektive jeho „projevů“. Explicitně je tento význam formulován například v rozhovoru s *ředitelem Vojenského zpravodajství, který řídí českou kontrarozvědku*⁴⁵⁸. Ten hovoří o *selhání velitelského systému – armáda je tak hierarchicky organizovaná, že není možné, aby si jednotlivec dělal, co chce. A už vůbec*

---

⁴⁵⁴ Čl. NA 21

⁴⁵⁵ Čl. NA 24, dále např. čl. NA 25, čl. NA 28

⁴⁵⁶ Čl. NA 25, čl. NA 35

⁴⁵⁷ Čl. NA 25

⁴⁵⁸ Čl. NA 36

ne, aby dělal něco podobného. [...] Pokud k tomu nebudou velitelé tolerantní a nebudou před tím zavírat oči, tak by se to nemělo stát. Otázka: To znamená, že někteří velitelé jsou k projevům extremismu nevšímaví? Odpověď: Ano, a v tom vidím ten největší problém. Stejně tak situaci interpretuje jeden z vlivných armádních důstojníků, který za mnohem horší, než samotné nošení nacistických erbů danými vojáky, považuje utajování, ignorování či podcenění neonacismu nadřízenými veliteli⁴⁵⁹.

Od definování situace jako podceňování kritického problému extremismu, který je armádními veliteli přehlížen, podceňován a není mu náležitá pozornost a snaze o redefinici tohoto významu se odvíjí i následný přístup „odpovědných osob“, který spočívá zejména ve vyhlášení „nulové tolerance“ neonacismu⁴⁶⁰. Premiér Fischer, který slibuje, že boj s extremismem bude jednou z hlavních priorit vlády i jeho samotného, tak například v rozhovoru k danému tématu⁴⁶¹ udává že *neonacismus nemá v armádě či u policie co dělat, tolerance k němu musí být absolutně nulová. Stejně jako jinde ve státní správě. Následně vyjadřuje, že to, jak skandál s erby SS armáda vyřeší, bude nepochybně sledovat. Jeden z armádních představitelů, šéf generálního štábu Vlastimil Pícek, na shromáždění nejvyšších armádních velitelů apeloval na své velitele, aby měli při odhalování neonacismu „otevřené oči“⁴⁶². Rozhovor s ředitelem vojenského zpravodajství o situaci v armádě je uvozen informací, že *velitel musí okamžitě a nekompromisně potrestat vojáky, kteří propagují extremismus*.⁴⁶³ V článku s názvem *Ministr: s neonacisty zametu*⁴⁶⁴, ministr obrany uvádí: „Tento dlouhodobě zanedbaný problém chci řešit s plnou vahou a odpovědností.“ *Za jednu ze svých priorit proto považuje vymýcení neonacismu z armády. Barták chce navíc motivovat velitele, aby extremismus vojáků nezametal pod koberec, jako se to stalo v Afghánistánu, ale nekompromisně proti němu bojovali a postihovali ho. Že ministr obrany Barták bere, na rozdíl od některých armádních velitelů, celou situaci se závažností, která problému extremismu náleží, je ukázáno i na jeho dalších krocích a vyjádřeních, kanalizujících celý případ. Vlivní armádní velitelé by se měli začít bát o své posty. Kvůli tomu, že léta tajili a tolerovali neonacistické projevy svých podřízených. ... Pokud se podle ministra Martina Bartáka potvrdí, že na problémy s extremismem se v armádě upozorňovalo déle a mohlo se proti němu zasáhnout dříve, odpovědní lidé přijdou o posty. Barták bere**

---

⁴⁵⁹ Čl. NA 35

⁴⁶⁰ Čl. NA 31

⁴⁶¹ Čl. NA 30

⁴⁶² Čl. NA 31

⁴⁶³ Čl. NA 36

⁴⁶⁴ Čl. NA 35

aféru natolik vážně, že o svých krocích informoval prezidenta Václava Klause i premiéra Jana Fischera.⁴⁶⁵ Tato nutnost rázného postihu, vyvození důsledků a „praktického“ očištění armády od osob, tolerujících extremismus, které je však spíše očištěním morálním a symbolickým, naznačuje, že v době dané aféry byl, alespoň ve vládních kruzích, extremismus považován za jev, proti kterému je nutné veřejně vystoupit a s patřičnou vervou prosazovat jeho řešení a nápravu situace. Na základě výsledků vyšetřování extremismu v armádě⁴⁶⁶, které ministerstvo obrany zadalo, tak ministr obrany Martin Barták sice předesílá, že extremismus nepřerostl v „masivní problém armády“, ale zároveň zmiňuje nedostatky, které expert řadí k „vážným pochybením“. A k nim patří i zatajování důležitých informací o extremismu, jak se to například učebnicově stalo v Afghánistánu. Symbolickým završením kauzy a potrestáním, implikovaným v celém jejím průběhu, pak je odchod dvou vysokých armádních představitelů: Polovina z čtyřčlenného nejvyššího velení armády odchází předčasně do civilu. Od vzniku České republiky je to nejostřejší a zcela nečekaný „řez“, který přichází krátce poté, co MF Dnes upozornila na extremistické výstřelky vojáků v Afghánistánu a Kosovu.⁴⁶⁷ Přestože dle ministra obrany oba generálové odcházejí na vlastní žádost a je to věc jejich osobního rozhodnutí, i tak zpravodajství MF Dnes vytváří jasné spojení mezi odchodem generálů, „aférou s erby“ a přehlíženou tolerancí extremismu v armádě: Z velení armády odcházejí dva nejbližší spolupracovníci náčelníka generálního štábu Vlastimila Picka: Josef Prokš s Jiřím Halaškou. Halaška byl již před měsícem postaven mimo službu poté, co MF DNES zveřejnila informace o vojácích, kteří si v Afghánistánu namalovali na helmy erby nacistických jednotek. Vzápětí nato vyšlo najevo, že neonacistickými výstřelky se již před několika lety „vyznamenali“ vojáci v Kosovu, když si při nočních pitkách připínali na rukávy symboly jednotek SS a hajlovali při tom.⁴⁶⁸ Přestože je otázkou, jestli personální změny ve vedoucích postech povedou k „vymýcení neonacismu z armády“, tak, jak ho ministr obrany požadoval, odchod vlivných představitelů, stejně tak jako potrestání původních přímých viníků představuje obrazné zakončení kauzy, naplnění narativu o překročení morálních hranic a následném trestu, přinášející poučení, že extremismus a jakékoliv jeho projevy, ale dokonce ani jejich ignorace či přecházení, nebudou tolerovány ani v armádě, ani jinde.

---

⁴⁶⁵ Čl. NA 34

⁴⁶⁶ Čl. NA 38

⁴⁶⁷ Čl. NA 37

⁴⁶⁸ Čl. NA 38

Shrnutí

Porovnáme-li nyní všechny tři analyzované kauzy „extremismu v armádě“ – tedy zaprvé, odhalení pravicových extremistů, kteří se zúčastňují mezinárodních srazů či demonstrací neonacistů, v brigádě rychlého nasazení a v dělostřeleckém útvaru na konci roku 2007, zadruhé, rozkrytí oznamující že jeden ze zakladatelů teroristické White Justice, který cvičil neonacisty v bojových kempech a připravoval je na provedení teroristických útoků, je profesionálním vojákem české armády a zatřetí, rozpoutání aféry ohledně dvou členů elitní brigády rychlého nasazení, kteří na svých helmách při misi v Afghánistánu nosili erby nacistických jednotek SS, můžeme vysledovat jak styčné body těchto kauz, tak také významné rozdíly v jejich konstrukci.

Všechny tyto kauzy mají společné především to, že se, spolu s četným informováním na toto téma z různých dalších oblastí, podílejí na konstrukci pravicového extremismu jako významného sociálního problému dané doby a na jeho formování v intencích morální paniky. Pravicový extremismus se neprojevuje již pouze jako izolovaná subkultura mládeže, která je aktivní především v pouličním násilí, bojích s policií a znepřátelenými skupinami či v podobě malých politických stran s marginální důležitostí. Spolu se zvýznamňováním tohoto fenoménu dochází k jeho proniknutí i do dalších oblastí, kde dříve mohl být latentně přítomný, ale nebyla mu věnována patřičná pozornost, přisuzována patřičná důležitost. Aktivizací tohoto tématu ovšem dochází nejen k tomu, že je pravicový extremismus reflektován v dalších sférách, ale také k další reprodukci a zvýznamnění jeho prosazované sociální konstrukce. Ta se odvíjí především od konstrukce pravicových extremistů či neonacistů, respektive osob takto označených, jako folk devils, představující tyto osoby jako jedince, v jejichž hierarchickém systému hodnot stojí „extremismus“ a vlastnosti a významy s ním spojené, na přední příčce a je tak do značné míry určující pro jejich identitu. Taková konstrukce folk devils a s nimi spojený význam problému pravicového extremismu, poté v ostatních osobách budí dojem, že je nutné se od takovýchto jedinců morálně distancovat, zpřítomnit implicitní hranici mezi tím, co je u vojáka, ale i obecněji člena společnosti, považováno za přípustné a co ne a to i přes to, že se „extremismus“ daných osob nemusí projevovat při výkonu jejich povolání. I tak je nutné, při vnějším odhalení pravicových extremistů v armádě, které v sobě ve všech analyzovaných případech obsahovalo implicitní či explicitní nařčení z tolerance pravicového extremismu ze strany armády, aktivizovat veřejný narativ o potrestání těchto osob, jehož účelem je co nejrazantněji prokázat distanci od pravicových extremistů a „extremismu“ obecně. Takovým postupem,

prosazujícím morální očištění, je možné eliminovat hrozbu, že by něco z negativních konotací, kterými je konstrukce pravicového extremismu jakožto sociálního problému opředena, mohlo ulpět i na jiných osobách (či instituci?), než těch, které jsou z „extremismu“ explicitně nařčeni. V souladu s tím se též projevuje vývoj uchopení daného problému jak v armádě, kde mimo jiné dochází i k zavedení preventivních a kontrolních opatření proti „extremistům“, tak především následně v (re)konstrukci tohoto uchopení ve veřejném prostoru, představovaném v tomto případě zpravodajstvím deníku MF Dnes.

Co se týká odlišností v prezentaci jednotlivých kauz, je možné vyzorovat rozdíly, které mohou ukazovat na vývoj v pojmání pravicového extremismu jakožto sociálního problému mezi lety 2007 a 2009 a to jak po obsahové stránce daných kauz, tak v jejich uchopení armádou a souvisle médií. Poněkud překvapivě, zejména v souvislosti s výše popsanou konstrukcí skupiny White Justice jako nebezpečné teroristické úderky, může působit uchopení kauzy vojáka Sedláčka. Přestože Sedláček je prezentován jako jeden ze zakládajících členů této skupiny, který, dle svých slov, zprostředkoval armádní výcvik neonacistům, kteří jsou nařčeni z přípravy teroristických útoků, působí uchopení jeho kauzy médií v podstatě marginálně. Sedláček přitom přímo naplnil jedno z hlavních tvrzení, kterým se armáda v roce 2007 snažila legitimizovat nutnost odstranění „extremistů“ ze svých řad, když tvrdila, že neonacisté, či „extremisté“, přestože jsou jinak dobrými vojáky, nemohou být v armádě zejména z důvodu existence významného rizika „školení“ dalších extremistů, kteří by následně mohli armádní výcvik a znalosti použít v boji proti svým ideovým nepřítelům. I přestože jsou proti Sedláčkovi následně učiněny patřičné kroky a posléze je z armády vyhozen, jeho kauza je zcela překryta aférou s nacistickými erby. Rozsah a význam této aféry může být z části vysvětlen časem, ve kterém se objevila. Její načasování spadá do období, ve kterém existovala podstatná sensitivizace tématu pravicového extremismu v armádě právě prostřednictvím kauzy školení teroristů z White Justice profesionálním vojákem. Současně se jedná o stádium, ve kterém je pravicový extremismus jako takový považován za významný společenský problém vyžadující řešení a kdy vláda prezentuje „boj proti extremismu“ jako jednu ze svých priorit. Právě v této panující atmosféře tedy můžeme spatřovat jeden z důvodů, kvůli kterému je dané kauze věnován značný význam a to jak v jejím prosazení ve veřejném prostoru, tak ve vládních a armádních kruzích (které jsou v její mediální konstrukci vzájemně propojené), kvůli kterému jsou prosazovány tvrdé postihy, symbolizující důležitost morální distance a razanci narativu

o potrestání, a kvůli kterému celá kauza podléhá právě zastřešujícímu tématu pravicového extremismu. Přestože to, že si velitelé elitní jednotky na misi v zahraničí umístí na své helmy erby divizí SS vzbuzuje nutnost potrestání už jen díky existujícími armádnímu etickému kodexu, zůstává otázkou, jestli je naprosto zřejmé, že tento čin je projevem „extremismu“ či neonacismu a má být rámován problematikou pravicového extremismu tak, jak k tomu dochází v mediálních obsazích MF Dnes. Mimo obdivu k nacistické symbolice není o daných vojácích známo, že by byli zapojeni do struktur extrémní pravice či že by sympatizovali s některou z jejích ideologií, jejichž politologické pojetí a sumarizace je nastíněna v teoretické části této práce. Přesto jsou všechny ostatní možné interpretace umístění daných erbů na helmy vojáků, uvedené v předchozí části tohoto textu, jako například „klukovina“ či „odideologizovaný militarismus“, který jednotky ostatních armád adoruje zejména pro jejich vojenské atributy, soustavně ve zpravodajství MF Dnes potírány a dominantní význam kauzy je určován především jejím rámováním jako problému pravicového extremismu. Od tohoto významu a načasování kauzy se tedy odvíjí též postihy, které jsou okamžité a o mnoho razantnější a rozsáhlejší než v případě z konce roku 2007. Tento předešlý případ se přitom týkal vojáků, kteří byli do struktur extrémně pravicové scény prokazatelně zapojeni a s neonacistickou ideologií (respektive s tím, jak tuto ideologii vnímá a charakterizuje politologie) minimálně sympatizovali.

Z odlišného přístupu k těmto kauzám pak můžeme opět usuzovat především na morální charakter morálních panik. To, jakým způsobem bude kauza na veřejnosti, respektive v médiích uchopena nespočívá ani tak v její proklamované „reálné podstatě“, jako spíše v jejím symbolickém morálním významu pro současnou společenskou situaci. Případ Sedláčka, který trénováním neonacistů z White Justice v bojových kempech přímo naplnil armádou proklamovanou hrozbu pramenící z přítomnosti neonacistů v armádě, je marginální oproti kauze neonacistů v armádě z roku 2007, kteří sice prokazatelně sympatizují s extrémní pravíci, nicméně nic nenaznačuje tomu, že by se jejich pozice vojáků a pravicových extremistů vzájemně silně ovlivňovala tak, že by při výkonu povolání byli spíše pravicovými extremisty než vojáky a při své angažovanosti ve strukturách extrémní pravice prosazovali svou zkušenost vojáků. I tento případ je však svým rozsahem a významem podřadný kauze vojáků s nacistickými erby, která je čistě na bázi jednorázového použití nacistické symboliky konstruována jako významný problém pravicového extremismu. Závažností se kterou je k ní přistupováno a důležitostí, která je přisuzována jejímu řešení pak implikuje, že ze všech tří

analyzovaných situací, představuje tato nejpodstatnější problém, spojený s pravicovým extremismem v armádě.

Určitá implicitní hierarchizace těchto kauz je zároveň v souladu s pojetím pravicového extremismu v daném období, kdy se konstrukce tohoto společenského problému soustředí nikoliv předně na otázku co je to pravicový extremismus a od této otázky odvislá témata, ale především na odhalení, deskripci a označení toho, kdo je pravicový extremist. Související směr takového uvažování poté orientuje pozornost především na znaky a zástupné symboly pravicového extremismu a jejich pozitivistickou analýzu, spíše než k oblasti pravicově extremistických ideologií jako takových, které nelze uchopit tak snadno a jednoznačně jako (neo)nacistické symboly, jejichž obecný význam a význam pro jejich nositele se zdá být zřejmý. Od tohoto zaměření na symboly, jako i částečného vyvázání z „reálné podstaty“ problému, se poté odvíjí i regulace daných jevů, jako i vůbec nutnost uchopit tyto jevy v souladu s narativem o potrestání. Řešením problémů s pravicovým extremismem tak jsou především osobní postihy jednotlivců, které jsou navíc často ukládány právě v souvislosti s „trestnými“ symboly a rázná opatření restriktivního rázu, která sice obrazně uzavírají danou kauzu, nicméně zůstává otázkou, nakolik se jejich řešení problému pravicového extremismu v požadované podobě opravdu projevuje.

5. Diskuse

V rámci této kapitoly se nad rámec provedené kvalitativní obsahové analýzy vybraných kauz zamýšlím nad obecnějšími aspekty morální sensitivizace vůči pravicovému extremismu a rolí jednotlivých aktérů v procesu jejího utváření.

Dle Cohenovy [2002] teorie morální paniky a revidovaného přístupu Klockeho a Muscherta [2010] existuje několik sfér, ve kterých se morální panika či morální sensitivizace vůči určitému tématu projevuje. V rámci morální sensitivizace vůči společenskému problému pravicového extremismu bychom mohli určit zejména tyto významné sféry, respektive aktéry: média, politiky a politickou aktivitu obecně, policii a soudy, veřejnost zastoupenou moral entrepreneurs a samotné folk devils. Dalo by se říci, že mezi těmito sférami probíhá neustálá interakce, ve které jednotliví aktéři vystupují takovým způsobem, který podněcuje reakce a zpětné vazby aktérů ostatních. Právě v synergii všech těchto aktérů, kdy se deviance folk devils, zájem masových médií a represivního aparátu propojí s požadavky veřejného mínění, reprezentovaného moral entrepreneurs (zejména politiky a zájmovými skupinami), je morální znepokojení a s ním související sociální kontrola nejučinnější. Přesto však jsem, ve shodě s jinými autory [Cohen 2002; Jewkes 2004; Goode, Ben-Yehuda 2009], přesvědčena o klíčové a určující roli médií, která jsou pro morální sensitivizaci vůči tématu, stejně jako zprostředkování jeho veřejného obrazu, rozhodující. V moderní společnosti masová média fungují především jako prostředek moci. Jsou rozhodující pro strukturaci reality - výběr a nastolení konkrétních témat a otázek (a „opomenutí“ jiných), které interpretují určitým způsobem, čímž zásadním způsobem ovlivňují vnímání sociální reality a přímo se podílejí na jejím spoluutváření. Přestože média nemají na své konzumenty jednoznačný vliv, tím, jak o konkrétních fenoménech referují, které souvislosti a detaily zdůrazňují či naopak vynechávají, vytváří pro velkou část veřejnosti interpretační rámec, v rámci kterého následně jedinci o mediovaných obsazích uvažují. [McQuail 2009] Není přitom patrně žádným překvapením, že události a jevy, které určitým způsobem narušují společenský řád či spadají do oblasti deviantního chování budou médii shledány obzvláště hodné zájmu. Takové zprávy přitahují pozornost, zvyšují prodejnost a za určitých podmínek mohou též přispívat ke zvýšení prestiže daného reportéra či média jako takového. Odtud také vychází potřeba při každé možné příležitosti čtenáře upozorňovat, že na tu kterou kauzu upozornil, informace přinesl či

devianty odhalil daný deník, jako tomu bylo i u Mladé fronty Dnes například v případech pravicového extremismu v armádě. Tímto způsobem poté Mladá fronta Dnes funguje nejen jako interpretační médium, které spolu s primárními určovateli situace a moral entrepreneurs utváří význam situace, ale stává se přímo jedním z aktivních iniciátorů morální paniky.

Pokud chápeme média též jako nástroje reprodukce sociálního řádu, které za pomoci „faktické a realistické argumentace“ artikuluji kulturní konsensus týkající se povahy sociální reality a definují její morální hranice, můžeme mediální prezentaci projevů deviantního chování (jako i konstrukci určitého chování jako deviantního) chápat především v souvislosti s její kontrolní funkcí, která pomáhá generovat veřejnou potřebu „zásahu“ [Volek 2000]. Tato funkce je umocněna způsobem, kterým média o deviantním chování informují. Dle Hallina [Hallin 1986] média referují o událostech v souvislosti s ideologií s nimi spojených fenoménů.

K jednotlivým událostem či jevům poté reportéři přistupují různým způsobem dle toho, jak moc se ideologie těchto událostí odlišují od myšlenkových hodnot konkrétní společnosti a zda představují ohrožení sociálního řádu. Sféra deviance, do které by bylo možné sféru „extremismu“ zařadit už jen na základě významové podobnosti obou pojmů, je charakteristická vysokou vzdáleností od dominantní ideologie a tudíž zde často dochází k částečné rezignaci na dosažení objektivitu a vyváženosti v informování. Mechanismus zpracovávání zpráv se zde soustředí zejména na označení a stigmatizaci osob, které porušují normy či politický konsensus. V tomto pojetí též leží inherentní potenciál médií k vyvolávání morálních panik a udržování morálního znepokojení ohledně určitého tématu.

V otázce uchopení pravicového extremismu bychom pak, vzhledem k dlouhodobé povaze problému a přetrvávajícímu zájmu médií, mohli hovořit o dlouhodobé morální sensitivizaci a morálním znepokojení ohledně abstraktně pojatého tématu pravicového extremismu. Tato sensitivizace byla doprovázená a poháněná stereotypickým informováním o jednotlivých událostech, které více či méně naplňovalo jednotlivé aspekty revidovaného modelu morálních panik Klockeho a Muscherta. Jak jsem se pokusila ukázat v analytické části této práce, bylo v mediální reprezentaci problému pravicového extremismu možné shledat i prvky, které Goode a Ben-Yehuda [2009] určují jako zásadní pro rozpoznání mediální paniky. Jedná se především o navyšování velikosti, významu, nebezpečí či hrozby daného fenoménu, zveřejňování nepravdivých tvrzení či přisuzování většího zájmu událostem s nižším významem než těm vážnějším.

Zároveň by bylo možné říci, že excesivním informováním o fenoménu pravicového extremismu došlo k roztočení spirály zvýznamnění deviace, díky níž se do zájmu médií dostávají i jevy a události, které by jinak nebyly považovány za hodné mediálního zájmu, nicméně protože dle reportérů naplňují určitý „vzorec“, který je zařazuje do oblasti sensitivizovaného tématu, pronikají do mediálního a veřejného prostoru. V souvislosti s tím dochází k dalšímu zvýznamnění problému, který právě proniknutím do mediální agendy získává na důležitosti, čímž se efekt amplifikační spirály opakuje. V případě pravicového extremismu bychom tento efekt mohli dokumentovat na excesivním informování o pochodech, demonstracích a aktivitách pravicových extremistů a to i takových, jejichž význam by bez amplifikační spirály reflektovala, pokud vůbec, patrně pouze lokální média a také na obecném zájmu o problematiku pravicového extremismu⁴⁶⁹. Díky úzkému zaměření této práce na jednotlivé „kauzy“ pravicového extremismu tento efekt není tak zřetelně patrný, v rámci pokrytých událostí bychom ho však mohli nejzřejměji prezentovat například na kauze nacistických erbů na helmách vojáků armády ČR (a v souvislosti s ní zmíněné „aféře“ přírodovědců, kteří svůj oddíl prezentovali znakem s protěží alpskou) či v člancích věnovaných výpravě osmi neonacistů ke hrobu Anežky Hrušové, které byly uveřejněny krátce po morální/mediální panice týkající se plánovaného pochodu neonacistů židovským městem v listopadu 2007, jako i v obecných úvahách na téma pravicový extremismus, nevztahujících se ke konkrétní události. Výsledkem zvýznamnění daného problému a jeho prosazení se v mediální a veřejné agendě poté může být ještě užší zaměření na problém, který se díky obsazenému prostoru zdá vážnější a jeho výskyt četnější, než by naznačovalo „realistické zhodnocení“. To následně opět generuje a prohlubuje potřebu regulace celé situace, která je implicitně přítomná již tím, že daný problém okupuje významnou část mediálního a veřejného prostoru, explicitně je pak regulace vyžadována moral entrepreneurs, kteří jsou v tomto případě zastoupeni převážně politiky, v druhé řadě též lidskoprávními organizacemi či jedinci, angažujícími se v ochraně lidských práv. Neztotožňuji se s elitistickým vysvětlením vzniku morálních panik, přestože určitý potenciál absorpce mediálního zájmu, který by se jinak dostával jiným tématům, uznávám, ale společně s Jewkes [2004] jsem přesvědčena o tom, že konstrukce určitého fenoménu jako významného sociálního problému může být pro zástupce státu problematičtější. To ostatně ukazuje kritika, které se dostávalo pražskému

---

⁴⁶⁹ Zejména ve formě diagnostik expertů

magistrátu za neschopnost legitimně zamezit pochodu neonacistů pražskou židovskou čtvrtí, či ještě významnější mírou vládě a policii za nezvládnutí janovských událostí. Tato kritika, která daný problém prohlubuje, však zároveň následně představitelům státu a policie poskytuje možnost se proti danému fenoménu výrazně vymezit, zejména prostřednictvím zdánlivě jednoznačných akcí s okamžitým efektem, které naznačují nekompromisní a rázné řešení problému a zvyšují prestiž angažujících se aktérů. V případě politiků přináší medializaci a cenné politické body, v případě policie zlepšují její prestiž a legitimizují její činnost. Příkladem můžou být i zde analyzované případy pravicového extremismu v armádě a pochod neonacistů židovskou čtvrtí a způsob, jakým se v nich angažovali politici či rozkrytí „nebezpečné teroristické extremistické skupiny White Justice“ a styl, jakým z pozice primárních určovatелů situace policie v tomto případě ovlivňovala podobu mediální konstrukce této skupiny. Zůstává však otázkou, nakolik takové zdánlivě efektivní zásahy nabízejí řešení skutečné povahy problému⁴⁷⁰. Zapojení moral entrepreneurs a politických a policejních aktérů zároveň může být chápáno opět jako součást trajektorie amplifikační spirály, dále rozšiřující veřejný prostor, který daný problém okupuje.

Dle Cohenovy původní analýzy [2002] je v souvislosti s interakčním vztahem morálních panik a folk devils dalším z potenciálních efektů spirály též možnost prohloubení dané deviace či deviantního chování pomocí sebenaplnujícího se proroctví a intenzifikace sociální kontroly, či možné využití „propagačního“ potenciálu související medializace. Jak poukázaly studie věnující se morálním panikám v posledních dvaceti letech, folk devils již obvykle nebývají marginalizované skupiny, jejichž aktérství v celém procesu morální sensitivizace je čistě pasivní. Naopak stále častěji se sami či prostřednictvím zástupných společenských organizací a skupin prosazují jako svéprávní aktéři, které výslednou podobu folk devils a tím i celé morální paniky mohou značným způsobem ovlivnit. McRobbie a Thornton [1995] připomínají též reklamní potenciál morálních panik a tím i záměrné snahy o jejich vyvolání právě z těchto pozic.

Tyto tendence je možné pozorovat i v činnosti folk devils – pravicových extremistů a to zejména pokud se jedná o jejich veřejné akce. Je nepravděpodobné, že by pravicoví extremisté mohli významně těžit z naprosto negativně konotovaného zpravodajství,

---

⁴⁷⁰ a pokud bychom postulovali, že skutečnou povahu problému nelze určit, můžeme uvažovat, nakolik jsou takové zásahy účinné vzhledem k definovaným cílům.

týkajícího se jejich násilných útoků⁴⁷¹, či že by se záměrně podíleli například na vyvolávání znepokojení ohledně pravicových extremistů pronikajících do armády, ve kterém se plně projevuje stigmatizace a nutnost distance od folk devils, což má pro některé z nich osobní důsledky, zejména v podobě ztráty zaměstnání. V případech veřejných akcí pravicových extremistů, pořádaných nejen za účelem utužování vnitřní koheze extrémní pravice či jejich jednotlivých složek, ale též s vědomím možnosti veřejně prezentovat své myšlenky a potenciálně oslovit alespoň část širší veřejnosti, však dochází ke změně angažovanosti folk devils. Za těchto okolností je pro pravicové extremisty naopak výhodné, chovat se způsobem, o kterém lze snadno předpokládat, že přitáhne zájem médií, která tak celé akci, jako i v ní zainteresovaným složkám, poskytnou značnou medializaci a tím i žádanou publicitu. I v případě Křišťálové noci, při které byli pravicoví extremisté konotováni s naprostou převahou negativně, mohlo dojít v rámci značné medializace a morálního pobouření ke kumulujícímu efektu, kdy se v rámci gradování napětí ohledně chystané akce k účasti na ní mohli připojit i ti sympatizanti extrémní pravice, kteří by jinak o pochod neprojevívali valný zájem. Samotná akce proběhla z pohledu účastníků strany extrémní pravice neúspěšně, když velké části z nich policie, z části protiprávně, zamezila v účasti na pochodu a tím tak plně projevila efekt morální paniky a s ní svázané konstrukce folk devils. I tak však akce mohla mít pro příznivce extrémní pravice posilující efekt, zejména v tom, když soudy postupně rušily jednotlivé zákazy pochodu vydané magistrátem. To pravicovým extremistům umožnilo zaujmout pozice obětí, kterým bylo nespravedlivě a protiprávně uškozeno, což opět posilovalo jejich vnitřní soudržnost a přesvědčení o správnosti „antisystémové“ ideologie⁴⁷². V souvislosti s tím se také na ideologické scéně extrémní pravice objevil dříve ne tak patrný prvek, kterým je právě „boj za svobodu slova“ a zpochybňování demokratičnosti současného establishmentu.

Ještě zřejmější je pak tato snaha proniknout do médií i za cenu možné negativní publicity v případě oficiálních uskupení a politických stran extrémní pravice, které se snaží prosadit v rámci existující politické soutěže. Strany extrémní pravice, stejně jako jiné politické strany, usilují o ovládnutí veřejného prostoru, nicméně obvykle nedisponují dostatečným objemem finančních prostředků, který by jim zajistil požadovanou míru a kvalitu sebe prezentace. Tyto subjekty se tak logicky, navíc často

---

⁴⁷¹ Přestože v rámci subkultur s extrémní pravici svázaných můžou být tyto události a v některých případech i s nimi spojené informování interpretovány kladně.

⁴⁷² Což je v souvislosti s podložením tohoto uvažování rozhodnutím soudu, který je též součástí „systému“, poněkud paradoxní

v souladu se svou ideologií, snaží překročit práh pozornosti médií, protože publicita, kterou jim nestandardní chování přináší, dokáže stranu zviditelnit a dostat do povědomí veřejnosti. Takový mediální dopad je mnohem významnější, než publicita, které by byla strana schopna dosáhnout bez něj. Ve sledovaném období se tyto snahy týkají zejména Dělnické strany. I přestože v rámci pravicově extremistické scény Dělnická strana co do velikosti nepředstavovala nijak výrazný subjekt [Mareš, Vejvodová 2010], skrze intenzivní a kontroverzní aktivitu se jí podařilo upoutat pozornost médií. Dle kvantitativní analýzy mediálního obrazu pravicového extremismu [Newton Media 2010] se právě Dělnická straně dostalo největšího zviditelnění, když tato výrazně obsadila mediální prostor věnovaný pravicovému extremismu - její podíl na celkové publicitě sledovaných subjektů extrémní pravice činil více než polovinu (55%). Představitelé této strany, v čele s jejím předsedou Vandasem, byli zároveň těmi, kdo v médiích nejčastěji zosobňoval pravicový extremismus a jeho aktivity. Analýza Newton Media navíc uvádí, že u většiny představitelů převládalo neutrální vyznění příspěvků⁴⁷³, což může naznačovat snahu o objektivní informování o extrémní pravici v případě, že je zastoupena legální politickou reprezentací. O částečném úspěchu strategie Dělnické strany prosadit se v politické soutěži prostřednictvím i negativně laděné publicity, též vypovídají její zisky ve volbách, které, přestože nebyly nijak významné a straně se nepodařilo výrazněji zasáhnout do podoby stranického systému ČR⁴⁷⁴, se od roku 2008, do kterého strana neměla téměř žádnou veřejnou publicitu, několikrát zvýšily, v případě voleb do Evropského parlamentu, se dokonce téměř zešestinásobily⁴⁷⁵.

Pro pravicové extremisty tak může být morální sensitivizace vůči problému pravicovému extremismu nejen výhodná, protože jim zajišťuje publicitu a jejich jednání přisuzuje značný význam a důležitost, ale mohou se snažit svým chováním toto široce sdílené morální znepokojení, ze stejných důvodů, též přímo vyvolávat⁴⁷⁶. Pro Dělnickou

---

⁴⁷³ Oproti postupem času se stále zvyšujícího podílu negativně konotovaných příspěvků v rámci informování o pravicovém extremismu, který dle dané kvantitativní analýzy v druhém pololetí roku 2009 dosahoval 68% příspěvků s negativním vyzněním oproti 29% s neutrálním vyzněním. V intencích kvalitativní analýzy mediální reprezentace pravicového extremismu však můžeme o „neutralitě“ příspěvků pochybovat.

⁴⁷⁴ Jakkoliv lze uvažovat o převzetí některých témat Dělnické strany některými ostatními, zejména lokálními politickými subjekty, například v Severních Čechách

⁴⁷⁵ Zisk 4 289 hlasů, tj. 0,18% v roce 2004, oproti 25 368 hlasů, tj. 1,07% v roce 2009. Překročením jednoho procenta v tomto roce si strana zajistila státní příspěvek za hlasy. Viz www.volby.cz

⁴⁷⁶ Toto přímé zapojení folk devils do morální paniky, která je pro ně v určitých ohledech výhodná, bude patrně výrazně ovlivňovat i volatilitu dané morální paniky – když tato bude ustávat, mohou folk devils usilovat o její (znovu)rozdmýchání, které jim opět zajistí mediální pozornost. Volatilita morální paniky

stranu jakožto politický subjekt pak můžou být výhodné i snahy o její marginalizaci a rozpuštění, které ji propůjčují značný význam, poskytují kýženou publicitu a jejím zástupcům prostor pro vyjádření. Přestože tato publicita je převážně negativní a Dělnická strana je často konstruovaná jako nemorální extremistické či přímo neonacistické uskupení i tak existuje potenciál, že v rámci značné medializace, která snahy o regulaci vlivu Dělnické strany provází, osloví alespoň nějakou, byť nepříliš velkou, část voličské základny. Uvážíme-li výsledný efekt, kterým je proniknutí Dělnické strany do obecného povědomí, které Dělnické straně volební zisk spíše přidává, než aby jí ho, oproti období před medializací, ubíralo, pak vůči proklamovanému cíli, kterým je vyřazení Dělnické strany z legitimního politického boje, mohou zvolené prostředky „militantní“ či „bránící se“ demokracie působit přímo kontraproduktivně. Zvláště pak v momentě, kdy i přes rozpuštění původního politického subjektu Dělnická strana téměř okamžitě navázala na svou předchozí činnost v subjektu novém – Dělnické straně sociální spravedlnosti.

Úvahy o efektu medializace Dělnické strany obracejí pozornost k problematičnosti určení vztahu médií a ostatních aktérů morálních panik, zejména veřejností. Nakolik mediální konstrukce problému, včetně předloženého zpodobnění folk devils, vyjádření nároků moral entrepreneurs a požadování regulace pravicového extremismu utváří a zároveň reflektuje pohled veřejnosti? Nelze předpokládat, že mezi médii a jejich konzumenty existuje z hlediska předkládaného významu a definice situace jasný vztah. Veřejnost není mediálním obsahům pasivně vystavena či jimi ovlivňována jako atomizovaná masa izolovaných individuí. Většina konzumentů mediálních obsahů je součástí nejrůznějších kolektivů, ve kterých se, v rámci sociálních interakcí, utváří význam primárních informací zjištěných z médií. Mediální obsahy jsou tak filtrované a interpretované prostřednictvím osobních postojů a názorů jedince, stejně jako prostřednictvím sociálních sítí, jejichž je členem. V současné multimediální společnosti jsme navíc vystaveni celé řadě médií, chrlící informace ze všech stran. To v případě morálních panik sice do určité míry zajišťuje jejich kumulativní efekt, nicméně zároveň je heterogenita a množství komunikovaných obsahů může narušovat.

---

ohledně pravicového extremismu by zasloužila posoudit jak kvantitativními, tak kvalitativními technikami s větším odstupem doby, zatím však její ustávání patrně nejlépe vystihuje normalizace dané hrozby, kdy se snahy o regulaci pravicového extremismu v jeho různých podobách stávají rutinní (i když neakceptovanou) záležitostí běžného života.

V případě mediální konstrukce pravicového extremismu jako významného sociálního problému se v rámci konvenčních masových médií, zejména tisku a televize, objevovaly negativně a neutrálně zabarvené informace, kdy se v období pokrytém kvantitativní analýzou Newton Media, tj. 2008-2010, neustále zvětšoval podíl těch negativních, počet pozitivně laděných zpráv pak byl téměř nulový, statisticky zanedbatelný. [Newton Media 2010] Alespoň určitá schopnost médií vytvářet a konstruovat významy připisované pravicovému extremismu jako i prosazení tohoto pojmu, je možné spatřovat ve výsledcích šetření CVVM z druhé poloviny roku 2009 [Veselský 2009], kdy téměř polovina respondentů (46%) na otázku: „Někdy se hovoří o extremistických stranách. Kterou politickou stranu nebo strany u nás považujete za extremistické?“ udala, bez nabídky odpovědí, právě Dělnickou stranu. Významné je též to, že se mezi odpověďmi, přestože v mnohem menším procentuálním zastoupení, objevili i Národní strana (10%), nacisté a neonacisté (5%), nacionalisté (5%), fašisté a neofašisté (5%), skiní (3%) a Národní odpor (2%). Oproti časovému srovnání s rokem 1999 též poklesl počet osob, které jako extremistickou označili KSČM z 25% na 10%, což může souviset právě s aktuální viditelností extrémně pravicových stran a hnutí, které se více prosazují (či jsou prosazovány) ve veřejném užívání pojmu „extremismus“.

Na otázku: „Myslíte si, že extremistické politické strany by měly být zakázány nebo ne?“ pak více než dvě třetiny dotázaných odpovědělo kladně (39% rozhodně ano, 30% spíše ano), proti se vyslovilo 14% (příčemž poměr rozhodných a “váhavých” odpovědí je odlišný – 3% rozhodně ne, 11% spíše ne) a zbylých 17% respondentů nezaujalo jednoznačné stanovisko. Tato zjištění tedy do určité míry podporují aktivní a represivní postup proti pravicovým extremistům, požadovaný v mediálních vyjádřeních moral entrepreneurs, přestože usuzovat z nich můžeme převážně jen na požadavek rozpuštění Dělnické strany. V odpovědích, uváděných jako důvod pro rozpuštění extremistických stran, pak jako dominantní můžeme pozorovat vnímání těchto subjektů jako škodlivých pro společnost a demokracii, které ohrožují jak v konkrétní (násilí, nepokoje, útoky na lidi, zhářství, vandalismus, výtržnosti, agrese, porušování zákonů), tak abstraktnější rovině (ohrožují demokracii, svobodu, lidská práva, škodí společnosti, zvrácené a totalitární názory). V odpovědích těch, co se vyslovili proti zákazu, pak jednoznačně převažuje odmítnutí zákazu z důvodu odmítání principu „bránící se“ demokracie a z obav, že by zákaz stranu mohl naopak posílit. 11% respondentů (tj. asi 2% z celkového vzorku) vyjádřilo souhlas s těmito stranami a 2% uvedla, že jim dané strany

nevadí. Je tedy zřejmé, že i přestože se respondenti se zákazem těchto stran nesouhlasí, jejich činnost i tak nevnímají pozitivně.

I tak však nelze vytvářet kauzální vztah mezi mediálními obsahy pravicového extremismu a veřejností. Lze totiž očekávat, že při podrobnějším výzkumu, zaměřeném na veřejné vnímání pravicových extremistů bychom mohli odhalit celou plejádu názorů, diferencovaných nejen dle postojů a názorů jednotlivých osob, ale též dle jednotlivých témat a událostí s pravicovými extremisty spojovaných. Tomu by odpovídal i výzkum, který na zadání ministerstva vnitra provedla agentura STEM [STEM 2010], ve kterém se 6% respondentů ztotožnilo s většinou idejí extrémní pravice, další 2% uvedla, že by byla ochotna stranu s podobnou ideologií volit. Až 70% respondentů poté uvedlo souhlas s některými jednotlivými prvky extrémní pravice, zejména pak s těmi, týkajícími se romské menšiny⁴⁷⁷. Odlišnost v uchopení problému pravicového extremismu v souvislosti právě s romskou menšinou je ostatně reflektována i v analytické části této práce, zabývající se událostmi na litvínovském sídlišti Janov, Přestože v souladu s úvodem této kapitoly můžeme potvrdit, že média disponují značným vlivem zejména v prvotních fázích nastolování agendy, a mají též schopnost vytvářet, konstruovat a následně zprostředkovávat významy připisované sociální realitě, otázkou zůstává, jakým způsobem publikum, respektive konkrétní jedinci, tyto významy začleňují do svých osobních významových struktur, které jsou navíc formované též na základě kolektivních identifikací. Přestože se na těchto významech média spolupodílejí, jejich konkrétní podoba zůstává nejasná. Kvantitativní výzkumy na téma vnímání pravicového extremismu, jejichž výsledky mohou být do určité míry díky morálním implikacím tématu stylizované, by tedy bylo vhodné doplnit i o další, hloubkovější studie. Určité poznání tématu by mohla přinést například též analýza internetových diskusí a virtuálních sociálních sítí, která by mohla nastínit nuance vnímání pravicového extremismu v jeho různých kontextech. Otázkou však je, nakolik je taková analýza žádoucí právě z důvodů, že by mohla, stejně jako výše zmíněný výzkum agentury STEM o sympatizaci s názory extrémní pravice, poněkud narušit poměrně uceleně vymezenou nálepkou a kategorií pravicových extremistů. Jedno z vysvětlení vzniku morálních panik a konstrukce určité skupiny jako folk devils přitom soudí, že daná skupina deviantů je „vyzdvížena“ do stavu folk devils především proto,

---

⁴⁷⁷ Vzhledem k tomu, že výzkumy veřejného mínění realitu nejen zachycují, ale též se podílí na jejím vytváření, by bylo zajímavé podrobněji sledovat, jakým způsobem byl tento výzkum uchopen a interpretován ve veřejném prostoru.

že disponuje charakteristikami, díky kterým do ní širší společnost může projektovat své pocity viny a ambivalence [Garland 2008]. Přestože řada členů společnosti tak zastává některé názory, typické pro ideologie extrémní pravice, je možné tyto názory alespoň částečně legitimizovat poukázáním na jejich extrémnější varianty a na ty, kdo jejich zastáváním představují “pravé” nebezpečí. Pokud by toto možné nebylo, přestalo by být funkční též jakékoliv, v tomto pohledu poněkud povrchní, upevnění a znovu-vystavění morálních hranic ohledně toho, co je ve společnosti považováno za přípustné a co již spadá do sféry pravicového extremismu a přisuzuje tak stigmatizující označení pravicový extremistu.

Nejsme-li zastánci grassroots teorie vzniku morálních panik, můžeme se částečně spokojit s tím, že nastolení tématu pravicového extremismu jakožto sociálního problému, bylo ve veřejné agendě doprovázeno (a potvrzováno) značným zapojením moral entrepreneurs, které můžeme do určité míry chápat jako zástupce veřejnosti. Součet aktérů, jejichž vzájemné interakce a interpretace morální znepokojení ohledně tématu vytváří, tak byl doplněn, což umožnilo potvrzení reality deviance a tím i konsenzuálního pojetí reality v přístupu k pravicovému extremismu, které však bylo vykonáno znovu především prostřednictvím médií. Přestože jedna z kritik teorií morálních panik směřuje k neschopnosti odlišit mezi médii a sociální realitou, dle mého názoru nelze tyto sféry striktně oddělovat. Média jsou součástí sociální reality a aktivně se podílejí na jejím vytváření. Masová média jsou tedy jak nezávislým projevem morálních panik a morální sensitivizace, tak zároveň kauzálním aktérem, který další projevy morálního znepokojení, především tvrzení a požadavky moral entrepreneurs a politickou a legislativní aktivitu, podněcuje a umožňuje. Zatímco je možné s rozvojem internetových sociálních sítí očekávat vzestup morálních panik iniciovaných „zdola“, v současné době je role masových médií, při utváření a šíření narativu o identifikaci, ustavení a potrestání deviantní skupiny, nenahraditelná.

Závěr

V této práci jsem se na několika příkladech pokusila nastínit mechanismus konstrukce, pomocí kterého byl pravicový extremismus v České republice v letech 2007-2010 utvářen jako významný společenský problém, který vyžaduje vnější regulaci a omezení. Přestože přibližně od roku 2006 bylo možné na extrémně pravicové scéně pozorovat nové trendy a po určitém „klidovém období“, kdy byla tato scéna orientována především vnitřně, došlo k opětovnému vzrůstu její veřejné aktivity, ve veřejné a zejména mediální agendě došlo k nastolení tohoto problému způsobem, který se ve svém utváření a konsekvencích v mnohém blíží ideálnímu typu morální paniky. V uchopení jednotlivých kauz a, jak je postulováno v této práci též v dlouhodobějším uchopení pravicového extremismu obecně, jsme mohli v různé intenzitě pozorovat naplnění aspektů procesu morální paniky, jak je předložena v klasickém díle Cohena [2002] i v jeho revidované verzi Klockeho a Muscherta [2010], které byly společně s dalšími významnými přístupy ke konceptu morální paniky a vývojem v jeho uvažování, popsány v teoretické části této práce. Jedná se zejména o vynoření se a ustavení daného fenoménu jakožto aktuálního problému; jeho stereotypní a senzacechtivé uchopení médii, neodmyslitelně spojené s konstrukcí jednoznačně identifikovaných folk devils; jednomyslné morální odsouzení těchto folk devils a s nimi vnímané hrozby, kterou představují pro morální a společenský řád; zapojení nejrůznějších moral entrepreneurs, aktivistických sdružení a akreditovaných expertů, kteří svým jednáním potvrzují a rekonstituují význam problému a nutnost jeho regulace; přímé požadavky na přijetí nových legislativních a dalších, zejména represivních, kontrolních opatření pro zvládnutí problému. V průběhu těchto opakovaných interakcí jednotlivých aktérů a prolínání jejich aktivit, interpretací a požadavků, docházelo k amplifikaci daného tématu v mediální a veřejné agendě, což danou morální paniku dále prohlubovalo a umocňovalo její naléhavost.

Jak bylo popsáno zejména v části věnující se vývoji a revizi konceptu morální paniky, v posledních letech je díky proměňující se sociální a mediální realitě stále obtížnější pozorovat morální paniku v její původně navržené formě s jednoznačně prokazatelnými atributy, sekvenčními procesy a jasnou „neadekvátností“, což tento koncept stále více začleňuje do oblasti obecné sféry sociální konstrukce problémů. Přesto však shledávám

užitečnou konceptualizaci morální paniky ve formě ideálního typu, který umožňuje analýzu určitého jevu právě s ohledem na nerovné postavení jednotlivých aktérů, kteří, rozestavení dle morálních os společnosti, disponují odlišnými mocenskými pozicemi, s ohledem na trajektorii vývoje daného jevu směřující k zavedení nových regulačních forem (což ovšem neznamená, že je tato trajektorie determinovaná a nemůže být zvrácena, viz kapitola o konceptu morální paniky) a osvětlení konkrétních procesů, „strategií“ a významů, pomocí kterých je tato trajektorie naplněna.

Záměrem této práce však nebylo pouze zjistit či potvrdit, zda informování o pravicovém extremismu, respektive jeho jednotlivých aspektech, ve zkoumaném období naplňovalo charakter morální paniky, ale v rámci této analýzy také poodhalit konkrétní způsoby a formy, pomocí kterých byl pravicový extremismus v médiích prezentován a kriticky zhodnotit důsledky jeho mediálního obrazu, jako i jeho veřejného uchopení pro formování pravicového extremismu jakožto společenského problému, vyžadujícího regulaci. Je zřejmé, že tato veřejná a mediální reprezentace pravicového extremismu je morální panikou podstatně ovlivněna, především do té míry, do které se sama podílí na jejím utváření. Jakých konkrétních forem však nabývá? K ilustraci významů a procesů činných při mediální konstrukci pravicového extremismu jakožto sociálního problému jsem analyzovala několik exponovaných „kauz“ spojených s pravicovým extremismem. Přestože tyto kauzy jsou do určité míry charakteristické jak pro extrémně pravicovou scénu jako takovou, tak pro její mediální reprezentaci, nemůžeme tvrdit, že jednotlivě, ale ani souhrnně, reprezentují problém pravicového extremismu v celé jeho šíři. Tuto (ne)reprezentativitu dále snižuje omezení zdrojů analyzovaných dat na tištěná masová média a dále jejich jednoho zástupce – Mladou Frontu DNES. Jakkoliv lze na základě uchopení tématu ve veřejné agendě předpokládat, že prezentace daného problému v ostatních masových médiích byla obdobná, toto tvrzení lze doložit pouze výzkumem. I přesto, že jsem si vědoma těchto podstatných omezení a nenárokuji si platnost výstupů pro všechny aspekty pravicového extremismu, považuji je za alespoň částečně ozřejmující podobu reprezentace jednotlivých (zástupných) jevů a složek, pomocí kterých je konstruován, do určité míry abstraktní, obecný problém pravicového extremismu.

Co je tedy možné odvodit ze zde analyzovaných situací, pro pravicový extremismus jako morální paniku? Kauzu plánovaného pochodu neonacistů pražskou židovskou čtvrtí na výročí Křišťálové noci můžeme lokalizovat do počátku nárůstu morálního

znepokojení ohledně veřejné aktivizace pravicových extremistů, spojené především s jejich pochody a demonstracemi. Plně se zde rozvíjí konstrukce pravicových extremistů jako folk devils, kteří představují hrozbu pro morální řád společnosti a kterým je nutné se postavit. Taková konstrukce pak prosazuje potřebu regulace problému i za cenu omezení demokracie, jejíž ochranou se zároveň zaštiťuje. Přestože pravicoví extremisté svou plánovanou činností nepřekročili (pozitivní) právní normy společnosti, jejich jednání je natolik morálně odsouzeníhodné, že je nutné mu zamezit za každou cenu, ale také změnit právní normy takovým způsobem, který by jejich amorálnímu jednání zamezil. Přestože daný pochod má pro obě strany především symbolický charakter, reprezentace daného problému, naplňující rysy morální paniky, implikuje represivní řešení, jehož dopad se, spíše než jen a pouze (pravicových) extremistů, týká celé společnosti⁴⁷⁸. Kauza Křišťálové noci tak, mimo určité podmíněnosti občanské aktivizace informováním v rysech morální paniky, poukazuje na moc, kterou specifická konstelace morální paniky propojením konstrukce pravicových extremistů jako folk devils s požadavky moral entrepreneurs zaštitěnými morálním společenským řádem, vytváří.

Další analyzovaná kauza, týkající se události na Litvínovském sídlišti Janov na podzim 2008, se sice též dotýká problematiky pochodů pravicových extremistů, nicméně nastavení reprezentace dané kauzy v Mladé frontě DNES je zde značně odlišné. Můžeme říci, že přestože i v informování o janovských událostech můžeme pozorovat prvky, které ho přibližují ideálnímu typu morální paniky, ze všech analyzovaných kauz se tato, zejména vážností situace i „adekvátností“ reakce, morální panice blíží nejméně. Proto je zajímavé srovnání této kauzy s kauzou týkající se Křišťálové noci. Zatímco v případě Křišťálové noci je hrozba plynoucí z pochodu neonacistů především symbolická, societární reakce je zde značná, hlasitá, zkrátka velmi výrazná. V případě Janova sice daná hrozba také nenabírá katastrofických rozměrů, nicméně i přesto je o mnoho reálnější a to hned v několika svých důsledcích. Přesto však je societární reakce na tuto situaci odlišná, méně razantní a více rozptýlená. Rozdílnost je možné spatřovat především v symbolice obou akcí, respektive v jejich mediální konstrukci. Přestože v případě Křišťálové noci je „hrozba“ neonacistů namířena především proti Židům, tato akce je i díky silné (neo)nacistické symbolice, kterou je opředena, interpretována jako problém nás všech, problém slušné společnosti. V případě Janova je

---

⁴⁷⁸ Zejména změny ve shromažďovacím zákoně

tato interpretace narušena – o situaci je referováno především jako o konfliktech radikálů a policie, případně radikálů a (nepřízřívobivých) Romů. Problémem nás všech se tato situace stává až po „odštěpení“ romské problematiky z daného diskursu, po které se Janovské události stávají reprezentantou kolektivního antisystémového násilí pravicových extremistů, jehož regulace je ve společenském zájmu.

Potvrzuje se zde, že morální panika, ale i obecněji jasná společenská reakce není podmíněna ani tak „objektivní hrozbou“ pravicového extremismu v dané situaci (jakkoliv lze objektivitu hrozby zpochybňovat), jako spíše symbolikou a souvisejícími kulturními významy, se kterými je úzce propojena a jejich mediální a veřejnou interpretací.

Kauzu rozkrytí údajné teroristické extremistické skupiny White Justice můžeme spíše než jako morální paniku per se chápat jako následek a zároveň další zdroj amplifikační spirály problému pravicového extremismu, generující nutnost jeho regulace. Zároveň zde dochází k dalšímu prohloubení konstrukce pravicových extremistů jakožto folk devils, prostřednictvím propojení významů pojmů extremismus a terorismus, které se svým vysoce senzacechtivým pojetím značně odchyľuje od reálné podstaty celé této kauzy. Zajímavé je ovšem též porovnání této kauzy, respektive jednoho z jejích hlavních aspektů, který se dotýká armády, s dalšími kauzami pravicových extremistů v armádě. Ty ukazují opět především na téměř dokonalou konstrukci pravicových extremistů jako folk devils, ale také na pronikání do a zvýznamňování problematiky pravicového extremismu i v jiných oblastech, než těch jím přímo konstituovaných. Nejenže je nutné se po uveřejnění podezření osob ze sympatizace s pravicovým extremismem od pravicových extremistů či jedinců, označených jako pravicoví extremisté, okamžitě distancovat, morálně se očistit a eliminovat hrozbu „ulpění“ negativních konotací, kterými je konstrukce pravicového extremismu jakožto sociálního problému opředená, ale proti tomuto nežádoucímu jevu je, právě v souladu s jeho mediální konstrukcí, nutné aktivně a viditelně bojovat i v případě pouhé možnosti jeho implicitní přítomnosti. Zároveň se však i zde, jak jsem se pokusila nastínit na hierarchizaci těchto třech analyzovaných kauz, ukazuje, že reakce na daný problém se spíše než od jeho „reálné hrozby“ odvíjí od jeho symbolického a morálního významu, který je významným způsobem podmíněn širším kontextem aktuální konfigurace problému pravicového extremismu.

Na základě podrobné analýzy těchto jednotlivých situací je možné nastínit i obecnější závěry o povaze pravicového extremismu jako společenského problému, které zde popsané kauzy propojují. Můžeme říci, že pro danou mediální konstrukci pravicového extremismu je charakteristické uvažování, orientující se, ve stylu morální paniky a s ní souvisejícím „zhmotnění“ folk devils, nikoliv k otázce Co je to pravicový extremismus, ale především k otázce Kdo je pravicový extremist. Takový styl uvažování, či přímo rámování problému, poté nutně vede k odlišným důsledkům. Diskuse se zde nesoustředí na to, jaké ideologie, názory či aktivity jsou pravicově extremistické, ale primárně na určení a označení toho, kdo jsou pravicoví extremisté. Tito jsou následně, poněkud paradoxně, určováni nikoliv především na základě svých názorů a aktivit, ale na základě příslušnosti k určité skupině a s ní spojené symboliky. Od pojetí problematiky pravicového extremismu především jako problému jeho zástupců – pravicových extremistů, se též odvíjí způsoby požadované regulace daného problému. Místo rozkrytí, vyvrácení a zpochybnění extrémně pravicových ideologií, byť by byl účinek takové diskuse orientován spíše na širší veřejnost než „zaryté“ pravicové extremisty, dochází k prosazování restriktivních opatření, jejichž cílem jsou především dílčí aktivity pravicových extremistů. Zaměření této regulace se poté stále více orientuje na symboly či zástupné symboly a jejich analýzu, která tak stále výsadněji přebírá pozici „závadné ideologie“ jakožto zdroje společenské legitimizace postihů a opatření proti pravicovému extremismu. Takový přístup přitom může mít několik negativních důsledků. Za obecně problematické může být v demokratických společnostech považováno trestní postihování za symboliku, které je navíc selektivní⁴⁷⁹, ale i princip „bránící se demokracie“ jako takový, zvláště pokud je navázán právě a především na symboliku. Otázkou zůstává též účinek souvislých represivních opatření vzhledem k definovaným cílům omezení pravicového extremismu. Tato se orientují především na jednorázové a zdánlivě efektivní akce proti konkrétním pravicovým extremistům, v průběhu nichž však často dochází spíše ke zvýznamnění daného tématu ve veřejné agendě, než k jeho eliminaci⁴⁸⁰, příkladem zde mohou být četné zákazy pochodů pravicových extremistů a jejich následné soudní rušení či soudní rozpuštění Dělnické strany a její okamžité přelití do nového subjektu. Hlavním problémem, spojeným s redukcí problematiky pravicového extremismu na otázku jednotlivých pravicových extremistů a jejich

---

⁴⁷⁹ Zejm. rozdíl v postihování neonacistické a komunistické symboliky.

⁴⁸⁰ Nehledě na to, že se na taková opatření pravicoví extremisté adaptují, čímž rozvíjejí svůj potenciál – příkladem z posledních let zde může být využívání a znalost práva.

symboliky, je však určitá nejednoznačnost v přístupu k osobám či subjektům, které zastávají pravicově extremistickou ideologii, nicméně jinak nenaplňují stereotypizované znaky a symboliku pravicových extremistů (respektive neonacistů). V případě schopnějších populistických uskupení, která se spíše než v oblasti pravicového extremismu budou obratně pohybovat na jejím pomezí se „šedou zónou“ radikality, může vznikat jistá neschopnost či přímo nechuť se vůči takovým subjektům vymezit stejným způsobem, jako v případě „zřejmých neonacistů“, na které je v současném pojetí často celý problém pravicového extremismu, v souladu s tím, aby folk devils byli opravdu devils, redukován. Ideologie takových pravicově extremistických populistů přitom může být ve svých důsledcích považována za společensky škodlivou stejným způsobem, jako například ta Dělnické strany.

Zaměříme-li se však právě na onu stereotypičnost, nutnou pro konstrukci folk devils a její mocenské aspekty, můžeme morální sensitivizaci ohledně pravicových extremistů spatřovat též obecněji jako součást procesu stereotypizace a občasných morálních panik, vznikajících kolem jasně vyhraněných subkultur mládeže. Pokud lze tyto subkultury zařadit i na spektrum politického extremismu, či lépe řečeno je jako extremistické označit, tendence k jejich „vyzdvižení“ do statusu folk devils se jen umocňuje. Je tedy možné uvažovat, že legislativní, ale také kulturní dědictví morální paniky ohledně pravicového extremismu, zejména ve svém sklonu k represivním opatřením, oklešťování občanských svobod a stereotypickém, nad míru vyhoceném a stigmatizujícím informování, přispějí k možným budoucím panikám, týkajících se dalších skupin/subkultur mládeže.

Summary

This thesis deals with the phenomenon of right-wing extremism in the Czech Republic during 2007-2010 which is viewed from the perspective of a concept of moral panic. In the period analyzed the right-wing extremism was a high-profile topic and a subject of moral concern in both Czech media and public agenda which subsequently lead to introduction of several changes in the Assembly act or the first judicial dissolution of a political party for ideological reasons. Using detailed qualitative media content analysis of several right-wing extremism aspects, I strived to determine whether these aspects as well as the media construction of more generally conceived right-wing extremism fulfill the basic characteristics of moral panic. Simultaneously with this analysis I tried to present a detailed image of content and processes by which the right-wing extremism was constructed as a major social issue in the chosen period, and thus contribute to the meta-discussion about the social acceptance, understanding and regulation of this phenomenon.

The theoretical part focuses on definition of used terms and concepts. The first chapter concentrates on the term extremism which must be understood not only as a term of political science where its application and definition is broadly discussed, but also as a term of power which is used in public discourse as a tool possessing the ability to eliminate political opponents. Even the terms political or right-wing extremism which narrow and circumscribe this concept are not accepted consensually and unequivocally. Political scientists nevertheless usually agree on a definition of certain unifying features which altogether define the right-wing extremism. Following topics can be therefore categorized among ideological roots of the Czech right-wing extremism: anticommunism, criticism of governmental authorities, criticism of political correctness, struggle for the freedom of thought, enforcement of law and order, anti-Romanianism, anti-Semitism, fight against immigration, Islamophobia, refusing the globalization and more generally conceived racism. The Czech extremist right-wing movement can be further very generally divided into three main branches: ultranationalist populists who usually try to avoid being labeled extremists and who move within the “grey area” of radicalism, then neo-fascists and neo-Nazis. This articulation is however rather ideally typical and it is always more appropriate to focus in detail on individual

groupings. In the second part of the chapter I therefore offer a basic overview of development, structures, ideology and mutual linking of the movements which I consider to be the most important on the far-right scene in the period given: National Resistance (Narodni odpor), Autonomous Nationalists (Autonomni nacionaliste) and the Workers' Party (Delnicka strana). Development of new trends and in certain moments even some unification of their individual members happened through these movements but the scene has always been considered rather fragmented, ideologically disunited, based more on personal interrelationship as well as shared antipathy, and a subcultural, rather than political definition.

The following part deals with the definition of the moral panic concept which I regard mainly as an explanation of interactive processes among the forces of social order and control, specific demonstrations of deviant behavior and their social construction. Moral panic describes such situations and processes under which members of society start to feel morally sensitized towards phenomena which are considered deviant and present a danger to generally accepted social values. Theoretical and cultural sources of the concept are described first, its origin and development in the nowadays classic work of Stanley Cohen, the application of the concept and approach using Gramsci's concept of cultural hegemony according to cultural theorist Stuart Hall and finally reworking the approach of a moral panic with regard to its elements and theories of orchestration in the work of Erich Goode and Nachman Ben-Yehuda. Second part of this chapter concentrates on criticism and reconceptualization of the term. Moral panic is subjected to criticism from the theoretical point of view, the term is criticized for its ambiguity, factual impossibility to assess its attributes or for its negative implications but also from the point of view of major shifts in social and media reality which have occurred since its appearance. The last part of this chapter outlines actual revision of the concept in the work of sociologists Brian Klocke and Glenn Muschert who performed a synthesis of theory and practice of moral panics researches and by combining the Cohen's process-oriented model and Goode and Ben-Yehuda's element-based model they created a new, so called critical hybrid model of moral panics, which concentrates mainly on social conditions and interactive processes before, during and after the outbreak of moral panic. Special attention is paid to the media as a carrier of public discourses of moral panics.

For the analytic part of the work it was necessary to narrow the research of complex media construction of right-wing extremism to only some of its aspects. With regard to their significance and certain representativeness for the right-wing extremism as well as the way media approached the topic, I have chosen four cases which despite not creating a compact picture of the far-right extremism have considerably affected its constructed image. These are: march of the neo-Nazis through the Prague Jewish quarter in November 2007 which represents a broader category of right-wing extremists' public activities; Litvinov's quarter Janov events in November 2008 which represent actions of right-wing extremists accompanied by group violence and vigilantism in socially excluded quarters; exposing the allegedly terrorist extremist unit White Justice in October 2009 and finally the affairs connected with revelation of right-wing extremists in the Czech Army in 2007 and 2009, through which the topic of right-wing extremism spread to more areas than just those constituted by it directly.

I have chosen the nationwide edition of *Mlada fronta DNES* newspaper as a data source for the analysis of these cases. MF DNES is the most read respectable daily in the Czech Republic and it also engaged the most in informing on the right-wing extremism. The daily enables better than a weekly to capture the development of such cases in media and since the topic is morality, interpretation and construction of the cases should not be affected by the newspaper's political orientation, and thus coverage of the cases by MF DNES can be taken to some extent as a representative for other media as well. Moral panic and social problems construction is not only a media issue, yet it is the media that represent the key channel through which the topic is established and framed. Through constructing a compact picture of the phenomenon, the activities and requirements of other major claim-makers engaging in the problem are mediated. If these related activities are so important that they shape the form of the problem, references about them might appear in those very media that are setting, processing and communicating the given contents.

Vast analytical part of the work is devoted to a detailed qualitative analysis of chosen cases from the viewpoint of specific style of their media construction where I focused mainly on claims of individual claim-makers, content and meanings attributed to them and to given situations, framing of given cases and processes and other aspects typical to Klocke and Muschert's hybrid model of moral panics. Here I strived mainly to determine whether individual cases fulfill the aspects of the revised model, what that

means for the way media approached them, and how these cases affect forming of more general, long-term moral panic related to the right-wing extremism.

The case of the planned neo-Nazis march through the Prague Jewish quarter on the anniversary of the Crystal Night in November 2007 can be located to the beginning of the increase of moral concern regarding the activation of right-wing extremists related mainly to their marches and demonstrations. It fully develops the construction of the right-wing extremists as folk devils who present a threat to the moral order of the society and who need to be faced. Such construction then implements a need for regulation of the problem even at the cost of restriction of democracy, whose protection it proclaims, and in accordance with tradition of moral panics' configuration of power demands, need for legislative changes for the purpose of restriction of the given event.

The next analyzed case concerning the Janov events also touches the issue of right-wing extremist marches, nevertheless the setting of its media representation is very different. Despite the fact that even in informing on Janov we can spot elements which bring it near to the ideal type of moral panic, for the seriousness of the situation and "appropriateness" of the public reaction, the Janov case is the least close to the moral panic from all cases analyzed. Comparison to the Crystal Night case also shows that the form of the social reaction within an existing moral panics is shaped not by the "real threat" connected to the event (which was severalfold higher in the Janov case), but rather by the way of interpreting the situation and symbolic and cultural meanings attached to it.

Rather than a moral panic per se, the case of exposing of an allegedly terrorist extremist group White Justice can be understood both as a consequence of and another cause for emphasizing the right-wing extremism issue in public agenda, which raised the need for its regulation. In this case there was also a further intensification of construction of the right-wing extremists as folk devils through the interconnection of meanings of terms extremism and terrorism, which representation and sensationalistic way of how media approached it considerably deviated from the real core of the case.

The case of neo-Nazis in the Czech army presents almost perfect type of construction of the right-wing extremists as folk devils and demonstrates penetration and emphasizing of the extremism issue in other areas than constituted by it directly. The effect occurring here can be with a little exaggeration compared to the witch hunt: it is necessary to dissociate from the folk devils, morally clean oneself and eliminate the threat of being marked by negative connotations associated with them, but also to fight

them even in case of mere possibility of their implicit presence. Hierarchization of individual cases of extremists in army on basis of their “real threat” and symbolical value points out again on the crucial impact of the latter on the shape of social reaction related to them.

On the basis of analyzed cases it is possible to determine the essential role of media for creating and orchestrating the moral panic. Apart from “usual” roles of other participants and claim-makers in the process of constructing right-wing extremism as a moral panic it is also possible to stress out the unusual role of the right-wing extremists who, while being constructed as folk devils, also deliberately participate on causing and emphasizing the moral panic of right-wing extremism as it ensures them the desired attention and valuable media space. The general output of the work is the conclusion that the approach and construction of the right-wing extremism issue as moral panic lead to suppression of the question “What is right-wing extremism” and on the contrary cause emphasizing of the marking outlined like: “Who are right-wing extremists” which is also the basis for the ways of demanded regulation of the problem which leads primarily to restrictive measures against concrete persons. Due to this, a positivist analysis of the right-wing extremists’ symbolism becomes, rather than the nature of their ideology, the source of societal legitimization of sanctions and measures against right-wing extremists which may cause many negative impacts.

Použitá literatura

AJZENSTADT, Mimi. Moral Panic and Neo-liberalism : The Case of Single Mothers on Welfare in Israel. *British Journal of Criminology*. 2009, 49, 1, s. 68-87.

ALTHEIDE, David L. *Qualitative media analysis*. London : Sage publications, 1996. 87 s. ISBN 0-7619-0199-X.

BARŠA, Pavel; STRMISKA, Maxmilián. Horror extremi. K pojetí antisystémových stran a extremismu. *Politologický časopis*. 1997, 1, s. 83-86. ISSN 1211-3247.

BECKER, Howard G. *Outsiders : Studies in Sociology of Deviance*. USA : MacMillan, 1966. 215 s. ISBN 0029021405.

BEN-YEHUDA, Nachman. The European Witch Craze of the 14th to 17th Centuries: A Sociologist's Perspective. *American Journal of Sociology*. 1980, 86, 1, s. 1–31.

BEN-YEHUDA, Nachman. *Deviance and Moral Boundaries: Witchcraft, the Occult, Science Fiction, Deviant Sciences and Scientists*. Chicago, IL: University of Chicago Press, 1985. 272 s. ISBN 0226043355.

BUTTERWEGGE, Christoph. Rechtsextremismus, Rassismus und Gewalt. Erklärungsmodelle in der Diskussion. Darmstadt : Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 1996. 239 s. ISBN 3534128001.

CAVANAGH, Allison. Taxonomies of Anxiety : Risks, Panics, Paedophilia and the Internet. *Electronic Journal of Sociology*. Dostupné z <http://www.sociology.org/content/2007/___cavanagh_taxonomies.pdf>. Citováno <18.1.2011>. ISSN: 1198 3655.

COHEN , Albert. The Sociology of the Deviant Act: Anomie Theory and Beyond. *American Sociological Review*. 1965, 30, s. 5–14 .

COHEN, Stanley. *Folk devils and moral panics : The creation of the mods and rockers*. 3rd ed. Oxon : Routledge, 2002. 201 s. ISBN 0-415-26712-9.

CORNWELL, Benjamin; LINDERS, Annulla. The Myth of Moral Panic : An Alternative Account of LSD Prohibition. *Deviant Behavior*. 2002, 23, 4, s. 307-330.

CRITCHER, Chas. Media, Government and Moral Panic : The Politics of Paedophilia in Britain 2000-1. *Journalism Studies*. 2002, 3, 4, s. 521-35.

CRITCHER, Chas. Moral Panics Analysis: Past, Present and Future. *Sociology Compass*. 2008, 2, 4, s. 1127–1144.

ČERMÁK, Vladimír. Politický extremismus v kontextu sociálního konfliktu. In FIALA, Petr (ed.) *Politický extremismus a radikalismus v České republice*. Brno : Masarykova univerzita, 1998. s. 19-26. ISBN 80-2101798-8.

DOWNES, David, et al. *Crime, Social Control and Human Rights : From Moral Panics to States of Denial*. 1st ed. Devon : Willan Publishing, 2007. 472 s. ISBN 1843922282.

ERIKSON, Kai. *Wayward puritans*. New York : John Wiley, 1966. 223 s. ISBN 0471244279.

FIALA, Petr; MAREŠ, Miroslav. Česká veřejnost a extremismus politických stran. In FIALA, Petr (ed.) *Politický extremismus a radikalismus v České republice*. Brno : Masarykova univerzita, 1998. s. 80-95. ISBN 80-2101798-8.

GARLAND, David. On the concept of moral panic. *Crime Media Culture*. 2008, 4, 1, s. 9-30.

GLASER, Barney; STRAUS, Anselm. *The Discovery of Grounded Theory : Strategies for Qualitative Research*. Chicago : Aldine Publishing Company, 1967. 271 s.

GLASSER, Ira; SIEGEL, Loren. When Constitutional Rights Seem Too Extravagant to Endure : The Crack Scare's Impact on Civil Rights and Liberties. In REINARMAN, Craig; LEVINE, Harry G. *Crack in America : Demon Drugs and Social Justice*. Berkeley : University of California, 1997. s. 229-248.

GOODE, Erich; BEN-YEHUDA, Nachman. *Moral panics : The social construction of deviance*. 2nd ed. Chichester : John Wiley , 2009. 299 s. ISBN 978-1-4051-8934-7.

HALLIN, Daniel. *The Uncensored War : The Media and Vietnam*. New York : Oxford University press, 1986. 285 s. ISBN 9780195038149.

HALL, Lester A. Forbidden by God, Despised by Men : Masturbation, Medical Warnings, Moral Panic, and Manhood in Great Britain, 1850-1950. *Journal of the History of Sexuality*. 1992, 2, s. 365-87.

HALL, Stuart, et al. Policing the Crisis : Mugging, the State and Law and Order. London : Macmillan. 1978. 437 s. ISBN 0333220617.

HIER, Sean P. Thinking beyond Moral Panic : Risk, Responsibility, and the Politics of Moralization. *Theoretical Criminology*. 2008, 12, 2, s. 173-90.

HOLLAND, Janet; RAMAZANOGLU, Caroline; SCOTT, Sue. AIDS: From Panic Stations to Power Relations : Sociological Perspectives and Problems. *Sociology*. 1990, 24, s. 499-518.

HUNT, Alan. The Great Masturbation Panic and the Discourses of Moral Regulation in Nineteenth- and Early Twentieth-Century Britain. *Journal of History of Sexuality*. 1998, 8, s. 575-615.

HUNT, Arnold. ‚Moral Panic‘ and Moral Language in the Media. *The British Journal of Sociology*. 1997, 48, 4, s. 629-648.

CHARVÁT, Jan. *Současný politický extremismus a radikalismus*. Praha: Portál, 2007. 184 s. ISBN 978-80-7367-098-6.

JENKINS, Phillip. *Intimate Enemies: Moral Panics in Contemporary Great Britain*. New York: Aldine de Gruyter, 1992. 262 s. ISBN 0202304361.

JENKINS, Phillip. *Moral Panic : Changing Conceptions of the Child Molester in Modern America*. New Haven : Yale University Press. 1998. 320 s. ISBN 0300073879.

JENKINS, Phillip; MAIER-KATKIN, Daniel. Satanism : Myth and Reality in a Contemporary Moral Panic. *Crime, Law and Social Change*. 1992, 17, s. 53-72.

JEWKES, Yvonne. *Media and Crime*. Thousand Oaks, CA : Sage, 2004. 241 s. ISBN 0-7619-4764-7.

JOHNSON, Norris. Panic and the Breakdown of Social Order : Popular Myth, Social Theory, Empirical Evidence. *Sociologica I Focus*. 1987, 20, 171-183.

KALIBOVÁ, Klára. Rasové násilí a násilí páchané pravicovými extrémisty : Situace v ČR po roce 1989. In *Nebezpečné známosti : Pravicový extremismus v malém příhraničním styku (SRN-ČR)*. Drážďany : Kulturbüro Sachsen e. V., 2009. s. 66-92.

KALIBOVÁ, Klára ; CAKL, Ondřej. Informace o propojení českých a německých neonacistů. In *Nebezpečné známosti : Pravicový extremismus v malém příhraničním styku (SRN-ČR)*. Drážďany : Kulturbüro Sachsen e. V., 2009. s. 66-92.

KELLER, Jan. Extremismus a stigmatizace. Příklad ekologických hnutí. In FIALA, Petr (ed.) *Politický extremismus a radikalismus v České republice*. Brno : Masarykova univerzita, 1998. s. 75-79. ISBN 80-2101798-8.

KLOCKE, Brian V.; MUSCHERT, Glenn W. A Hybrid Model of Moral Panics : Synthesizing the Theory and Practice of Moral Panic research. *Sociology Compass*. 2010, 4, 5, s. 259-309.

LEMERT, Edwin E. *Human Deviance, Social Problems and Social Control*. Englewood Cliffs, NJ : Prentice-Hall, 1967. 211 s.

MAREŠ, Miroslav. *Pravicový extremismus a radikalismus v ČR*. Brno : Barrister & Principal, 2003. 655 s. ISBN 80-86598-45-4.

MAREŠ, Miroslav. *Terorismus v ČR*. Brno : Centrum strategických studií, 2005. 480 s.

MAREŠ, Miroslav. Ideologické prameny českého pravicového extremismu. In *Nebezpečné známosti : Pravicový extremismus v malém příhraničním styku (SRN-ČR)*. Drážďany : Kulturbüro Sachsen e. V., 2009. s. 26-31.

MAREŠ, Miroslav; PETRA, Vejvodová. Dělnická strana : profil české pravicově extremistické strany. *Rexter : Časopis pro výzkum radikalismu, extremismu a terorismu* [online]. 07.11.2010, 02, [cit. 2011-04-28]. Dostupný z WWW: <<http://www.rexter.cz/delnicka-strana-profil-ceske-pravicove-extremisticke-strany/2010/11/07/>>.

- MAREŠOVÁ, Alena. Vymezení užívaných pojmů. In MAREŠOVÁ, Alena (ed.) *Kriminologické a právní aspekty extremismu*. Praha : Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1999. s. 9-16. ISBN 80-86008-59-2.
- MCGOWAN, Lee. Radikální pravice v Německu : Od roku 1870 po současnost. Praha : Prostor, 2004. 287 s. ISBN 80-7260-122-9.
- MCPHAIL, Clark. *The Myth of the Madding Crowd*. New York : Aldine de Gruyter, 1991. 295 s. ISBN 0202303756.
- MCQUAIL, Denis. *Úvod do teorie masové komunikace*. Praha : Portál, 2009. 640 s. ISBN 978-80-7367-574-5.
- MCROBBIE, ANGELA. *Postmodernism and Popular Culture*. New York : Routledge, 2005. 220 s. ISBN 0-203-16833X.
- MCROBBIE, Angela; THORNTON, Sarah L. Rethinking ‚Moral Panic‘ for Multi-Mediated Social Worlds. *The British Journal of Sociology*. 1995, 46, 4, s. 559-574.
- MILLER, David; KITZINGER, Jenny. AIDS, the Policy Process and Moral Panics. In MILLER, David et al. (eds.) *The Circuit of Mass Communication : Media Strategies, Representation and Audience Reception in the AIDS Crisis*. London : Sage, 1998. s. 213-222.
- MUDDE, Cas. Right-wing extremism analysed. *European Journal for Political Research*. 1995, 27, s. 203-244.
- REINARMAN, Craig; LEVINE, Harry G. The Crack Attack : Politics and Media in the Crack Scare. In REINARMAN, Craig; LEVINE, Harry G. *Crack in America : Demon Drugs and Social Justice*. Berkeley : University of California, 1997. s. 18-51.
- STRMISKA, Maxmilián. Demokracie, extremismus, antisystémová orientace. Příspěvek k diskusi o pojetí „politického extremismu“ a „antisystémovosti“ v soudobých demokraciích. In FIALA, Petr (ed.) *Politický extremismus a radikalismus v České republice*. Brno : Masarykova univerzita, 1998. s. 27-44. ISBN 80-2101798-8.
- SUMNER, Colin. Race, Crime and Hegemony : a review essay. *Contemporary Crises*. 1981, 5, 3, s. 277-91.
- TESTER, Keith. *Media, Culture and Morality*. London : Routledge 1994. 141 s. ISBN 0-415-09835-1.
- UNGAR, Sheldon. Moral Panic versus the Risk Society : The Implications of the Changing Sites of Social Anxiety. *British Journal of Sociology*. 2001, 52, 2, s. 271-291.
- VENO, Arthur; VAN DEN EYNDE, Julie. Moral Panic Neutralization Project: A Media-based Intervention. *Journal of Community & Applied Social Psychology*. 2007, 17, s. 490-506.

- VICTOR, Jeffrey S. Fundamentalist Religion and the Moral Crusade against Satanism : The Social Construction of Deviant Behavior. *Deviant Behavior*. 1994, 15, s. 305-334.
- VOLEK, Jaromír. Konstrukce morální paniky a sociální exkluze. *Sborník prací fakulty sociálních studií Brněnské univerzity Sociální studia*. 2000, 5, s. 97-113.
- WADDINGTON, Peter J. Mugging as a Moral Panic: A Question of Proportion. *British Journal of Sociology*. 1986, 37, 2, s. 245–259.
- WATNEY, Simon. AIDS, Moral Panic Theory and Homophobia. In AGGLETON, Peter; HOMANS, Hillary (eds.) *Social Aspects of AIDS*. London : Falmer Press, 1988. s. 52-64.
- WATNEY, Simon. *Policing Desire: Pornography, Aids, and the Media*. 3rd ed. Minnesota: University of Minnesota Press, 1997. 192 s. ISBN 0816630259.
- WEEKS, Jeffrey. AIDS : The Intellectual Agenda. In AGGLETON, Peter; Hart, Graham; DAVIES, Peter (eds.) *Aids : Social Representations, Social Practices*. London : Falmer Press, 1989. s. 1-20.
- WILKINS, Leslie T. *Social Deviance, Social Policy, Action and Research*. London : Tavistock, 1964. 211 s.
- YOUNG, Jock. *The Drugtakers : The Social Meaning of Drug Use*. London : MacGibbon & Kee, 1971. 240 s. ISBN 0586080848.
- YOUNG, Mary de. Another Look at Moral Panics: The Case of Satanic Day Care Centers. *Deviant Behavior*. 1998, 19, 257-278.
- YOUNG, Mary de. *The Day Care Ritual Abuse Moral Panic*. Jefferson : McFarland & Company, 2004. 304 s. ISBN 0786418303.
- ZAJDOW, Grazyna. Moral Panics : The Old and the New. *Deviant Behavior*. 2008, 29, 7, s. 640-664.

Další použité zdroje:

ČOPJAKOVÁ, Kateřina. Bílá spravedlnost. *Respekt* [online]. 15.11.2009, [cit. 2011-04-02]. Dostupné z WWW: <<http://respekt.ihned.cz/c1-39056480-bila-spravedlnost>>.

GAC. *Pomáhají česká média nárůstu vlivu extremismu? Hlavní výsledky pracovního semináře*. Praha : Ivan Gabal Analysis & Consulting, 2009. Dostupné z WWW: <http://www.gac.cz/userfiles/File/nase_prace_vystupy/GAC_Media_a_extremismus.pdf>.

MALÝ, Ladislav. V očekávání. *Altermedia ČR* [online] 11.2.2009, [cit. 2011-04-06]. Dostupné z WWW: <http://cz.altermedia.info/z-domova/v-ocekavani_5785.html>.

NEWTON MEDIA. *Analýza obrazu pravicového extremismu v českých médiích*. Newton Media, a.s. ve spolupráci s Nadací Open Society Fund Praha, 2010. Dostupné z WWW: <<http://www.osf.cz/cz/o-nadaci/publikace/>>.

VESELSKÝ, Michal. *Postoj veřejnosti k extremistickým politickým stranám*. Praha : Centrum pro výzkum veřejného mínění, 2009. Dostupné z WWW: <www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/100959s_pv91016.pdf>.

STEM. *Jak velkou podporu může v ČR získat pravicový extremismus? Jaká část populace je nejvíce riziková? Tisková informace z výzkumu*. Praha : STEM, 2010. Dostupné z WWW: <<http://www.stem.cz/clanek/2074>>.

Seznam příloh

Příloha č. 1: korpusy analyzovaných článků z Mladé Fronty DNES – na přiloženém CD